

Burgerbeelden Waterkwaliteit

Synthesenotitie + deelonderzoeken

13 mei 2008

Colofon

Opdrachtgever:	Monique Berendsen en John Maaskant, DG Water
Projectteam:	Erna Ovaa (projectleider 2007, RWS Waterdienst), Hans van Twuiver (deelprojectleider focusgroepen, RWS Waterdienst), Marinka van Vliet (deelprojectleider enquête, Berenschot), Marc Peerdeman (RWS Waterdienst), Leontien Bos-Gorter (projectleider 2008, RWS Waterdienst).
Begeleidings- commissie:	Paul Basset (ministerie van VROM), Ingrid Zeegers (RWS Waterdienst), Saskia Ras (DG Water), Margit van Wessel (WUR), Luc Absil (Provincie Zuid-Holland), Martin Bouwman (Waterschap De Dommel, Janneke Werneke (IVN), Inka Vogelaar (UvW).
Contactpersonen deelonderzoeken:	Voorverkenning: Joke Luttik (Alterra) Enquête: Evelyn Hello (The Smart Agent Company) Focusgroepen: Jeroen Haan (De Beuk)
Auteurs synthesenotitie	Leontien Bos-Gorter (RWS Waterdienst), Hans van Twuiver (RWS Waterdienst), Erna Ovaa (RWS Waterdienst), Monique Berendsen (DGW), John Maaskant (DGW)
Datum:	13 mei 2008
Rapportnummer:	2008.033
ISBN:	9789036913836

Managementsamenvatting

Doelstelling Burgerbeelden Waterkwaliteit

De mening van burgers wordt steeds belangrijker bij beleid. In het waterkwaliteitsbeleid streeft DGW naar een omslag 'van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren', waarbij waterkwaliteit in samenhang met ruimtelijke kwaliteit en beleving door burgers en bewoners (belevingskwaliteit) wordt beschouwd. Burgers beoordelen de waterkwaliteit anders dan fysisch-chemische experts. Bovendien verschillen ze onderling in hun beleving en waardering van waterkwaliteit.

Deze constatering is aanleiding geweest voor het VIPP (Vernieuwing in het Primaire Proces) project Burgerbeelden Waterkwaliteit en is bevestigd in de Kabinetsvisie op het waterbeleid (Nederland veroveren op de toekomst, 2007). Het project had de volgende doelen voor de korte en (middel)lange termijn:

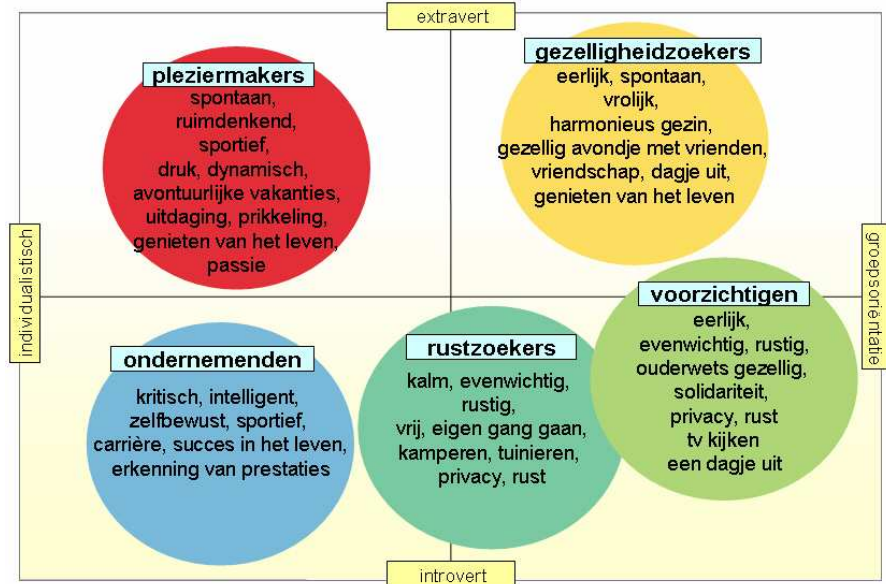
1. maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water
2. aanvulling van de batenkant van de ex ante evaluatie voor de Kaderrichtlijn Water
3. aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burger
4. bijdragen aan een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid: "van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren."
5. een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers

Opzet Burgerbeelden Waterkwaliteit

Het project is uitgevoerd in 2 fasen:

- 1) een voorverkenning naar bestaande kennis over burgerbeelden van waterkwaliteit door literatuuronderzoek en interviews met waterbeheerders.
- 2) Een veldonderzoek om bestaande kennis te verdiepen en aan te vullen door middel van een enquête en focusgroepen met burgers.

In het veldonderzoek is uitgegaan van een segmentatie van burgers naar verschillende waardeoriëntaties/leefstijlen. De segmentatie is aangebracht met behulp van het BSR® model (Brand Strategy Research) van het onderzoeksbureau The Smart Agent Company. Met behulp van statistische analyses zijn vijf segmenten in relatie tot beleving en gebruik van water te onderscheiden onder de respondenten van de enquête. Deze vijf segmenten zijn ook de basis geweest voor de indeling van de focusgroepen:



1. Maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water

Conclusies

- Volgens burgers is 1) de industrie, 2) de scheepvaart en 3) de burger zelf het meest verantwoordelijk voor vervuiling van het water. De invloed van de agrarische sector op de waterkwaliteit staat minder op het netvlies van burgers. Een groot deel van de ondervraagde burgers vindt vooral rust en passieve recreatie, als genieten van het uitzicht en een terrasje pakken, belangrijke functies van schoon water.
- Schoon water in de natuur is belangrijker dan in de stad, maar in discussies blijkt dit genuanceerder te liggen: de waterbeheerder kan diversiteit aanbrengen in de waterkwaliteit, afhankelijk van de functies en het gebruik van het water
- Maatregelen die bijdragen aan het visuele aspect en aan het gewenste gebruik van het water, sluiten aan bij wat burgers belangrijk vinden.
- Het KRW maatregelenpakket, dat zwaar inzet op inrichtingsmaatregelen en dat prioriteit legt bij de beschermde gebieden, sluit impliciet aan bij wat burgers belangrijk vinden. Dit is echter niet expliciet uit het maatregelenprogramma af te leiden.

Aanbevelingen

- Extra investeren in het opruimen van afval draagt sterk bij aan de beleving van waterkwaliteit door burgers.
- Burgerbeelden expliciet maken bij de communicatie over KRW maatregelen.

-
- Burgers hebben verschillende wensen voor de uitvoering van inrichtingsmaatregelen, afhankelijk van hun waardeoriëntatie/leefstijl. Door middel van een belevingswaardeonderzoek, of in gesprek met bewoners, kan de gewenste diversiteit, van rustzoeker tot actieve genietter, voor een gebied in beeld gebracht worden en meegewogen worden bij de inrichting in een gebied.

2. Aanvulling van de batenkant van de ex ante evaluatie voor de Kaderrichtlijn Water

Conclusies

- Uit de enquête en uit de focusgroepen blijkt dat burgers een andere prioriteit in baten van schoon oppervlaktewater zien dan de economen. De burgers noemen als belangrijkste baat 'geschiktheid voor drinkwater' en 'schoon water, zonder gifstoffen, voor de toekomst', de economen een 'aantrekkelijker woonomgeving'.
- Leefstijlen zijn van invloed op de baten die men het belangrijkste vindt. Zo vinden de pleziermakers de 'geschiktheid als zwemwater' het belangrijkste, terwijl de voorzichtigen de 'geschiktheid voor drinkwater' bovenaan zetten.

Aanbeveling

- Het in beeld brengen van de baten die burgers toekennen aan water op basis van leefstijlen, is een goede aanvulling op het in geld uitdrukken van de baten van water.

3. Aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burger

Conclusies

- Over het waterbeheer in de lokale situatie willen burgers graag geïnformeerd worden en graag meepraten, over het waterbeheer en –beleid op abstracter niveau (zoals in dit project) willen burgers ook graag meepraten. Het essentiële verschil zit in 'informereren' en 'meepraten'. Het laatste gaat over maatschappelijke betrokkenheid, het eerste gaat over de eigen leefsituatie. Overigens laat de segmentatie wel verschillen zien tussen de groepen over de wijze waarop men geïnformeerd wil worden en in de behoefte om mee te praten.
- Burgers hechten ook een narratieve waarde aan water: bij het denken aan water komen er veel verhalen naar boven.
- Segmentatie in verschillende typen burgers heeft inzicht gegeven in verschillen in beleving, waarden en gebruik van water door burgers.

Aanbevelingen

- In communicatie is het van belang om in de gaten te houden dat groepen mensen op verschillende manieren te bereiken zijn en ook behoefte hebben aan verschillende soorten informatie. Dat betekent niet dat in de communicatie altijd de vijf paden van de segmenten bewandeld moeten worden, maar dat de

verschillen tussen groepen mensen bewust in overweging genomen moeten worden.

- Door gebruik te maken van citaten en verhalen, kan goed aangesloten worden bij de 'taal van burgers over water'.
- Burgers hebben aangegeven zichzelf als belangrijke vervuiler van het water te zien. Hier is in de communicatie op in te spelen door een handelingsperspectief voor burgers te bieden, waarmee ze kunnen bijdragen aan een goede waterkwaliteit.

4. Bijdragen aan een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid: "van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren."

Conclusies

- Water is voor burgers een vanzelfsprekend onderdeel van het landschap en de kwaliteit van het landschap is een belangrijke factor in de beoordeling van de kwaliteit van het water. Andersom geldt ook dat de kwaliteit van het water een belangrijke factor is in het beoordelen van de kwaliteit van het gebied of landschap.
- Gebiedskwaliteit wordt verschillend gedefinieerd vanuit verschillende waardeoriëntaties: de ruimtelijke context is op een andere manier belangrijk voor de *gezelligheidszoekers*, *ondernemenden* en *rustzoekers* dan voor de *pleziermakers* en de *voorzichtigen* bij het ondernemen van hun activiteiten aan of op het water, afhankelijk van de wijze waarop ze gebruik maken van het water.

Aanbevelingen

- Gebiedskwaliteit bestaat uit gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van een gebied. Bij het bepalen van de gebiedskwaliteit van een gebied kan de beleving, het gebruik en de waardering van het oppervlaktewater in het gebied door burgers mede invulling geven aan de gebiedskwaliteit.
- Daartoe kunnen de resultaten van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit schriftelijk of mondeling beschikbaar worden gesteld of worden toegelicht aan degenen die betrokkenheid van burgers bij het bepalen van gebiedskwaliteit willen organiseren. Een andere mogelijkheid is een pilot te ondersteunen (financieel) bij de organisatie van een participatietraject of zelf een participatietraject in een gebied te organiseren.

5. Een vernieuwing in denken en handelen van beleidsmedewerkers

Conclusies

- In beleidsvoorbereiding kunnen beleidsmedewerkers rekening houden met de wensen van burgers, naast de politieke wensen en de technische mogelijkheden. De meerwaarde is dat hiermee de opinie van burgers naar voren komt, die niet vertegenwoordigd wordt door maatschappelijke organisaties waar het ministerie mee in gesprek gaat in

-
- beleidsvoorbereiding. Burgerparticipatie maakt inzicht in de maatschappelijke context van een beleidsprobleem groter.
- Dit geeft de mogelijkheid de bewindspersoon te informeren over het mogelijke draagvlak voor beleid bij burgers.
 - Het spectrum van hoe mensen waterkwaliteit beleven, waarderen en gebruiken is heel breed. In beleidsvoorbereiding kunnen beleidsmedewerkers hier rekening mee houden in plaats van te focussen op een algemeen beeld over beleving, waardering en gebruik. Afhankelijk van wat de beleidsvraag is, kan bijv. ook ingezoomd worden op een bepaalde groep burgers.
 - Om dat inzicht in de maatschappelijke context compleet te maken met een burgeropinie is het belangrijk een aantal stappen (ministerie van VROM, 2007: <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=16572>) te doorlopen. Het doorlopen van deze stappen behoedt voor een burgertraject zonder bestuurlijk draagvlak en zonder perspectief op verbetering van beleid.

Aanbevelingen

- Het bestaande instrument BAR te benutten voor visievorming binnen DGW over de inzet van participatie binnen beleidstrajecten. Hierbij is het van belang te onderzoeken waar er beleidsruimte is, welke beleidsvraag ook relevant is voor burgers, welke capaciteit er is om burgers te betrekken en welke methodes daarvoor het meest geschikt zijn.
- De ervaringen die in het project burgerbeelden zijn opgedaan breder inzetbaar te maken voor andere beleidstrajecten, door deze aan medewerkers standaard aan te bieden als competentie/vaardigheid en door advisering/ondersteunende expertise centraal aan te bieden.
- Resultaten en conclusies burgerbeelden kunnen verspreid worden door aansluiting te zoeken bij leertrajecten binnen DGW, zoals 'gebiedsgericht werken' of 'professionalisering van beleid.'

1. INTRODUCTIE.....	13
1.1 AANLEIDING.....	13
1.2 DOELSTELLINGEN	13
1.3 OPZET	14
2. RESULTATEN VOOR HET WATERKWALITEITSBELEID	18
2.1 MAATWERK BIJ DE CONCRETISERING VAN DOELEN EN MAATREGELLEN TER UITVOERING VAN DE KADERRICHTLIJN WATER..	18
2.1.1. <i>Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	18
2.1.2. <i>Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	19
2.1.3. <i>Conclusies en aanbevelingen</i>	20
2.2 AANVULLING VAN DE BATENKANT VAN DE EX ANTE EVALUATIE VOOR DE KADERRICHTLIJN WATER	22
2.2.1. <i>Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	22
2.2.2. <i>Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	22
2.2.3. <i>Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	23
2.2.4. <i>Conclusies en aanbevelingen</i>	23
2.3 AANSPREKEND VERWOORDEN VAN DE BETEKENIS VAN DE KADERRICHTLIJN WATER MET DE BURGER.....	23
2.3.1. <i>Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	24
2.3.2. <i>Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	24
2.3.3. <i>Conclusies en aanbevelingen</i>	25
2.4 BIJDAGEN AAN EEN INHOUDELIJKE VERNIEUWING VAN HET WATERKWALITEITSBELEID: "VAN STOFFEN METEN NAAR GEBIEDSKWALITEIT REALISEREN."	27
2.4.1. <i>Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	27
2.4.2. <i>Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	27
2.4.3. <i>Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit</i>	29
2.4.4. <i>Conclusies en aanbevelingen</i>	29
3. EEN VERNIEUWING IN DENKEN EN HANDELEN VAN BELEIDSMEDEWERKERS.....	31
3.1 LEERTRAJECT BURGERBEEDEN WATERKWALITEIT	31
3.1.1. <i>Resultaten</i>	31
3.1.2. <i>Conclusies en aanbevelingen</i>	33
3.2 VOORBEREIDINGSTRAJECT NATIONAAL WATERPLAN	35
3.2.1. <i>Stappenplan burgerparticipatie</i>	36
Bijlage A	Burgeradviezen
Bijlage B	Inventarisatie van onderwerpen waarover burgers willen meepraten
Deelonderzoek 1: voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit	
Deelonderzoek 2: enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit	
Deelonderzoek 3: focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit	

1. Introductie

1.1 Aanleiding

De mening van burgers wordt steeds belangrijker bij beleid. In het waterkwaliteitsbeleid streeft DGW naar een omslag 'van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren', waarbij waterkwaliteit in samenhang met ruimtelijke kwaliteit en beleving door burgers en bewoners (belevingskwaliteit) wordt beschouwd. Bovendien beoordelen burgers de waterkwaliteit anders dan fysisch-chemische experts. Burgers verschillen onderling in hun aandacht voor en beleving van waterkwaliteit. Deze constatering is bevestigd in de Kabinetsvisie op het waterbeleid en is aanleiding geweest voor het VIPP (Vernieuwing in het Primaire Proces) project Burgerbeelden Waterkwaliteit.

Bovendien werken momenteel Nederlandse waterbeheerders intensief aan de invoering van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). DG Water vervult hierbij de regierol. Nederland heeft hierbij gekozen voor een pragmatische aanpak. De doelen en maatregelen voor de KRW worden onder andere bepaald op basis van een ex ante evaluatie. Kosten van maatregelen blijken echter hierin gemakkelijker te concretiseren dan baten. Inzicht in de opvattingen en prioriteiten van burgers met betrekking tot waterkwaliteit kan hieraan mogelijk een bijdrage leveren. Bovendien kan met behulp van kennis over deze 'burgerblik' de communicatie met burgers over waterkwaliteit worden verbeterd.

1.2 Doelstellingen

Het project Burgerbeelden Waterkwaliteit kent zowel doelen voor de (middel)lange termijn, als doelen voor de korte termijn.

Middel-lange termijn:

1. Een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid: 'Van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren'.
 - Wat is gebiedskwaliteit?
 - Wanneer vinden burgers dat een gebied kwaliteit heeft?
 - Hoe maakt waterkwaliteit hier onderdeel van uit?
2. Een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers.
 - Hoe kunnen beleidsmedewerkers ook het perspectief van de burger op een goede manier betrekken bij het voorbereiden van beleid naast technische en politiek-bestuurlijke afwegingen?
 - Welke typen afwegingen moeten zij hierbij leren maken?
 - Op welke wijze zijn de lessen uit het project toepasbaar in het voorbereidingstraject van het Nationaal Waterplan?

Korte termijn:

3. Het komen tot maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water.
 - Wat betekenen de waarden en beelden van burgers voor de uitwerking van doelen en maatregelen?

-
- Bijvoorbeeld: natuurvriendelijke oevers aanleggen is een geschikte maatregel vanuit waterkwaliteitsoogpunt. Maar waar kun je die vanuit burgeroogpunt het beste aanleggen?
 - Welke type, en in combinatie met welke andere maatregelen?
4. Een volledig beschrijving van de baten van waterkwaliteit.
- De ex ante evaluatie is een instrument om de keuze van maatregelenpakketten te onderbouwen. De kosten zijn helder in beeld te brengen, maar voor de baten is dit lastiger. De uitkomsten van het Burgerproject kunnen aanvullingen opleveren aan de batenkant.
5. Aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burger.
- In 2008 willen de verantwoordelijke overheden in de deelstroomgebieden de burgers meer gaan betrekken bij de Kaderrichtlijn Water.
 - Tegelijkertijd wordt op nationaal niveau in 2008 de landelijke inspraak op de stroomgebiedsbeheerplannen voorbereid.
 - Voor beide trajecten is het zinvol om burgerbeelden en burgerwaarderingen te betrekken bij de voorbereiding.
 - Ook voor bestuurders is van belang om bij de agendering van de KRW weet te hebben van de beelden en waarderingen van burgers.

1.3 Opzet

Het project Burgerbeelden Waterkwaliteit is uitgevoerd in 3 fasen:

1) Voorverkenning

De voorverkenning brengt in beeld welke kennis er is in de (wetenschappelijke) literatuur en bij waterbeheerders over de wijze waarop burgers denken over water en waterkwaliteit en over hun waardering van waterkwaliteit. De voorverkenning is uitgevoerd met literatuuronderzoek en interviews met waterbeheerders over hun ervaringen met burgerraadpleging/-participatie.

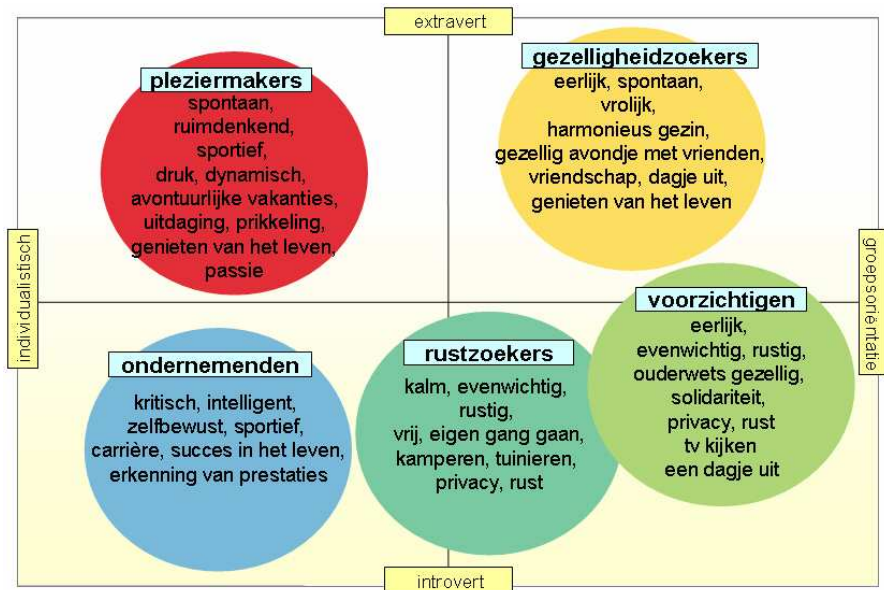
2) Veldonderzoek: enquête en focusgroepen

Het veldonderzoek is bedoeld om de inzichten uit de voorverkenning te toetsen en aan te vullen met empirisch onderzoek. Het ging hierbij om kennis te nemen van de visies en verwachtingen van allerlei typen burgers; niet alleen de burgers die bij voorbaat geïnteresseerd zijn in het onderwerp. Tevens had het veldonderzoek het doel een levend leertraject voor DGW medewerkers te verzorgen. Het veldonderzoek is uitgevoerd in twee sporen: de enquête en de focusgroepen.

Enquête

Om de mening van de Nederlandse burgers over water en de kwaliteit daarvan te bepalen, is een kwantitatieve enquête uitgezet binnen het vaste panel van het onderzoeksbureau (The Smart Agent Company). Er is voor dit onderzoek een representatieve doorsnede van 'de burger' benaderd, en ingedeeld naar waarde-oriëntatie of lifestyle. Deze waarde-oriëntatie is een belangrijke achtergrondvariabele voor de interpretatie van de resultaten. Dit is een bewuste keuze, om ervoor te

zorgen dat de in de voorverkenning opgedane kennis over de burgerblik (beleving en gebruik) op waterkwaliteit wordt aangevuld met informatie over de waardering van waterkwaliteit. Welke typen burgers waarderen waterkwaliteit meer / minder / anders en met welke andere factoren hangt dit samen?. De respondenten (1098) zijn middels een vragenlijst onderverdeeld op basis van hun basiswaarden en motivaties, gecombineerd met hun associaties met water, met het BSR® model (Brand Strategy Research) van het onderzoeksbureau (The Smart Agent Company). Het BSR®-model bestaat uit twee dimensies: de sociologische en de psychologische. Hieruit komen voor op het gebied van 'water' vijf groepen mensen naar voren. Dit is de basis geweest voor het interpreteren van de enquêteresultaten.



Gezelligheidszoekers (geel)

De gezelligheidszoekers vormen qua omvang het grootste segment. De gezelligheidszoekers zijn eerlijk, spontaan en warm. Ze hechten veel waarde aan gezelligheid en harmonie. Voor deze groep zijn vriendschap en genieten van het leven belangrijke waarden. Zij gaan graag een 'een dagje uit' en houden van een gezellig avondje met vrienden en/of van tuinieren. Deze mensen zijn graag werkzaam in verzorgende beroepen en zij werken graag met mensen.

Pleziermakers (rood)

De pleziermakers vormen ook één van de grootste segmenten. Ze zijn ruimdenkend, spontaan, druk, dynamisch, sportief en houden van een gezellig avondje met vrienden, doen graag aan actieve sportbeoefening en ondernemen graag avontuurlijke vakanties. De pleziermakers hechten veel waarde aan genieten van het leven en hebben uitdaging en prikkeling nodig. Ze werken graag in leidinggevende beroepen of als ondernemer.

Ondernemenden (blauw)

De ondernemenden zijn kritisch, intelligent, zelfbewust, ruimdenkend en sportief. Zij hechten waarde aan vrijheid en onafhankelijkheid en onderscheiden zich door de grote hun waarde aan carrière en succes in

het leven. Zij zijn ondernemend, en houden van uitdagingen en werken het liefst in leidinggevende beroepen. Ook zijn zij graag werkzaam in creatieve beroepen of als ondernemer.

Rustzoeker (aqua)

De rustzoekers zijn kalm, evenwichtig, rustig. Deze groep leidt een wat meer introvert en teruggetrokken leven, maar hecht ook veel waarde aan vrijheid en onafhankelijkheid. Zij zijn dan het liefst werkzaam in beroepen waarin vrijheid centraal staat en waarin je weinig met anderen te maken hebt.

Voorzichtigen (groen)

De voorzichtigen zijn eerlijk, evenwichtig, rustig en 'ouderwets gezellig'. Ze hechten waarde aan solidariteit, privacy en rust en heeft een wat meer introverte, teruggetrokken houding. Het leven speelt zich af in een (hechte) kleine sociale kring. Ze zijn het liefst werkzaam in verzorgende beroepen.

Focusgroepen

Bij het samenstellen van de focusgroepen is eveneens uitgegaan van bovenstaande segmentatie op waardeoriëntatie. Er zijn in eerste instantie drie groepen samengesteld (pleziermakers, ondernemenden, en een mix van gezelligheidszoekers en rustzoekers). Selectie hiervan heeft plaatsgevonden via het netwerk van het organiserende bureau. De focusgroepen vonden plaats in drie stappen: 1) introductiebijeenkomst waarbij de nog ongeïnformeerde deelnemers werd gevraagd naar hun associaties met waterkwaliteit, 2) een veldbezoek waarbij de deelnemers de gelegenheid kregen in het veld vragen te stellen aan deskundigen over waterbeheer en 3) focusgroepen waarbij in verdiepende gesprekken met de burgers is doorgepraat over de volgende waterthema's en waarbij is toegewerkt naar een burgeradvies over deze thema's:

- Beleving van en oordeel over waterkwaliteit
- Waterkwaliteit in relatie met de fysieke omgeving
- Maatregelen in het veld
- Baten van een goede waterkwaliteit
- Betrekken van burgers bij beleid en beheer

In een later stadium is nog een gespreksronde georganiseerd met een groep bestaande uit 'voorzichtigen'. In totaal hebben 60 burgers meegewerkt aan deze focusgroepen.

3) Formuleren conclusies en aanbevelingen

Voor het schrijven van deze oplegnotitie met conclusies en aanbevelingen zijn de rapporten van de voorverkenning, enquête en focusgroepen naast elkaar gelegd. Bovendien zijn gesprekken gevoerd met sleutelpersonen voor de verschillende doelstellingen van dit project:

- Van stoffen meten naar gebiedskwaliteit: Josefien v/d Ven (DGW), Rob Gerits (RWS Waterdienst), Maaïke Bos (Deltares)

-
- Vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers: Jacques Vroon (DGW), Erik Pool (DGW), Lukas Meursing (RWS Waterdienst), Henrike Branderhorst (DGW), Arjen Wildlak (United Knowledge), Paul Basset (VROM), Gert-Jan de Maagd (DGW), Jos van Dalen (DGW), Ellen Raadschelders (DGW), Robert-Jan Schoonenboom (DGW), Marije Walenkamp (DGW), Michelle Hendriks (DGW), Anne-Geer de Groot (DGW), Karen van Essen (DGW),
 - Concretisering KRW Maatregelen: Sjoerd van Dijk (DGW), Ellen Raadschelders (DGW), Peter van Zundert (DGW), Gert-Jan de Maagd (DGW), Douwe Jonkers (DGW), Wilbert van Zeventer (DGW), Lucas van de Winckel.
 - Batenkant ex ante evaluatie: Douwe Jonkers (DGW), Rob v/d Veeren (RWS Waterdienst), Corjan Brink (Milieu- en Natuurplanbureau), Ron Franken (Milieu- en Natuurplanbureau)
 - Gerichtte communicatie over KRW: Saskia Ras (DGW), Leontien Bos (RWS Waterdienst), Robert-Jan Schoonenboom (DGW).

2. Resultaten voor het waterkwaliteitsbeleid

2.1 Maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water

In de regionale gebiedsprocessen worden keuzes op hoofdlijnen gemaakt met betrekking tot doelen en maatregelen. Deze doelen en maatregelen zullen vervolgens concreet uitgewerkt moeten worden, waarbij beslissingen genomen moeten worden over prioritering van maatregelen in de tijd, over locatiekeuze, over vormgeving, etc. Wat betekenen de waarden en beelden van burgers voor die uitwerking? De uitkomsten kunnen zinvolle aanbevelingen opleveren voor de regionale waterbeheerders.

2.1.1. Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit

Burgers vinden water mooi om naar te kijken, en vooral de recreatieve mogelijkheden van water worden als erg belangrijk gevonden. Recreatie kan vele vormen aannemen, maar de belangrijkste recreatieve functies zijn *genieten van het uitzicht*, *wandelen langs het water*, *terrasje pakken aan het water* en *fietsen langs het water*. Vooral genieten naast het water, maar ook zwemmen is populair (41%). Water wordt vooral gewaardeerd vanwege het mooie uitzicht, dat het een natuurlijk gevoel geeft en omdat het leuk is vanwege alles wat in en om het water leeft. De inrichting van water en omgeving is van belang, zoals ook in 2.3 over gebiedskwaliteit wordt gememoreerd.

Bij waterkwaliteit letten burgers vooral op de afwezigheid van afval in het water, de helderheid van water en de afwezigheid van chemische stoffen. Ook de geschiktheid van het water om in te zwemmen wordt belangrijk gevonden; er mogen zeker geen dode dieren in het water liggen. De aanwezigheid van waterplanten in of op het water of langs de oever vindt men minder belangrijk.

Vanuit inrichting is het belangrijk te weten welke vorm van water en oevers burgers belangrijk vinden. De meeste burgers vinden een kronkelende vorm van het water en natuurlijke oevers belangrijk (boven 60%), maar ook een goede toegankelijkheid van de oevers om te varen, te vissen en te zwemmen wordt gewaardeerd (42%). De gewenste vorm van het water en de oevers hangt samen met de wijze waarop men gebruik maakt van het water en de oevers (vissers willen graag een goede toegankelijkheid van de oevers).

De waterkwaliteit in Nederland wordt gemiddeld als redelijk goed beoordeeld. De kwaliteit van het water in de natuur en op het platteland wordt daarbij (zeer) goed ingeschat, terwijl de kwaliteit van het water in de steden als slecht wordt beoordeeld. Vanuit KRW doelen en maatregelen is het belangrijk te weten hoe goed de kwaliteit van

verschillende soorten water *zou moeten zijn*. Het water in de natuur dient voor het merendeel van de burgers (89%) van goede tot zeer goede kwaliteit te zijn, terwijl slechts 39% van de mensen aangeeft dat het water in de grachten van goede tot zeer goede kwaliteit moet zijn. Het water hoeft dus niet overal even schoon te zijn. Tegelijkertijd vinden burgers het lastig om aan te geven dat het water op de ene plek minder schoon hoeft te zijn dan op een andere plek. Als het expliciet gevraagd wordt – zoals bij de focusgroepen - zijn weinig burgers het eens met de stelling dat water in de stad viezer mag zijn dan op het platteland.

De industrie wordt als grootste vervuiler gezien van het water (90%), gevolgd door de scheepvaart (58%) en de burgers zelf (49%).

De maatregel die het best bekend is bij burgers om de waterkwaliteit te verbeteren is de zuivering van het rioolwater (85%); andere maatregelen zoals vermindering van afspoeling en diffuse bronnen zijn minder bekend.

Groepen burgers verschillen in hun voorkeuren voor het gebruik van water, en daarmee ook aan de eisen die aan het water of de oever gesteld wordt.

- De *gezelligheidszoekers* gaan vooral naar het water om te genieten van het uitzicht, en om te genieten van de natuur. De aanwezigheid van vissen, en gras of strand langs de oever is voor hen belangrijk.
- De *pleziermakers* willen graag aan het water liggen, maar ook om actief te zijn zoals zwemmen. Het water moet niet alleen goed toegankelijk zijn, maar ook schoon zijn.
- De *ondernemenden* en *rustzoekers* willen genieten van het uitzicht, en langs het water wandelen en fietsen. Natuurlijke oevers, meanderend water en de aanwezigheid van vogels en vissen is voor hen een pré.
- De *voorzichtigen* recreëren minder aan het water, en zijn vooral beducht voor de veiligheid. Netjes verzorgde oevers en de afwezigheid van dode dieren is voor hen belangrijk.

2.1.2. Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit

Water roept bij de meeste deelnemers positieve associaties op, en het beeld bij de deelnemers bestaat dat de waterkwaliteit de laatste jaren verbeterd is. Bij waterkwaliteit gaat het zowel om de chemische samenstelling als om de gebiedskwaliteit. Zichtbare vervuiling wordt duidelijk niet gewaardeerd door de deelnemers, maar aan de andere kant “als het helder is denken wij dat het schoon is.” En dat hoeft niet zo te zijn. Het meten van de waterkwaliteit wordt gezien als een garantie voor de veiligheid van mens en dier.

Opvallend is dat de deelnemers van de aanvullende groep met ‘voorzichtigen’ bij de beleving van oppervlaktewater een grotere nadruk leggen op risico’s in plaats van de mogelijkheden. Hoewel men vertouwen heeft in de waterkwaliteit is men zeer beducht op de mogelijke gevaren

Een meanderende rivier is mooi, maar Nederland moet niet te ver doorschieten om *overall* meanderende rivieren aan te leggen, of natuurlijke oevers. Een scheepvaartroute stelt andere eisen, en zeker ook in de stedelijke omgeving. Diversiteit aanbrengen in het watersysteem: op de ene plek aandacht voor de natuur, en op een andere plek de mogelijkheid om met een speedboot te varen.

Als de waterkwaliteitsbeheerder prioriteiten moet stellen, dan is de vraag of hij zich vooral moet richten op de rustiger (natuur)gebieden of juist op plekken die door veel mensen gebruikt worden. Burgers die de voorkeur geven aan veelgebruikte plekken (vb. in stad) stellen dat de financiële investering ten goede moet komen aan zoveel mogelijk mensen. De andere redeneertrant is juist dat het schoon houden van de rivieren het meest effectief is. "Als dat niet schoon is, dan hebben we helemaal niets meer."

Natuurvriendelijke oevers: de combinatie van basalt en riet wordt door sommige burgers een goede combinatie gevonden voor brede rivieren en is de grasoever van een recreatieplas goed toegankelijk voor zwemmers. Natuurlijke oevers kunnen mooi zijn, maar wanneer er een hek – of gebouw – naast staat is de beleving wel weg. Maar er wordt ook gesteld dat oevers goed toegankelijk moeten zijn, vooral voor ouderen. Niet iedereen is enthousiast over natuurlijke oevers, zeker niet in de stad. "Kades van steen zijn heel mooi en passen bij de stad. Je moet niet een nieuwe vorm van truttigheid creëren."

2.1.3. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Bovenstaande resultaten zijn op verschillende manieren te interpreteren al naar gelang de bril die de lezer opzet. Dat kan de bril van de 'grote lijn' zijn of juist de bril van 'diversiteit'. Met de bril op van de 'grote lijn' kunnen we ten eerste concluderen dat de waterkwaliteit in Nederland gemiddeld als redelijk goed wordt beoordeeld door burgers. Verder is het opvallend dat burgers 1) de industrie, 2) de scheepvaart en 3) burgers zelf als de grootste vervuilers zien van het water. De rol van de agrarische sector wordt niet groot geacht door de burgers, terwijl de landbouw vanuit het waterkwaliteitsbeleid juist als grote vervuiler wordt gezien.

Als je kijkt hoe burgers water beleven en gebruiken, speelt zichtbare kwaliteit van water en landschap een grote rol. Hieruit is af te leiden dat er steun is voor maatregelen die bijdragen aan het visuele aspect van het water in het landschap. Het gaat dan vaak om inrichtingsmaatregelen, zoals natuurlijk-vriendelijke oevers. Dit sluit aan bij het KRW maatregelenpakket, dat zwaar inzet op inrichtingsmaatregelen. Een ander belangrijk aspect is dat er bij het opstellen van de stroomgebiedbeheersplannen voor de KRW relatief veel aandacht is voor actieve recreatie op water – bijvoorbeeld in overleg met OWN – maar dat grote groepen burgers vooral rust en passieve recreatie belangrijk vinden. Dat burgers vooral aandacht besteden aan zichtbare vervuiling is geen verrassing, maar tegelijkertijd benadrukken burgers wél de chemische kwaliteit van het water (voor drinkwater, natuur en volgende generaties).

Wanneer de lezer de bril opzet van de 'diversiteit' is een belangrijke constatering dat burgers wel een verschillend beeld hebben van hoe inrichtingsmaatregelen (die over het algemeen steun krijgen) zouden moeten worden toegepast. In het geval van oeverinrichting blijkt dat niet alle burgers daarbij een voorkeur hebben voor natuurlijkheid en kronkelende vormen. Burgers die vooral op een actieve manier gebruik willen maken van het water zien graag dat de oeverinrichting toegankelijkheid van het water realiseert. Ook een strakke inrichting van burgers wordt op bepaalde plaatsen door burgers gewaardeerd, vooral in een stedelijke omgeving kan dit bijdragen aan de visuele kwaliteit van het water en van het water in de omgeving. Burgers hechten meer belang aan een (zeer) goede kwaliteit van water in de natuur en op het platteland dan in de steden. Tegelijkertijd vinden burgers het lastig om aan te geven dat het water op de ene plek minder schoon hoeft te zijn dan op een andere plek. De diversiteit in wensen en waarden van burgers bij het water wordt bevestigd door de onderscheiden segmenten van burgers met verschillende waardeoriëntatie. Ook de resultaten van de focusgroepen laten zien dat er niet één gedachte is over hoe maatregelen voor de waterkwaliteit toegepast zouden moeten worden. De focusgroepen bieden voldoende aanknopingspunten om juist de diversiteit in wensen in beeld te brengen.

Aanbevelingen

- Extra investeren in het opruimen van afval draagt sterk bij aan de beleving van waterkwaliteit door burgers.
- Dat de burger zichzelf als grote vervuiler ziet biedt aanknopingspunten om met VROM de mogelijkheden te bespreken, om een burgeradvies op te stellen over wat burgers kunnen doen om watervervuiling tegen te gaan.
- Wanneer men in een gebied met inrichtingsmaatregelen aan de slag gaat, is het waardevol om zicht te krijgen in de verschillende wensen voor en visies op de toepassing daarvan. Het blijkt dat inrichting gewaardeerd wordt om de visuele bijdrage van het water in de omgeving en dat diversiteit in inrichting gewaardeerd wordt omdat verschillende burgers water op verschillende manieren beleven, hier verschillende waarden aan hechten en op verschillende manieren gebruik maken van het water. Dit biedt aanknopingspunten om door middel van belevingsonderzoek of in gesprekken met bewoners de gewenste diversiteit in maatregelen voor een specifiek gebied in kaart te brengen en hier vervolgens in de daadwerkelijke uitvoering ook rekening mee te houden. Zo kun je laten zien dat je oog hebt voor de verschillende wensen en tot welke meerwaarde voor het gebied dit kan leiden. Het is dan belangrijk deze burgerbeelden over de KRW maatregelen ook te communiceren.

2.2 Aanvulling van de batenkant van de ex ante evaluatie voor de Kaderrichtlijn Water

De ex ante evaluatie (voorheen MKBA) is een instrument om de keuze van maatregelenpakketten te onderbouwen. De kosten zijn helder in beeld te brengen, maar voor de baten is dit lastiger. De uitkomsten van het Burgerproject kunnen aanvullingen opleveren aan de batenkant. Gedurende het project Burgerbeelden is de opzet van de ex ante evaluatie gewijzigd. Het bleek in de ex ante evaluatie uiteindelijk niet mogelijk om de baten in geld uit te drukken.

2.2.1. Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit

Witteveen + Bos (2006) publiceerde een naslagwerk met kentallen voor opstellers van de ex ante evaluatie. Daarin staan diverse baten van water(kwaliteit). Van sommige is duidelijk dat ze aansluiten bij de burgerbeelden van waterkwaliteit, zoals 'recreatieve beleving door zonnen/zwemmen' en 'woongenot door wonen aan water' en 'vaarmogelijkheden voor de pleziervaart'. De vraag is hoe deze batenlijst zich verhoudt tot de baten van waterkwaliteit die de burger identificeert.

De interviews die zijn gehouden met waterbeheerders voor deze voorverkenning leveren geen 'nieuwe' baten op, maar bevestigen de baten van de ex ante evaluatie. Ook de literatuur bevestigt deze baten en laat geen nieuwe baten voor burgers zijn. De literatuur geeft wel een nuancering aan: verschillende groepen burgers hebben een andere waardering van waterkwaliteit die samenhangt met hun gebruik en hun natuur- en waterbeelden. En de waardering voor water in een stedelijke omgeving lijkt te verschillen van de waardering voor eenzelfde water in een landelijke omgeving, en daar zou je in bij een ex ante evaluatie of MKBA rekening mee kunnen houden.

2.2.2. Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit

Ook in de enquête is gevraagd naar de baten die de respondenten zien van waterkwaliteit. De baten die aan de respondenten zijn voorgelegd, zijn de baten die door de economen onderscheiden worden in de ex ante evaluatie KRW. Het belangrijkste voordeel van schoon water is volgens de meeste respondenten gelegen in het feit dat schoon water geschikt is voor drinkwater, zonder dat er veel kosten voor reiniging moeten worden gemaakt. Een ander belangrijk voordeel van schoon water is het feit dat natuurlijk en schoon water voor de natuur behouden blijft. Op de derde plaats staat de geschiktheid van water om te drinken voor dieren (veedrenking). De geschiktheid van het water om in te zwemmen of voor andere vormen van recreatie en woongenot worden minder vaak als een (zeer) groot voordeel beschouwd, terwijl deze volgens de economen tot de top drie behoren:

1. Aantrekkelijker woonomgeving
2. Schonere lucht door oevervegetatie
3. Recreatiemogelijkheden door natuurlijke oevers

Als we via een andere doorsnede naar de groep respondenten kijken, is er nog wel enig onderscheid te maken. De verschillende segmenten noemen verschillende baten van schoon water. Zo vinden de 'pleziermakers' de geschiktheid voor zwemwater' en de 'geschiktheid voor recreatie' de relatief belangrijke baten van schoon water. De 'rustzoekers' leggen de nadruk op woongenot en de 'ondernemenden' leggen de nadruk op 'behoud voor de natuur'. De 'voorzichtigen' zien de 'geschiktheid voor drinkwater' als belangrijkste baat van schoon water en de 'gezelligheidszoekers' zien de meeste voordelen van schoon water (behoud voor natuur, zwemwater, recreatie, drinkwater, etc).

2.2.3. Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit

Ook in de focusgroepen is de deelnemers gevraagd naar de baten die ze zien van schoon water. Opvallend is dat de burgers ook hier de prioriteit bij andere baten leggen dan de economen dat doen. Voor alle deelnemers lijkt het belangrijkste voordeel van schoon water te 'schoon water, zonder gifstoffen, voor de volgende generaties' te zijn. Het woord 'gifstoffen' schrikt hier wel in af. Ook 'het behoud en de terugkeer van dier- en plantensoorten' is veel genoemd in de focusgroepen, evenals 'een aantrekkelijkere woonomgeving door natuurlijke oevers en helder water'. Er is in de focusgroepen geen duidelijk onderscheid te maken tussen de verschillende segmenten van deelnemers. Opvallend is wel dat de 'voorzichtigen' in de aanvullende focusgroep een andere baat van schoon water noemen dan de 'voorzichtigen' in de enquête. In de aanvullende focusgroep vinden ze 'veilig kunnen genieten van water ('niet dat je ziektes oploopt'). Het plezier van recreëren in een schone omgeving'.

2.2.4. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

- Uit de enquête en uit de focusgroepen blijkt dat burgers een andere prioriteit in baten van schoon oppervlaktewater zien dan de economen. De burgers noemen als belangrijkste baat 'geschiktheid voor drinkwater' en 'schoon water, zonder gifstoffen, voor de toekomst', de economen een 'aantrekkelijker woonomgeving'.
- Leefstijlen zijn van invloed op de baten die men het belangrijkste vindt. Zo vinden de pleziermakers de 'geschiktheid als zwemwater' het belangrijkste, terwijl de voorzichtigen de 'geschiktheid voor drinkwater' bovenaan zetten.

Aanbevelingen

De resultaten laten zien dat burgers hun prioriteiten in de baten van schoon water anders leggen dan de economen. Het in beeld brengen van de baten die burgers toekennen aan water op basis van leefstijlen, is een goede aanvulling op, of alternatief voor het in geld uitdrukken van de baten van water.

2.3 Aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burger

Aan welke informatie over waterkwaliteit is bij burgers grote behoefte, en op welke manier willen zij die informatie krijgen? Is er nog een

verschil aan te geven tussen typen burgers ('segmenten') en hun informatiebehoefte? En welke rol dichten zij toe aan de overheid op dit gebied? In de enquête maar ook bij de focusgroepen zijn deze vragen aan de orde gekomen. Als de burgers centraal gesteld worden is de vraag welke informatie zij willen ontvangen, en omgekeerd is de vraag hoe de overheid haar beleid het beste kan uitdragen.

2.3.1. Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit

De segmentatie laat zien dat verschillende burgers verschillend kijken naar water, op een andere wijze met water omgaan, en behoefte hebben aan andere type informatie. In het rapport over de enquête wordt informatie gegeven over het mediagebruik van de verschillende typen burgers, maar ook over de verbondenheid van maatschappelijke organisaties en over de wijze waarop zij betrokken kunnen worden bij het waterbeleid.

De *ondernemenden* zijn het best op de hoogte van de maatregelen die de overheid neemt om de kwaliteit van het water te behouden of te verbeteren; de *voorzichtigen* zijn het minst goed geïnformeerd. Bij *gezelligheidszoekers* ligt de focus meer op het eigen leven en het eigen gezin; er is weinig interesse in politiek of maatschappelijke problemen. Het onderwerp 'water' dient concreet gemaakt te worden aan de hand van allerlei voorbeelden. Een deel van de *pleziermakers* is betrokken bij de samenleving. Deze groep is gemakkelijk te bereiken via de media, en men wil graag zijn mening geven. Zij zoeken vooral informatie via internet. Verder valt de actieve *pleziermakers* te bereiken via watersportevenementen en festivals aan het water. De *ondernemenden* hebben de meeste affiniteit met de overheid; zij voelen zich maatschappelijk en politiek betrokken. Zij kunnen gemakkelijk bij het beleid betrokken willen, omdat ze het prettig vinden om met anderen te discussiëren. Deze groep wil graag goed geïnformeerd te worden en vinden het belangrijk dat de overheid hen serieus neemt. De *rustzoekers* zijn maatschappelijk betrokken, maar vooral op lokaal niveau. Het is lastig om hen te betrekken bij beleid, maar zij staan wel positief ten aanzien van water. De communicatie over water moet dan los komen te staan van de communicatie over de rol van de overheid. Deze burgers kunnen het best benaderd worden via serieuze bijeenkomsten of een excursie naar lokaal water. De *voorzichtigen* zijn wel maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Zij zijn het minst betrokken bij 'het water' zodat het lastig wordt om hun vertrouwen te winnen, en om de interesse voor het onderwerp te stimuleren. Het onderwerp 'water' dient concreet te worden gemaakt aan de hand van allerlei voorbeelden.

2.3.2. Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit

De meeste deelnemers van de focusgroepen willen informatie ter beschikking hebben op het moment als zij dat zelf willen. 'Ik zit niet te wachten op meer informatie, maar ik wil het wel kunnen vinden als ik ergens een mening over moet of wil hebben.' En dan de informatie richten op de lokale situatie, zoals informatieborden of in regionale bladen. De suggestie kwam ook naar voren om een website te kunnen

raadplegen met een lijst van stoffen en de gemeten concentraties per gebied, maar daarbij wel de duiding van 'goed' of 'niet goed'. Er zijn andere manieren van informeren genoemd, zoals positief informeren ('het is hier leuk om te zwemmen') en meer aandacht voor de verbeteringen in de waterkwaliteit.

De deelnemende burgers vinden het belangrijk om mee te praten over de waterkwaliteit en om daarover tot op zekere hoogte geïnformeerd te worden. 'Tot 1996 werden de waterstanden bij Lobith op de radio vermeld. Dat was een ritueel dat vertrouwen gaf.' De motivatie om mee te praten over waterkwaliteit komt door de gevoelde eigen verantwoordelijkheid, maar een andere reden is het gevoel van wantrouwen naar overheidsinformatie. De complexiteit rond water is enorm, maar door deelgenoot te worden komt er ook meer inzicht (en vertrouwen). Verschillende burgers willen ook meer weten over de vorming van beleid, en daarbij betrokken zijn. Dit leidt ook tot meer draagvlak voor het beleid. Er is geïnventariseerd over welke onderwerpen de deelnemers aan de focusgroepen graag mee zouden praten. Aan de deelnemers van de focusgroepen werd gevraagd te scoren: welk onderwerp op de eerste plaats, welke op 2 en 3. In de bijlage B vindt is een overzicht van deze inventarisatie. De grootste wolken zitten rond Gezonde Watersystemen en Water en participatie.

Voor Gezonde Watersystemen kan gelden, dat deelname aan het project project de voorkeuren heeft beïnvloed. De vragenformulieren werden aan het eind van het hele traject (sessies in Utrecht, excursie in Zutphen, focusgroepen in Den Haag) uitgedeeld. Gerichte onderwerpen die eruit springen zijn: natuur en landschap, water en ontwikkelingssamenwerking, en participatie van burgers in beleid.

Persoonlijk en direct contact is van belang, maar het is nog belangrijker om aan te sluiten bij de belevingwereld van burgers omdat zij alleen meedoen als het hen ook daadwerkelijk interesseert. De vorm van communicatie moet concreet zijn, zonder ambtelijke taal en goed geïllustreerd (of een excursie). Ook hebben verschillende burgers gevraagd wat met de resultaten van deze focusgroepen wordt gedaan.

Het moet wel gezegd worden dat de focusgroepen sterk bevolkt werden door *ondernemenden* en *pleziermakers* – in aansluiting op de resultaten van de enquête – en dat bij communicatie over waterkwaliteit een strategie ontwikkeld moet worden om de *voorzichtigen* te informeren (toch 16% van de bevolking).

2.3.3. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Er is een onderscheid te maken naar de manier waarop burgers informatie willen ontvangen en de manier waarop burgers willen meepraten in beleidsvoorbereiding. Uit de focusgroepen blijkt dat burgers vooral geïnformeerd willen worden over lokale situaties, die direct raken aan het eigen gebruik van het oppervlaktewater; bijvoorbeeld onder zwemwaterkwaliteit.

Wanneer het gaat om de mate waarin of de wijze waarop burgers ook echt willen meepraten in de beleidsvoorbereiding, blijkt dat je burgers

op verschillende manieren kunt benaderen, al naar gelang de belangstelling en interesses. De behoefte om mee te praten is niet alleen beperkt tot concrete onderwerpen. Zoals blijkt uit dit project willen en kunnen burgers ook prima mee praten over het waterbeheer en – beleid op een abstracter niveau. Daarbij moet ook in het oog gehouden worden dat er groepen zijn die veel actiever deelnemen aan het maatschappelijke debat, en snel te betrekken zijn bij beleidsdiscussies, dan andere groepen.

Een handvat voor de beelden die gebruikt kunnen worden in de communicatie over water(kwaliteit) is, dat burgers waterkwaliteit niet als een eigen begrip beschouwen. Als je ongeïnformeerde burgers bevraagt over waterkwaliteit, blijkt dat ze in eerste instantie denken aan drinkwater. Als het gaat om oppervlaktewater, moet dat duidelijk gecommuniceerd worden: leg dus goed uit waar het over gaat. Ook blijkt dat burgers oppervlaktewater vooral beschouwen als onderdeel van het landschap. Dus door te focussen op de bijdrage van schone waterlichamen aan de kwaliteit van het landschap, spreekt de communicatieboodschap waarschijnlijk beter aan. Voor de communicatie is het ook belangrijk te weten welke denkbeelden bij burgers leven, zoals over de rol van landbouw bij de waterkwaliteit, zodat daar gerichte communicatie over verstrekt kan worden. De verslagen van de gesprekken van de focusgroepen bieden ook aanknopingspunten over de taal waarin burgers praten over water. Water roept veel herinneringen op aan gebeurtenissen en plaatsen/ In de communicatie over water(kwaliteit) kan gebruikt gemaakt worden van deze narratieve waarde van water.

Voor de wijze waarop burgers te bereiken zijn met informatie over water(kwaliteit) biedt de gehanteerde segmentatie aanknopingspunten. Het blijkt dat verschillende segmenten verschillende media raadplegen en ook verschillende manieren benaderd willen worden door de overheid. Daarbij moet ook in het oog gehouden worden dat er groepen zijn die veel actiever deelnemen aan het maatschappelijke debat, en snel te betrekken zijn bij beleidsdiscussies, maar dat het ook belangrijk is om andere groepen te bedienen in hun wensen (naar informatie). De segmentatie heeft ook inzicht gegeven in de diversiteit in beleving, waarde en gebruik van water door burgers. Het is misschien niet nodig en kosteneffectief om altijd de vijf paden te bewandelen met communicatie voor de vijf onderscheiden segmenten, maar het is wel belangrijk om te allen tijde bewust te zijn van de verschillen in informatiebehoefte en communicatiekanalen en hier indien nodig ook naar te handelen.

Aanbevelingen

Bovenstaande lessen over welke informatie burgers graag willen ontvangen en welke beelden en boodschappen het beste aansluiten, kunnen goed gebruikt worden in de campagnes van NLMW, die ook aandacht zullen besteden aan waterkwaliteit, en bij de communicatie die georganiseerd wordt rond de inspraakprocedures voor de stroomgebiedbeheersplannen. Ook hierbij moet duidelijk gemaakt worden waar deze plannen precies over gaan en hoe deze plannen het belang van burgers raakt. Door DGW is bij de KRW inspraakprocedure Schoon Water voor Iedereen 2006 (over tijdpad, werkprogramma en

belangrijke waterbeheerkwesties) de ambitie uitgesproken voor uitgebreidere communicatie en voorlichting rond de inspraakprocedures voor de stroomgebiedbeheersplannen. Uitdaging is dus om uit de plannen die onderwerpen te destilleren, die het meest aansluiten bij de leefomgeving van de burger, die het belang van schoon water voor het landschap benadrukken en die duidelijk maken dat het gaat om oppervlaktewater. Voor de rijksplannen zal het nog het lastigste zijn om de onderwerpen er uit te pikken die het meest aansluiten bij de leefomgeving van de burger, deze plannen hebben een hoger abstractieniveau dan de regionale en lokale plannen.

2.4 Bijdragen aan een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid: “van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren.”

DG Water wil een omslag maken in het waterkwaliteitsbeleid, die kan worden samengevat met: ‘Van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren’. Maar wat is gebiedskwaliteit? Wanneer vinden burgers dat een gebied kwaliteit heeft? En hoe maakt waterkwaliteit hier onderdeel van uit? De drie onderdelen van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit geven eerste antwoorden op deze vragen. Tevens is gesproken met het projectteam dat verantwoordelijk is voor implementatie van het begrip gebiedskwaliteit in het waterkwaliteitsbeheer.

2.4.1. Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit

Er zijn maar weinig studies uitgevoerd naar de beleving van waterkwaliteit. Er is wel relatief veel onderzoek gedaan naar hoe mensen (individueen en groepen) landschap en natuur beleven en waarderen. Hieruit kan worden afgeleid dat water als onderdeel van het landschap wordt beleefd en niet als iets apart. Waterrijke landschappen worden in Nederland zeer positief gewaardeerd. Water speelt in die zin dus een belangrijke rol bij het bepalen van de kwaliteit van een gebied.

Bij het inzoomen naar een specifieke maatregel, blijkt de ruimtelijke context ook van belang. Zo kijken omwonenden anders aan tegen natuurvriendelijke oevers dan de gemiddelde burger: uit belevingsonderzoek blijkt dat de waardering voor natuurlijkheid over het algemeen hoog is, maar in de directe woonomgeving lijkt men een voorkeur te hebben voor intensief onderhoud en een verzorgde aanblik.

2.4.2. Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit

De enquête gaat verder in op de wijze waarop Nederlanders gebruik maken van het oppervlaktewater en op welke wijze dit afhangt van de ruimtelijke context. De respondenten geven in eerste instantie aan vooral activiteiten *naast* het water te ondernemen, zoals wandelen, fietsen of een terrasje pakken. Om deze activiteiten naar tevredenheid te kunnen ondernemen is de plaats die het water inneemt in het landschap belangrijk. Dit bepaalt of mensen kunnen genieten van het

uitzicht en van de natuur tijdens het ondernemen van deze activiteiten. De respondenten geven ook aan het belangrijk en prettig te vinden om in de buurt van water te wonen. De belangrijkste redenen hiervoor zijn het uitzicht en de beleving van natuur, leven en rust. De mate waarin de plaats en ligging van water in het gebied deze waarden genereert bepaalt mede de kwaliteit van wonen en leven.

Uit de enquête blijkt ook dat mensen onderscheid maken tussen water in de stad en water op het platteland. Zo wordt de kwaliteit van het water in de steden over het algemeen als slechter beoordeeld. De meer natuurlijke watersoorten (water in de natuur, de wadden, meren), maar ook het water op het platteland worden juist als van goede kwaliteit beoordeeld.

Het is wel zo dat mensen die in de stad wonen wat positiever oordelen over de kwaliteit van het water in de stad. Eenderde (33%) van de stadsbewoners vindt de kwaliteit van het water goed tot zeer goed, vergeleken met een vijfde (20%) van de plattelandsbewoners. Mensen die op het platteland wonen zijn juist weer positiever over het water op het platteland. 89% van de plattelandsbewoners vindt het water op platteland goed tot zeer goed, vergeleken met 80% van de stadsbewoners. Stads- en plattelandsbewoners verschillen overigens nauwelijks in hun oordeel over natuurgebieden of andere watersoorten. Het lijkt er dus op dat niet alleen de aanwezigheid en kwaliteit van water bepalend is voor de beoordeling van de kwaliteit van een gebied, maar dat ook andersom de kwaliteit van het omringende landschap bepalend is voor de beoordeling van de kwaliteit van het water.

Tot slot is er nog enig onderscheid te maken tussen de verschillende onderzochte segmenten in de groep respondenten. De verschillen zijn vooral terug te zien in de manier waarop men gebruik maakt van water. *Gezelligheidszoekers, ondernemenden* en *rustzoekers* associëren het water vooral met natuur, rust en een bron van leven. Ook maken zij op vergelijkbare wijze gebruik van het water. Zij gaan vaker naar het water om van het uitzicht te genieten en/of om te wandelen of te fietsen langs het water. Daarnaast is de natuurbeleving van het water ook van groot belang voor deze groepen. Zij geven vaker aan naar het water te gaan om van de natuur te genieten of om naar de planten en dieren te kijken. Voor de *pleziermakers* staat meer het actief ontspannen, plezier, genieten en recreatie (zwemmen, langs water liggen e.d.) centraal. Bij de *gezelligheidszoekers, ondernemenden* en *rustzoekers* staan passief ontspannen, genieten, natuur en rust meer centraal. Bij de *voorzichtigen* roept water juist vaker negatieve associaties op. Ook wordt het water wat minder vaak bezocht in de vrije tijd.

De ruimtelijke context lijkt dus op een andere manier belangrijk te zijn voor de *gezelligheidszoekers, ondernemenden* en *rustzoekers* dan voor de *pleziermakers* en de *voorzichtigen* bij het ondernemen van hun activiteiten aan of op het water. De activiteiten van de *gezelligheidszoekers, ondernemenden* en *rustzoekers* vragen om een landschappelijke inbedding die waarden als genieten van natuur, rust en uitzicht genereert. Activiteiten van de *plezierzoekers* vragen meer om een landschappelijke inbedding die toegankelijkheid van water toestaat. *Voorzichtigen* bezoeken het water minder regelmatig.

2.4.3. Focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit

Ook uit de focusgroepen blijkt dat mensen de landschappelijke kwaliteit van water belangrijk vinden. Ze vullen het verschillend in en associeerden in de focusgroepen vrijelijk over het uitkijken over gebieden met veel groen en water, over het organische karakter van een landschap met water en over het vinden van rust in iets dat beweegt. Men geeft aan het belangrijk te vinden van het uitzicht te kunnen genieten en dat meanderende waterlopen mooier zijn dan rechte kanalen. Overigens is een interessante aanvulling dat niet alleen water in natuurgebieden als rustgevend wordt ervaren. Water in een industriële omgeving, zoals de Rotterdamse haven, wordt ook positief ervaren.

In een mooie fysieke omgeving, met veel ruimte, rust en leegte wordt water als een hoge kwaliteit beleefd. Elementen die de schoonheid doorbreken, zoals bedrijventerreinen of bepaalde activiteiten, kunnen die rust verstoren en doen daarmee af aan deze kwaliteit. De vraag is in hoeverre water en de bebouwde omgeving elkaar aanvullen of dwars zitten en wat waterbeheerders daar aan zouden kunnen doen. Sommige deelnemers van de focusgroepen vinden dat industrie, natuur en recreatie op zich best naast elkaar kunnen bestaan. Men vindt wel dat er goed gekeken moet worden naar welke functie inpasbaar is of (combinaties van) functies logisch zijn. "Een visafslag bij de zee kan wel goed." Ook vinden verschillende mensen dat de lange termijn veel beter in het vizier moet komen bij de ruimtelijke planning. De meeste deelnemers vinden een integrale aanpak noodzakelijk. "De kwaliteit van een gebied wordt bepaald door de gezamenlijke kwaliteit van land en water." Dus stem beide op elkaar af. Als een gebied ontwikkeld wordt, "dan moet de waterbeheerder er tussen zitten zodat de waterkwaliteit meegenomen wordt". Eén van de punten die genoemd worden is dat de waterbeheerder ervoor moet zorgen dat het water voor recreanten toegankelijk moet zijn.

2.4.4. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Uit de drie onderzoeken in het project blijkt dat water voor burgers een vanzelfsprekend onderdeel is van het landschap en dat de aanwezigheid en de kwaliteit van het water een belangrijke factor is in de beoordeling van de kwaliteit van het gebied. Andersom blijkt ook de het type landschap en de kwaliteit van het landschap van invloed is op hoe burgers de kwaliteit van het water in het landschap beoordelen. Uit de enquête blijkt vervolgens dat er grote diversiteit is in de wijze van gebruik van het water en dat dat bepaalt welke ruimtelijke wensen mensen hebben voor water. De ruimtelijke inpassing moet afhankelijk van het type gebruik waarden genereren als rust, uitzicht of toegankelijkheid. Een interessante aanvulling uit de focusgroepen is dat water in een stedelijke of industriële omgeving ook kan leiden tot een hogere gebiedskwaliteit.

Uit het gemaakte onderscheid tussen mensen met verschillende belevingswaarden valt ook nog te concluderen dat de ruimtelijke context op een andere manier belangrijk is voor de *gezelligheidszoekers*, *ondernemenden* en *rustzoekers* dan voor de *pleziermakers* en de *voorzichtigen* bij het ondernemen van hun activiteiten aan of op het

water, afhankelijk van de wijze waarop ze gebruik maken van het water.

De definitie van gebiedskwaliteit bestaat uit drie kenmerken: gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Uit het bovenstaande blijkt dat een burgervisie mede invulling kan geven aan deze begrippen. In het project Burgerbeelden Waterkwaliteit is dat nog op redelijk abstract niveau vormgegeven. Hier bleken de burgers goed mee uit de voeten te kunnen. Uit de gesprekken blijkt dat ze abstracte begrippen ook snel vertalen naar een voor hen concrete situatie.

Aanbevelingen

Een volgende stap zou zijn een burgervisie te genereren in specifiek gebied. Voor de doelstelling 'van stoffen meten naar gebiedskwaliteit genereren' gaat DGW in enkele gebieden in Nederland een pilot uitvoeren. Daarin wil men onderzoeken hoe waterkwaliteit en gebiedskwaliteit elkaar beïnvloeden en hoe de bestuurlijke samenwerking hierop anticipeert. Uit bovenstaande blijkt dat de resultaten van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit een eerste aanwijzing geven over de wederzijdse beïnvloeding van waterkwaliteit en gebiedskwaliteit. Burgerparticipatie kan naast andere instrumenten ingezet worden om de huidige en/of gewenste kwaliteit voor een gebied te bepalen. Gebiedskwaliteit bestaat uit gebruikswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde van een gebied. Bij het bepalen van de gebiedskwaliteit van een gebied kan de beleving, het gebruik en de waardering van het oppervlaktewater in het gebied door burgers mede invulling geven aan de gebiedskwaliteit.

Juist voor het in beeld brengen van het spectrum aan wensen voor de kwaliteit van een gebied biedt dit meerwaarde. Omdat er veel verschillende visies leven over de gewenste kwaliteit van een gebied en over de rol van een goede waterkwaliteit daarbij is het zinvol om niet alleen met maatschappelijke partijen en belangenvertegenwoordigers in een gebied, maar ook met individuele burgers, die diversiteit in beeld te brengen. Afhankelijk van de te kiezen pilot zal DGW de inhoudelijke en procesmatige lessen uit het project Burgerbeelden inbrengen in de pilot. Daartoe kunnen de resultaten van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit schriftelijk of mondeling beschikbaar worden gesteld of worden toegelicht aan degenen die betrokkenheid van burgers bij het bepalen van gebiedskwaliteit willen organiseren. Een andere mogelijkheid is een pilot te ondersteunen (financieel) bij de organisatie van een participatietraject of zelf een participatietraject in een gebied te organiseren. De keuze is afhankelijk van de rol die DGW in wil of kan nemen in een gebiedspilot.

Een interessante vraag voor vervolgonderzoek is ook of de ecologische en chemische samenstelling van het oppervlaktewater, zoals gemeten voor de KRW, in de stad en op het platteland strookt met de waardering van mensen? Immers uit het onderzoek bleek dat plattelandsbewoners en stadbewoners de kwaliteit in de stad en op het platteland anders beoordelen.

3. Een vernieuwing in denken en handelen van beleidsmedewerkers

In hoofdstuk 2 is een beeld gegeven van hoe burgers over waterkwaliteit denken; dit mondt uit in aanbevelingen voor het handelen van beleidsmedewerkers in de beleidsontwikkeling (zoals Waterplan). Met een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers wordt onder andere bedoeld dat ze andere afwegingen leren maken. Zij zijn gewend om in de eerste plaats technisch-analytisch naar waterproblemen te kijken, en bij het voorbereiden van beleid daarnaast de politiek-bestuurlijke (on)mogelijkheden te betrekken. Hoe kunnen beleidsmedewerkers ook het perspectief van de burger hier op een goede manier bij betrekken?

3.1 Leertraject Burgerbeelden Waterkwaliteit

Welke typen afwegingen moeten zij hierbij leren maken?

In het algemeen is er bij DGW weinig tijd voor reflectie en bewust leren. Leertrajecten worden dus zoveel mogelijk verweven met bestaande dossiers of lopende projecten.

In het geval van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit is er voor gekozen het leertraject voor beleidsmedewerkers aan te sluiten op de meest praktische fase van het project, namelijk bij de focusgroepen. Beleidsmedewerkers van DGW hebben de mogelijkheid gekregen om mee te lopen tijdens de verschillende bijeenkomsten die in deze fase van het project zijn georganiseerd. Daarbij hebben ze als observant mee kunnen kijken bij de organisatie van een dergelijk proces en hebben ze inzicht gekregen in de beelden en visies die burgers aan kunnen dragen.

3.1.1. Resultaten

Aansluiting bij het beleidsproces

Uit ervaringen van het ministerie van VROM is gebleken dat het vaak lastig is voor beleidsmedewerkers om de burgermening te betrekken bij het eigen spoor dat ze hadden lopen. Daardoor landen de burgermeningen niet altijd goed in de beleidsvoorbereiding. De centrale vraag is dan of je bij het organiseren van een dergelijk proces begint met de prioriteiten van de beleidsmedewerker of dat je begint bij het zoeken naar de prioriteiten van burgers. Dat hangt in sterke mate af van de fase waar het beleidsproces zich in bevindt. Hoe meer open de agenda nog is, hoe meer open de vraag aan burgers kan zijn en hoe meer ruimte er is voor het inpassen van een visie vanuit de burgers. Hoe verder het beleidsproces is, hoe gericht de vraag van beleidsmedewerkers aan burgers zou moeten zijn om er voor te zorgen dat de burgervisie ook kan landen in het beleidsproces. Bovendien, als je inzicht hebt in de mening van burgers over een bepaald beleidsvoornemen, kan de bewindspersoon argumenten van burgers naast bestuurlijke argumenten leggen. Bij de organisatie van een dergelijk proces is het belangrijk vooraf je doel helder te hebben.

Ter illustratie van de hierboven geschetste problematiek is in een gesprek met de beleidsmedewerkers van het team Waterkwaliteit van

DGW besproken hoe de resultaten en conclusies van de voorverkenning, van de enquête en van de focusgroepen bijdragen aan de implementatie van de KRW. Een deel van de medewerkers heeft meegelopen in het leertraject bij de focusgroepen, anderen werden voor het eerst geconfronteerd met de resultaten.

De resultaten van het project burgerbeelden, zowel van de enquête als van de focusgroepen, blijken bij het opzetten van de bril van de 'grote lijn' de vermoedens van de beleidsmedewerkers over de burgervisie over waterkwaliteit te bevestigen. Het meeste draagvlak blijkt bij burgers te zijn voor waterkwaliteitsmaatregelen die bijdragen aan kwaliteit van de leefomgeving. Dat DGW inzet op herstel- en inrichtingsmaatregelen lijkt dus een goede keus te zijn. Een nieuw inzicht is dat burgers de waterkwaliteit ook beoordelen op de aan- of afwezigheid van zwerf- en drijfvuil in het water. Maatregelen hiervoor hebben nog geen prioriteit gekregen en de beleidsmedewerkers stellen zichzelf de vraag of hier meer aandacht voor moet komen.

De beleidsmedewerkers constateren ook dat er op bepaalde punten onjuiste of onvoldoende kennis is bij de burgers. Zo zien de burgers de industrie nog altijd als belangrijkste vervuiler van het water, terwijl juist de industrie veel vooruitgang heeft geboekt. Dat de landbouw één van de grotere vervuilers is van het oppervlaktewater, is niet bekend bij de burgers. Hier ligt een risico voor het draagvlak voor maatregelen in de agrarische sector, die in het waterkwaliteitsbeleid een belangrijke plaats innemen.

Alle argumenten in beeld

Hoewel met de bril op van de 'grote lijn' op enkele punten na de inhoudelijke resultaten van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit volgens de beleidsmedewerkers geen vernieuwende inzichten lijkt op te leveren voor het beleidsproces van de KRW, levert de bril van de 'diversiteit' wel degelijk nieuwe inzichten op voor beleidsmedewerkers. In hoofdstuk 2 hebben we laten zien dat burgers op verschillende manieren water beleven, waarderen en gebruiken. Dat levert een spectrum op aan wensen voor en visies op voor waterkwaliteitbeleid in plaats van een grootste gemene deler in opinies, die misschien niet vernieuwend is. Een andere meerwaarde van burgerparticipatie heeft vooral te maken met een belangrijke conclusie uit de enquête, dat burgers in eerste instantie vooral op een passieve manier gebruik lijken te maken van het oppervlaktewater in Nederland. Het gaat dan om het genieten van het uitzicht, wandelen langs het water en een terrasje pakken. Opvallend is dat de maatschappelijke organisaties en belangenpartijen, waarmee het ministerie van V&W in gesprek is over het beleid, vooral de meer actieve burger lijken te vertegenwoordigen. Zeker de recreatielobby is erg groot. Denk daarbij aan de sportvisserij en de pleziervaart. Een grote groep burgers, die niet op een actieve wijze gebruik maakt van het oppervlaktewater, lijkt niet voldoende vertegenwoordigd te worden door de gesprekspartners van het ministerie van V&W. Leerpunt voor beleidsmedewerkers hierbij is dus dat bij een afweging van technische-analytische argumenten, politieke argumenten en maatschappelijke argumenten nog niet de gehele context in beeld lijkt te zijn. De maatschappelijke argumenten, voornamelijk ingebracht door de gebruikelijke gesprekspartners van het ministerie van V&W, geven niet een volledig overzicht van de diversiteit van de maatschappelijke opinie. Een burgerparticipatietraject

helpt om een meer compleet overzicht te krijgen van de maatschappelijke argumenten. Ook als de argumenten van burgers de ingeslagen weg met het beleid voornamelijk bevestigen is dat waardevolle informatie.

Procesmatige lessen

De beleidsmedewerkers die hebben meegewerkt aan en meegekeken bij de organisatie van de focusgroepen hebben naast de inhoudelijke lessen ook een aantal procesmatige lessen geleerd.

- Het tegelijk uitvoeren van een kwantitatief onderzoek en een kwalitatief onderzoek is goed bevallen. Het bood de mogelijkheid de uitspraken in de focusgroepen te vergelijken met de resultaten van de enquête. Dat geeft inzicht in de representativiteit van de focusgroepen en het geeft tegelijk de enquêteresultaten meer diepgang.
- Voor een goede aansluiting tussen het kwantitatieve deel van het onderzoek en het kwalitatieve deel van het onderzoek, moet zoveel mogelijk methodisch op elkaar aangesloten worden. Dat betekent dat gespreksonderwerpen en vragen zoveel mogelijk gelijk gehouden moeten worden, zodat de focusgroepen echt een verdiepende fase zijn na de enquête. Het is dan ook aan te raden de organisatie van deze stappen door één partij te laten uitvoeren.
- Het onderscheid maken in leefstijlen/waardeoriëntaties bij de enquête en de focusgroepen heeft inzicht gebracht in verschillen tussen burgers in hun opvattingen over het waterbeheer.
- Bij het uitvoeren van een enquête en focusgroepen moet je ervoor zorgen dat er per leefstijl een focusgroep kan worden georganiseerd. Dit betekent dat de organisator van de focusgroepen moet beschikken over een adresbestand met daaraan gekoppeld de leefstijl.
- Vervolgens is het belangrijk om goed stuur te houden op de selectie van kandidaten voor de focusgroepen. In eerste instantie was de samenstelling van de groep deelnemers te eenzijdig (hoog opgeleid, autochtoon, goed geïnformeerd). Hoewel het criterium van representativiteit niet zaligmakend, is het wel belangrijk een goede microcosmos van de samenleving te hebben voor de uitstraling die een dergelijk proces heeft op de buitenwereld en voor de interpretatie van de resultaten.
- Tot slot is een belangrijk leerpunt dat duidelijk is van wie de adviezen zijn aan beleidsmedewerkers die uit een dergelijk proces komen. Zijn het werkelijk de adviezen van burgers of is het de interpretatie van het de procesbegeleider? Als een burgeradvies de uitkomst moet zijn van een participatieproces, is het belangrijk voldoende tijd te reserveren waarin burgers zelf hun adviezen formuleren, waarbij een procesbegeleider slechts een ondersteunende rol heeft en geen interpreterende rol.

3.1.2. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

In beleidsvoorbereiding kunnen beleidsmedewerkers rekening houden met de wensen van burgers, naast de politieke wensen en de

technische mogelijkheden. De meerwaarde is dat hiermee de opinie van burgers naar voren komt, die niet vertegenwoordigd wordt door maatschappelijke organisaties waar het ministerie mee in gesprek gaat in beleidsvoorbereiding. Dat geeft het gevoel dat de maatschappelijke context nog niet geheel in beeld is en dat een burgerparticipatietraject wel degelijk aanvullende informatie oplevert, ook als het een bevestiging is van bestaand beleid. Dit geeft de mogelijkheid de bewindspersoon te informeren over het mogelijke draagvlak voor beleid bij burgers.

Afhankelijk van de bril waarmee men naar de resultaten kijkt biedt de de bril van de 'grote lijn' een bevestiging van de vermoedens van beleidsmedewerkers over hoe burgers denken over waterkwaliteit, terwijl de bril van 'diversiteit' laat zien dat het spectrum aan opinies over waterkwaliteit juist heel breed is. In beleidsvoorbereiding kunnen beleidsmedewerkers hier rekening mee houden in plaats van te focussen op een algemeen beeld over beleving, waardering en gebruik. Afhankelijk van wat de beleidsvraag is, kan bijv. ook ingezoomd worden op een bepaalde groep burgers.

Enkele nieuwe inzichten betreffen de nadruk van de burgers op zichtbare vervuiling, als zwerf- en drijfvuil, en de beperkte kennis van burgers over de rol van de agrarische sector bij het verbeteren van de waterkwaliteit.

Procesmatig komen uit het project een aantal lessen die belangrijk zijn bij het organiseren van een participatietraject door DG Water. Het gaat dan om een goede aansluiting van opzet en inhoud tussen de verschillende gebruikte methoden, om het belang van het selectieproces en om inzicht in de afzender van de burgeradviezen. Hierbij kun je gebruik maken van bestaande kennis over de toepasbaarheid van methoden, zoals die bijvoorbeeld bij het ministerie van VROM aanwezig is.

Aanbevelingen

Een eerste stap is gemaakt met het laten landen van de geleerde lessen (inhoudelijk en procesmatig) bij DGW, door presentaties te organiseren voor verschillende projectgroepen en het team Waterkwaliteit en door het schrijven van deze oplegnotitie. Er wordt ook aansluiting gezocht bij het team dat het Nationaal Waterplan bij DGW voorbereid in een workshop over de mogelijkheden van burgerparticipatie bij de totstandkoming van het Waterplan. En er wordt een symposium georganiseerd voor waterbeheerders in de stroomgebieden over de mogelijkheden en onmogelijkheden van burgerparticipatie in het regionaal waterbeheer.

Een andere mogelijkheid is de ervaringen die in het project burgerbeelden zijn opgedaan breder inzetbaar te maken voor andere beleidstrajecten, door deze aan medewerkers standaard aan te bieden als competentie/vaardigheid en door advisering/ondersteunende expertise centraal aan te bieden. Ook is het mogelijk het bestaande instrument BAR te benutten voor visievorming binnen DGW over de inzet van participatie binnen beleidstrajecten. Hierbij is het van belang te onderzoeken waar er beleidsruimte is, welke beleidsvraag ook relevant is voor burgers, welke capaciteit er is om burgers te betrekken en welke methodes daarvoor het meest geschikt zijn.

Een aanknopingspunt is ook het leertraject gebiedsgericht werken, dat bij DGW wordt opgezet. Het blijkt dat projectleiders uit verschillende programma's behoefte hebben aan een gezamenlijk leertraject op dit thema. Concrete projecten en problemen vormen de basis. De opgedane lessen in het project Burgerbeelden Waterkwaliteit zouden hier een plek in kunnen krijgen.

Een ander leertraject waar aansluiting bij gezocht zou kunnen worden, gaat over professionalisering van de beleidsfunctie; een beleidskernbreed traject (DGW, DGTL, DGP). Er zijn nu drie modules gegeven: 'beleid en regie', 'internationaal' en 'de context van beleid'. De context is met name de politiek- bestuurlijke omgeving en de kennis waarop beleid is gebaseerd. Het is sterk aan te bevelen de lessen van Burgerbeelden Waterkwaliteit een plek te geven in deze module. Tot slot gaat er ook nog een Masterclass "strategisch vernieuwen" draaien. Hierin worden de masterclass van DGW uit 2007 (succesvol vernieuwen) en de beleidskernbrede Masterclass (strategisch vernieuwen) samen gehouden. De Masterclass is nog in ontwerp, maar misschien is het mogelijk de lessen van het project Burgerbeelden een plaats te geven in de opzet van deze Masterclass.

3.2 Voorbereidingstraject Nationaal Waterplan

De looptijd van de huidige 4^e nota waterhuishouding is tot en met 22 december 2009. DG Water is momenteel bezig met de voorbereidingen voor de opvolger van de 4^e nota waterhuishouding: het Nationaal Waterplan. Het plan bevat een visie op de (klimaatbestendige) inrichting van Nederland als waterland en heeft voor de ruimtelijke aspecten de status van structuurvisie waarin water en ruimtelijke ontwikkeling zijn geïntegreerd, op basis van de nieuwe Wro en de nieuwe Waterwet. Het Waterplan zal tenminste bevatten een uitvoeringsagenda 2009-2015, beleidskeuzen voor specifieke aandachtgebieden (IJsselmeergebied, Noordzee, Zuid-westelijke delta), een streefbeeld 2040 en een lange termijnvisie 2100.

Eén van de uitgangspunten bij het opstellen van het plan is 'van Buiten naar binnen'. Daartoe heeft het team Nationaal Waterplan op dit moment de volgende ideeën:

1. Nakomen van de afspraken hierover op de DGW Netwerkdag
2. Inspraak nieuwe stijl
3. Gebruik maken van de lessen van Burgerbeelden Waterkwaliteit
4. Speciale inzet van VROM en het NIROV op het gebied van ruimtelijke ordening
5. Een kring van gezaghebbende personen als meedenkers/meekijkers.
6. Een website: www.waterplan.nl
7. Ronde langs de provincies om in gesprek te gaan over het waterplan.

Om tegemoet te komen aan punt 3 is een workshop georganiseerd naar aanleiding van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit met als doel aanbevelingen op te stellen voor het team Nationaal Waterplan over waarom en hoe burgerparticipatie te organiseren in het voorbereidingstraject. Het project Burgerbeelden en andere ervaringen

met burgerparticipatie (VROM – Beleid met Burger, United Knowledge – Internettools), die tijdens deze workshop zijn gepresenteerd, resulteerden in aantal aanbevelingen over het waarom en hoe van burgerparticipatie en in een aantal concrete kansen en risico's in het voorbereidingstraject van het waterplan.

3.2.1. Stappenplan burgerparticipatie

Het ministerie van VROM (ministerie van VROM, 2007: <http://www.vrom.nl/pagina.html?id=16572>) beveelt aan om een aantal stappen te doorlopen om een goed participatieproces te organiseren in een beleidsproces:

1) Vragen aan burgers

Welke vraag over het beleidsonderwerp wil je precies stellen? Naar welk soort informatie ben je op zoek, wat moet het voor het beleidsproces opleveren? Daarbij is het ook noodzakelijk te overwegen wat dan de voordelen voor de burger zijn om bij dit onderwerp betrokken te worden.

Eén van de onderwerpen uit het Waterplan die de burger direct lijkt te raken is het onderdeel 'Waterbewustzijn'. Dit thema uit de kabinetsvisie op het Waterbeleid wordt uitgewerkt in het Nationaal Waterplan. Vragen zouden zich specifiek kunnen richten op de wijze waarop burgers geïnformeerd willen worden, welke rol ze zelf willen/kunnen spelen voor een duurzaam watersysteem, de mate waarin ze betrokken willen worden bij het waterbeheer en/of beleid? Deze vragen zijn deels beantwoord in het project Burgerbeelden Waterkwaliteit en kunnen dus input vormen voor het Waterplan (zie paragraaf 3.3). Maar Waterbewustzijn gaat niet alleen over waterkwaliteit, maar over het hele waterveld. Het gaat ook niet alleen om communicatie, maar ook om participatie en educatie. Hier kunnen nog vragen aan de burgerij uit geformuleerd worden.

2) Beleidsruimte

Vervolgens is het noodzakelijk te bepalen hoeveel beleidsruimte er is om werkelijk te de ideeën van burgers een plaats te geven in het proces. Dit wordt vaak bepaald door tijdgebrek of door politiek-bestuurlijke factoren. In het kader van verwachtingenmanagement naar de deelnemende burgers, opdrachtgevers en maatschappelijke veld is het belangrijk hier vooraf duidelijkheid over te scheppen. Vraag je participanten om mee te denken over agendasetting of vraag je hen reeds uitgewerkte plannen op details te toetsen?

Een risico in het voorbereidingstraject van het Waterplan is de korte doorlooptijd en de strakke tijdplanning voor het gereed komen van het Nationaal Waterplan. Bovendien is het zo dat het Waterplan voor een groot deel wordt opgebouwd uit bestaande beleidstrajecten (zoals waterveiligheid, KRW). Dit beperkt de beleidsruimte aanzienlijk. Echter, er zijn wel kansen te signaleren. Het belangrijkste aanknopingspunt is dat er ook politiek draagvlak is voor burgerparticipatie. Dat blijkt uit de 100 dagengesprekken die het kabinet heeft gevoerd met Nederlanders van alle allooi en uit de nadruk op Waterbewustzijn in de Kabinetsvisie op het waterbeleid.

Daarnaast geeft het team Nationaal Waterplan zelf ook aan dat het waterplan wel meer moet zijn dan een optelling van bestaand beleid. Er moet een 'kop' opkomen. Daar kan participatie misschien een rol bij spelen. Er is een aantal thema's in het Waterplan te identificeren, waar meer beleidsruimte is, omdat deze nog niet zijn ingevuld in lopende processen. Het gaat dan bijvoorbeeld om nieuwe thema's uit de Kabinetsvisie op het Waterbeleid, zoals Water & Economie en Waterbewustzijn. Een ander voorbeeld is het streefbeeld 2040 dat zal worden opgesteld. Dit moet een realistisch streefbeeld zijn, maar biedt wel een opening om een burgervisie in te verwerken. Het lange termijnperspectief voor 2100 wordt ingevuld door de Deltacommissie en biedt in de zin minder ruimte.

Daarnaast biedt het feit dat het Waterplan deels wordt opgebouwd uit lopend beleid ook de mogelijkheid om voor burgerparticipatie aan te sluiten bij deze lopende processen. In deze processen is wellicht al eerder een participatietraject ingezet, waarvan de resultaten bruikbaar kunnen zijn voor het Waterplan (zoals Burgerbeelden Waterkwaliteit voor de KRW), of zijn misschien nog plannen om burgerparticipatie te organiseren. Er vindt momenteel een inventarisatie plaats van burgerparticipatieprojecten bij lopende beleidsprocessen. Een mogelijkheid is ook om tijdens de ronde langs provincies over het waterplan te vragen naar lopende participatieprojecten in de gebieden.

3) Fase van de beleidscyclus

Het is belangrijk om te bepalen in welke fase van de beleidscyclus het participatieproces zich zal afspelen. Dat bepaalt namelijk de rol die participanten geacht worden aan te nemen en welke methoden je voor participatie wilt gebruiken.

De doorlooptijd van het Waterplan is kort en het Waterplan wordt voor een groot deel gebaseerd op vigerend beleid. Dan kun je stellen dat de totstandkoming van het Waterplan zich al dicht tegen besluitvorming aan bevindt. Voor de nieuwe onderwerpen uit de Kabinetsvisie op het Waterbeleid en voor de streef- en toekomstbeelden geldt dit minder. Hoewel hier op hetzelfde moment besluitvorming over plaats zal vinden, ligt er in het voorbereidingstraject nog meer open. Dat neigt dus nog meer naar beleidsvoorbereiding.

Voor de onderdelen uit het vigerend beleid lijkt de rol van de burger dus meer gericht op raadpleging; de onderdelen die nog ingevuld moeten worden kan een adviserende rol vragen van burgers. Tijdens de workshop zijn ook nog suggesties gedaan om participatie te concentreren in de inspraakperiode, in het kader van inspraak nieuwe stijl. Echter, inspraak nieuwe stijl betekent niet dat participatie geconcentreerd moet worden in de inspraakperiode. Het betekent dat een finale belangentoets, kort voor het definitieve besluit, vooraf wordt gegaan door burgerraadpleging/-participatie vroegtijdig in de planvorming. Voor het project Burgerbeelden Waterkwaliteit betekent het ook dat de resultaten van het project gebruikt zullen worden bij het goed organiseren van en communiceren over de wettelijke inspraakprocedures voor de stroomgebiedbeheersplannen.

4) Capaciteit

Een belangrijke randvoorwaarde bij de organisatie van een burgerparticipatietraject is de beschikbare capaciteit in tijd, budget en

menskracht. Een deel van de werkzaamheden is zeker uit te besteden bij voldoende budget, maar het doorlopen van een participatietraject vraagt ook tijd en inzet van de opdrachtgever.

Het team Nationaal Waterplan geeft zelf aan dat tijd mogelijk een probleem is voor het organiseren van een participatietraject. Ook tijdens de uitvoering van het project Burgerbeelden bleek dat eerder ingeschatte benodigde tijd onvoldoende was. Dit is mogelijk deels te ondervangen door ook met burgerparticipatie aan te haken op lopende beleidstrajecten, die inhoudelijk ook onderdeel uitmaken van het Nationaal Waterplan.

5) Methoden

Na alle stappen doorlopen te hebben kan een afweging gemaakt worden over de te gebruiken methode. Belangrijk om daarbij in ogenschouw te nemen is, dat participatie maatwerk is. Dat betekent dat bestaande methoden op ieder specifiek geval toegespitst wordt en gemengd wordt met andere methoden. In het project Burgerbeelden Waterkwaliteit zijn goede ervaringen opgedaan met het mengen van een kwantitatieve methode (enquête) en een kwalitatieve methode (focusgroepen). Hiermee konden standpunten van de focusgroepen getoetst worden op representativiteit, terwijl de focusgroepen zich vooral richtten op verdieping van de vraagstukken. Belangrijk om hierbij in gedachten te houden is dat deelnemers zich in een proces ontwikkelen en dat dat invloed kan hebben op de eindresultaten. Een enquête bevraagt burgers over hun onbevangen opinie. In een burgerjury krijgen burgers de gelegenheid kennis tot zich te nemen op basis waarvan ze een advies uitbrengen. Dit maakt dat er een ontwikkelingstraject ontstaat van leek tot deskundige (afhankelijk van de intensiteit van het proces). Het is goed om dit in gedachten te houden bij het kiezen van een methode en is afhankelijk van de oorspronkelijke vraagstelling.

Bijlage A Burgeradviezen

Deze burgeradviezen komen uit het rapport van De Beuk naar aanleiding van de focusgroepen (exclusief de focusgroep met de 'voorzichtigen'). De adviezen zijn niet door de burgers zelf geformuleerd, maar door adviesbureau de Beuk, op basis van de informatie uit de focusgroepen. DGW heeft de deelnemers aan de focusgroepen geïnformeerd op welke wijze zij de resultaten heeft geïnterpreteerd en gebruikt in haar beleid.

Burgeradvies 1 van De Beuk

Richt je bij het schoon houden van water op het voorkomen van vervuiling en sla niet door in het nog schoner maken van het water, het herstellen van landschappen etc. Vertrouw ook op de zelfreinigende werking van water.

Burgeradvies 2 van De Beuk

Zorg dat het Nederlandse water voldoet aan een *basiskwaliteit* die ertoe leidt dat geen gezondheidsproblemen ontstaan voor mens en dier. Breng daarnaast normen aan voor *verschillende soorten gebieden van gebruik en natuurwaarde*.

Burgeradvies 3 van De Beuk

Wees strikt in het *handhaven* van het watergebruik ten behoeve van andere watergebruikers en de natuur. Zorg tegelijkertijd voor *alternatieven* en voor *uitleg van gemaakte keuzes*.

Burgeradvies 4 van De Beuk

Kijk goed naar het gebruik van het betreffende water, óf een natuurvriendelijke oever daar past en zo ja, welke vorm het beste past. *Waak ervoor om natuurvriendelijke oevers simpelweg tot norm te verheffen*.

Burgeradvies 5 van De Beuk

Informeer burgers over hun *lokale situatie* en doe dat op een *persoonlijke manier*. Zorg dat burgers meer algemene informatie over water *gemakkelijk kunnen vinden* maar dring dat niet op.

Burgeradvies 6 van De Beuk

Communiceer open en eerlijk en maak afwegingen aan burgers duidelijk. Betrek de maatschappij in het algemeen meer bij beleidsvorming. Burgers voelen ook een verantwoordelijkheid ten aanzien van waterkwaliteit, spreek die aan en start een gesprek met de samenleving.

Burgeradvies 7 van De Beuk

Zorg dat de *ruimtelijke kwaliteit en de kwaliteit van water geïntegreerd* worden. Verkoking en gebrek aan regie mag geen rol spelen bij een bevredigend eindresultaat. Burgers en andere belanghebbenden moeten daarvoor vaker aan tafel gevraagd worden *op lokaal niveau mee te praten*.

Bijlage B Inventarisatie van onderwerpen waarover burgers mee willen praten

Water en klimaat	31311	
kustverdediging		
overstromingsgevaar van rivieren	1232	
wateroverlast als gevolg van regen	1211	
droogte	2	
water wordt zouter	3	
Water en economie	3	
waterkennis exporteren	22	
energiewinning uit water	32313	
recreatiemogelijkheden versterken	11133	
Gezonde watersystemen	2221	
bestrijding van waterverontreiniging	12	
natuur en landschap	3333312	
kwaliteit van de leefomgeving	2323	
Water en ontwikkelingssamenwerking	332221	
inzet voor de wereldwaterproblematiek	12	
ontwikkelingshulp bij overstromingsrampen	1	
Water en participatie/educatie	113	
jongeren bewust maken van water ('waterbewustzijn')	1321	
toegankelijke watergeschiedenis (bv. canon)	233	
participatie van de samenleving in waterbeleid	111122132	

Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit

eindrapport, 24 april 2007

Mariëtte Custers, Joke Luttk, Alwin Gerritsen

1.	Projectdefinitie.....	4
1.1	Probleemstelling	4
1.2	Aanpak.....	4
1.3	Leeswijzer	6
2.	Burgerbeelden van waterkwaliteit volgens de literatuur	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Belevingsonderzoek.....	6
2.3	Studies naar watergebruik	7
2.4	Studies naar Revealed Preferences	8
2.5	Watertypen	9
2.6	Waterkwaliteit	10
2.7	Groepen burgers.....	11
2.8	De drie invalshoeken vergeleken.....	12
3.	Interviews over burgerbeelden waterkwaliteit.....	12
3.1	Inleiding	12
3.2	Watertypen	13
3.3	Waterkwaliteit	13
3.4	Groepen burgers.....	14
4.	Conclusies en adviezen	16
4.1	Wat weten we wel, wat weten we niet	16
4.2	Burgerbeelden waterkwaliteit en de MKBA.....	16
4.3	Advies beleidsprioritering.....	18
4.4	Advies communicatie.....	19
4.5	Advies vervolg- en veldonderzoek.....	19
	Bijlage 1 Buitenlandse studies naar de relatie tussen huizenprijzen en waterkwaliteit	23
	Bijlage 2 Vragenlijst interviews.....	24
	Bijlage 3. Lijst van geïnterviewde personen	26
	Gebruikte literatuur.....	27

1. Projectdefinitie

1.1 Probleemstelling

DGW heeft in het kader van de voorbereiding van de Beleidsagenda Water 2007-2011 geconstateerd dat de mening van burgers belangrijker wordt bij de voorbereiding van beleid. Specifiek met betrekking tot waterkwaliteit vraagt een aantal noties de aandacht:

- Waterkwaliteitsbeleid zal zich niet langer mogen beperken tot alleen fysieke waterkwaliteit (chemisch, bacteriologisch, ecologisch). DGW denkt aan een verbreding naar het begrip gebiedskwaliteit, waarbij waterkwaliteit in samenhang met ruimtelijke kwaliteit en belevingskwaliteit wordt beschouwd.
- Burgers beoordelen waterkwaliteit anders dan chemisch-fysische experts. In hoeverre kan de overheid de burger volgen in zijn opvattingen en waardering van waterkwaliteit, en in hoeverre dient de overheid de burger juist te onderwijzen?

Een verbetering van de waterkwaliteit (chemisch en ecologisch) van de Nederlandse wateren is geen nieuw beleidsdoel, maar is hoger op de beleidsagenda komen te staan door de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Momenteel werken Nederlandse waterbeheerders intensief aan de invoering van de KRW. DG Water vervult hierbij de regierol. De KRW schrijft voor, dat er in 2009 stroomgebiedbeheersplannen gereed dienen te zijn, waarin is vastgelegd met welke maatregelen Nederland in 2015 een goede chemische en ecologische waterkwaliteit wil bereiken. De KRW laat ruimte om de termijnen voor het bereiken van de doelstellingen te verlengen tot uiterlijk 2027. Als blijkt dat de doelen technisch niet haalbaar zijn, of onevenredig kostbaar, bestaat de mogelijkheid om minder strenge milieudoelstellingen vast te stellen.

Nederland heeft gekozen voor een pragmatische aanpak. De kosten en baten van de maatregelpakketten worden met behulp van de maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) in beeld gebracht om de discussie over ambitieniveaus te faciliteren en de besluitvorming te ondersteunen. Kosten van maatregelen blijken echter gemakkelijker te concretiseren dan baten. Voor een evenwichtige afweging is het van belang deze baten beter in beeld te krijgen. Inzicht in de opvattingen en prioriteiten van burgers met betrekking tot waterkwaliteit kan hieraan mogelijk een bijdrage leveren. Bovendien kan met behulp van kennis over deze 'burgerblik' de communicatie met burgers over waterkwaliteit worden verbeterd.

De centrale vraag in deze voorverkenning is:

Op welke wijze denken burgers over water en waterkwaliteit, en hoe waarderen zij waterkwaliteit?

Het is vervolgens de vraag wat kennis over de beelden die burgers hebben bij waterkwaliteit betekent voor de beleidsprioritering van DG Water, voor communicatie over de KRW en voor (kanttekeningen bij de reeds gekozen) opzet van de MKBA. Tenslotte is het de vraag hoe een veldonderzoek naar de beelden die burgers hebben over waterkwaliteit het beste kan worden opgezet.

1.2 Aanpak

In opdracht van DG Water en RIZA heeft Alterra een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de beelden die burgers hebben van waterkwaliteit. Een eerste onderdeel daarvan is een literatuurstudie. Het streven bij de

literatuurstudie is niet om een uitputtend overzicht te bieden van de opvattingen die burgers over water en waterkwaliteit hebben, maar om een overzicht te geven van bestaande kennis over dit onderwerp. Bestaande kennis is niet alleen te vinden in wetenschappelijke rapporten en artikelen, maar ook bij mensen die in de praktijk van waterbeleid en waterbeheer te maken hebben met burgers, en langs die weg inzicht hebben opgedaan in de ideeën die burgers hebben over waterkwaliteit. Vandaar dat de studie naast het literatuuronderzoek ook een serie interviews omvat, afgenomen bij (vertegenwoordigers van) gemeenten, waterschappen en één provincie. Ook in de interviews staat de kennis rond de beleving van waterkwaliteit bij burgers centraal. Nevendoel van de interviews is om na te gaan hoe andere overheden tot nu toe rekening hebben gehouden met beleving van burgers bij hun waterbeleid. Op basis van deze beide bronnen is tenslotte nagegaan, wat deze bestaande kennis kan betekenen voor de beleidsprioritering en de communicatiestrategie van DG Water, de ontwikkeling van de MKBA en vervolgonderzoek.

De studie heeft de volgende uitgangspunten gebruikt om trefwoorden en ingangen te vinden voor de literatuurstudie en de interviews:

1. De veronderstelling is dat het landschapselement water deel uitmaakt van het totale landschap, en dat burgers het niet als los element beoordelen. De *landschapsbelevingsliteratuur* biedt dus aanknopingspunten; niet alleen dat deel dat specifiek over water gaat, ook het algemene landschapsbelevingsonderzoek.
2. De beleving van water is contextgebonden, en hangt bijvoorbeeld samen met gebruik en veiligheidsbeleving. Een boer zal dus anders tegen waterkwaliteit aankijken dan een sportvisser, een kanovaarder of een zwemmer in een recreatieplas. Een tweede ingang is daarom het *gebruik* van water: hoe kijken burgers er tegenaan vanuit de eisen die 'hun' gebruik eraan stelt, of vanuit hun veiligheidsbeleving.
3. De waardering van de burger blijkt niet alleen uit uitspraken, maar ook uit gedrag, te meten via bezoekfrequenties, reistijden, huizenprijzen (een hogere woningwaarde bij schoon water). Dit brengt ons bij economische waarderingstudies en recreatiestudies die uitgaan van het *revealed preferences* principe.

Bij zowel de literatuurstudie als de interviews hebben de volgende vragen (van DG Water) als leidraad gediend:

1. Welke typen wateren onderscheiden burgers? (bv. water in de stad: vijver, wadi, gracht, kanaal/vaart; water in het landelijk gebied: sloot, beek, meer, recreatieplas, natuurplas, grote rivieren en meren, zee).
2. Welke (typen) wateren vindt de burger meer/minder belangrijk?
3. Welk belang hechten burgers aan de waterkwaliteit van verschillende typen wateren?
4. Welke kwaliteitselementen vindt de burger belangrijk?
5. In welke mate gaat het hierbij om fysieke kwaliteit; in welke mate speelt de ruimtelijke context en/of de beleefde kwaliteit hierbij een rol? Is er verschil tussen stad en landelijk gebied?
6. Door welke groepen burgers wordt meer/minder nagedacht over waterkwaliteit? (bv. oud/jong, stad/plattelandbewoner, recreanten, mensen die nabij water wonen, leerkrachten, life-style typen, etc.)
7. Wat is hierbij hun kennisniveau?
8. Wanneer vinden de (onderscheiden groepen) burgers de waterkwaliteit goed?
9. Wat zijn bij deze beoordeling bepalende elementen vanuit de omgeving?
10. Wat zijn bepalende elementen vanuit de fysieke (inclusief ecologische) waterkwaliteit?
11. Zijn er verschillen in emoties over waterkwaliteit gedurende de verschillende seizoenen?

Deze vragen zijn ruwweg samen te vatten in drie thema's of ingangen:

- (1) Type wateren (vraag 1 en 2)
- (2) Waterkwaliteit (vraag 3, 4, 5, 9, 10,11)
- (3) Groepen burgers (vraag 6, 7, 8)

De vraag of er verschil is tussen stad en platteland (ofwel landelijk gebied) komt terug onder kopje 2 (zijn in de stad andere kwaliteitselementen belangrijk dan op het platteland?) en onder kopje 3 (kijken stedelingen anders tegen waterkwaliteit aan dan plattelandbewoners?)

1.3 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 vat de resultaten van de literatuurstudie samen. Hoofdstuk 3 geeft de informatie die beschikbaar is gekomen uit de interviews bij gemeenten en waterschappen. Wat al deze kennis kan betekenen voor beleid, de MKBA Kaderrichtlijn Water, communicatie en vervolgonderzoek is te lezen in hoofdstuk 4.

2. **Burgerbeelden van waterkwaliteit volgens de literatuur**

2.1 Inleiding

De literatuurstudie omvat alle Nederlandse studies (voor zover bij ons bekend) waar we iets van kunnen leren over burgerbeelden van waterkwaliteit, met een paar uitstapjes naar het buitenland. Dit hoofdstuk begint met een korte introductie van de drie typen onderzoek die we voor deze verkenning geraadpleegd hebben: belevingsonderzoek (§ 2.2), studies naar watergebruik (§ 2.3) en studies naar *revealed preferences* (§ 2.4). Vervolgens gaan we na welke antwoorden de literatuur geeft op de vragen over de beelden die burgers hebben bij type wateren (§ 2.5) en bij waterkwaliteit (§ 2.6), en in hoeverre verschillende groepen burgers daarin verschillen (§ 2.7).

2.2 Belevingsonderzoek

Er zijn maar weinig studies uitgevoerd naar de beleving van waterkwaliteit. Er is wel relatief veel onderzoek gedaan naar hoe mensen (individuen en groepen) landschap en natuur beleven en waarderen. Water is hierbij een onderdeel van het landschap en niet iets dat apart beleefd wordt. Waterrijke landschappen worden in Nederland zeer positief gewaardeerd. De waardering is zelfs zo hoog dat het soms verstandig is om water niet mee te nemen in landschapsbelevingsonderzoek omdat anders het effect van andere kenmerken op de beleving ondersneeuwt.

Lengkeek (2000) maakt een onderscheid in vier soorten (sociale) waarden die aan water toegekend kunnen worden:

- gebruikswaarde;
- belevingswaarde;
- narratieve waarde (het vertellen van verhalen en ervaringen);
- toe-eigeningswaarde (opname in persoonlijke leefwereld).

In deze studie maken wij onderscheid tussen gebruiks- en belevingswaarde, met de kanttekening dat we de narratieve en toe-eigeningswaarde tot de belevingswaarde rekenen.

Water kan dus niet los worden gezien van natuur en de beleving van water is contextafhankelijk (Lengkeek, 2000). De beleving van water verschilt per locatie, maar ook per persoon. Zo stelt Gray (2002) dat de

beleving van water niet zoveel met fysisch-chemische factoren te maken heeft, maar juist met mentale interpretatiekaders (frames). Dit maakt het aannemelijk dat experts (aquatisch ecologen bijvoorbeeld) andere waarden toekennen aan water en waterkwaliteit dan gewone burgers. Bovendien is er verschil tussen water als iets waar iemand beroepsmatig mee bezig is en water als onderdeel van de leefomgeving.

Buijs et al., 2004 hebben vier graadmeters voor de beleving van de uiterwaarden langs de rivieren benoemd:

- Aantrekkelijkheid (directe waarneming: visueel, geluid, geur)
- Verbondenheid (sense of place);
- Bestaanswaarde van natuur (met water);
- Veiligheid (tegen overstromingen).

Bij de aantrekkelijkheid gaat het om de directe waarneming. Hoe ziet het water er uit? Stroomt het? Is het vlakvormig (een meer) of lijnvormig (slootje of rivier)? Ruikt het lekker, of heeft het water juist een onprettige geur? Ziet het er goed verzorgd uit? Heeft het een natuurlijke uitstraling? Waterkwaliteit en aantrekkelijkheid zijn met elkaar verbonden via geur, het voorkomen van planten en dieren, de mate van natuurlijkheid, en ook bijvoorbeeld via het al dan niet voorkomen van zwerfvuil (zie ook kader 1).

Bij verbondenheid met water gaat het in de eerste plaats om de rol die een bepaald water speelt in de verbondenheid die individuen en groepen met een gebied ervaren. De link tussen waterkwaliteit en verbondenheid kan er bijvoorbeeld uit bestaan dat water in een gebied van oudsher een bepaalde rol speelde die afhankelijk is van een bepaalde waterkwaliteit, zoals recreatie of visserij.

De bestaanswaarde van water is de waarde die water heeft los beleving en gebruik. Het feit dat er ergens een beek is die heel schoon is, kan de belevingswaarde ten goede komen zonder dat men er ooit komt. Deze waarde, die niet gekoppeld is aan directe beleving ter plekke of gebruik van water, noemt men de bestaanswaarde".] Het is goed voor te stellen dat dit begrip voor veel mensen verbonden is met een hoge waterkwaliteit.

Voor water is ook de veiligheidsbeleving van belang. Veel studies koppelen veiligheid aan overstromingen. Zo vindt men in Gameren de Waal heel aantrekkelijk, maar is men zich er ook van bewust dat het een rivier is die gevaar met zich mee kan brengen (Gerritsen, Buijs en Jacobs, 2007). Bij veiligheid kun je onderscheid maken tussen het feitelijke, objectief meetbare veiligheidsrisico, en de veiligheid zoals mensen die beleven. Voor waterkwaliteit zijn gezondheidsrisico's van belang. Hier geldt een zelfde onderscheid tussen feitelijke risico's en beleefde gezondheidsrisico's.

Kader 1 Water in de landschapsarchitectuur

Volgens Burton Litton et al. (1974) gelden eenheid, variatie en levendigheid als de basiscriteria voor aantrekkelijkheid. Bij de kwaliteit 'eenheid' hoort dat men water ervaart als continu, als een geheel. De rivier begint als een klein stroompje, zwelt aan, om in de zee te eindigen. En dit vertegenwoordigt – voor zover mensen het als zodanig waarnemen – de kwaliteit eenheid. Variatie zit in beweging, in kleurverschillen, in de reactie van water op het weer, op licht en diepte. Water intrigeert doordat de reactie van water onvoorspelbaar is, en daarmee enigszins mysterieus. Levendigheid schuilt in combinaties van water, land en planten, in contrast tussen snel en langzaam stromend, en in de reflectie van bomen in een donkere poel.

2.3 Studies naar watergebruik

Water wordt door verschillende groepen mensen op verschillende wijzen gebruikt. Te denken valt aan transport per schip, watervoorziening voor de landbouw, drinkwatervoorziening, koelwatervoorziening, natuur, visserij, recreatie, etc. De waardering van de waterkwaliteit van deze groepen hangt samen met de functie die het betreffende water op dat moment voor hen vervult. Bovendien kan binnen iedere gebruikersgroep nog verder gedifferentieerd worden. Fruittelers stellen andere eisen aan de kwaliteit van het water dan veehouders. Bij wijze van voorbeeld werken we hieronder de functie recreatie nader uit.

Water is ideaal voor diverse recreatieve activiteiten in de buitenlucht. Er is goed bekend wat de inrichtingseisen van de verschillende activiteiten zijn. Voor recreatie op het water is een onderscheid te maken in transport (rondvaarten, chartervaart, motor- en zeilboten), lokale recreatievaart (motorboren, zeilboten, snelle watersport, surfen, kanoën en roeien), zwemwater (zwemmen, pootje baden, dagverblijf, spel, snorkelen en duiken), sportvissen (vissen aan de oever, wadend vissen, en vissen vanaf de boot), en oeverrecreatie (wandelen, fietsen en toeren met auto of motor). Daarnaast wordt er natuurlijk ook geschaatst op water en kan er om en langs het water ook gewandeld en gefietst worden.

Recreanten waarderen vooral rust en een goede inrichting. Water (zeker in combinatie met bos en in een besloten landschap) wordt hoog gewaardeerd (o.a. Goossen, Meeuwsen, Franke & Kuypers, 2006). Het gaat dan voornamelijk om beken en meertjes met grillige oevers en een meanderend verloop. Over het algemeen geldt dat de waardering voor wilde natuur en moerasachtige gebieden minder hoog is. Dit heeft te maken met de mate waarin drassige gronden als onveilig worden ervaren en met overlast van muggen.

De watergebonden vormen van recreatie stellen hoge inrichtingseisen aan het water. Zo is er voor zeilen een bepaalde omvang en diepte nodig en is een verbinding met ander water van groot belang. Voor zwemmen is er een permanente waterplas nodig met voorzieningen en een waterkwaliteit die geen gezondheidsrisico's met zich meebrengt.

2.4 Studies naar Revealed Preferences

Hoe mensen water waarderen en gebruiken valt niet alleen af te leiden uit wat ze daarover zeggen, maar ook uit wat ze doen. Zo zijn mensen bereid om meer te betalen voor huizen met een aantrekkelijke ligging – aan (schoon) water. Ook in de woonomgeving is de waardering voor water hoog, zo blijkt uit huizenprijzenonderzoek. Vooral voor een huis met een tuin grenzend aan water dat in verbinding staat met een recreatieplas is men bereid flink veel te betalen (Luttik, 2000; zie tabel 1). In het laatste geval gaat het (waarschijnlijk) om een combinatie van beleving (uitzicht op het water) en gebruik (varen op de plas).

Tabel 1 Het effect van water op de huizenprijs in vijf studiegebieden

	nabijheid van een waterplas	uitzicht op water ('slootjes')	tuin grenzend aan water in verbinding met plas	cumulatief
Zoetermeer	5%		12%	17%
Veenendaal		5%		
Houten		4%		
Emmen	7%	10%	11%	28% (maximaal)
Leiden	7-10%	8%		

Bron: Luttik 2000

Poor, Pessagno en Paul (2007) hebben in een onderzoek in een klein stroomgebied bij de Chasapeake Bay (Verenigde Staten) geconstateerd dat waterkwaliteit (zoals gemeten in nabijgelegen meetstations) de waarde van huizen sterk kan beïnvloeden. Dit geldt niet alleen voor de huizen die direct aan het water liggen, maar ook voor huizen verder weg. Dit gebied heeft van oudsher een sterke band met het water: commerciële visserij en recreatie zijn er belangrijk. In een studie naar het effect van de helderheid van water

op de huizenprijs, stelden Poor et al. (2001) dat objectief gemeten (PH-waarde) en zelf gerapporteerde helderheid tot verschillende uitkomsten leidden. Voor Nederland kennen wij geen vergelijkbare studies. Zie verder Bijlage 1 voor een overzicht van de buitenlandse literatuur over de relatie tussen de prijs van onroerend goed en waterkwaliteit.

Ook onderzoek naar recreatiegedrag leent zich voor de benadering van de Revealed Preferences. Mensen trekken erop uit om in, op en langs – schoon – water te recreëren. De onderzoeksvraag is dan of er een effect is van (schoon) water op het recreatiegedrag, bijvoorbeeld door te onderzoeken of een verbetering in waterkwaliteit leidt tot een verandering in recreatiegedrag. Uit het buitenland zijn vrij veel studies bekend waarin dit type vraag is onderzocht. Een voorbeeld is een studie van Hanley et al. (2003) die het effect van waterkwaliteit op uitstapjes naar het strand in Zuid-West Schotland onderzochten. Zij vonden aanzienlijke verschillen tussen de beleefde waterkwaliteit en de waterkwaliteit vastgesteld volgens de EU-normen. Bij veel stranden voldeed het water niet aan de normen, maar beleefden mensen het desondanks als schoon genoeg om in te zwemmen. Maar ook het omgekeerde kwam voor. Mensen gaven ook aan het moeilijk te vinden om de waterkwaliteit te beoordelen. In Nederland is (voor zover wij weten) geen ervaring met dit type onderzoek.

2.5 Watertypen

Welke typen wateren onderscheiden burgers? Welke typen wateren vinden ze meer of minder belangrijk? (vraag 1 en 2)

- Water wordt over het algemeen positief gewaardeerd, maar er is nog weinig bekend over hoe mensen verschillende soorten water waarnemen en waarderen. Over welke watertypen burgers onderscheiden, is eveneens weinig bekend. Van den Berg et al. (2002) maken onderscheid in 10 verschillende watertypen, geselecteerd op basis van beschikbaarheid in ruimtelijke databases. Zij schatten in dat deze typen relevant zijn voor de beleving.
- Ook in andere onderzoeken is er, vaak globaal, onderscheid gemaakt tussen watertypen, bijvoorbeeld tussen zout-/zeewater en zoetwater of verschillende typen vaarwater (Brouwer, 2003, 2004a, 2004b; Goossen & Langers, 2002). Deze onderzoekers hebben niet aan de respondenten gevraagd welke typen zij onderscheiden, maar hebben zelf een classificatie gemaakt en die vervolgens aan burgers voorgelegd.
- Indirect valt wel af te leiden dat burgers een bepaald onderscheid maken. Er zijn aanwijzingen dat vlakvormige wateren hoger gewaardeerd worden dan lijnvormige, en stromend water meer dan stilstaand (Rijan, 1998; geciteerd in Buijs et al. 2004). Via stroming, getijden of golven brengt water dynamiek in het landschap, en dat zou wel eens een verklaring kunnen zijn voor de hoge waardering voor waterlandschappen (Buijs et al., 2004). Ook de afwisseling in seizoenen en getijden kan zorgen voor dynamiek, en daarmee voor waardering, zo bleek uit een studie in de Biesbosch; recreanten vinden de dynamiek één van de aantrekkelijkste aspecten van de Biesbosch (Snippe et al., 2003). Andere aspecten die de waardering beïnvloeden zijn breedte, oppervlak, oeverbeplanting, vorm van de oevers en natuurlijkheid (Rijan, 1998 en Van den Berg 2000, geciteerd in Buijs et al., 2004). Als blijkt dat burgers dynamiek en getijdenwerking hoog waarderen, en stromend water meer waarderen dan stilstaand, of vlakvormig water meer dan lijnvormig, dan sluiten deze indelingen op z'n minst aan bij de beleving van de burger.
- Ook in het huizenprijzenonderzoek hebben onderzoekers het water zelf in categorieën opgesplitst. Maar als het onderzoek de hypothesen vervolgens bevestigt, moet er op z'n minst een kern van waarheid in

de indeling zitten. Zo vond Luttik (2000) een onderscheid tussen lijnvormige elementen (“slootjes”) en plassen. Naast nabijheid en uitzicht op bleken vooral mogelijkheden voor recreatief gebruik nogal fors bij te dragen aan de waardering van water in de woonomgeving.

- Uit de literatuur is niets bekend over welke wateren burgers meer of minder belangrijk vinden.

2.6 Waterkwaliteit

Vinden burgers een goede waterkwaliteit belangrijk? Welke kwaliteitselementen vinden burgers belangrijk? Gaat het om fysieke kwaliteit? Verschilt de fysieke kwaliteit van de beleefde kwaliteit? Speelt de ruimtelijke context een rol? Is er verschil tussen landelijk gebied en de stad? Welke elementen spelen een rol bij het beoordelen van de waterkwaliteit? Zijn er seizoensverschillen? (vragen 3, 4, 5, 9, 10 en 11)

- Brouwer (2004a) concludeert dat 97% van de Nederlanders vindt dat het water in Nederland schoner moet worden dan het nu is, en dat men ook bereid is hier extra voor te betalen.
- Uit een (buitenlandse) studie van Poor et al. (2007) blijkt de waardering voor schoon water in de woonomgeving uit een hogere huizenprijs.
- Uit onderzoek naar waterrecreatie bij Alterra en RIZA is bekend dat algengroei (met bijbehorende geuren) negatief gewaardeerd wordt. Een meerderheid van zestig procent van de Nederlanders (op basis van 5.000 respondenten) vindt het erg tot heel erg als ze in de zomer niet kunnen zwemmen in open water vanwege een slechte waterkwaliteit (Brouwer, 2003).
- Belangrijke elementen bij de beoordeling van waterkwaliteit zijn vooral geur en helderheid van het water, en leven op en in het water (met name fauna, maar ook flora) (Van Klaveren e.a., 2006). Overigens wordt helder water niet per definitie ook als schoon beschouwd (zie bijvoorbeeld Maters in: De Boer & Huitema, 2003). Verder lijkt de aanwezigheid van drijf- en zwerfvuil een negatieve rol te spelen in hoe de waterkwaliteit wordt beleefd (Cusell in: De Boer & Huitema, 2003; House, 1996; Lijklema & Koelen, 1999 en 2000). Men lijkt meer moeite te hebben met rommel in het water dan met rommel op de waterkant of op het strand (De Boer e.a., 2003; House, 1996; Van Klaveren e.a., 2006).
- In onderzoek naar de kwaliteit van oppervlaktewater in Amsterdam kwam naar voren dat 40% van de inwoners de kwaliteit van het water de laatste jaren verbeterd vond. Men zei dat te merken aan een verminderde hoeveelheid van zwerf- en drijfvuil, een helderder kleur, minder stank en grotere aanwezigheid van dieren in het water. Van de respondenten beschouwt bijna 60% het water vervuild als er zwerf- en drijfvuil op het water ligt. Daarna zijn stank en helderheid de elementen op grond waarvan men het water vuil vindt (Van Noort & Van Dijk, 1997 en 1998; Van Noort & Aarts, 2000).
- Misschien beleven burgers in stedelijk gebied water anders dan in het landelijk gebied. Of dat verschil inderdaad bestaat, onderzochten Van Klaveren et al. (2006) bij een onderzoek in Flevoland in opdracht van Waterschap Zuiderzeeland. Zij vroegen een deel van de respondenten om de vragen te beantwoorden voor landelijk gebied, een ander deel kreeg dezelfde vragen maar dan voor stedelijk gebied. Stedelingen die tot de eerste groep behoorden, kregen de instructie de antwoorden te geven op basis van hun ervaringen als recreant in landelijk gebied. Er kwam uit dat de verschillen in beoordeling van water niet sterk verschillen voor stedelijk dan wel landelijk gebied. Geur en helderheid van het water blijken steeds de belangrijkste aspecten te zijn. Voor stedelijk gebied wordt iets vaker geur dan helderheid genoemd, terwijl voor landelijk gebied het omgekeerde geldt. Alleen het verschil in het aantal keren dat geur wordt genoemd, blijkt significant te zijn (van Klaveren e.a., 2006, p. 32). Voor de inwoners van Goeree-Overflakkee geldt dat bewoners van het buitengebied zich aanzienlijk positiever uitlaten over de mate waarin het water in de eigen omgeving schoon is en waarin het goed ruikt, dan de bewoners van de stedelijke kernen (Scheelbeek & Winterterp, 2006, p. 7). We weten niet of dit komt doordat mensen de waterkwaliteit in de stad anders beleven dan op het platteland; het kan goed zijn dat

dit komt doordat het water in de stad feitelijk ook viezer is dan in het landelijk gebied in termen van stank en zwerfvuil.

- Uit de literatuur blijkt niet of er sprake is van verschillende emoties over waterkwaliteit gedurende verschillende seizoenen. Gelet op enkele van de genoemde aspecten (denk aan algengroei) zou men wel kunnen verwachten dat er verschillen in emoties tussen de seizoenen voorkomen.
- Omdat niet bekend is welke typen wateren burgers zelf onderscheiden, is niet duidelijk of ze per type water andere maatstaven voor kwaliteit hanteren. We weten dus niet welk belang burgers hechten aan de kwaliteit van afzonderlijke typen water. Wel is bekend dat burgers de kwaliteit van water in relatie tot het gebruik ervan verschillend beoordelen, waarover meer in de volgende paragraaf.

2.7 Groepen burgers

Hoe kijken verschillende groepen burgers aan tegen waterkwaliteit? Welke eisen stellen zij aan de waterkwaliteit? Wat is hun kennisniveau?

(vragen 6, 7, 8)

- Er zijn aanwijzingen dat de waterkwaliteit anders wordt beoordeeld door verschillende groepen gebruikers (agrariërs, vissers, zwemmers, zeilers; De Boer e.a., 2003; Brouwer, 2004b; Goossen e.a., 2002), door vrouwen minder positief wordt beoordeeld dan door mannen (Cusell e.a. in: De Boer & Huitema, 2003; House, 1996; Lijklema & Koelen, 1999) en wellicht ook minder positief door jongeren dan door ouderen (House, 1996; Lijklema & Koelen, 1999). In onderzoek van Lijklema en Koelen (2000) naar de argumenten achter de beoordeling van waterbeheer, waartoe ook zorg voor waterkwaliteit behoort, lijken verschillen te worden gevonden tussen sexen, op basis van sociaal-economische aspecten, regio en stedelijkheid. Uiteindelijk concluderen de onderzoekers echter dat huiseigenaren, ouderen en mannen gemiddeld positiever oordelen over de(zelfde) waterkwaliteit dan huurders, jongeren en vrouwen, terwijl verschillen in relatie tot regio en sociaal-economische factoren wel lijken te bestaan, maar niet significant blijken te zijn. Wat de achterliggende redenen van de verschillen in waardering tussen de verschillende groepen zijn, wordt echter niet duidelijk uit de onderzoeken.
- Mensen die beroepshalve met water en waterkwaliteit bezig zijn, waaronder 'waterschappers', blijken soms een verkeerde inschatting te maken van de mate waarin de burger water als schoon benoemt. De Boer (2001) vond bijvoorbeeld dat bewoners van stedelijk gebied een veel pessimistischer beeld van de kwaliteit van het water in hun omgeving bleken te hebben dan door deskundigen was verwacht. Aan de andere kant constateerde Van Weeren (1999) in zijn onderzoek dat burgers het water veel minder vaak vies noemden dan deskundigen dachten dat ze zouden doen. Ook met betrekking tot de oplossing van problemen zijn er verschillen tussen burgers en experts gesignaleerd. Zo constateren Morssinkhof en Kruijt (2002) dat consumenten denken in termen van handelen in het hier en nu (niet verspillen van water, rommel opruimen, chemisch afval scheiden in plaats van door de gootsteen spoelen), terwijl experts een lange-termijn strategie schetsen (Morssinkhof en Kruijt, 2000, p. 16).
- Naar het kennisniveau over water(kwaliteit) en watersystemen is, voorzover bekend, geen diepgaand onderzoek verricht. Wel zijn er globale noties te vinden, zoals: 'weinig zijn goed bekend met inhoud begrip watersystemen' (Scheelbeek & Winterwerp, 2006, p. 8) en 'Brabanders hebben een redelijk goede kennis van water' (Motivaction, 2007, p. 3).
- Volgens het onderzoek van Scheelbeek en Winterterp (2006) kan er geen duidelijke samenhang tussen kennis en houding enerzijds en beleving van water anderzijds worden vastgesteld. Degenen die aangaven zich veel voor te kunnen stellen bij 'het watersysteem' (vraag waarmee kennis is gemeten), bleken niet betekenisvol anders te oordelen over aspecten van verschijningsvormen van water (geur, levendigheid, natuurlijkheid, mate van vervuiling en dergelijke) dan de overige respondenten. Ook de

mate waarin de respondenten aanwezigheid van water in de omgeving van belang vonden, bleek nauwelijks van invloed te zijn op het oordeel over de aspecten van de verschijningsvormen van water (Scheelbeek & Winterterp, 2006, p. 29).

2.8 De drie invalshoeken vergeleken

Uit landschapsbelevingsonderzoek komt de notie dat het element water deel uitmaakt van het totale landschap, en dat burgers het niet als los element beoordelen. Ook weten we dat de beleving van (water)landschappen context- en persoonsgebonden is, en afhangt van waarvoor mensen water gebruiken. Kijkend naar de bevindingen uit onderzoek naar de beleving van waterkwaliteit komt dit niet duidelijk terug. Dit kan komen doordat het bestaande onderzoek te oppervlakkig is om dit te kunnen doorgronden, of doordat het eenvoudigweg zo is dat alle mensen van schoon, helder, fris ruikend water houden. Het belevingsonderzoek naar waterkwaliteit bestaat over het algemeen uit vragen die rechtstreeks gericht zijn op het losse element water. Het zou interessant zijn om te toetsen of een belevingsonderzoek naar waterkwaliteit als onderdeel van het landschap, of van de totale gebiedskwaliteit, tot andere conclusies voor de beleefde waterkwaliteit zou leiden.

Vanuit het gebruikersonderzoek tekenen zich wel verschillen af; afhankelijk van het soort gebruik stellen burgers (en boeren) andere eisen aan waterkwaliteit. Studies naar Revealed Preferences zijn in Nederland nauwelijks uitgevoerd, maar zouden een nuttige aanvulling kunnen geven op het bestaande onderzoek - dat overwegend gebaseerd is op interviews - om uitspraken van burgers in interviews te toetsen en desgewenst ook te kwantificeren.

3. Interviews over burgerbeelden waterkwaliteit

3.1 Inleiding

Om na te gaan wat er bij gemeenten en waterschappen bekend is over opvattingen van burgers rond water en waterkwaliteit hielden we tien interviews, vijf bij waterschappen en vijf bij gemeenten. We vroegen de medewerkers van gemeenten en waterschappen ook naar wat zij zien als de belangrijkste baten van schoon water, naar hoe zij met burgers communiceren en naar tips die men DG Water zou willen geven voor communicatie en beleidsprioritering. De antwoorden op deze vragen komen terug in hoofdstuk 4. De vragenlijst is in zijn geheel opgenomen in bijlage 2.

Bij de keuze voor de te interviewen organisaties en personen is, naast spreiding over het land, ook rekening gehouden met de beschikbaarheid (op korte termijn) van woordvoerders bij gemeenten en waterschappen. Naast deze tien interviews aan de hand van de vragenlijst, spraken we met de provincie Gelderland over het onderwerp zwemwater en met Stichting Reinwater over hun ervaringen met burgers. Een overzicht van alle geïnterviewde instanties en personen is te vinden in bijlage 3.

Met uitzondering van Waterschap Zuiderzeeland ('Burgermonitor Waterschap Zuiderzeeland', Van Klaveren e.a., 2006) hebben de instanties die wij hebben geïnterviewd zelf geen onderzoek laten doen naar de beleving van waterkwaliteit. Een aantal andere waterschappen heeft wel onderzoek laten doen naar de bekendheid van (het werk van) de waterschappen. Soms is daarbij de beleving van water (zijdelings) aan bod gekomen.

Voor alle duidelijkheid: de antwoorden op vragen naar de beleving van burgers van waterkwaliteit zijn gebaseerd op ervaringen en/of aannames van de geïnterviewden.

3.2 Watertypen

Welke typen wateren onderscheiden burgers? Welke typen wateren vinden ze meer of minder belangrijk? (vragen 1 en 2)

- De meeste geïnterviewden antwoorden met het benoemen van typen water die in het gebied voorkomen. Afhankelijk van het gebied noemen ze sloten, kanalen, stadsgrachten, meren, plassen of de Ooster- en Westerschelde. Een klein aantal geïnterviewden noemt typen water met het oog op de functie van het water. In dat geval denkt men dat burgers een onderscheid zullen maken tussen zwemwater, vaarwater, en dergelijke.
- Omdat niet bekend is welk onderscheid burgers maken, is de vraag naar welke typen ze meer of minder belangrijk vinden niet te beantwoorden. Hetzelfde geldt voor de vraag naar het belang van de waterkwaliteit van verschillende typen water.

3.3 Waterkwaliteit

Vinden burgers een goede waterkwaliteit belangrijk? Welk belang hechten burgers aan de kwaliteit van verschillende typen wateren? Welke kwaliteitselementen vinden burgers belangrijk? Gaat het om fysieke kwaliteit? Verschilt de fysieke kwaliteit van de beleefde kwaliteit? Speelt de ruimtelijke context een rol? Is er verschil tussen landelijk gebied en de stad? Welke elementen spelen een rol bij het beoordelen van de waterkwaliteit? Zijn er seizoensverschillen? (vragen 3, 4, 5, 9, 10 en 11)

- Om in te schatten welke elementen van waterkwaliteit burgers belangrijk vinden, baseren de geïnterviewden zich voornamelijk op klachten die hen bereiken. Klachten over waterkwaliteit houden vaak verband met stank, de aanwezigheid van dode vissen of dode eenden, van kroos (mensen vinden water dat bedekt is met een laag kroos onveilig, omdat je dan het verschil tussen gras en water niet goed kunt zien) of van blauwalg. Ook een vreemde kleur van het water kan aanleiding zijn voor klachten, zoals de roestbruine kleur van water in de winter als gevolg van ijzerhoudende grond. Over hetzelfde water wordt overigens door burgers niets gemeld als het in de zomer groen is vanwege algengroei. Dit sluit aan bij de opmerking van een andere geïnterviewde: water wordt ook als het groen is wel als positief beleefd, zo lang er maar leven (vis, eendjes, ganzen) aanwezig is. Het lijkt erop dat algengroei niet altijd reden tot klagen is.
- Als er iets is wat de burger aanspreekt is het wel de kwaliteit van het zwemwater. Veel mensen zouden het liefst overal kunnen zwemmen, in alle kanalen, meren, plassen en rivieren. Nu is op veel plekken onduidelijk of het water geschikt is om in te zwemmen. Over zwemwater komen klachten binnen als er sprake is van huidaandoeningen en/of maag-/darmklachten als gevolg van zwemmen in oppervlaktewater. Naast de kwaliteit van het zwemwater spreekt ook de kwaliteit van het drinkwater aan, zo is de ervaring van Stichting Reinwater, die veel telefoontjes binnenkrijgt als er gevaar dreigt voor de drinkwaterkwaliteit. Ook bellen veel bezorgde burgers over bagger of vervuilde waterbodems in hun woonomgeving. Soms zelfs met de vraag hoe ze de vervuiling kunnen meten om te controleren of er geen bedreiging voor de gezondheid is.
- Helderheid en geur van het water zullen naar verwachting van de geïnterviewden de meest belangrijke elementen zijn bij de beoordeling van de waterkwaliteit. Is het doorzicht goed en stinkt het water niet, dan wordt het over het algemeen als schoon beleefd. Er komen ook wel eens klachten over plantenmassa's in het water, terwijl de aanwezigheid van de waterplanten juist betekent dat het water heel schoon is.

- De meeste klachten over de waterkwaliteit komen in de zomer. Een verklaring daarvoor is dat mensen 's zomers meer buiten zijn en dus meer ervaren van het water. Stank, als meest voorkomende klacht over waterkwaliteit, hangt over het algemeen samen met het overstorten van rioolwater of het droogvallen van vijvers en beken die voor overstorten worden gebruikt. Dit komt vaak in warme, zomerse periodes voor en speelt vooral in stedelijk gebied. Ook de aanwezigheid van dode vissen en eenden, als gevolg van het overstorten of van botulisme, speelt dan vaker.
- Reacties van burgers op natuurvriendelijke oevers en extensief onderhoud blijken nogal te variëren. Natuurvriendelijke oevers kunnen conflicteren met veiligheid (als moeilijker zichtbaar is waar de oever overgaat in water), of met het belang dat de visser heeft bij het uitoefenen van zijn hobby (als die zijn visstek niet meer zo goed kan bereiken vanwege bredere begroeiing), of ze kunnen - naar de mening van de boeren - een goede doorstroming belemmeren. De teneur van de verwachtingen hieromtrent is die van 'mooi van op een afstandje, maar liever niet grenzend aan mijn achtertuin'. Het voorbeeld van een bewoner die de natuurvriendelijke oever die aan zijn tuin grenst heeft laten maaien, spreekt boekdelen. De geïnterviewden verwachten wel dat het mogelijk is om de burger van mening te laten veranderen door het belang van natuurvriendelijke oevers voor schoon en helder water uit te leggen.

3.4 Groepen burgers

Hoe kijken verschillende groepen burgers aan tegen waterkwaliteit? Welke eisen stellen zij aan de waterkwaliteit? Wat is hun kennisniveau? (vragen 6, 7, en 8)

- Voor de beleving van het water onderscheiden de meeste geïnterviewden verschillende doelgroepen. Het belangrijkste onderscheid is dat tussen agrariërs en overige burgers. De eerste groep is veelal van water en waterkwaliteit afhankelijk bij de bedrijfsvoering: is het zoutgehalte van het water niet te hoog? Kan het water worden gebruikt om het land te sproeien of vee van te laten drinken? Is het waterpeil te hoog, dan kan dat betekenen dat de grond te drassig is om te bewerken. Deze groep blijkt over het algemeen dan ook relatief goed op de hoogte te zijn van de kwaliteit van het water. Overige burgers zijn op te delen in verschillende soorten recreanten en bewoners. Ook de grondeigenaren (boeren, landgoedeigenaren, (recreatie)ondernemers) vormen een aparte groep.
- Daarnaast herkennen de geïnterviewden verschillende reacties, afhankelijk van de functie van het water. Een visser reageert in andere situaties op waterkwaliteit dan een vogelaar of zwemmer, bijvoorbeeld, en ook nog wel afhankelijk van de soort waarop hij wil vissen. Zo zijn snoeken niet te vinden in water met een lager zuurstofgehalte, terwijl daar dan wel nog op karper en brasem zou kunnen worden gevestigd. Zwemwater moet schoon zijn, al is ook dat weer relatief: als er een dode eend in het water ligt, wordt het water niet schoon gevonden (is de ervaring van een van de geïnterviewden), maar een paar dagen na het verwijderen van die eend gaat men er toch weer zwemmen. Schoon water betekent voor de burger kennelijk iets anders dan voor degene die watermonsters onderzoekt en beoordeelt, concludeert de geïnterviewde.

Kader 2 De 'goede ecologische toestand' is niet altijd wat de gebruikers graag zien.

Het Bovenwater (135 ha, 1,5 m diep, kleibodem) in Lelystad is in de jaren '70 aangelegd voor de recreatie (zeilen, surfen, zwemstrand), maar heeft ook steeds meer een natuurfunctie (kranswieren, vogels) gekregen. Verder zijn er de laatste jaren zo'n 100 woningen direct (of bijna direct) aan het water gebouwd. De bewoners van deze huizen hebben ook hun eigen wensen: landschap, goed zwemwater, varen, geen drijfvlagen van blauwalgen. Het waterschap streeft (conform KRW) naar helder water met waterplanten, en dat lukt aardig. De fosfaatbelasting is verlaagd, het water is nu

helderder en de waterplanten zijn flink opgekomen. Laaggroeiende soorten als kranswieren zijn favoriet. Hoog opgroeiende soorten als fonteinkruiden veroorzaken echter veel overlast voor zeilers en surfers. Door op een paar decimeters boven de bodem te maaien spaar je de kranswieren en bestrijd je de fonteinkruiden. Als je dit een paar jaar volhoudt dan nemen de kranswieren het helemaal over en hoef je minder te maaien. Een slim idee en dit maairegime geldt nu al een paar jaar, maar is nog niet succesvol. Iedere zomer is zeilen en surfen vrijwel onmogelijk door het vele fonteinkruid dat tot op het wateroppervlak doorgroeit. Ook zien we regelmatig forse drijfslagen van blauwalgen. Steeds meer mensen krijgen er genoeg van en verlangen terug naar het troebele water van de jaren '90 zonder waterplanten. Ze pleiten voor uitzetten van bodemwoelende vissoorten (brasem, karper) en voor maaien tot in de bodem. In het troebele water komen ook drijfslagen van blauwalgen minder vaak voor. Kortom, waterschap en (veel) gebruikers zitten hier op een heel verschillend spoor.

Bron: E-mail van een RIZA-medewerker, tevens contactpersoon van de bewoners rond het Bovenwater, aan de opdrachtgever van dit onderzoek.

4. Conclusies en adviezen

4.1 Wat weten we wel, wat weten we niet

Terugkijkend naar de elf vragen die als leidraad dienden bij de literatuurstudie en de interviews, kunnen we de volgende conclusies trekken:

- Vraag 1, 2 en 3: Het is niet bekend welke typen wateren burgers uit zichzelf onderscheiden, dus ook niet welke typen ze meer of minder belangrijk; evenmin is bekend welk belang men hecht aan de waterkwaliteit van de verschillende watertypen. Wel weten we dat mensen andere eisen stellen aan wateren, afhankelijk van hun gebruik. Dit vraagt om een indeling volgens gebruik: zwemwater, viswater, water in de woonomgeving, etc.
- Vraag 5 en 9: Geur en helderheid zijn voor de burger de belangrijkste elementen van waterkwaliteit, gevolgd door leven in en om het water en de aanwezigheid van drijf- en zwerfvuil, aldus de geïnterviewden. Dit sluit aan bij hetgeen hierover uit onderzoek bekend is (Van Klaveren e.a., 2006; Scheelbeek & Winterwerp, 2006). Er zijn geen aanwijzingen dat dit per type water zou verschillen.
- Vraag 4: De ruimtelijke context speelt wel een rol in de beleving. Zo kijken omwonenden anders aan tegen natuurvriendelijke oevers dan de gemiddelde burger: uit belevingsonderzoek blijkt dat de waardering voor natuurlijkheid over het algemeen hoog is; in de directe woonomgeving lijkt men een voorkeur te hebben voor intensief onderhoud en een verzorgde aanblik. Eenzelfde tegenstelling is bekend uit natuurbeeldenonderzoek: boeren (functioneel natuurbeeld) hebben een voorkeur voor een intensief onderhouden landschap, terwijl stedelingen (wildernisnatuurbeeld) juist natuurlijkheid en extensief onderhoud op prijs stellen.
- Vraag 5: De beleefde kwaliteit kan afwijken van de fysieke kwaliteit. Burgers reageren vooral op direct waarneembare vervuiling, zoals zwerfvuil, stank of troebelheid van het water, en kunnen de kwaliteit van zwemwater bijvoorbeeld moeilijk beoordelen. Dit blijkt zowel uit de literatuur als uit de interviews.
- Vraag 5: In stedelijk gebied zijn de eisen die burgers stellen aan waterkwaliteit niet wezenlijk anders dan in landelijk gebied. In de stad ergeren burgers zich vooral aan stank en drijfvuil, wellicht omdat dat meer voorkomt in de stedelijke omgeving.
- Vraag 6 en 11: We weten niet welke groepen meer of minder nadenken over waterkwaliteit, wel ligt het voor de hand dat burgers er meer over nadenken naarmate ze er meer mee te maken krijgen, bijvoorbeeld als ze willen zwemmen in buitenwater, of wanneer ze langs het water wonen. Ook kunnen we zeggen dat waterkwaliteit vooral 's zomers leeft bij de burger.
- Vraag 7: Over het kennisniveau van de verschillende groepen is niet zo heel veel bekend; wel zijn agrariërs over het algemeen beter op de hoogte dan de andere groepen. Waterschappen verwachten dat meer kennis over het nut van natuurvriendelijke oevers zou kunnen helpen om de waardering van burgers voor natuurvriendelijke oevers te vergroten.
- Vraag 8: Verschillende gebruikersgroepen reageren verschillend op waterkwaliteit. Vissers reageren bijvoorbeeld op de aan- of afwezigheid van bepaalde vissoorten, die deels te herleiden valt tot de waterkwaliteit (waarbij niet altijd geldt hoe schoner hoe beter). Zwemmers reageren op de aanwezigheid van algen, zeilers protesteren als het varen door plantengroei wordt belemmerd. Boeren stellen vanuit hun bedrijfsvoering bepaalde eisen aan de waterkwaliteit.

4.2 Burgerbeelden waterkwaliteit en de MKBA

Het doel van dit project is niet om bij te dragen aan de MKBA-ontwikkeling zelf, maar wel om te toetsen hoe burgerbeelden zich verhouden tot de categorieën die in een MKBA gebruikt worden. Dit aan de hand van de studie 'Baten waterkwaliteit voor de MKBA KRW' van Witteveen + Bos (2006).

Witteveen + Bos (2006) publiceerde onlangs een uitvoerig naslagwerk met kentallen voor opstellers van een MKBA. Daarin staan diverse baten van water(kwaliteit). Van sommige is duidelijk te voorzien dat ze aansluiten bij de burgerbeelden van waterkwaliteit. Denk aan 'recreatieve beleving door zonnen/zwemmen' en 'woongenot door wonen aan water' en 'vaarmogelijkheden voor de pleziervaart'. Ook van andere baten is het denkbaar dat ze in de burgerbeelden van waterkwaliteit een rol spelen; neem bijvoorbeeld 'exploitatiemogelijkheden voor jachthavens, voor zonnen/zwemmen en voor strandgerelateerde verblijfsrecreatie'. Het kentallenboek onderscheidt 8 watertypen: zee, rivier (brak), rivier (zoet), nevengeul, kanaal, meer, plas en sloot. Een eerste vraag is of deze indeling overeenkomt met de watertypen die burgers onderscheiden, en met de waarden die burgers daaraan toekennen. Deze vraag kunnen we niet goed beantwoorden, omdat nooit onderzocht is welke watertypen burgers uit zichzelf zouden onderscheiden. Wel weten we dat burgers bepaalde wateren meer waarderen dan andere. Zo is de waardering voor dynamische waterlandschappen zoals de Biesbosch hoog. Ook stellen burgers andere eisen aan de kwaliteit van water, afhankelijk van hun gebruik. Vanuit burgerbeelden zou je wellicht eerder uitkomen bij een indeling op basis van gebruik (zwemwater, viswater etc) of eigenschappen van het water of het landschap waar het water deel van uitmaakt, zoals dynamiek.

De baten van waterkwaliteit zitten volgens Witteveen + Bos in:

- visogst
- zuiveringsinspanning voor de drinkwaterwinning
- optiewaarde voor zoetwaterlandbouw
- bescherming tegen wateroverlast
- vaarmogelijkheden voor de beroepsvaart
- gezondheid zwemmers
- voedselveiligheid
- recreatie-exploitatiemogelijkheden
- recreatieve beleving
- sportvismogelijkheden
- (minder) zwemongelukken
- woongenot
- bescherming klimaat (via natuurvriendelijke oevers)
- fijnstof, NO_x en SO₂ afvang (via natuurvriendelijke oevers)
- verervingswaarde
- biodiversiteit

De vraag is hoe deze batenlijst zich verhoudt tot hoe de burger waterkwaliteit beleeft en op waarde schat.

In de interviews met waterschappen en gemeenten is de (open) vraag gesteld wat - naar het oordeel van de geïnterviewden - de belangrijkste baten van schoner water voor hun doelgroep zouden zijn. De antwoorden daarop zijn divers. Sommige antwoorden houden verband met wonen en woongenot: de beleving van de woonomgeving gaat erop vooruit als er (meer) water en groen aanwezig is. Dit sluit aan bij de opmerking van een andere geïnterviewde dat huizen aan water beter blijken te worden verkocht. De nabijheid van een riooloverstort, met het risico van stankoverlast, zou een huis weer in waarde kunnen doen dalen, met gevolgen voor gemeentelijke inkomsten in het verlengde daarvan. Ook wordt genoemd dat schoon water meer recreanten aantrekt, wat gunstig is voor de plaatselijke ondernemers.

Een andere geïnterviewde noemt de uitstraling van schoon water als belangrijkste baat, verwijzend naar het belang van een zorgvuldig beheerde, netjes onderhouden openbare ruimte. Schoon water levert een prettige leefomgeving op en "...je gedijt zelf goed in een omgeving waar flora en fauna goed gedijen." Het biedt mogelijkheden om te recreëren, te genieten, te vissen of vee uit te laten drinken. De termen 'rust' en 'geluk' zijn gevallen in relatie tot de baten van schoon water. Kortom: schoon water kent naar de mening van de geïnterviewden in ieder geval een economische en een emotionele waarde. De interviews leveren geen 'nieuwe' baten op, maar bevestigen baten die nu ook al op het lijstje van de MKBA staan.

De literatuur bevestigt dat burgers de recreatieve beleving, recreatie- exploitatiemogelijkheden, sportvismogelijkheden en woongenot op prijs stellen. Nieuwe baten dienen zich niet aan. Wel kun je vanuit het onderzoek, en dan vooral uit het belevingswaardeonderzoek, aandragen dat nuancering op z'n plaats is: verschillende groepen burgers hebben een andere waardering die samenhangt met hun gebruik en hun natuur- en waterbeelden. De waardering voor sommige wateren is hoger dan voor andere. Daarbij zijn dynamiek en natuurlijkheid, functie, type onderhoud en vorm van belang. De waardering voor water in een stedelijke omgeving lijkt te verschillen van de waardering voor eenzelfde water in een landelijke omgeving, en daar zou je in een MKBA rekening mee moeten houden. In het kentallenboek zit al wel een zekere nuancering, maar die zou nog eens kritisch onder de loep genomen kunnen worden om in te schatten waar een verdere nuancering de moeite waard is (het heeft alleen maar zin als het niet alleen inhoudelijk beter is, maar ook een effect op de hoogte van de uitkomsten oplevert).

4.3 Advies beleidsprioritering

In de interviews hebben we om tips voor DG Water voor de prioritering van hun beleid gevraagd. De geïnterviewden hebben daar zeer divers op gereageerd. Grosso modo zijn de reacties onder te verdelen in opmerkingen over meer theoretische zaken als de KRW en op meer praktische zaken. Bij 'praktische zaken' valt te denken aan het bieden van ondersteuning bij het aangaan van samenwerkingsverbanden tussen de verschillende instanties die zich met dit onderwerp bezighouden, maar ook het verstrekken van middelen om stankoverlast te kunnen verhelpen, zwemwater schoon te maken, of te zorgen voor mooie oevers en helder water. De overheid zou hierbij moeten aansluiten bij de functie van water voor de omgeving en die niet zelf bepalen, maar er naar vragen en naar de baten ervan kijken. Verder vraagt men DG Water om eenduidige informatie over de risico's die burgers lopen bij het zwemmen in oppervlaktewater en hoe men hen hierover informeert.

De meeste tips bestaan dus uit wensen voor het faciliteren van waterschappen en gemeenten. De suggestie om beter aan te sluiten bij de (maatschappelijke) functie die water heeft in de omgeving is de enige tip voor het stellen van andere (inhoudelijke) prioriteiten. Deze voorverkenning geeft nog niet onmiddellijk inzicht in de vraag welke consequenties dat heeft voor de beleidsprioritering. Wel is duidelijk dat wateren en waterlandschappen verschillende maatschappelijke functies hebben, die ook verschillende kwaliteitseisen met zich meebrengen. Deze eisen staan soms op gespannen voet met ecologische kwaliteitseisen, zoals bij waterplanten die het recreatief gebruik hinderen, of bij natuurvriendelijke oevers in een (semi)stedelijke omgeving. Ook staan de gebruikseisen soms onderling op gespannen voet. De natuurliefhebber geniet van natuurlijke oevers en waterplanten, de visser of zeiler heeft er soms last van. Het vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het beter in beeld brengen van de dilemma's en spanningsvelden, om beleidskeuzes duidelijk te krijgen.

Uit de literatuur en de interviews weten we wat de belangrijkste algemene prioriteiten zijn van burgers voor waterkwaliteit: een prettige geur (in ieder geval geen stank), helderheid en schoon (geen rommel). Ook vinden de meeste Nederlanders het belangrijk dat je in het water kunt zwemmen. Dat brengt ons bij de vraag of het waterbeleid zoals dat vorm krijgt in de KRW, parallel loopt met deze burgerprioriteiten, zo is de ervaring van Stichting Reinwater. Het is bijvoorbeeld goed mogelijk dat voor burgers zwerfvuil een belangrijker issue is dan voor de uitvoerders van het waterkwaliteitbeleid. Burgerprioriteit nummer 1 is zwemwater. Een campagne gericht op het geschikt maken van grote wateren (zoals de rivieren) voor

zwemmen zou zeker in goede aarde vallen bij de burger. Dat vraagt om extra aandacht voor het bestrijden van bacteriologische vervuiling. In ieder geval is het zinvol om bij het opstellen van de stroomgebiedsbeheersplannen rekening te houden met deze burgerprioriteiten.

4.4 Advies communicatie

In de communicatie van de overheid met de burger zijn de geïnterviewde waterschappen en gemeenten behoorlijk eensgezind: ga met burgers in gesprek en vertel daarbij eerlijk wat het doel is van het gesprek en welke invloed de burgers hebben. Betrek burgers op kleine schaal bij projecten die hen direct aangaan en die op een termijn spelen die te overzien is (genoemd werd een termijn van maximaal twee jaar). Speel in op zaken die leven, zoals vissterfte, stank of blauwalg. Activeer de belangstelling, en sluit aan bij wat de burger beweegt en interessant vindt. Zo vond stichting Reinwater tijdens een "palingtocht" dat burgers veel belangstelling hebben voor vis, en onder de indruk zijn van de problemen die palingen tegenkomen tijdens hun tocht door het land. Een andere tip is om doelgroepen apart te nemen, niet alleen vanwege verschillende belangen en beelden, maar ook vanwege verschillen in kennisniveaus. Ook anderen adviseren om eerlijke, begrijpelijke en complete informatie te verstrekken, die goed is afgestemd op de specifieke wensen, zorgen en belangen van de betrokkenen, maatwerk dus (zie bijv. Van Beukering e.a. 2001, p. 138; IMI, 2006). Omdat waterkwaliteit vooral in de zomer leeft bij de burger, kunnen we eraan toevoegen dat het handig kan zijn een communicatietraject over nut en noodzaak van bepaalde maatregelen rond de zomer uit te voeren.

Pas als duidelijk is wat er naar wie gecommuniceerd moet worden en waarom, komt de vraag welk medium zet je in. Drie studies in Amsterdam gaan in op de vraag welke communicatiemiddelen het meest geschikt zijn om water issues onder de aandacht van de burger te brengen. Naast aansluiten bij buurtbijeenkomsten of bijeenkomsten van organisaties als die van woonbootbewoners, is het advies om gebruik te maken van tijdschriften die op de beoogde doelgroepen zijn gericht, artikelen in dag- en huis-aan-huisbladen en reportages via lokale of regionale tv-kanalen. Om jongeren te bereiken, valt te denken aan gratis kaarten (*free cards*). Brochures zijn minder geschikt (Van Noort & Van Dijk, 1997 en 1998; Van Noort & Aarts, 2000).

Burgers denken in termen van handelen van het hier en nu. Ze horen graag wat zij zelf kunnen bijdragen aan een betere waterkwaliteit. Op de website *Nederland leeft met water* staan nu al wat praktische tips daarvoor, maar dat zou nog wel wat uitgebreid kunnen worden.

4.5 Advies vervolg- en veldonderzoek

Vervolgonderzoek

We weten nu niet precies welke typen wateren burgers uit zichzelf onderscheiden, en welke kwaliteitswensen ze aan verschillende watertypen verbinden. Vervolgonderzoek zou zich kunnen richten op het achterhalen van de watertypen die de burger belangrijk vindt, gekoppeld aan gewenste waterkwaliteit per type. Dat zou zeker meer inzicht opleveren in de vraag wat burgers belangrijk vinden als het gaat om waterkwaliteit.

Ook over de elementen die voor de burger de waterkwaliteit bepalen is uit onderzoek niet veel bekend, maar wat er wel bekend is sluit aan op de bevindingen van waterschappen. Water mag niet stinken, het moet helder zijn, en er mag geen rommel in drijven. Dat is vrij recht toe recht aan. We verwachten dan ook niet dat vervolgonderzoek veel nieuw licht op de zaak zal werpen. Een mogelijke tekortkoming van het bestaande onderzoek is wel dat het zich alleen op het afzonderlijke element waterkwaliteit richt, en niet op waterkwaliteit als onderdeel van de gebiedskwaliteit, of onderdeel van het hele landschap. Omdat we uit ander (landschapsbelevings)onderzoek weten dat mensen zich een oordeel vormen over het landschap als

geheel, en niet over afzonderlijke onderdelen, zou het kunnen zijn dat onderzoek naar waterkwaliteit als onderdeel van een groter geheel tot nieuwe inzichten zou leiden. Het is aannemelijk dat mensen vinden dat er bij een bosvennetje een andere geur en helderheid van het water hoort dan bij een sloot in het landelijk gebied, of bij een kanaal in de stad. Of dat je in een rivier in het buitengebied wel zou moeten kunnen zwemmen, terwijl dat in de stad niet vanzelfsprekend is.

We zijn diverse potentiële spanningsbronnen tegengekomen. Al eerder noemden we het dilemma dat burgers waterkwaliteit weliswaar belangrijk vinden, maar dat ze niet altijd even veel waardering hebben voor maatregelen die de waterkwaliteit bevorderen, zoals in het geval van de natuurvriendelijke oevers. Over het algemeen geldt weliswaar hoe schoner hoe beter, maar sommige vissers stellen juist prijs op voedselrijk water omdat daar hun favoriete vis goed in groeit. Een ander voorbeeld van een dilemma is dat het vanuit het oogpunt van waterkwaliteit goed kan zijn koeien jaarrond op stal te houden. Maar dat strookt weer niet met de hoge waardering die de burger heeft voor loslopende koeien. Iets dergelijks kan voor het voorkomen van vogels gelden: aantrekkelijk maar vervuilend. Ook hebben burgers de neiging om zich op de uiterlijke verschijningsvorm te baseren: een 'mooi' helder water kan bij wijze van spreken ecologisch gezien wel morsdood zijn. En in schoon, helder water kunnen waterplanten zo sterk op komen zetten dat ze een belemmering vormen voor surfers en zeilers, zo blijkt in Lelystad. Kortom, niemand is tegen een goede waterkwaliteit, maar wat dat precies inhoudt, en hoe je dat bereikt is minder vanzelfsprekend dan het op het eerste gezicht lijkt. Bij dit alles speelt op de achtergrond mee dat mensen met verschillende water(natuur)beelden verschillende keuzes maken bij dilemma's voor waterbeleid (Jacobs et al., 2002).

Het vervolgonderzoek zou nader in kunnen zoomen op deze tegenstellingen, om te achterhalen waar de spanningsvelden zitten, maar ook waar belangen gelijk op kunnen gaan. Door een laag dieper te kijken dan "wat vindt u van de waterkwaliteit" ontstaat zicht op wat de burger werkelijk beweegt, hoe je hem of haar het beste bij het beleid kunt betrekken, en kunt informeren over het waterbeleid.

De beleving van natuurvriendelijke oevers en extensief onderhoud is een onderwerp voor verder onderzoek dat zich goed leent voor een belevingsonderzoek. Afgaande op de antwoorden van de geïnterviewden reageren burgers op zijn minst gevarieerd op dergelijke omgevingen. Daar staat tegenover dat veel onderzoek in de richting wijst van een voorkeur voor er zo natuurlijk mogelijk uitzien water, in ieder geval buiten de bebouwde kom (Scheelbeek & Winterterp, 2006, p. 7; BelevingsGis). De beleving van een omgeving die men 'aan den lijve' ondervindt, kan verschillen van de beoordeling van de schoonheid van landschap aan de hand van een foto, dia of computersimulatie (Rooijers, 2000). Dit pleit ervoor de beleving van waterkwaliteit of van natuurvriendelijke oevers en extensief onderhoud te onderzoeken door met een onderzoeksgroep de gebieden in te trekken.

Veldonderzoek

Gericht kwalitatief belevingsonderzoek kan nuttig zijn om te verkennen welke diversiteit aan opvattingen en waarderingen (de mental frames) er zijn. Om goed zicht te krijgen op de 'tweede laag' achter de beleving is het zinvol om daar een veldonderzoek aan te koppelen waarin burgers dilemma's voorgeschied krijgen. Trek met een groep burgers het veld in, geef ze een camera mee en laat ze fotograferen wat ze belangrijk vinden. Vraag ze ter plekke wat ze opvalt, laat ze zien wat maatregelen in de praktijk doen voor de waterkwaliteit, en vraag ze daarop te reageren. Zo ontstaat inzicht in hoe burgers denken, wat ze belangrijk vinden, en waar inzichten van burgers sporen met het waterbeleid en waar niet. Tijdens het veldbezoek kunnen experts aan burgers laten zien wat het nut is van bepaalde maatregelen. Dit is nuttig omdat het kennisniveau van de burger over het algemeen betrekkelijk laag is, en sommige burgeropvattingen wellicht te wijten zijn aan gebrek aan kennis. Zo werkt het over en weer.

Het leertraject voor medewerkers van DG Water zou daarbij aan kunnen sluiten. Het zou in ieder geval de gelegenheid bieden om direct van verschillende groepen burgers te horen hoe ze tegenover waterkwaliteit staan. Hoe belangrijk vinden ze het, verschilt het belang per type water of in een verschillende context? En

willen ze nog steeds helder water, ook als dat een weelderige plantengroei betekent, of een natuurvriendelijke oever in hun achtertuin? Hoe ver zou de overheid moeten gaan met het zwemgeschikt maken van grote wateren? Een vraag die daaraan vooraf gaat is nog wel wat medewerkers van DG Water precies zouden willen leren, met wie ze willen leren, en hoe de rol van DG Water zich verhoudt ten opzichte van die van de waterschappen. Is het niveau waarop DG Water opereert bijvoorbeeld wel concreet genoeg voor de burger? En welke risico's kleven er aan burgerraadpleging? Van diverse kanten kregen we de waarschuwing dat een raadpleging zonder de mogelijkheid om mee te denken over oplossingen wellicht vooral frustratie oplevert ("ze doen er toch niks mee").

Uit de interviews blijkt dat burgers vooral bereid zijn tot deelname als het om een concreet issue gaat in hun directe omgeving met een looptijd van maximaal 2 jaar. Omdat waterkwaliteit een onderwerp is dat niet enorm leeft, kan het zinvol zijn om aan te sluiten bij initiatieven die al lopen bij waterschappen, bijvoorbeeld in het kader van het opstellen van Stroomgebiedbeheersplannen en de Reconstructie. Ook de leergemeenschap van Watertekens is een optie. Aansluiten bij lopende trajecten heeft als bijkomend voordeel dat medewerkers van DG Water dan kunnen leren van de ervaring die waterschappen en anderen al hebben opgedaan met burgerraadpleging. Bovendien is het gezien het korte tijdsbestek ook praktisch om bij lopende trajecten aan te sluiten.

Waterschappen en gemeenten wijzen erop dat het zinvol is om met verschillende groepen burgers te werken vanwege verschillen in belangen en kennis. Ook vanuit het onderzoek komt de aanbeveling om met focusgroepen te werken om dieper door te kunnen vragen. Bij de samenstelling van focusgroepen is het de vraag wie je als deelnemer krijgt. Mensen die deelnemen zijn per definitie betrokken, en vormen over het algemeen niet een doorsnede van de bevolking. Omdat hier juist de mening van de betrokken burger telt, hoeft dat naar ons idee geen bezwaar te zijn. Het beeld is dat over het algemeen wat oudere burgers meedoen, maar de ervaring van Stichting Reinwater is dat het wel lukte om een redelijk gevarieerde groep 'burgerbuddy's' te interesseren voor waterbeleid. Er is dan wel een actieve benadering van de burger nodig om gegadigden te werven. Een tip is om aan te haken bij problemen in het veld en zaken die leven bij de burger: waar leeft de blauwalproblematiek, waar zijn kansen om water geschikt te maken voor zwemmen, of waar zijn andere bijzondere dingen aan de hand die burgers prikkelen om mee te denken. Daar is de kans op actieve deelname van burgers het grootst. Zolang het er vooral om gaat om het scala aan meningen in kaart te brengen, is het niet belangrijk om een representatieve steekproef uit te voeren. Een klein aantal burgers volstaat om een goede indruk te krijgen van wat er onder burgers leeft.

Plan van aanpak

Op basis van deze overwegingen komen we tot het volgende voorstel voor een plan van aanpak voor een vervolg:

- onderzoek naar de beleving van waterkwaliteit van verschillende type wateren als onderdeel van de gebiedskwaliteit;
- een veldonderzoek naar dilemma's rond waterkwaliteit en maatregelen die de waterkwaliteit bevorderen, voor en door verschillende gebruikersgroepen (focusgroepen), DG Water (als onderdeel van een leertraject) en onderzoekers/procesbegeleiders. Belangrijke gebruikersgroepen zijn boeren, bewoners (stad en platteland) en recreanten (zwemmers, vissers en vaarders);
- het veldonderzoek zou uit verschillende onderdelen kunnen bestaan:
 - natuurbeeldenonderzoek onder de deelnemers (vragenlijst klant en klaar beschikbaar; zie o.a. Buijs et al., 2004)
 - veldexcursie die zichtbaar maakt wat deelnemers belangrijk vinden (camera mee), welke watermaatregelen er zijn, en welke dilemma's ze met zich mee kunnen brengen.

- reflectie door de deelnemers met o.a. een analyse van de vraag of en in hoeverre het KRW-beleid parallel loopt met burgerbeelden en –wensen; waar kan de burger het wellicht niet volgen (beleid gericht op onzichtbare stofjes), en waar mist het beleid nu misschien net dat wat de burger belangrijk vindt (zwerfvuil of bacteriologische vervuiling van zwemwater)
- verkennen of het mogelijk is om het veldonderzoek uit te voeren in aansluiting op een lopend traject (heeft twee voordelen: tijdsbesparing en leren van lopende zaken);
- anders veldonderzoek uitvoeren in gebieden waar bijzondere dingen aan de hand zijn, of rond issues die de burger bijzonder aanspreken, zoals zwemwater.

Bijlage 1 Buitenlandse studies naar de relatie tussen huizenprijzen en waterkwaliteit

(bron: Poor, Pesagno and Paul, 2007)

There have been several hedonic property value studies that have concluded that water quality does influence waterfront-housing prices. Many of these studies find that the most significant water quality variables are those that can be perceived by the property purchaser and/or those that prohibit the use of water for recreational purposes. None of these studies consider the overall ambient water quality within a watershed including both waterfront and non-waterfront properties.

[Epp and Al-Ani \(1979\)](#) studied waterfront residential properties located along small rivers and streams in Pennsylvania and found that pH levels low enough to limit recreational use do affect housing prices. They found that acidity from minerals and carbon dioxide, which affects pH levels, significantly influenced housing prices. In addition to testing individual water quality measures, Epp and Al-Ani performed regressions with a dummy variable that classified streams as clean or polluted based on standards set by the United States Environmental Protection Agency. A series of studies throughout Maine, New Hampshire and Vermont found water clarity to significantly influence lakefront-housing prices ([Boyle et al., 1998](#), [Michael et al., 1996](#), [Gibbs et al., 2002](#) and [Hsu, 2000](#)). The primary phenomenon affecting water clarity in the lakes studied was eutrophication. Eutrophication attributed to non-point source pollution results in increased algal growth and eventually leads to reduced water clarity and, correspondingly reduced dissolved oxygen. In the Maine lakes study, owners' perceptions of water clarity as well as Secchi disk readings were found to be significant throughout the 36 lakes examined in the study ([Poor et al., 2001](#)). A similar study done in New Hampshire found that homeowners are concerned with water quality and that a one meter decrease in visibility led to a decrease in property value by up to 6% ([Gibbs et al., 2002](#)). A third study using Vermont lakes found that homeowners are willing to pay to prevent a decrease in water clarity and willing to pay to prevent an increase in weed density ([Hsu, 2000](#)). [Boyle et al. \(1999\)](#) completed both stages of the hedonic model for lake regions in Maine thereby estimating an inverse demand curve for quantity of water quality associated with lakefront property owners.

[Steinnes \(1992\)](#) studied lakes in Northern Minnesota using continuous water clarity measures as opposed to dummy variables for clean and polluted, as was the case in the Epp and Al-Ani study. Using the value of unimproved residential lots, Steinnes found that water clarity, as measured by Secchi disk readings, was positive and significantly related to the sale price. [Leggett and Bockstael \(2000\)](#) used water quality data from monitoring stations; however their data set was limited to Chesapeake Bay coastal monitors and waterfront property sales. They also included in their model as explanatory variables, distance to nearest relevant major pollution point source and nearest sewage treatment plant. They found fecal coliform counts, a non-visual measure of water quality, to have a significant, negative effect on waterfront property values. Land use has a direct impact on local watershed ecosystem services ([Schueler and Holland, 2000](#)). When development activities remove forest and wetland buffers replacing them with impervious surfaces, the result is a deterioration of surface water quality associated with increased run-off. Many economic studies indirectly investigate this impact on aquatic eco-systems by investigating the preservation of open-spaces or non-developed (often agricultural) acreages that include critical aquatic habitats ([Nickerson and Lynch, 2001](#)). However, these land use studies omit actual measures of water quality that are more direct measures of the impact of development activities on water resources. Residential development associated with the conversion of open-spaces is a major source of increased impervious surfaces and thus the deterioration of ambient water quality from increased run-off, making the hedonic property valuation model a logical choice for analyzing water quality within a watershed. This is of particular concern in local watersheds where development pressures are of greater concern than in areas where water quality is more directly related to intensively cropped agricultural lands or feedlots.

Bijlage 2 Vragenlijst interviews

Achtergrond:

1. Bij de voorbereiding van beleid in het kader van de (invoering van de) KRW wordt de mening van burgers met betrekking tot waterkwaliteit steeds belangrijker gevonden. De wens bestaat om het waterkwaliteitsbeleid te verbreden naar het begrip gebiedskwaliteit, waarbij waterkwaliteit in samenhang met ruimtelijke kwaliteit en belevingskwaliteit wordt beschouwd. Kennis over de beleving en waardering van burgers van waterkwaliteit maakt de communicatie naar de burger eenvoudiger.
2. Doelen en maatregelen in het kader van de KRW worden bepaald aan de hand van een maatschappelijke kosten- en batenanalyse (MKBA). Het is (DG Water) gebleken dat baten van maatregelen minder gemakkelijk te concretiseren zijn dan de kosten.

Om een beter beeld te krijgen van enerzijds de beleving van waterkwaliteit door burgers en anderzijds de baten die samenhangen met waterkwaliteit, wordt namens DG Water door Alterra een verkennend onderzoek hiernaar uitgevoerd.

Centrale vraag onderzoek:

Op welke wijze denken burgers over water en waterkwaliteit, en hoe waarden zij waterkwaliteit?

Welke gevolgen kan dit hebben voor beleidsprioritering, MKBA en communicatie over waterkwaliteit?

Doel van dit interview:

In kaart brengen welke informatie er bij (een aantal) gemeenten en waterschappen al bekend is over de opvattingen en prioriteiten van burgers/bewoners rond water/waterkwaliteit (zie "projectvoorstel tbv uitbesteding voorverkenning"), wat deze kennis heeft betekend voor wat betreft beleidsvorming, de prioritering daarin en de communicatie daarover met de burgers/bewoners.

Interview Guideline:

- Te gebruiken bij (telefonische) interviews met medewerkers bij gemeenten en waterschappen.
- Het betreft vragen die gesteld *kunnen* worden. De vragenlijst hoeft niet op deze wijze doorlopen te worden, maar zo is het duidelijk welke onderwerpen aan bod moeten komen.
- Doelgroep: gemeenten en waterschappen

Inleidende vragen:

1. Op welke manier en in welk kader houdt uw organisatie (en u persoonlijk) zich bezig met waterkwaliteit en -beleid? [KRW, bevordering toerisme, etc.]
2. Waarom zijn de activiteiten van uw organisatie, gericht op waterkwaliteit, nodig?

Vraag m.b.t. gebruik van water door burgers:

3. Hoe gebruiken burgers water op uw grondgebied / in uw beheersgebied? Zit hier een bepaalde ontwikkeling in?

Vragen m.b.t. (veronderstelde) beleving van water en waterkwaliteit bij burgers

4. Is er door uw organisatie onderzoek gedaan naar / iets bekend over de mening van de burgers over waterkwaliteit? Met welk doel / om welke reden / binnen welke context en naar welke aspecten is onderzoek gedaan? (Indien onderzoek is gedaan: is er een rapport beschikbaar voor ons?)
5. Welke doelgroepen zijn voor het onderzoek benaderd? (is er bijv. gewerkt met geïnteresseerden /belangstellenden, of met specifieke gebruikersgroepen, of...?)
6. Wat is er bekend over het niveau van opleiding van degenen die in uw onderzoek zijn betrokken? Hoeveel kennis is er bij de burger beschikbaar over waterkwaliteit? (kan zowel worden gevraagd in algemene zin als t.a.v. de

burgers die aan onderzoek hebben meegedaan)

NB: Ingeval er geen onderzoek door de geïnterviewde instantie is uitgevoerd, zal bij de volgende vragen worden nagegaan waarop men het antwoord baseert (kennis, eigen mening, ervaring)

7. Welke typen water worden er door (deze) burgers onderscheiden? Welke typen worden meer/minder belangrijk gevonden?
8. Wanneer vinden burgers water aantrekkelijk?
9. Hoe belangrijk vinden burgers in uw gebied waterkwaliteit? Krijgt u wel eens opmerkingen over de waterkwaliteit; zo ja, welke?
10. Zijn de antwoorden op vraag 9. verschillend per te onderscheiden groepen, momenten en contexten; zo ja, welke groepen, momenten, contexten zijn te onderscheiden? Is het afhankelijk van gebruik en functie van het water; zo ja, in welke zin?
11. Wanneer vinden deze groepen de waterkwaliteit goed en wanneer slecht? [denk ook aan vergelijkingen tussen meerdere wateren en redenen waarom ze aan de ene plek een betere kwaliteit toedichten dan aan een andere plek. Kan daarin een rangorde worden aangegeven? Hangt die nog samen met bijv. seizoenen (algengroei, stank in de zomer), plekken (viswater, zwemwater), etc.?
12. Wat zijn voor de burger bepalende elementen voor wat betreft de waterkwaliteit? Kan daarin een rangorde van belangrijkheid worden aangegeven?
13. Wat is er bij u/uw instantie bekend over verschillen in emoties over waterkwaliteit gedurende de verschillende seizoenen?
14. Voor gemeenten: in hoeverre maakt u bij nieuwbouwprojecten gebruik van de aantrekkelijkheid van water voor wonen of recreatie?

Vragen m.b.t.. MKBA, communicatie, beleidsprioriteiten:

15. Wat zijn de belangrijkste baten van schoner water voor uw doelgroep, naar de mening van u en uw organisatie?
16. Wordt er door uw instantie met burgers gecommuniceerd over waterkwaliteit (in algemene zin)? Zo ja:
 - a. Waarom doen jullie dat?
 - b. Hoe communiceren jullie met de burgers over waterkwaliteit? Op welke momenten en met welke aanpak?
 - c. Lukt het? Interesseert het hen genoeg?
 - d. Wat zijn eventuele moeilijkheden hierbij? [taalverschillen, andere probleemdefinities en denkbare oplossingen]
17. Als er concrete actie is ondernomen door uw organisatie (zoals bijv. rond Veerse Meer, om waterkwaliteit te verbeteren)
 - zijn burgers daarin betrokken en zo ja, op welke manier
 - op welke manier is er door uw organisatie gecommuniceerd
 - is e.e.a. geëvalueerd, hoe en wat heeft dat opgeleverd?(zou info kunnen opleveren mbt prioriteiten die burgers stellen, en worden vergeleken met die van overheid / handelende instanties en info over effecten van communicatie)
18. Hoe zouden DG Water en Rijkswaterstaat communicatie met burgers moeten aanpakken?
19. Welke tips heeft u voor DG Water voor wat betreft prioritering van haar beleid, dit vanuit de beleving van water door de burger?

Bijlage 3. Lijst van geïnterviewde personen

Overzicht van personen en instanties die hebben meegewerkt aan de interviews t.b.v. de voorverkenning 'burgerbeelden waterkwaliteit'.

Instanties	Geïnterviewde
Gemeente De Ronde Venen	Dhr. P. Wesselse
Gemeente Emmen	Dhr. G. Hoogerkamp
(namens) Gemeente Oostflakkee	Mevr. A. Bleijenberg van het ISGO (Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Goeree-Overflakkee)
Gemeente Gaasterlân-Sleat	Dhr. P. de Haas
Gemeente Doesburg	Dhr. C. Duindam (bezoek)
Waterschap Zuiderzeeland	Mevr. C. Smink
Waterschap Rijn en IJssel	Mevr. M. Hennink (bezoek)
Waterschap de Dommel	Dhr. M. Bouwman
Hoogheemraadschap van Rijnland	Mevr. C. Weber
Waterschap Zeeuwse Eilanden	Mevr. F. Kalteren
Provincie Gelderland	Dhr. C. Collé (m.b.t. zwemwater)
Stichting Reinwater	Mevr. R. Kuiper

Gebruikte literatuur

Berg, A.E. van den & M.H.I. Bloemmen, T.A. de Boer en J. Roos-Klein Lankhorst, 2002. *De beleving van watertypen. Literatuuroverzicht en validatie van de indicator 'water' uit het BelevingsGIS*. Planbureau-werk in uitvoering, werkdocument 2002/01.

Beukering, P. van, J. de Boer, H. Cesar, H. Goosen, F. Heinis, M. van Herwijnen, R. Janssen, P. Klop, M. Menke, S. de Vries, H.A. Zanting, 2001. *Baten van water. De Voordelta en de Hondsbossche Zeewering*. Rapportnummer O-01/07, Instituut voor Milieuvraagstukken & Resource Analysis, Amsterdam/Delft.

Boer, J. de, 2001. *Waarden en beleving van water en waterbeheer. Baten van een waterproject vanuit sociaal-cultureel gezichtspunt*. Amsterdam, Instituut voor Milieuvraagstukken.

Boer, J. de, Goosen, H., & Huitema, D. (2003). *Bewust werken aan waterbewustzijn; studie naar de rol en relevantie van het begrip waterbewustzijn voor het waterbeleid*. Amsterdam: Instituut voor Milieuvraagstukken, VU. IVM rapportnummer E03/09.

Boer, J. de, & Huitema, D. (2003). *Bloemlezig waterbewustzijn; waterbewustzijn als maatschappelijk en bestuurlijk fenomeen. Deel I: een selectie van relevante teksten*. Amsterdam: Instituut voor Milieuvraagstukken, VU.

Brouwer, R., 2004a. *Wat is schoon water u waard? Beleving en betalingsbereidheid van Nederlanders voor schoner water*. RIZA rapport 2004.013. RIZA, Lelystad.

Brouwer, R., 2004b. *De publieke beleving en waardering van schone waterbodems en biodiversiteit in Nederland*. RIZA rapport 2004.022, RIZA, Lelystad.

Brouwer, R., 2003. *De baten van schoner zwemwater in Nederland*. RIZA rapport 2003-008, RIZA, Lelystad.

Brouwer, R., J. de Boer, R. van Ek en M. Hisschemöller, 2003. *Baten van water in Geld, Groen en Gevoel. Leidraad voor integrale beleidsevaluaties. Waterverkenningen*. RIZA rapport 2003.026, RIZA, Lelystad.

Brouwer, R., 2004. *Wat is schoon water u waard? Beleving en betalingsbereidheid van Nederlanders voor schoner water*. RIZA rapport 2004.013. RIZA, Lelystad.

Buijs, A.E., T.A. de Boer, A.L. Gerritsen, F. Langers, S. de Vries, M. van Winsum-Westra, E.C.M. Ruijgrok, 2004. *Gevoelsrendement van natuurontwikkeling langs de rivieren*. Alterra-rapport 868, Reeks belevingsonderzoek nr. 9, Alterra, Wageningen.

Burton Litton, J.R., J. Sorensen and R. A. Beatty, 1974. *Water and Landscape; An aesthetic overview of the role of water in the landscape*. Water Information Centre, Port Washington, New York.

Gerritsen, A.L., A.E. Buijs en M.H. Jacobs, 2007. *Beleving en waardering van de heringerichte Gamerensche Waard*. In: *H₂O, Tijdschrift voor watervoorziening en waterbeheer*, nummer 1, 2007, pp. 16-17.

Goossen, C.M. en F. Langers, 2002. *Recreatietoervaart; 9 jaar later*. Wageningen, Alterra, Rapport 627.

Goossen, C.M., T. de Boer, F. Veeneklaas, 2003. *Integrale Verruiming Maas; effecten op recreatie*. Werkdocument RIZA, Lelystad.

Goossen, C.M., H. Meeuwssen, J. Franke, M. Kuypers, 2006. *Landschap Idols; Het ideale landschap volgens de Nederlanders op basis van de halfjaarlijkse analyse van de website www.daarmoetikzijn.nl*. Wageningen, Alterra. Alterra-rapport 1402.

Gray, B., Framing of Environmental Disputes. In: Lewicki, R.J., B. Gray & M. Elliot, 2002. *Making sense of intractable environmental disputes*. Washington, D.C.: Island Press, pp. 11-34.

- Hanley, N., D. Bell and B. Alvarez-Farizo, 2003. Valuing the Benefits of Coastal Water Quality Improvements Using Contingent and Real Behaviour. *Environmental and Resource Economics* 24: 273-285.
- House, M.A. (1996). Public perception and water quality management. *Water Science and Technology*, 34, (12), 25-32.
- Instituut voor Maatschappelijke Innovatie IMI, 2006. *Schakelen naar schoon water; vier case studies naar interactief schakelen ten behoeve van implementatie KRW*. Leiden: Instituut voor Maatschappelijke Innovatie.
- Jacobs, M.H., A.E. van den Berg, F. Langers, R.B.A.S. Kralingen & S. de Vries, 2002. *Waterbeelden. Een studie naar de beelden van waternatuur onder medewerkers van Rijkswaterstaat*. Alterra, Wageningen.
- Klaveren, S. van, Koolen, I., & Oostdijk, A. (2006). *Burgermonitor Waterschap Zuiderzeeland; eindrapport*. Leiden: Research voor Beleid NV; B3089.
- Langers, F., M.H. Jacobs & R.B.A.S. van Kralingen, 2003. *Waterbeelden. Studie naar de beelden van water onder de Nederlandse bevolking*. Alterra-rapport 628, Wageningen.
- Lengkeek, J., 2000. De culturele en emotionele betekenis van water. In: Wilt, J.G. de, Snijders, H., Duijnhouwer, F. (Ed.), *Kennis- en innovatieopgaven voor een waterrijk Nederland. Achtergronddocument Over Stromen*. NRLO, AWT en RMNO, Den Haag.
- Lijklema, S., & Koelen, M.A. (1999). *Draagvlak voor het waterbeheer*. Utrecht: STOWA. Rapport 1999-09.
- Lijklema, S., & Koelen, M.A. (2000). *Draagvlak voor het waterbeheer; Deel 2: argumenten achter de beoordeling van het waterbeheer door het publiek*. Utrecht: STOWA. Rapport 2000-17.
- Luttik, J. (2000) The value of trees, water and open space as reflected by house prices in the Netherlands. *Landscape and Urban Planning* 48: 161-167.
- Morssinkhof, I., & Kruijt, D. (2002). 'Beeldvorming oppervlaktewater verontreiniging'. Projectnummer 02245. Naarden: Villa Kwalitatief Marktonderzoek
- Motivaction (2007). *Water, burgerschap en communicatie 1-meting; een onderzoek in opdracht van de Provincie Noord-Brabant en de waterschappen*. Amsterdam: Motivaction International BV.
- Noort, R. van, & Dijk, H. van (1997). *Betekenis van oppervlaktewater in Amsterdam*. Leiden: SWOKA. Z0096
- Noort, R. van, & Dijk, H. van (1998). *Betekenis van oppervlaktewater in Amsterdam; een kwantitatief onderzoek*. Leiden: SWOKA. Z0135
- Noort, R. van, & Aarts, N. (2000). *Beleving van het Amsterdamse oppervlaktewater door woonbootbewoners*. Leiden: SWOKA. B2079
- Poor, P.J., K.L. Pessagno & R.W. Paul, 2007. Exploring the hedonic value of ambient water quality: a local watershed-based study. In: *Ecological Economics*, 60 (2007): 797 – 806.
- Poor, P.J., K. Boyle, L. Taylor and R. Bouchard, 2001. Objective versus Subjective Measures of Water Clarity in Hedonic Property Value Models. *Land Economics* 77 (4): 482-493.
- Rooijers, A.J. (2000). *Belevingswaarden van de Nederlandse Noordzeekust*. Groningen: Centrum voor Omgevings- en Verkeerspsychologie, Rijksuniversiteit Groningen. COV 00-05.

Savenije, H.H.G., Bouma, J.J., Saeijs, H.L.F., Hafkamp, W.A., 2000. De sociaal-economische betekenis van water. In: Wilt, J.G. de, Sniijders, H., Duijnhouwer, F. (Ed.), *Kennis- en innovatieopgaven voor een waterrijk Nederland. Achtergronddocument Over Stroom*. NRLO, AWT en RMNO, Den Haag.

Scheelbeek, R.D.J., & Winterwerp, F.W. (2006). *Belevingswaardeonderzoek oppervlaktewater Goeree-Overflakkee*. Dordrecht: Sociaal Geografisch Bureau.

Snippe, J., J, Hoiting en H. Naayer, 2003. Een weidse blik; Omgevingsanalyse en verkennend belevingswaardenonderzoek benedenrivierengebied. Stichting IntraVal: Groningen-Rotterdam.

Weeren, B-J. van, (2006). *Draagvlak voor het waterbeheer; samenvatting en aanbevelingen*. Utrecht: STOWA.

Witteveen + Bos, 2006. *Kentallen waardering natuur, bodem, water en landschap; Hulpmiddel bij MKBA's*. Eerste editie.

Witteveen + Bos, 2006. *Baten waterkwaliteit voor de MKBA KRW*. Witteveen + Bos en RIZA.

Van de literatuurlijst zijn de volgende stukken verkregen via gemeenten of waterschappen:

Waterschap De Dommel:

Motivaction (2007). *Water, burgerschap en communicatie 1-meting; een onderzoek in opdracht van de Provincie Noord-Brabant en de waterschappen*. Amsterdam: Motivaction International BV.

Waternet (gemeente Amsterdam plus Waterschap Amstel, Gooi en Vecht):

Noort, R. van, & Dijk, H. van (1997). *Betekenis van oppervlaktewater in Amsterdam*. Leiden: SWOKA. Z0096

Waternet (gemeente Amsterdam plus Waterschap Amstel, Gooi en Vecht):

Noort, R. van, & Dijk, H. van (1998). *Betekenis vna oppervlaktewater in Amsterdam; een kwantitatief onderzoek*. Leiden: SWOKA. Z0135

Waternet (gemeente Amsterdam plus Waterschap Amstel, Gooi en Vecht):

Noort, R. van, & Aarts, N. (2000). *Beleving van het Amsterdamse oppervlaktewater door woonbootbewoners*. Leiden: SWOKA. B2079

ISGO (Intergemeentelijk Samenwerkingsverband Goeree-Overflakkee):

Scheelbeek, R.D.J., & Winterwerp, F.W. (2006). *Belevingswaardeonderzoek oppervlaktewater Goeree-Overflakkee*. Dordrecht: Sociaal Geografisch Bureau. (ontvangen van mevr. Bleijenberg van het ISGO)

**BELEVING VAN WATER EN WAARDERING VAN
WATERKWALITEIT**

ENQUETE BURGERBEELDEN WATERKWALITEIT

Projectnummer: 1374

Leusden, november 2007

COLOFON

Deze enquête maakt onderdeel uit van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit voor het ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water, programma Water en Kwaliteit. In dit kader zijn tevens verschenen: een literatuuronderzoek 'Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit' (april 2007) en een rapportage van focusgroepen Burgerbeelden Waterkwaliteit (november 2007).

Opdrachtgever:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water: *Monique Berendsen, John Maaskant*

Gedelegeerd opdrachtgever:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, RWS Waterdienst: *Erna Ovaa (projectleider), Marinka van Vliet (deelprojectleider Enquête), Hans van Twuiver (deelprojectleider Focusgroepen), Marc Peerdeman (inbreng economie)*

Begeleidingscommissie:

Paul Basset (VROM), Tinco Lycklama à Nijeholt (Provincie Gelderland) / Luc Absil (provincie Zuid-Holland), Pia Eckstein (Unie van Waterschappen) / Inka Vogelaar (Unie van Waterschappen), Martin Bouwman (waterschap De Dommel), Janneke Werneke (IVN Nederland), Margit van Wessel (Universiteit Wageningen, sectie Communicatiewetenschap), Silvia Schikhof (DG Water, programma Regie Stroomgebieden) / Saskia Ras (DG Water, programma Regie Stroomgebieden), Ingrid Zeegers (RWS Waterdienst).

Uitgevoerd door:

The SmartAgent Company: *Evelyn Hello, Robert Wendte*

Leusden, november 2007

AUTEURSRECHT THE SMARTAGENT® COMPANY BV

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	1
1.1	De burger centraal	1
1.2	Werkwijze van The SmartAgent Company	2
1.3	Onderzoeksvragen	2
1.4	Methode van onderzoek	3
1.5	Achtergrondkenmerken van de steekproef	4
1.6	Opzet van de rapportage	4
2	BELEVING EN GEBRUIK VAN WATER	7
2.1	Inleiding	7
2.2	Associaties	7
2.3	Stellingen over water	9
2.4	Activiteiten aan of op het water	10
2.4.1	Water op het werk	11
2.5	Water in de buurt	12
2.6	Samenvatting en Conclusie	14
3	WAARDERING VAN WATERKWALITEIT	15
3.1	Inleiding	15
3.2	Associaties bij waterkwaliteit	15
3.3	Oordeel over de kwaliteit van water	16
3.4	Aantrekkelijkheid	18
3.5	Beheer van de waterkwaliteit	19
3.6	Voordelen van schoon water	23
3.7	Vervuiling van het water	24
3.8	De rol van de overheid	25
3.9	Samenvatting en Conclusie	28
4	SEGMENTATIE	31
4.1	Inleiding	31
4.2	BSR®	31
4.3	Segmentatie voor het domein water	33
4.3.1	Meerdere dimensies	34
4.3.2	Percentages	34
4.4	Beschrijving belevingswerelden	34
4.4.1	Waarden en motivaties	34
4.4.2	associaties met water	36
4.5	Gebruik van het water	37
4.6	Beoordeling van de kwaliteit en de vorm van het water	39
4.6.1	Kwaliteitsaspecten	40
4.6.2	Vorm van het water	40
4.7	Beheer van het water	41

4.7.1	Kennis van maatregelen	41
4.7.2	Het beheer van de waterkwaliteit	41
4.8	Samenvatting en conclusie	44
5	VERWACHTINGEN TEN AANZIEN VAN DE OVERHEID	45
5.1	De gezelligheidzoekers	46
5.2	De pleziermakers	47
5.3	De ondernemenden	48
5.4	De rustzoekers	50
5.5	De voorzichtigen	51
5.6	Samenvatting	52
6	SAMENVATTING EN CONCLUSIE	53
6.1	Resultaten op hooflijnen	53
6.2	Resultaten van de segmentatie	55
6.3	De verwachtingen ten aanzien van de overheid: Burgerprofielen	58
6.4	De toepassingen voor het project Burgerbeelden Waterkwaliteit	60
7	LITERATUUR	65
	BIJLAGEN	67
	Bijlage 1 Vragenlijst	68
	Bijlage 2 Factsheets	84
	Bijlage 3 Burgerprofielen	89

1 INLEIDING

1.1 DE BURGER CENTRAAL

In dit rapport brengt The SmartAgent Company de beleving van burgers ten aanzien van (oppervlakte)water en de waardering van de kwaliteit daarvan in beeld. Aanleiding van dit onderzoek is de ontwikkeling dat DG Water van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat bij de voorbereiding van beleid meer rekening wil gaan houden met het beeld dat burgers hebben van water en de kwaliteit daarvan.

Burgers letten namelijk op andere zaken en zullen daarom andere aspecten van het water en de omgeving belangrijk vinden dan experts die letten op de fysieke waterkwaliteit (chemisch, bacteriologisch, ecologisch). Bovendien verschillen burgers onderling. Niet iedere burger beleeft en waardeert water en de kwaliteit daarvan op dezelfde wijze. In dit rapport wordt daarom ook aandacht besteed aan de verschillende typen burgers en de bijbehorende waterbeleving en waardering van waterkwaliteit.

Waterkwaliteit wordt in dit onderzoek breed opgevat. Hierbij wordt waterkwaliteit ook bekeken in samenhang met ruimtelijke kwaliteit, zoals de vormgeving van de oevers, en in samenhang met activiteiten, zoals zwemmen en vissen.

Dit onderzoek staat niet op zichzelf. Het is een onderdeel van het grotere project Burgerbeelden Waterkwaliteit. Dit project kent meerdere doelen. Op de (middel)lange termijn wil het project bijdragen aan:

- a) een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid ('van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren')
- b) een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers (opzetten 'burgerbril').

Op de korte termijn kunnen de resultaten van het project mogelijk al zinvol zijn voor:

- c) het komen tot maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water
- d) aanvulling van de baten-kant van de MKBA voor de Kaderrichtlijn Water
- e) aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burgers

Dit onderzoek draagt bij aan bovenstaande doelen door het bieden van meer inzicht in de wijze waarop burgers het water beleven, waarderen en gebruiken. Ook worden de opvattingen en prioriteiten van burgers met betrekking tot waterkwaliteit in beeld gebracht. Ten slotte komt ook de mogelijke rol van de overheid aan de orde.

1.2 WERKWIJZE VAN THE SMARTAGENT COMPANY

The SmartAgent Company is gespecialiseerd in motivatieonderzoek. Dat betekent dat wij in ieder onderzoek de waarden, behoeften en wensen van mensen centraal stellen. Het startpunt is de betekenis die door mensen wordt toegekend aan de wereld om hen heen. Welke betekenis heeft het water? Waar denken zij aan bij water? Aan de zee of aan een recreatieplas? Hoe gebruiken zij het water in hun omgeving? Is het een plek om te gaan zwemmen, een gebied om tot rust te komen, of gaan zij met de hele familie picknicken aan de waterkant?

Dit proces van betekenisverlening kan niet los worden gezien van de sociaal-psychologische context van waaruit ieder individu handelt. Iemand voor wie avontuur en ondernemen centraal staat, kijkt anders aan tegen het water dan iemand voor wie rust en privacy de belangrijkste waarden zijn.

Om de sociaal-psychologische context van waaruit mensen handelen in kaart te brengen, maakt The SmartAgent Company gebruik van het BSR@model. Dit model wordt nader toegelicht in hoofdstuk 4.

1.3 ONDERZOEKSVRAGEN

In dit rapport worden de volgende vragen beantwoord onderverdeeld in drie thema's:

1. Waterbeleving en -gebruik

- a. Hoe beleven burgers 'water'?
- b. Wat is hun interesse, betrokkenheid, belang bij het thema?
- c. Hoe gebruiken burgers water?
- d. Welke eisen stellen burgers aan water?

2. Waardering waterkwaliteit

- a. Welke watersoorten onderscheiden burgers?
- b. Hoe belangrijk zijn deze watersoorten voor burgers?
- c. Welke waterkwaliteitselementen onderscheiden burgers?
- d. Hoe waarderen burgers de waterkwaliteit?
- e. Hoe belangrijk is een goede waterkwaliteit voor burgers?
- f. Welke eisen stellen burgers aan waterkwaliteit?
- g. Welke factoren / elementen zijn van invloed op de waardering van waterkwaliteit?
- h. Wat is de relatie tussen waterkwaliteit en gebiedskwaliteit?

3. Houding ten opzichte van de overheid

- a. Wat is de kennis over en waardering voor het waterkwaliteitsbeleid / waterkwaliteitsmaatregelen?
- b. Hoe tevreden is men over prioriteitsstelling door de overheid?
- c. Wat zijn de verwachtingen met betrekking tot het beheer van de waterkwaliteit?

- d. Wat voor houding nemen burgers aan ten opzichte van de overheid?
- e. Hoe staan burgers tegenover meedenken over beleid?
- f. Hoe kan het best worden gecommuniceerd met burgers over de waterkwaliteit?
- g. Hoe kunnen burgers het best betrokken worden bij projecten om de waterkwaliteit te verbeteren?

Bovenstaande vragen worden eerst voor de totale groep burgers beantwoord (hoofdstuk 2 en 3) Vervolgens gaan we in op verschillende typen burgers binnen het domein water, en de wijze waarop zij het water beleven, gebruiken en beoordelen (hoofdstuk 4). Hoe de (verschillende typen) burgers betrokken kunnen worden bij het overheidsbeleid, wordt in hoofdstuk 5 aan de orde gesteld.

1.4 METHODE VAN ONDERZOEK

Om de mening van de Nederlandse burgers over water en de kwaliteit daarvan te bepalen, hebben we een grootschalige kwantitatieve enquête (zie bijlage 1) uitgezet binnen ons vaste panel: De Onderzoek Groep. We hebben voor dit onderzoek een steekproef getrokken die representatief is voor de Nederlandstalige volwassen Nederlandse bevolking. Niet-westerse allochtonen zijn in dit onderzoek ondervertegenwoordigd.

De deelnemers aan het onderzoek zijn telefonisch geworven. We hebben hierbij de minimum leeftijdsgrens van 18 jaar gehanteerd. In totaal zijn 1399 mensen telefonisch geworven. Zij konden de vragenlijst via internet of schriftelijk-postaal invullen. Uiteindelijk hebben 1098 mensen (78%) de mensen de vragenlijst ingevuld, waarvan 79% via internet en 21% via een schriftelijke vragenlijst.

Methode	Internet & schriftelijk
Uitnodiging	Telefonisch
Selectie	Leeftijd: 18 +
Veldwerkperiode	9 juli – 16 augustus 2007
Bruto steekproef	1399 1031 internet (74%) 368 schriftelijk (26%)
Netto steekproef	1098 (78%) 871 internet (79%) 227 schriftelijk (21%)

1.5 ACHTERGRONDKENMERKEN VAN DE STEEKPROEF

Van de deelnemers aan het onderzoek presenteren we hieronder enkele achtergrondkenmerken, te weten geslacht leeftijd en opleidingsniveau. Van de respondenten is 45% man en 55% vrouw. In de onderstaande tabel staat de leeftijdsverdeling van de respondenten vermeld.

Tabel 1. Leef Tijdsverdeling van de netto steekproef (n=1098, ongewogen).

Leef tijds categorie	percentage
18 t/m 24 jaar	3%
25 t/m 29 jaar	4%
30 t/m 34 jaar	9%
35 t/m 39 jaar	10%
40 t/m 44 jaar	13%
45 t/m 49 jaar	12%
50 t/m 54 jaar	11%
55 t/m 59 jaar	10%
60 t/m 64 jaar	8%
65 t/m 69 jaar	11%
70 t/m 74 jaar	7%
75 jaar of ouder	3%

De jongste leeftijdsgroepen (tot 30 jaar) zijn iets ondervertegenwoordigd. Er bevinden zich echter genoeg jongeren (n=68) in de steekproef om een zinvolle wegingsvariabele op te kunnen stellen. In het vervolg van het onderzoek worden de resultaten gecorrigeerd voor deze enigszins scheve leeftijdsopbouw.

Tabel 2. Opleidingsniveau van de netto steekproef (n=1098, ongewogen).

Opleidingsniveau	percentage
Vmbo, mavo, basisonderwijs	31%
Mbo	28%
Havo, vwo	8%
Hbo, wo	32%

De hbo-ers en wo-ers zijn iets oververtegenwoordigd. Alle opleidingsniveaus zijn echter goed vertegenwoordigd. Door middel van weging corrigeren we voor dit soort (kleine) verschillen in de samenstelling van de steekproef.

1.6 OPZET VAN DE RAPPORTAGE

De opzet van deze rapportage is als volgt. We geven in hoofdstuk 2 eerst een beschrijving van de wijze waarop de Nederlandse burgers het water beleven en gebruiken. In hoofdstuk 3 staat de beleving en waardering van de waterkwaliteit en het beheer van de waterkwaliteit centraal. Zowel in hoofdstuk 2 als in hoofdstuk 3 worden de resultaten voor de totale groep burgers beschreven. Dit geeft een algemeen beeld van wat 'de Nederlanders' vinden van water en van de waterkwaliteit. In hoofdstuk 4 zoomen we in op de

verschillende typen burgers die we binnen het domein 'water' kunnen onderscheiden. Hierbij staan de verschillen tussen deze groepen in hun beleving van water en waardering van waterkwaliteit centraal. Per segment geven we een beschrijving van de wijze waarop zij het water en de kwaliteit daarvan beleven en waarderen. In hoofdstuk 5 geven we per type burger een overzicht van de houding ten aanzien van de overheid. We baseren ons hierbij op eerder onderzoek van The SmartAgent Company voor de Rijksvoorlichtingsdienst. In dit onderzoek hebben we verschillende burgertypen en hun houding ten aanzien van de overheid onderzocht. Zodoende weten we van de deelnemers aan dit onderzoek ook hoe zij aankijken tegen de overheid. Op basis van deze eerder verzamelde informatie doen we ook enkele suggesties over de wijze waarop de segmenten bij de vormgeving van het beleid betrokken kunnen worden. In hoofdstuk 6 volgt ten slotte nog een samenvatting en conclusie.

2 BELEVING EN GEBRUIK VAN WATER

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt een aantal aspecten van de beleving van water besproken. Vragen die hier beantwoord worden, zijn: waar denken mensen aan bij water? Welke gevoelens of herinneringen hebben mensen bij het woord water? En aan welke verschijningsvormen denken zij?

Daarnaast gaan we ook in op het gebruik van het oppervlaktewater. Op welke wijze gebruiken Nederlanders het water? En hoe vaak gaan zij naar het water? Ook het belang van de aanwezigheid van water in de buurt komt aan bod. Wat vinden Nederlanders van wonen in buurt van water? En waarom dan?

2.2 ASSOCIATIES

Het oppervlaktewater kent vele verschijningsvormen. Daarom hebben we als eerste aan mensen gevraagd: 'Als u denkt aan oppervlaktewater, aan welk type water denkt u dan vooral?'. Hierbij konden zij een keuze maken uit een aantal voorgelegde typen water. Zoals uit de onderstaande tabel is af te leiden denken veel mensen in eerste instantie aan de zee (29%), en daarna aan rivieren (21%) en meren (15%). Ook op totaal niveau –wanneer we de eerste, tweede en derde keuze samennemen– zien we dat rivieren (54%), de zee (47%) en meren (42%) het hoogst scoren.

Tabel 3. Soorten water waaraan mensen denken bij de term 'oppervlaktewater' (n=1098, gewogen).

	1e keus	2e keus	3e keus	Totaal
Zee	29%	11%	7%	47%
Rivieren	21%	20%	14%	54%
Meren	15%	18%	10%	42%
Sloten	8%	6%	9%	23%
Plassen	8%	11%	10%	28%
Grondwater	7%	5%	8%	20%
Grachten	4%	3%	6%	13%
Kanalen	2%	7%	8%	17%
Singels	2%	2%	3%	6%
Vijvers	2%	4%	5%	10%
Wadden	1%	3%	3%	7%
Beken	1%	1%	5%	7%
Vaarten	1%	2%	3%	6%
Anders	1%	1%	1%	3%
Vennen	1%	3%	2%	6%
Moerassen	0%	1%	3%	4%
Fontein	0%	1%	1%	3%
Uiterwaarden	0%	2%	2%	4%
Totaal	100%	100%	100%	300%

We zien hierbij nog wel enkele opvallende verschillen tussen (groepen) mensen. Zo denken mensen die op het platteland wonen in eerste instantie vaker aan rivieren (24% versus 18%) en mensen uit de stad denken in eerste instantie aan de zee (32% versus 24%).

Ook het type water waarbij men in de buurt woont, heeft een effect op het type waaraan men als eerste denkt. Mensen met een sloot 'praktisch voor de deur' denken vaker aan een sloot (35% versus 23%). Dit geldt ook voor mensen die vlakbij een kanaal wonen (39% versus 17%). Ook mensen die de zee 'praktisch voor de deur' hebben, denken vaker in eerste instantie aan de zee (75%) of aan de wadden (25%). Dit geldt echter niet voor alle typen water. Zo wordt 'meer' of 'plas' niet vaker genoemd door mensen die hierbij in de buurt wonen.

We hebben ook gevraagd om aan te geven welke gedachten, gevoelens en herinneringen men heeft bij het woord 'water'. Dit levert een zeer divers beeld op. Hieronder geven we een overzicht van de woorden die het vaakst zijn genoemd.

Tabel 4. Vrije associatie met water (n= 1098).

Vrije associatie	Aantal keer genoemd
Drinken/ drinkwater	368
Zwemmen/ zwemwater/zwembad	276
Zee	256
Leven/ levensonderhoud	166
Rust	134
Natuur	100
Lekker (douchen/ontspannen/ dagje etc..)	95
Vis(sen)	94
Vakantie	87
Varen	83
Regen	80
Strand	59
Vrijheid	55
Kraan(water)	51
Dorst	48

Hoewel benadrukt is dat de vragenlijst over oppervlaktewater gaat¹, denkt een groot deel van de mensen bij de term 'water' in eerste instantie aan drinken of drinkwater. Andere veel voorkomende associaties zijn: zwemmen, zee, leven en rust. Over het algemeen heeft men positieve associaties met water.

Voor de volledigheid hebben we echter ook onderzocht welke negatieve woorden worden genoemd. Hieruit blijkt dat negatieve associaties zoals overstroming (29 keer) en gevaar (12 keer), vervuiling (7 keer) en vies (3 keer) maar weinig

¹ Dit is tijdens de telefonische uitnodiging aan de respondenten verteld. Daarnaast is dit nog vermeld in de begeleidende brief/ email en in de vragenlijst zelf.

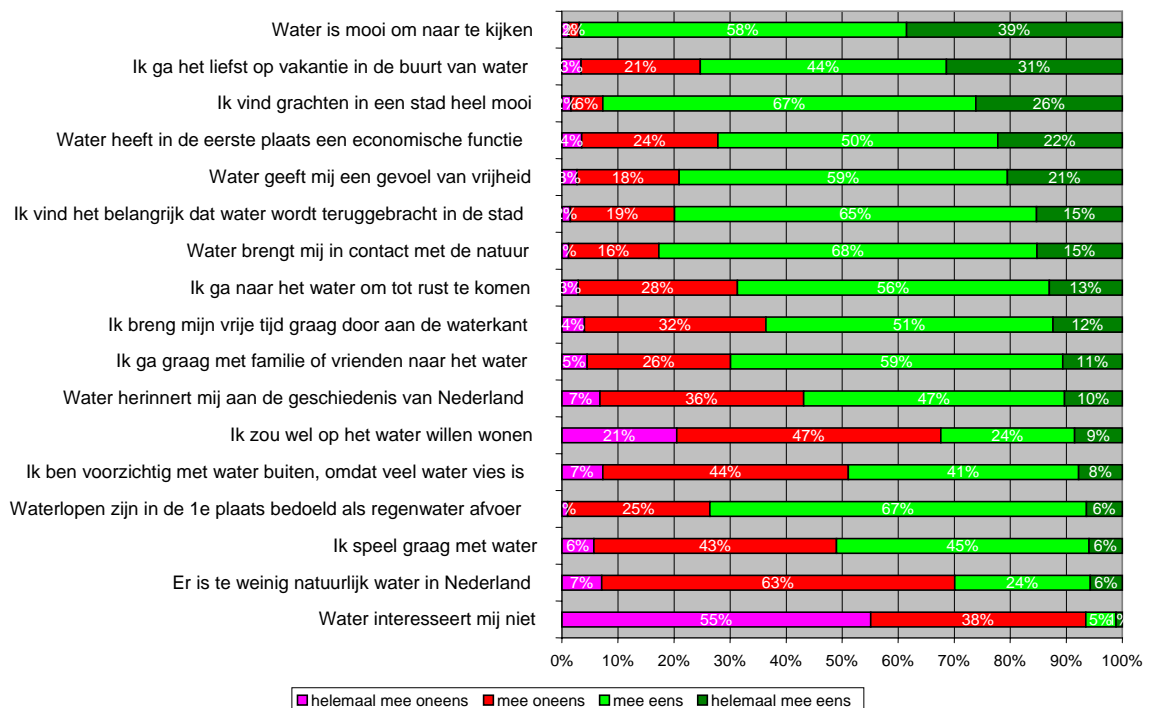
voorkomen. We kunnen hieruit opmaken dat mensen over het algemeen een positieve houding hebben ten aanzien van water.

2.3 STELLINGEN OVER WATER

Om een beter inzicht te krijgen in de wijze waarop Nederlanders aankijken tegen water hebben we hen diverse stellingen voorgelegd. Aan de hand hiervan krijgen we een beter beeld van de houding die men heeft ten aanzien van oppervlaktewater. Ook uit het antwoordpatroon blijkt dat de meeste mensen positieve associaties bij water hebben. Zo vindt vrijwel iedereen (97%) water mooi om naar te kijken. Ook grachten in een stad worden zeer gewaardeerd;. Deze worden door vrijwel iedereen (93%) heel mooi gevonden. Veel mensen (80%) vinden het mede daarom ook belangrijk dat het water weer wordt teruggebracht in de stad.

De recreatieve functie van water is sterk ontwikkeld. Veel mensen geven aan het liefst op vakantie te gaan in de buurt van water (75%). En bijna tweederde (63%) brengt de vrije tijd graag door aan de waterkant.

Figuur 1. Stellingen over oppervlaktewater (n=1098, gewogen).



Veel mensen hebben het gevoel dat water hen in contact brengt met de natuur (83%). Het geeft hen een gevoel van vrijheid (80%). Dit hangt mogelijk samen met het feit dat mensen water met vakantie in verband brengen. Desondanks is een deel van de mensen (49%) voorzichtig met water buiten, omdat zij van mening zijn dat veel water vies is. Het aandeel mensen dat aangeeft dat water hen niet interesseert is overigens zeer gering. Slechts zeven procent is niet geïnteresseerd in water.

2.4 ACTIVITEITEN AAN OF OP HET WATER

Niet alleen de gedachten of associaties die mensen hebben bij het woord 'water' zeggen iets over de beleving van het oppervlaktewater. Ook de wijze waarop zij het water gebruiken, zegt iets over de wijze waarop burgers het water ervaren en beleven. In de onderstaande tabel staat weergegeven welke activiteiten mensen aan of op het water ondernemen.

Tabel 5. Vrijtijdsbesteding rondom het water (n=1098, gewogen). Meerdere antwoorden mogelijk.

Activiteiten	Percentage
Genieten van het uitzicht	72%
Wandelen langs het water	72%
Terrasje pakken aan het water	61%
Fietsen langs het water	60%
Genieten van natuur, vogels, planten en dieren	54%
Aan het water liggen (bv. bij zee, recreatieplas, rivier)	53%
Kijken naar de planten en dieren om of in het water	46%
Zwemmen in open water (bijv. meer, plas, rivier)	41%
Rondvaart	27%
Schaatsen	25%
Vogels kijken	22%
Picknicken bij water	21%
Vissen	19%
Roeien, kanoën	15%
Varen met een motorboot	12%
Zeilen	8%
Duiken	5%
Surfen, waterskiën, kiten	4%
Anders	3%
Ik ga nooit naar het water	3%
Raften, wildwatervaren	2%

- Meerdere antwoorden mogelijk, percentages tellen op tot meer dan 100%.

Het is opvallend dat de meest populaire activiteiten *naast* het water worden ondernomen in plaats van *in* het water. Zo geven relatief veel mensen aan naar het water te gaan om te genieten van het uitzicht, om te wandelen of te fietsen langs het water en een terrasje te pakken aan het water. Ook gaan relatief veel mensen naar het water om van de natuur te genieten en te kijken naar de dieren en planten rond of in het water. Daarnaast wordt het water door veel mensen bezocht om 'aan het water te liggen'. Van de activiteiten die *in* het water plaatsvinden, is zwemmen het meest populair.

Dit beeld komt redelijk overeen met de vrije associaties die mensen hebben bij water (met uitzondering van drinkwater). Zoals we in tabel 4 zagen, scoorden ook daar 'natuur', 'rust', 'zee' en 'zwemmen' redelijk hoog.

Tabel 6. Frequentie vrijetijdsbesteding rondom water (n=1098, gewogen).

Frequentie	Percentage
Vrijwel iedere dag	6%
Meerdere dagen per week	11%
Een keer per week	10%
Meerdere keren per maand	19%
Een keer per maand	9%
Meerdere keren per jaar	31%
Een enkele keer	12%
Vrijwel nooit	2%

Ongeveer een kwart (27%) van de mensen onderneemt een tot meerdere keren per week de bovengenoemde activiteiten bij het water. Ook ruim een kwart (28%) onderneemt deze activiteiten een tot meerdere keren per maand. De grootste groep (43%) gaat niet zo frequent naar het water. Zij gaan enkele keren per jaar naar het water. Slechts een klein deel (2%) geeft aan nooit naar het water te gaan.

De frequentie waarmee deze activiteiten worden ondernomen, verschilt niet sterk tussen de verschillende gebruikersgroepen. Mensen die naar het water gaan om van de natuur te genieten² of om te vissen ondernemen deze activiteiten vaker (24% dagelijks tot meerdere keren per week) dan de andere gebruikers van het water (17% dagelijks tot meerdere keren per week). Dit hangt echter voor een deel ook samen met de leeftijd. Ouderen hebben een sterkere voorkeur voor activiteiten in de natuur, zoals het genieten van de natuur en het kijken naar vogels, en zij spenderen over het algemeen iets meer tijd aan het water³.

2.4.1 WATER OP HET WERK

Een deel (16%) van de respondenten heeft tijdens het werk te maken met water. De wijze waarop zij bezig zijn met water varieert van (hobby)boer tot (gepensioneerd) binnenvaartschipper. Daarnaast is ook een aantal mensen op een andere manier tijdens hun werk bezig met water, zoals het besproeien van planten (o.a. hoveniers) of het aanleggen van verwarmingsinstallaties of badkamers (o.a. loodgieters).

Het merendeel van de respondenten geeft echter aan dat zij water gebruiken voor huishoudelijke werkzaamheden, zoals de afwas, schoonmaken, koffiezetten en dergelijke. Ook mensen die werkzaam zijn in de verzorging geven redelijk vaak aan met water bezig te zijn. Dit varieert van het wassen van patiënten tot het geven van voorlichting over het belang van voldoende (water) drinken.

² Dit zijn mensen die aangeven naar het water te gaan om 'te genieten van natuur, vogels, planten en dieren' en/of om te 'kijken naar de planten dieren om of in het water', en/of om 'vogels te kijken'.

³ Van de 55+ ers onderneemt 21% meerdere keren per week activiteiten aan het water versus 17% van de totale Nederlandse bevolking.

2.5 WATER IN DE BUURT

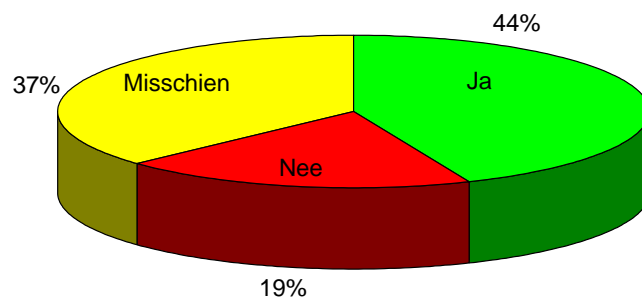
In Nederland is erg veel water aanwezig. Het is dan ook niet verwonderlijk dat 91% van de respondenten aangeeft in de buurt van water te wonen. In de onderstaande tabel wordt de nabijheid van verschillende soorten water weergegeven. Zoals valt te verwachten wonen de meeste mensen het dichtste bij een sloot of gracht.

Tabel 7. De nabijheid van diverse soorten water (n= 1091, gewogen).

	sloot/gracht	rivier/kanaal	meer/plas	zee
Praktisch voor de deur	25%	5%	2%	1%
Om de hoek (binnen 500 meter)	40%	18%	9%	1%
Binnen loopafstand (minder dan 5 km)	24%	44%	38%	5%
Binnen fietsafstand (minder dan 15 km)	7%	22%	36%	11%
Verder weg	4%	10%	15%	83%

Van degenen die *niet* in de buurt van water wonen⁴, zou bijna de helft (44%) wel water in de buurt willen hebben. Slechts 19% wil geen water in de buurt hebben.

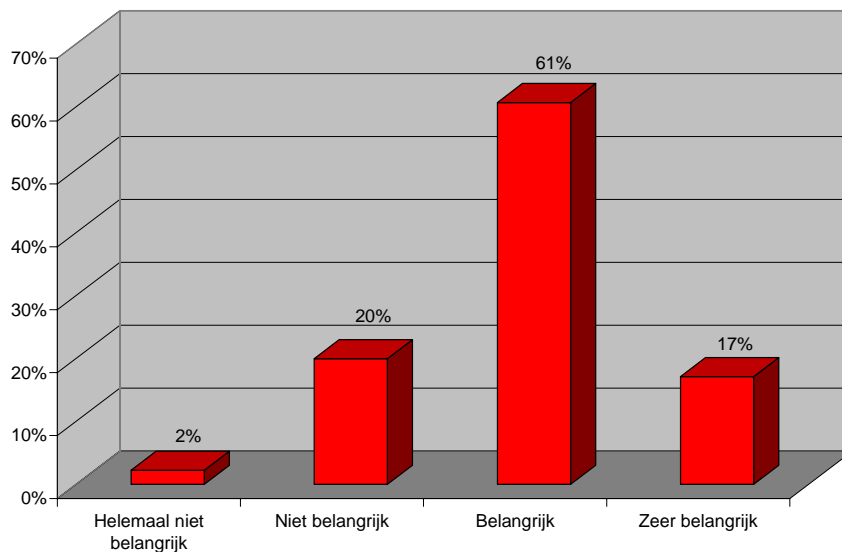
Figuur 2. Wenselijkheid van water in de buurt van degenen die niet in de buurt van water wonen (n=95, gewogen).



Vervolgens is aan *alle* respondenten, of zij nu in de nabijheid van water wonen of niet, gevraagd hoe belangrijk het wonen bij het water is. Ruim driekwart (78%) geeft aan dat zij het belangrijk of zeer belangrijk vinden om in de buurt van water te wonen.

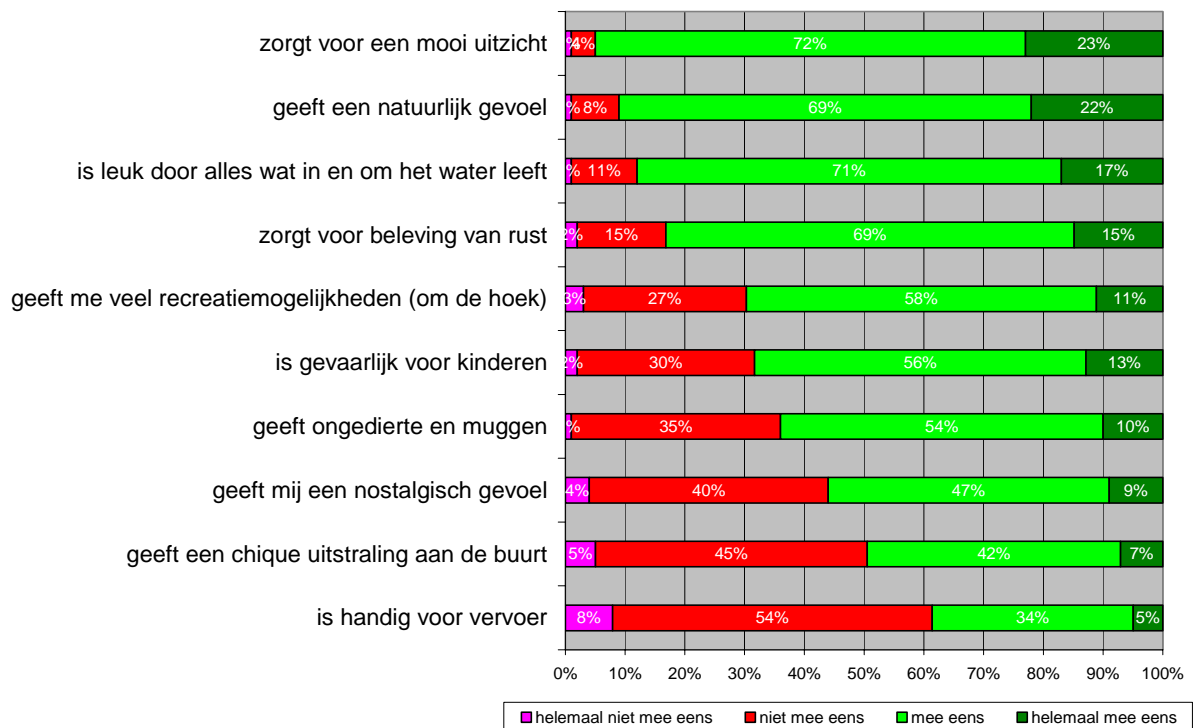
⁴ Dit is (9% van de totale groep respondenten (n=95)).

Figuur 3. Het belang van water in de buurt (n=1090, gewogen).



Aan alle respondenten is vervolgens een aantal stellingen voorgelegd over de aanwezigheid van water in de buurt. Aan de hand hiervan kunnen we de motivatie voor, en associaties met het wonen in de buurt van water bepalen.

Figuur 4. De beleving van water in buurt (n=1098, gewogen).



Vrijwel iedereen (95%) is van mening dat water in de buurt voor een mooi uitzicht zorgt. Daarnaast geeft water in de buurt een natuurlijk gevoel (91%). Ook wordt water vaak leuk gevonden door alles wat in en om het water leeft (88%). Toch zijn er voor sommige mensen ook negatieve aspecten verbonden aan het wonen in de buurt van het water. Zo geeft wonen bij het water ook ongedierte en muggen (64%) en is het water gevaarlijk voor kinderen (69%).

2.6 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

We hebben in dit hoofdstuk een beeld geschetst van de wijze waarop Nederlanders het water in Nederland beleven. Hieruit blijkt dat de Nederlanders over het algemeen een (zeer) positieve houding hebben ten aanzien van water. Men vindt het water (en bijvoorbeeld ook grachten) mooi om naar te kijken. Daarnaast roept water gevoelens van vrijheid en rust op. Veel mensen gaan graag op vakantie in de buurt van water (zee, meer, etc.).

Het gevoel van vrijheid en rust dat het water oproept, komt terug in de wijze waarop mensen van het water gebruik maken. De meeste mensen kiezen voor rustige, ontspannende activiteiten rondom het water, zoals het genieten van het uitzicht, het genieten van de natuur, en wandelen of fietsen langs het water. Daarnaast gaan mensen ook vaak naar het water om daar een terrasje te pakken of om lekker aan het water liggen.

Water is in Nederland volop aanwezig. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de overgrote meerderheid aangeeft in de buurt van water te wonen. De meeste mensen vinden het ook belangrijk en prettig om in de buurt van water te wonen. De belangrijkste redenen waarom men het water in de buurt aantrekkelijk vindt, zijn het uitzicht en de beleving van natuur, leven en rust.

Hoewel mensen positief staan tegenover oppervlaktewater, associëren mensen het woord 'water' in eerste instantie met drinkwater. Dit is zeker iets om rekening mee te houden bij de benadering van burgers. Bij communicatie rondom (oppervlakte)water kan niet worden volstaan met de term water, omdat mensen dan in eerste instantie denken aan drinkwater, en in tweede instantie aan de zee. Het type water waarover men wil communiceren, dient expliciet te worden benoemd of te worden afgebeeld.

3 WAARDERING VAN WATERKWALITEIT

3.1 INLEIDING

In het vorige hoofdstuk hebben we gezien op welke wijze burgers het water beleven, en op welke wijze zij gebruik maken van het water. In dit hoofdstuk staat de wijze waarop mensen de kwaliteit van het water waarderen centraal. Ook de bekendheid van overheidsmaatregelen en maatregelen die men zelf neemt om de kwaliteit van het water zo goed mogelijk te houden, komen in dit hoofdstuk aan bod.

3.2 ASSOCIATIES BIJ WATERKWALITEIT

Het woord 'waterkwaliteit' kan verschillende gedachten en associaties oproepen. Om er achter te komen waaraan mensen denken bij het woord waterkwaliteit hebben we hen gevraagd om dit in enkele woorden aan te geven. Uit de analyse van de gegeven antwoorden blijkt dat zij vooral denken aan de kwaliteit van het *drinkwater* (228 keer). Het drinkwater dient schoon (417 keer) en zuiver (94 keer) te zijn en dient lekker te smaken (26x). Daarnaast moet het water ook geschikt zijn om in te zwemmen (87 keer). Voor een overzicht van een aantal kernwoorden zie onderstaande tabel.

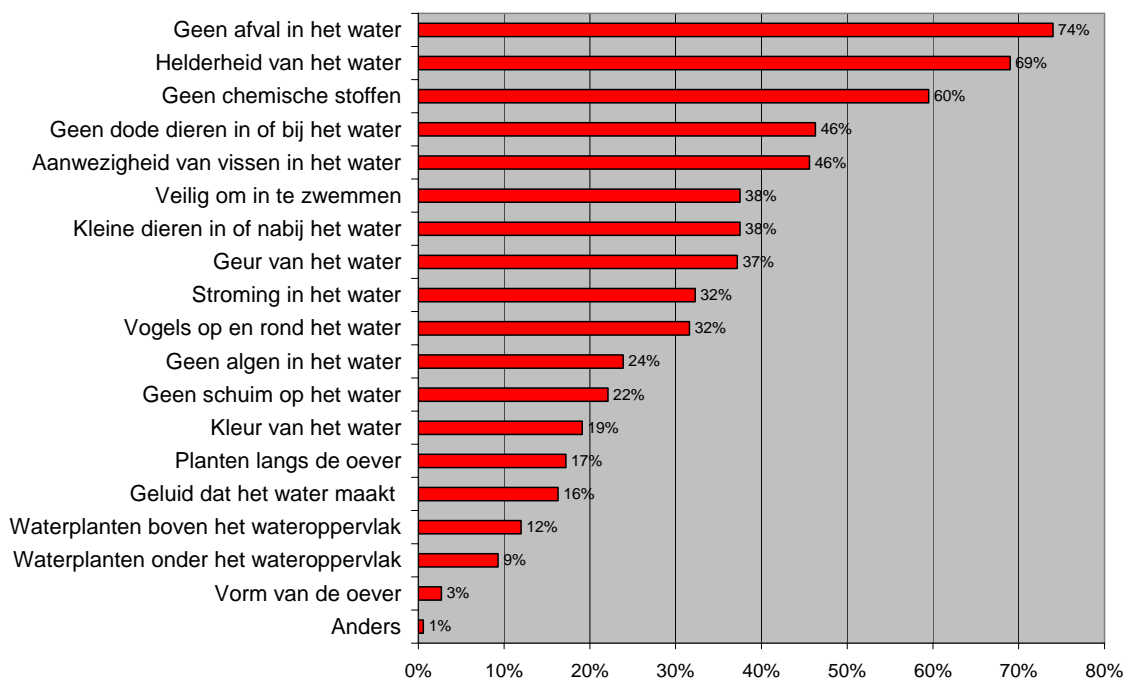
Tabel 8. Waar denkt u aan bij waterkwaliteit (n= 1036, ongewogen).

	Aantal keer genoemd
schoon	417
drinkwater	228
helder	181
zuiver	94
zwemmen	87
leven	77
gezond	66
algen	28
smaak	26
kleur	13
geur	11
(geen) rotzooi	11

Daarnaast hebben we ook enkele kenmerken van het oppervlaktewater aan de respondenten voorgelegd en aan hen gevraagd welke van deze aspecten zij vooral belangrijk vinden. Dit is weergegeven in onderstaande figuur.

Hieruit blijkt dat mensen vooral letten op de afwezigheid van afval in het water, de helderheid van het water en de afwezigheid van chemische stoffen. Daarna kijkt men of er leven in het water zit (de afwezigheid van dode dieren en de aanwezigheid van vissen). Ook wordt de geschiktheid van het water om in te zwemmen van belang gevonden. De aanwezigheid van waterplanten in of op het water of langs de oever vindt men hierbij minder belangrijk.

Figuur 5. Het belang van verschillende aspecten van water bij het beoordelen van de waterkwaliteit (n=1097, gewogen). Meerdere antwoorden mogelijk.

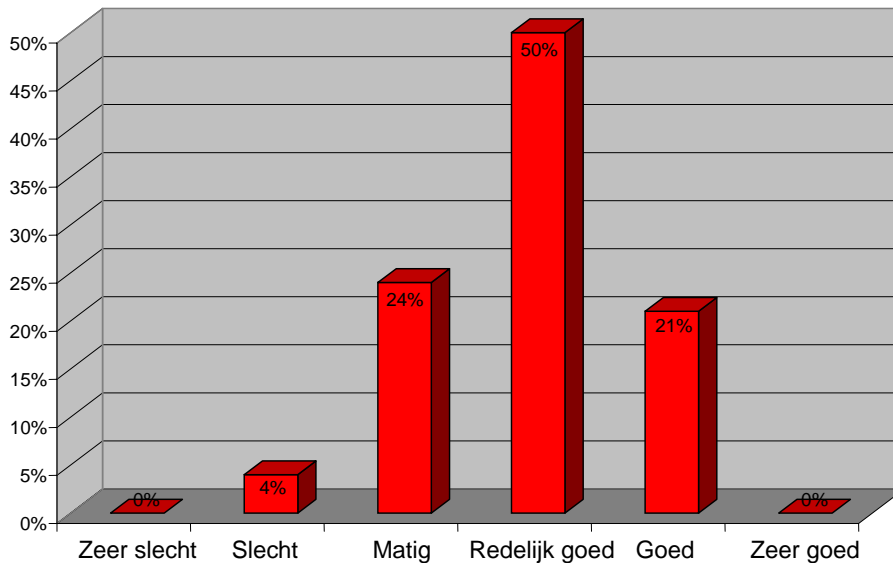


3.3 OORDEEL OVER DE KWALITEIT VAN WATER

Naast de aspecten waarop men de kwaliteit van het water beoordeelt, hebben we ook gevraagd wat men nu van de kwaliteit van het water in Nederland vindt. Hoe schatten burgers de kwaliteit van het water in? En maken ze daarbij nog onderscheid tussen verschillende soorten water?

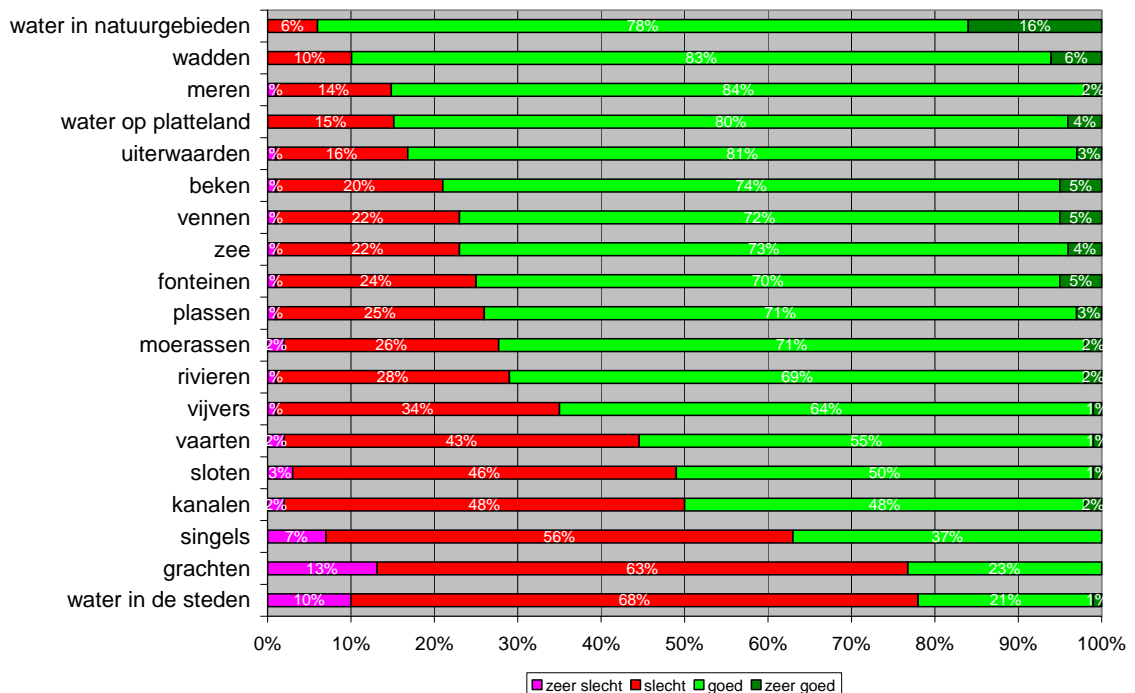
Over het algemeen zijn de Nederlanders redelijk tevreden over de kwaliteit van het water. We hebben aan mensen gevraagd om een totaal oordeel te geven over de waterkwaliteit in Nederland (op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 6 (zeer goed)). De gemiddelde score op deze schaal is 3,9. Dit komt overeen met 'redelijk goed'. We zien hierbij overigens geen verschil tussen mensen die in de stad of op het platteland wonen. Ook wijze waarop men van het water gebruik maakt (vissen, wandelen, etc.) speelt nauwelijks een rol bij het oordeel over de kwaliteit van het water.

Figuur 6. Algemeen oordeel over de waterkwaliteit in Nederland (n=1095, gewogen).



Wanneer we inzoomen op de verschillende soorten water zien we dat burgers onderscheid maken tussen de kwaliteit van het water in de stad en in de natuur. Zo wordt de kwaliteit van het water in de steden in het algemeen als slechter beoordeeld. Maar ook specifieke stedelijke watersoorten (grachten en singels) worden van minder goede kwaliteit beschouwd.

Figuur 7. Oordeel over de kwaliteit van de verschillende soorten water (n=1094, gewogen).



De meer natuurlijke watersoorten (water in de natuur, de wadden, meren), maar ook het water op het platteland worden juist als van goede kwaliteit beoordeeld.

Er zijn slechts enkele geringe verschillen aan te wijzen tussen verschillende gebruikersgroepen. Zo zijn mensen die varen vaker tevreden met de kwaliteit van rivieren (78% van de mensen die wel eens varen, vindt de kwaliteit van rivieren goed tot zeer goed versus 71% voor de totale groep Nederlanders).

We zien dat mensen die in de stad wonen wat positiever oordelen over de kwaliteit van het water in de stad. Eenderde (33%) van de stadsbewoners vindt de kwaliteit van het water goed tot zeer goed, vergeleken met een vijfde (20%) van de plattelandsbewoners. Mensen die op het platteland wonen zijn juist weer positiever over het water op het platteland. 89 procent van de plattelandsbewoners vindt het water op platteland goed tot zeer goed, vergeleken met 80 procent van de stadsbewoners. Stads- en plattelandsbewoners verschillen overigens nauwelijks in hun oordeel over natuurgebieden of andere watersoorten. Ook het totale oordeel over de kwaliteit in Nederland (zie figuur 6) verschilt niet tussen stads- en plattelandsbewoners. Ook de nabijheid van het water speelt geen grote rol bij het beoordelen van de waterkwaliteit. Wel wordt de kwaliteit van het water in sloten iets hoger ingeschat door degenen die er dicht bij in de buurt wonen dan door degenen die er verder vandaan wonen. Degenen die een sloot 'praktisch voor de deur hebben' beoordelen de kwaliteit vaker als (zeer) goed (56%) dan degenen die niet in de buurt van een sloot wonen (47%). Voor de overige typen water is dit verband minder sterk aanwezig.

3.4 AANTREKKELIJKHEID

Daarnaast hebben we de mensen ook gevraagd welke vorm van het water en welke soorten oevers zij aantrekkelijk vinden. Een kronkelende vorm van het water en natuurlijke oevers worden door de meeste mensen gewaardeerd.

Tabel 9. Aantrekkelijkheid van de vorm van water en oevers (n=1097, gewogen). Meerdere antwoorden mogelijk.

Kenmerk	Percentage
Kronkelende vorm van het water	68%
Natuurlijke oevers	62%
Goede toegankelijkheid van de oevers (om te varen, vissen, zwemmen)	42%
Planten langs de oevers	42%
Langzaam aflopende oevers	36%
Riet langs de oevers	31%
Netjes verzorgde oevers	29%
Strand langs de oevers	23%
Gras langs de oevers	22%
Steile oevers	2%
Rechte vorm van het water	2%
Anders	1%

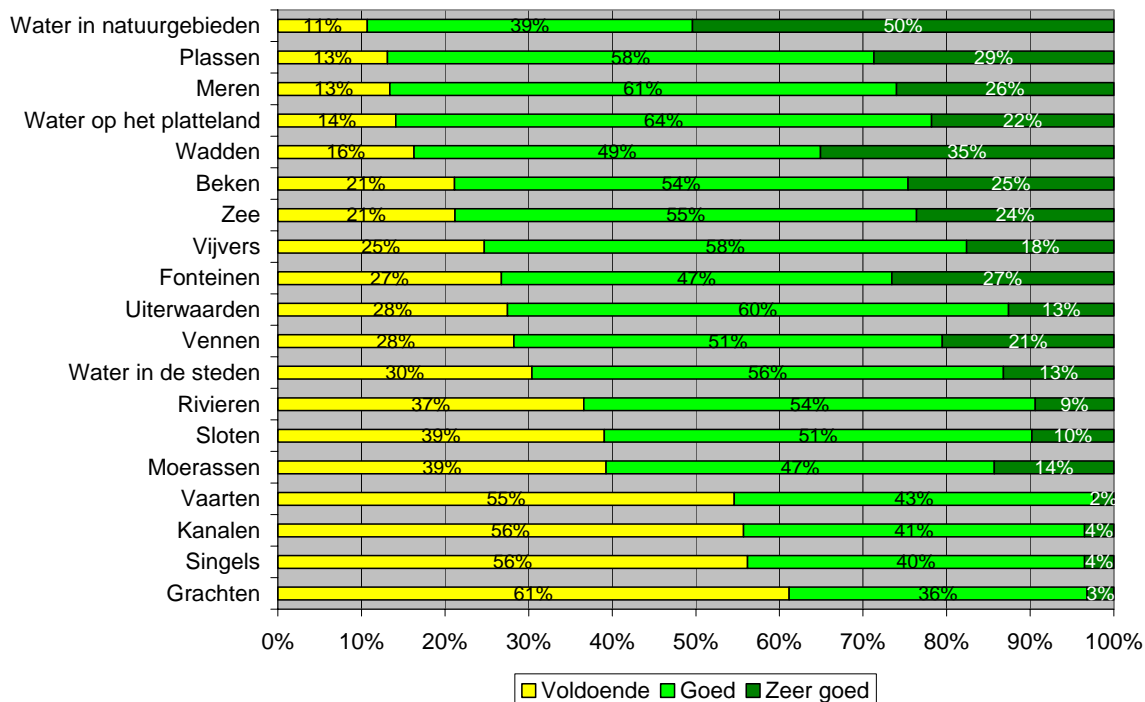
De gewenste vorm van het water en de oevers hangt samen met de wijze waarop men gebruik maakt van het water en de oevers. Vooral mensen die vaak vissen hechten meer waarde aan een goede toegankelijkheid van de oevers (61% versus 42%). Ook mensen die graag aan het water liggen of graag zwemmen, surfen e.d. hechten meer waarde aan een goede toegankelijkheid van de oevers (51% versus 42%). Zo zien we ook dat natuurliefhebbers een kronkelende vorm van het water en natuurlijke oevers belangrijker vinden dan de gemiddelde burger (respectievelijk 73% versus 68% en 70% versus 62%). Ook hechten de natuurliefhebbers meer waarde aan planten langs de oevers (50% versus 42%).

3.5 BEHEER VAN DE WATERKWALITEIT

We hebben de Nederlandse burgers ook enkele vragen gesteld over het beheer van de waterkwaliteit. Hieronder worden de bevindingen op hoofdlijnen weergegeven.

In paragraaf 3.3 hebben we weergegeven op welke wijze de respondenten de kwaliteit van de verschillende typen water beoordelen. Hieruit bleek dat de kwaliteit van het water in de natuur en op het platteland hoger werd ingeschat dan de kwaliteit van het water in steden. We hebben de mensen vervolgens ook gevraagd om aan te geven hoe goed de kwaliteit van de verschillende soorten water zou moeten zijn.

Figuur 8. Gewenste kwaliteit van de verschillende soorten water (n=1094, gewogen).

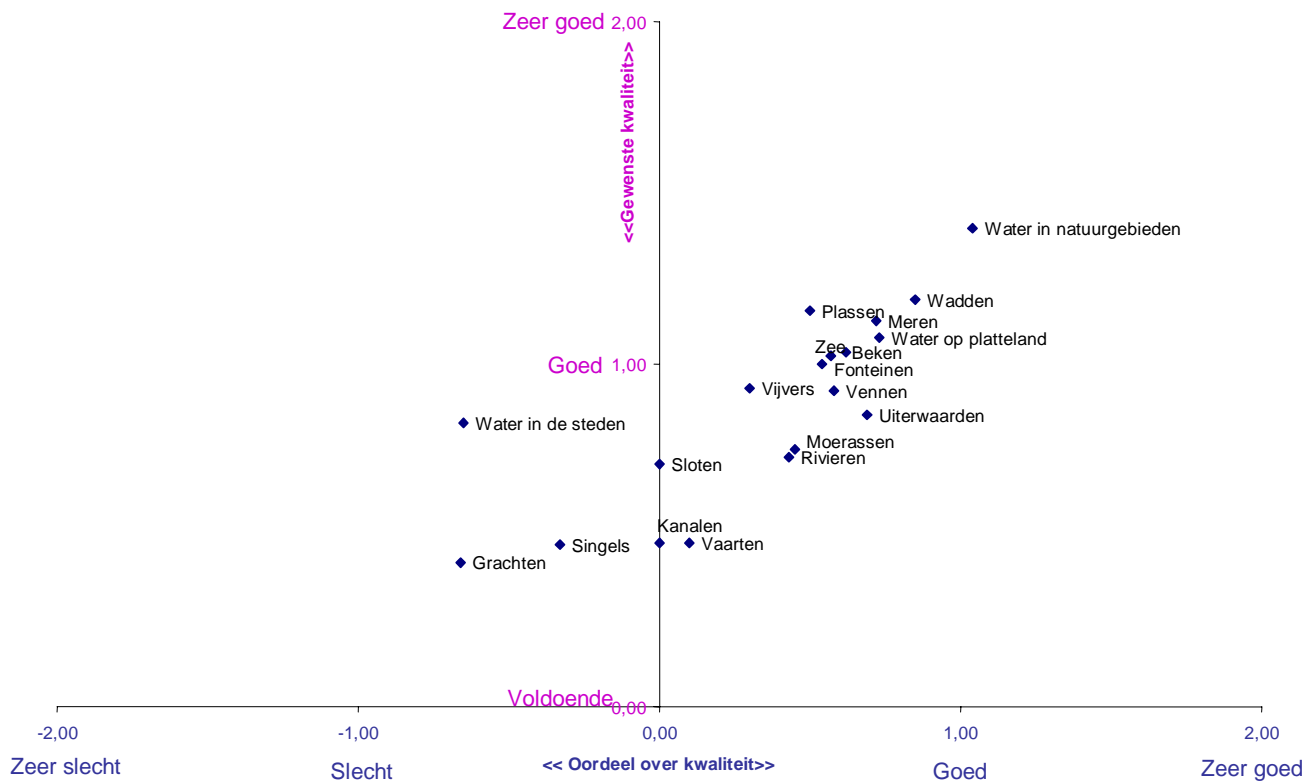


Het beeld dat uit figuur 8 naar voren komt, komt overeen met de bevindingen uit paragraaf 3.3. Ook met betrekking tot de *gewenste* waterkwaliteit wordt er een onderscheid gemaakt tussen het water in de stad (o.a. grachten en singels) en het water in de natuur en platteland. Het water in de natuur dient voor het merendeel van de mensen (89%) van goede tot zeer goede kwaliteit te zijn, terwijl slechts tweevijfde (39%) aangeeft dat het water in de grachten van goede tot zeer goede kwaliteit dient te zijn. De meeste mensen (61%) zijn tevreden met een voldoende kwaliteit van dit type water.

Met betrekking tot de *gewenste* kwaliteit is het verschil tussen stads- en plattelandsbewoners geringer dan bij het *oordeel* over de kwaliteit. Stadsbewoners nemen wel vaker genoegen met een voldoende kwaliteit van het water op het platteland (16% versus 11%). Maar op andere vlakken zien we slechts geringe verschillen tussen de stads- en plattelandsbewoners.

Ook hangt de *gewenste* kwaliteit van het water nauwelijks samen met de nabijheid van de verschillende typen water. Of men in de buurt van een gracht, sloot, rivier, kanaal, meer, plas of zee woont, heeft geen invloed op de *gewenste* kwaliteit van deze typen water.

Figuur 9. Relatie tussen het oordeel over de kwaliteit en de gewenste kwaliteit van verschillende watersoorten (n=1094, gewogen)⁵.



In de bovenstaande figuur worden het oordeel over de kwaliteit (horizontale as) en de gewenste kwaliteit (verticale as) tegen elkaar afgezet. Hoe meer de punten naar links zijn geplaatst, hoe negatiever het oordeel over de kwaliteit van het betreffende type water wordt geschat. Hoe hoger de punten in de figuur, hoe meer waarde er aan de kwaliteit van het water wordt gehecht.

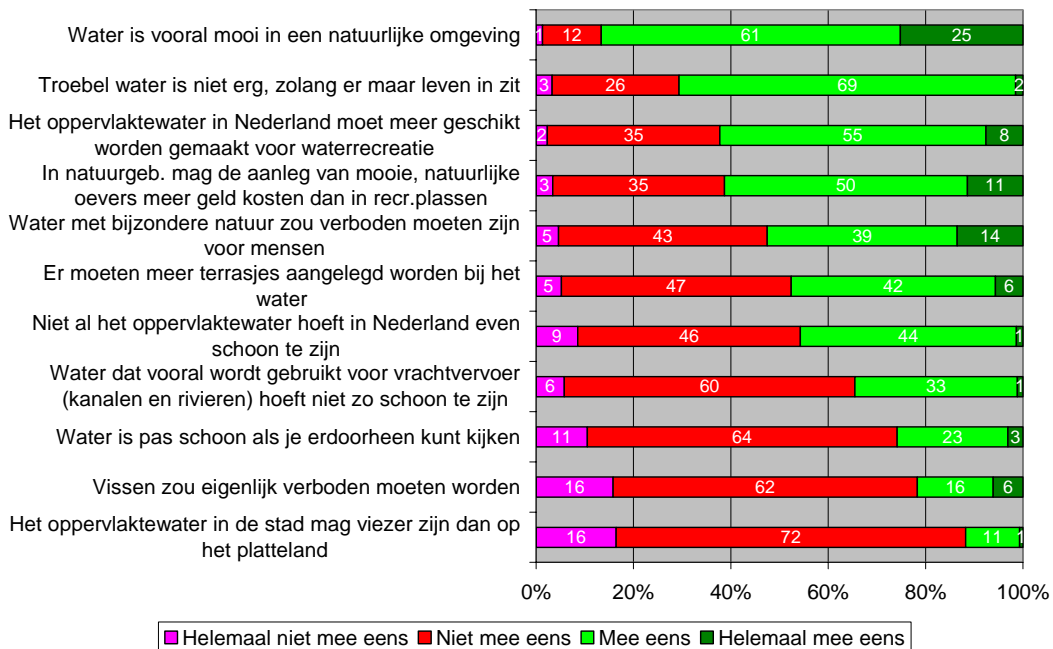
Over het algemeen is de inschatting van de kwaliteit redelijk in lijn met de gewenste kwaliteit. De kwaliteit van het water in grachten en singels wordt negatiever ingeschat dan van andere watertypen, maar er worden ook minder hoge eisen aan de kwaliteit van deze typen water gehecht. Ook de kwaliteit van 'het water in de steden' wordt als onvoldoende beoordeeld. Aan de gewenste kwaliteit van het 'water in de steden' worden echter wel hogere eisen gesteld dan aan de kwaliteit van grachten en singels. De huidige kwaliteit van het water in de steden (of het imago daarvan) zou dus nog verbeterd kunnen worden.

⁵ Vraag 15 (oordeel kwaliteit) is gesteld als een 4 puntschaal (-2 zeer slecht, -1 slecht, 1 goed, 2 goed) en vraag 18 (gewenste kwaliteit) als een 3 puntschaal (0 voldoende, 1 goed, 2 zeer goed).

Uit de matrix blijkt ook dat burgers de meeste waarde hechten aan de kwaliteit van het water in natuurgebieden. De gewenste kwaliteit van het water in natuurgebieden ligt namelijk het hoogst. Dit type water wordt tegelijkertijd ook het best beoordeeld door de burgers. Dit is echter nog niet goed genoeg. De gewenste kwaliteit ligt namelijk hoger dan de ingeschatte kwaliteit⁶. Uit de matrix blijkt wel dat burgers de meeste waarde hechten aan de kwaliteit van het water in natuurgebieden.

Om de mening van de burgers over diverse onderwerpen die gerelateerd zijn aan het beheer van het water in kaart te brengen, hebben we hen enkele stellingen voorgelegd. De antwoorden op deze stellingen worden weergegeven in onderstaande figuur.

Figuur 10. Stellingen over het beheer van het water en de waterkwaliteit (n=1094, gewogen).



De meeste mensen (86%) vinden water vooral mooi in een natuurlijke omgeving. Ook zijn veel mensen (63%) van mening dat het oppervlaktewater in Nederland meer geschikt moet worden gemaakt voor waterrecreatie. De vraag is echter voor wat voor soort waterrecreatie. Zoals we in het vorige hoofdstuk hebben gezien, verstaat de een onder recreatie het genieten van de natuur, terwijl de ander denkt aan zwemmen en varen. In het volgende hoofdstuk gaan we hier nader op in.

⁶ Dit heeft echter ook te maken met het verschil in antwoordcategorieën. Het oordeel over de kwaliteit (vraag 15) is gesteld als een 4 puntschaal (-2 zeer slecht, -1 slecht, 1 goed, 2 goed), en de gewenste kwaliteit (vraag 18) is gevraagd als een 3 puntschaal (0 voldoende, 1 goed, 2 zeer goed).

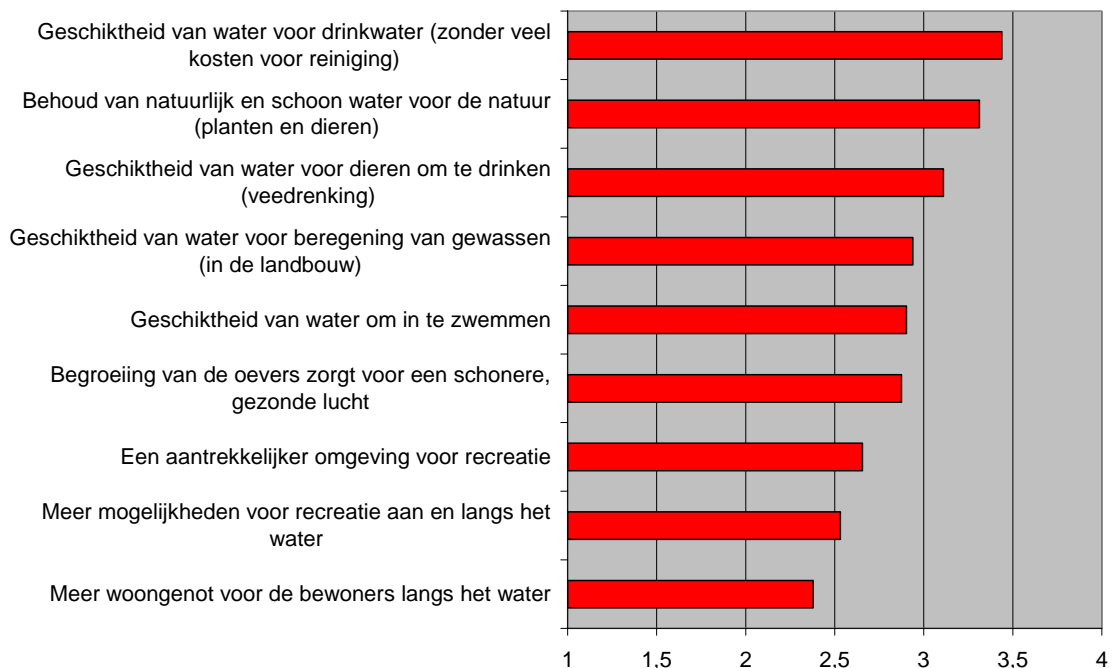
De meeste mensen vinden het lastig om expliciet aan te geven dat het water op de ene plek (bijvoorbeeld kanalen en rivieren of water in de stad) minder schoon hoeft te zijn dan op een andere plek. Zo is een minderheid (34%) van mening dat water dat voornamelijk voor vrachtvervoer wordt gebruikt niet zo schoon hoeft te zijn. Ook zijn weinig mensen (12%) het eens met de stelling dat water in de stad viezer mag zijn in de stad dan op het platteland. Er bestaat hierbij slechts een klein verschil tussen mensen uit de stad en mensen van het platteland. Mensen die op het platteland wonen zijn net iets vaker van mening dat het water in de stad viezer mag zijn (14%) dan mensen die in de stad wonen (9%).

Ook het gebruik van het water heeft enige relatie met de mate waarin men het eens is met de bovengenoemde stellingen. Zoals valt te verwachten zijn mensen die regelmatig vissen, minder vaak van mening dat vissen eigenlijk verboden zou moeten worden (7% versus 23%). En mensen die vaker naar het terras aan het water gaan, geven ook iets vaker aan dat er meer terrasjes moeten worden aangelegd bij het water (53% versus 38%).

3.6 VOORDELEN VAN SCHOON WATER

Daarnaast hebben we de burgers ook gevraagd om aan te geven wat—in hun optiek—de belangrijkste voordelen van schoon water zijn. Dit geeft aanvullende informatie over de baten-kant van de Maatschappelijke Kosten-Baten Analyse voor de Kaderrichtlijn Water.

Figuur 11. Voordelen van schoonwater. Gemiddelde score op schaal van 1 tot 4 (1= geen voordeel, 4 is zeer groot voordeel) (n=1089, gewogen).



Het belangrijkste voordeel van schoon water is volgens de meeste mensen gelegen in het feit dat schoon water geschikt is voor drinkwater, zonder dat er veel kosten voor reiniging moeten worden gemaakt. Dit komt overeen met de associatie die mensen hebben bij het begrip waterkwaliteit (Tabel 8). We zagen dat veel mensen bij het begrip waterkwaliteit denken aan de kwaliteit van het drinkwater. Een ander belangrijk voordeel van schoon water is gelegen in het feit dat natuurlijk en schoon water voor de natuur behouden blijft. Op de derde plaats staat de geschiktheid van water om te drinken voor dieren (veedrenking).

De geschiktheid van het water om in te zwemmen of voor andere vormen van recreatie en woongenot worden minder vaak als een (zeer) groot voordeel beschouwd.

3.7 VERVUILING VAN HET WATER

Wie wijzen de burgers nu aan als grootste vervuilers van het Nederlandse water? De respondenten is gevraagd om een top drie van de grootste vervuilers van het Nederlandse water te maken. De resultaten hiervan staan weergegeven in onderstaande tabel.

Tabel 10. Top drie grootste vervuilers van het Nederlandse water (n=1058, gewogen).

	1e keus	2e keus	3e keus	Totaal
Industrie	69%	14%	6%	90%
Scheepvaart	8%	33%	17%	58%
De burgers	8%	16%	24%	49%
Het buitenland	8%	13%	19%	41%
De landbouw / boeren	2%	10%	17%	29%
Waterrecreatie	2%	10%	12%	23%
De overheid	2%	3%	5%	10%
Anders	1%	0%	0%	2%
Totaal	100%	100%	100%	300%

De industrie wordt door het merendeel van de mensen (90%) gezien als de grootste vervuiler van het Nederlandse water. Deze actor wordt door ruim tweederde van de mensen ook als eerste keus genoemd. De scheepvaart staat op de tweede plaats, met 58%. De burgers wijzen ook zichzelf aan als vervuilers van het Nederlandse water. Zij komen op de derde plaats te staan, met 49%.

Aan de burgers hebben we ook gevraagd hoe zij in het dagelijks leven rekening houden met de waterkwaliteit, met andere woorden: 'wat doet u zelf om het water schoon te houden?'. De antwoorden op deze vraag worden hieronder gepresenteerd.

Tabel 11. Maatregelen die mensen nemen om het water schoon te houden (n=1096, gewogen). Meerdere antwoorden mogelijk.

Maatregel	Percentage
Ik gooi geen afval in het water (sloot, meer, etc.)	94%
Ik spoel geen verontreinigende stoffen (bijv. motorolie) door het riool	91%
Ik spoel geen chemisch afval (verf, oplosmiddelen etc.) door het toilet	90%
Ik ben zuinig met water uit de kraan	78%
Ik ben zuinig met het water waarmee ik de wc doortrek (bijv. door gebruik stopknop)	69%
Ik heb een waterbesparende douchekop	59%
Ik gebruik geen chemische bestrijdingsmiddelen (bv. onkruidverdelger) bij tuinieren	56%
Ik gebruik regenwater om de tuin mee te besproeien	28%
Ik gebruik biologisch afbreekbare schoonmaakmiddelen	24%
Anders	2%
Ik doe niets speciaals	1%

Vrijwel iedereen (94%) geeft aan geen afval in het oppervlaktewater te gooien, en geen verontreinigde stoffen door het riool te spoelen. Ook spoelen de meeste mensen geen chemisch afval door het toilet (90%).

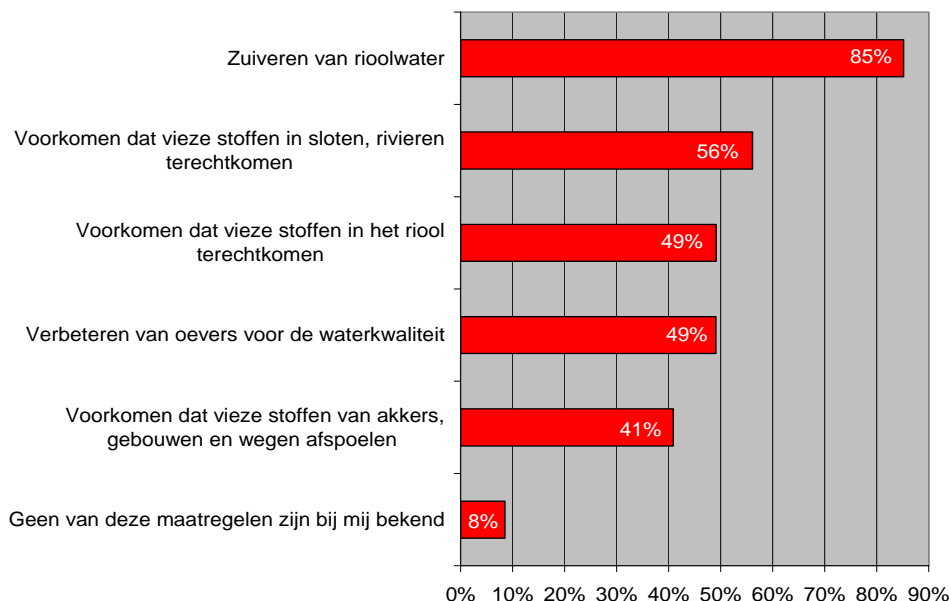
Een gering aantal mensen (2%) geeft aan dat ze naast bovengenoemde maatregelen nog andere maatregelen nemen. Deze andere maatregelen hebben echter vooral betrekking op het zuinige gebruik van water uit de kraan (de vierde categorie uit bovenstaande tabel). Voorbeelden die hierbij worden gegeven zijn minder vaak of korter douchen of huishoudelijk water hergebruiken, bijvoorbeeld om het toilet mee door te spoelen of om de planten mee water te geven). Dit wijst erop dat zuinig gebruik van water leeft onder de burgers. Circa viervijfde (78%) geeft dan ook aan zuinig te zijn met water. Ook het gebruik van een waterbesparende douchekop (59%), zuinig gebruik van het water om de toilet mee door te spoelen (69%) worden vaak genoemd.

3.8 DE ROL VAN DE OVERHEID

Een aantal maatregelen die de overheid neemt om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren, is voorgelegd aan de burgers. We hebben hen gevraagd of deze maatregelen bij hen bekend zijn.

De maatregel die het best bekend is onder de burgers is 'het zuiveren van rioolwater' (85%). Andere maatregelen zijn minder bekend. Zo weet 41 procent dat de overheid maatregelen neemt om te voorkomen dat vieze stoffen van akkers, gebouwen en wegen afspoelen. Het is bij ongeveer de helft (49%) van de burgers bekend dat de overheid maatregelen neemt om de kwaliteit van de oevers te verbeteren. Dat de overheid probeert te voorkomen dat vieze stoffen in sloten of rivieren terechtkomen, is bekend bij 56 procent van de ondervraagden.

Figuur 12. Bekendheid van overheidsmaatregelen (n=1095, gewogen). Meerdere antwoorden mogelijk.



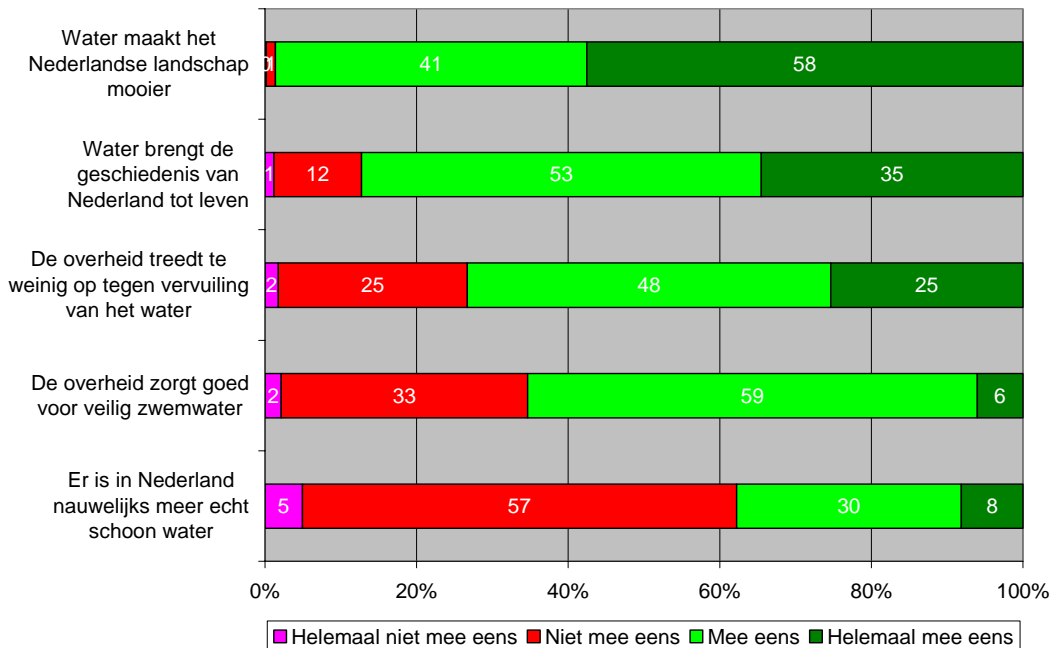
Daarnaast hebben we de burgers (in een open vraag) ook gevraagd met welke overheidsdienst zij contact op zouden nemen in het geval dat zij in de buurt een grote plas olie op het water zien liggen. In dat geval nemen de meeste mensen contact op met de gemeente. Ook de politie of het waterschap worden vaak genoemd. Een overzicht van de gegeven antwoorden staat in tabel 12.

Tabel 12. Overheidsdienst met wie men contact opneemt indien er in de buurt een grote plas olie op het water ligt (n=1062, open vraag).

Overheidsdienst	Aantal keer genoemd
Gemeente(lijke dienst)	629
(Milieu)politie	191
Waterschap	152
Rijkswaterstaat	72
Brandweer	49
Milieudienst	39
Provincie	36
Hoogheemraadschap	23
Reinigingsdienst	16
112	7
Geen idee	27
Weet niet	16

Ter afsluiting hebben we enkele meer algemene stellingen over de betekenis van water en de rol van de overheid voorgelegd.

Figuur 13. Stellingen over de betekenis van water en de rol van de overheid (n=1098, gewogen).



Uit bovenstaande figuur is af te lezen dat vrijwel alle Nederlanders (99%) van mening zijn dat water het Nederlandse landschap mooier maakt. Het water is bovendien voor veel mensen verbonden met de Nederlandse geschiedenis. Bijna negentiende (88%) geeft aan dat het water de Nederlandse geschiedenis tot leven brengt.

Kortom, men staat zeer positief tegenover de aanwezigheid van water in het Nederlandse landschap. Iets minder positief staat men tegenover de overheid. Bijna driekwart is van mening dat de overheid te weinig optreedt tegen vervuiling van het water, en ruim eenderde (35%) is van mening dat de overheid niet goed zorgt voor veilig zwemwater.

Toch is men wel redelijk tevreden over de kwaliteit van het water in Nederland. Bijna drievijfde (62%) is het oneens met de stelling dat er in Nederland nauwelijks meer echt schoon water te vinden is. Dit komt overeen met het beeld uit paragraaf 3.3. Daar zagen we dat circa 71 procent van mening is dat de kwaliteit van het water in Nederland (redelijk) goed is.

3.9 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

We hebben in dit hoofdstuk een beeld geschetst van de wijze waarop Nederlanders de kwaliteit van het water in Nederland beleven en waarderen. Hieruit blijkt dat men 'waterkwaliteit' in eerste instantie in verband brengt met drinkwater. Als belangrijkste voordeel van schoon water wordt dan ook de geschiktheid voor drinkwater genoemd (zoals smaak en zuiverheid).

Ook in het vorige hoofdstuk zagen we dat water vooral wordt geassocieerd met drinkwater. Daarom is het erg belangrijk om bij de communicatie over (oppervlakte)water duidelijk te maken welke type water centraal staat.

De kwaliteit van het water in Nederland wordt over het algemeen als redelijk goed beoordeeld. Daarnaast hebben we geconstateerd dat mensen bij de beoordeling van de kwaliteit van het water een onderscheid maken tussen verschillende soorten water. Zo wordt de kwaliteit van het water in natuurgebieden hoger ingeschat dan in de steden.

Ook met betrekking tot de gewenste kwaliteit wordt er onderscheid gemaakt tussen verschillende soorten water. Ongeveer de helft van de mensen is van mening dat het oppervlaktewater niet overal even schoon hoeft te zijn. Dit blijkt ook uit het feit dat aan natuurgebieden, wadden, meren en plassen zwaardere kwaliteitseisen worden gesteld. Aan singels en grachten worden juist minder hoge kwaliteitseisen gesteld. Desondanks geven de meeste mensen aan dat het oppervlaktewater in de stad niet viezer mag zijn dan op het platteland.

We hebben echter ook gezien dat aan het water in de steden hogere eisen worden gesteld; de gewenste kwaliteit ligt hoger dan de feitelijke kwaliteit. Dit zou kunnen betekenen dat (het imago van) de kwaliteit van het water in de steden nog verbeterd kan worden.

Bij de beoordeling van de kwaliteit van het water let men vooral op fysieke kenmerken, zoals de afwezigheid van afval in het water, de helderheid van het water, en de afwezigheid chemische stoffen. Dit wordt gevolgd door een aantal biologische kenmerken, zoals de aanwezigheid van vissen en andere kleine dieren. Bij het beoordelen van de vorm van het water en de oevers geven de meeste mensen aan dat zij een kronkelende vorm van het water en natuurlijke oevers het meest aantrekkelijk vinden.

De industrie wordt gezien als grootste vervuiler van het water. Daarna worden ook de scheepvaart en burgers zelf als grootste vervuilers bestempeld. Men is zich dus redelijk goed bewust van de eigen rol in dit proces. Die eigen verantwoordelijkheid zou nog sterker kunnen worden benadrukt. Wanneer we het hebben over de maatregelen die men zelf neemt om het water schoon te houden, blijkt dat er op dit punt nog wel een aantal verbeteringsmogelijkheden zijn. Voor burgers blijkt zuinig gebruik sterk samen te hangen met het beheer van de kwaliteit van het water. Dit onderwerp leeft sterk onder burgers. Juist op het terrein van zuinig gebruik van water valt er nog het een en ander te verbeteren. Nog niet iedereen gaat zuinig en

bewust om met water. De overige maatregelen worden al veel sterker nageleefd: vrijwel iedereen geeft aan geen afval in het water (sloot, meer etc.) te gooien.

Het algemene beeld van burgers ten aanzien van water, de waterkwaliteit en de rol van de overheid kan als volgt worden samengevat. Nederlandse burgers staan zeer positief tegenover de kwaliteit van het oppervlaktewater. Water maakt het Nederlandse landschap mooier, water brengt de geschiedenis van Nederland tot leven en men brengt de vrije tijd graag door aan de waterkant. Ook is men redelijk tevreden met de kwaliteit van het water, al kan die met name in de steden nog wel verbeterd worden. Men is echter wat minder positief over de rol van de overheid. Bijna driekwart is van mening dat de overheid te weinig optreedt tegen vervuiling van het water, en ruim eenderde is van mening dat de overheid niet goed zorgt voor veilig zwemwater.

4 SEGMENTATIE

4.1 INLEIDING

In hoofdstuk 2 en 3 hebben we een beeld geschets van wat ‘de Nederlanders’ vinden van water en van de waterkwaliteit. Uit eerder onderzoek naar de opvattingen van burgers ten aanzien van de taken van de overheid⁷ is gebleken dat men niet kan spreken van ‘dé burger’ of ‘dé Nederlander’. Mensen verschillen namelijk in hun houding ten aanzien van water of de kwaliteit daarvan. De een associeert water met plezier en watersport, terwijl een ander water associeert met rust en natuur.

In dit hoofdstuk staan deze verschillen tussen verschillende *typen* Nederlanders centraal. Deze verschillen in associaties en opvattingen over water en waterkwaliteit hangen samen met de basiswaarden en motivaties van mensen.

Om mensen in te delen in verschillende typen (of segmenten), hebben we een segmentatie uitgevoerd. Bij segmentatie is de homogeniteit binnen de groep en heterogeniteit tussen de groepen erg belangrijk. Met andere woorden: de mensen die tot een bepaald segment worden gerekend lijken onderling sterk op elkaar. Tegelijkertijd is het van belang dat de segmenten duidelijk onderscheidend zijn.

The SmartAgent Company maakt gebruik van het BSR®-model om mensen –op basis van hun basiswaarden en motivaties– in te delen in verschillende groepen (segmenten). De uitgangspunten van dit model worden hieronder toegelicht.

4.2 BSR®

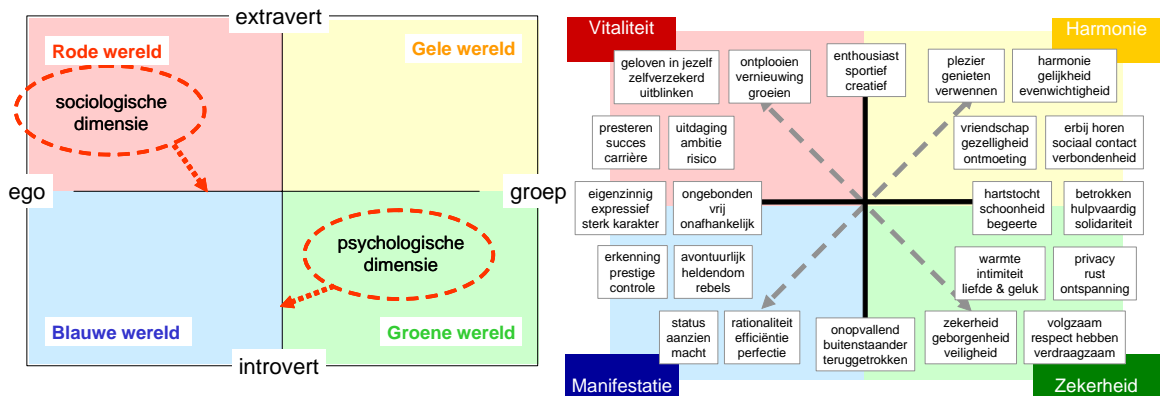
BSR® staat voor Brand Strategy Research en is een motivationele segmentatietechniek waarmee mensen kunnen worden getypeerd en geclassificeerd op basis van hun waardeoriëntaties binnen een bepaald domein. BSR® verkent de waarden, behoeften en motieven, ofwel de ‘drijfveren’ van mensen die ten grondslag liggen aan houding en gedrag binnen dat betreffende domein. Met een ‘domein’ worden markten/onderwerpen bedoeld, zoals ‘wonen’, ‘zorg’, ‘overheid’ of ‘energie’. Ook ‘beleving van water(kwaliteit)’ kan als domein gezien worden. Binnen elk domein gaat BSR® op zoek naar een zinvolle en praktische segmentatie van mensen en de vertaling daarvan in domeinspecifieke behoeften, wensen en verwachtingen.

Het BSR®-model bestaat uit twee dimensies: de sociologische en de psychologische. Dimensies die centraal staan in Westerse gedragswetenschappen. Aan de hand van een gevalideerde BSR®-vraagstelling kan de positie van personen in dit model bepaald worden (deze positie kan in principe per domein verschillen).

⁷ The SmartAgent Company (2004) *Burgersegmentatie Overheidsbeleving*, in opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst

Vervolgens onderscheiden we segmenten met personen met min of meer dezelfde posities (waardeoriëntaties). Ieder segment geeft een bepaalde 'belevingswereld' weer van waaruit mensen denken, doen en handelen.

Figuur 14. Het BSR® model.



In vergelijking met meer traditionele segmentaties, zoals op basis van geslacht, leeftijd, levensfase of gedrag, gaat BSR® vooral op zoek naar een verklaring voor houding en gedrag (i.p.v. alleen een beschrijving ervan). Het gaat ons om het leren kennen en begrijpen van mensen, het inzicht krijgen in hun achterliggende behoeften en verwachtingen.

Op basis van de grote hoeveelheid belevingonderzoeken die de afgelopen jaren door MarketResponse / The SmartAgent Company zijn uitgevoerd, kan worden gesteld, dat alle vergaarde BSR® informatie (d.w.z. de BSR® woordjes uit de vragenlijsten) steeds op (min of meer) dezelfde wijze kan worden gerepresenteerd in het assenstelsel. Hierdoor wordt het theoretische fundament onder het BSR model na elk empirisch onderzoek groter en de uitkomsten betrouwbaarder.

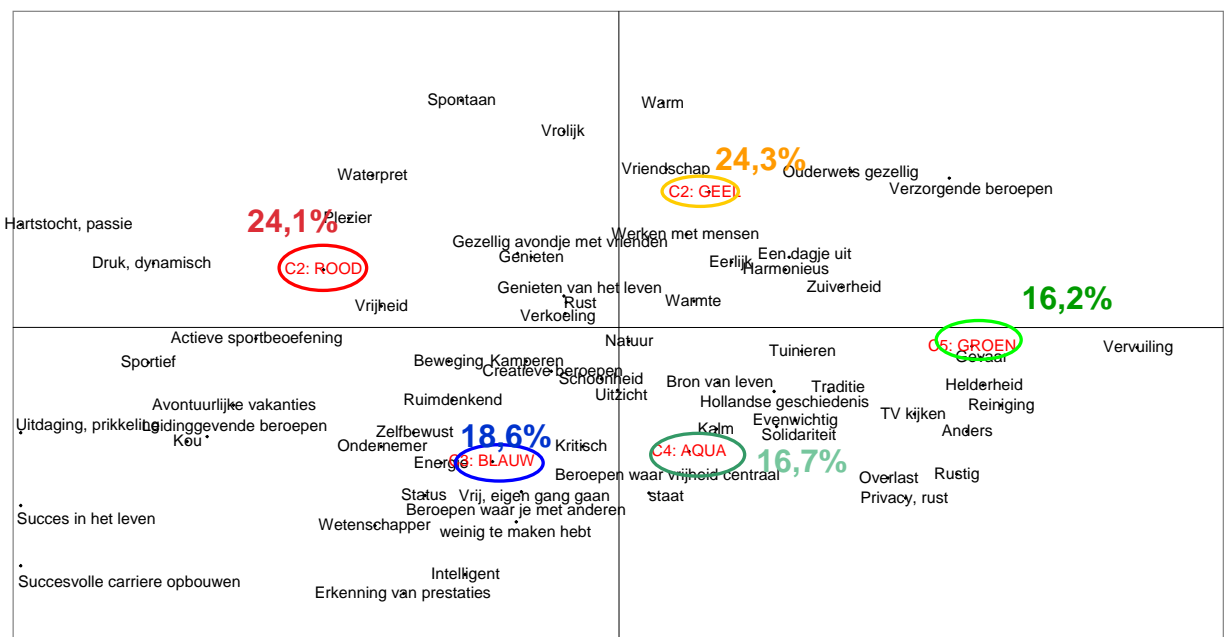
Uit dit theoretische fundament blijkt dat de belevingswerelden zijn verbonden met verschillende sleutelbegrippen, die de basis vormen voor de normen, waarden, angsten, gedragspatronen, et cetera, die in die specifieke belevingswereld gelden. Dit heeft geresulteerd in een aantal eindwaarden, die worden gevisualiseerd in figuur 14. Mensen die, bijvoorbeeld, in de groene wereld (Zekerheid) worden ingedeeld, zullen over het algemeen een voorkeur hebben voor begrippen als 'Zekerheid', 'Intimiteit' en 'Privacy'.

Binnen elke wereld worden bovendien niet alleen individuele begrippen eerder gekozen, maar als iemand bijvoorbeeld 'Uitdaging' heeft gekozen, is de kans groot dat deze persoon ook 'Ambitie' en 'Risico' als voorkeur heeft aangegeven. Deze zijn in figuur 14 daarom bij elkaar geplaatst.

4.3 SEGMENTATIE VOOR HET DOMEIN WATER

Op basis van de basiswaarden en motivaties van mensen, gecombineerd met hun associaties met water, hebben we een clusteranalyse uitgevoerd binnen het domein water. Hieruit komen vijf segmenten naar voren. In onderstaande figuur is het resultaat van de clusteranalyse weergegeven.

Figuur 15. Resultaat clusteranalyse.



Eén van de zaken die opvallen, is dat er een verschil zit tussen de positie van de eindwaarden ‘Presteren/succes/carrière’ in het theoretische model figuur 14 en de positie van de BSR® woordjes ‘Succes in het leven’ en ‘Succesvolle carrière opbouwen’ in het correspondentieplaatje (figuur 14). We zullen hieronder kort toelichten hoe dit verschil dient te worden geïnterpreteerd.

Hoe dichter twee variabelen bij elkaar staan in het correspondentieplaatje, hoe sterker de betreffende variabelen op elkaar lijken. Dit geldt voor zowel de afstand tussen BSR® clusters, als de afstand tussen BSR® woordjes. We kunnen dus vaststellen dat ‘waterpret’ en ‘plezier’ bij elkaar horen. Of dat de BSR® cluster blauw meer overeenkomsten heeft met het BSR® cluster aqua dan met het BSR® cluster groen. We kunnen bovenstaande figuur echter niet gebruiken voor het interpreteren van de afstand tussen BSR® clusters en BSR® woordjes. We kunnen dus –op basis van bovenstaande figuur– niet concluderen dat ‘waterpret’ en ‘plezier’ horen bij het rode BSR®-cluster.

4.3.1 MEERDERE DIMENSIES

Dit komt doordat het correspondentieplaatje wordt weergegeven in twee dimensies, terwijl er meer dan twee dimensies verantwoordelijk zijn voor de posities van de BSR® clusters en BSR® woordjes. Het aantal dimensies dat daadwerkelijk verantwoordelijk is voor de posities van de BSR® clusters en BSR® woordjes, is het aantal clusters min 1. Voor dit onderzoek betekent dit, dat de BSR® clusters en BSR® woordjes feitelijk dienen te worden gevisualiseerd in een vier-dimensionale ruimte. Omdat dit visueel complex is, wordt het plaatje 'plat' geslagen op de twee 'belangrijkste' (lees: meest verklarende) dimensies. Over de andere twee dimensies kan op basis van dit plaatje geen uitspraak worden gedaan, en daarom biedt het een onvolledig beeld.

4.3.2 PERCENTAGES

Voor het bepalen van de waarden die het beste passen bij de BSR® clusters bekijken we daarom steeds de percentageverdeling. Daarin zijn alle dimensies verdisconteerd. Voor de BSR® woordjes 'Succes in het leven' en 'Succesvolle carrière opbouwen' binnen de BSR® clusters gelden de volgende percentages:

	geel	rood	blauw	aqua	groen
BSR hobby's: Succesvolle carrière opbouwen	0%	5%	9%	2%	0%
BSR waarden: Succes in het leven	0%	6%	8%	1%	0%

Uit bovenstaande percentageverdeling blijkt dat de BSR® woordjes 'Succes in het leven' en 'Succesvolle carrière opbouwen' het best passen bij BSR® cluster Blauw. Echter de percentages van deze BSR® woordjes zijn binnen het BSR® cluster Rood ook (relatief) hoog. Daarom worden sommige woorden bij de beschrijving van de BSR® clusters bij meerdere clusters genoemd.

Bij de beschrijving van de vijf clusters noemen we niet steeds de percentage-scores. De belangrijkste percentages zijn wel samengevat in de factsheets (zie Bijlage 2).

4.4 BESCHRIJVING BELEVINGSWERELDEN

De vijf segmenten worden eerst op basis van hun basiswaarden en motivaties beschreven. Vervolgens worden per segment de associaties met water en de wijze waarop deze segmenten het water beleven, toegelicht. Bovendien kennen we aan iedere belevingswereld een naam toe die het betreffende segment zo goed, en zo onderscheidend mogelijk, karakteriseert.

4.4.1 WAARDEN EN MOTIVATIES

Het gele segment: de gezelligheidszoekers (24,3%)

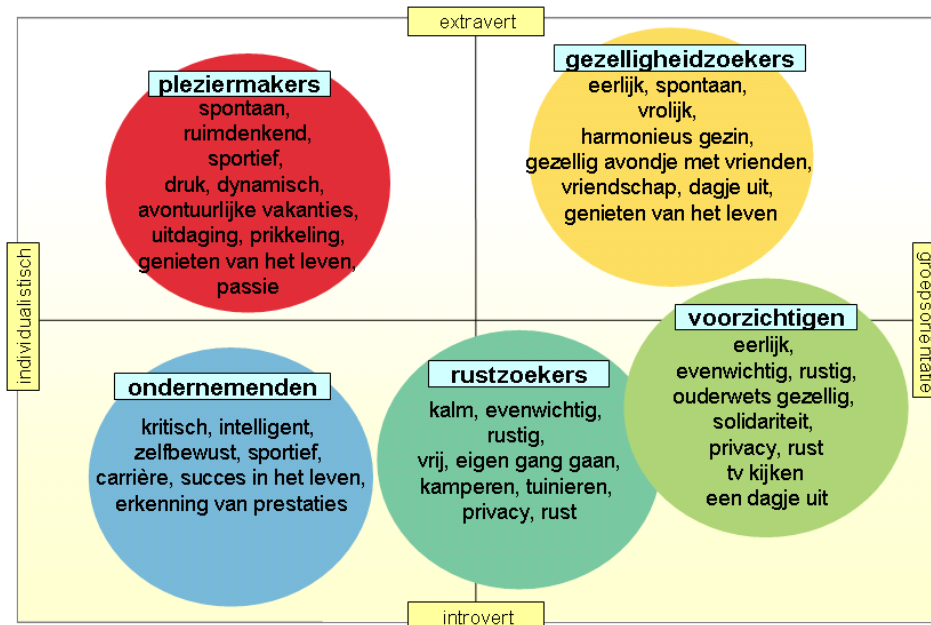
De mensen die tot de gezelligheidszoekers worden gerekend kunnen worden gekarakteriseerd als 'gezelligheidszoekers'. De gezelligheidszoekers vormen qua

omvang het grootste segment, al is het verschil met rode segment (de pleziermakers, 24,1%) verwaarloosbaar. De gezelligheidzoekers kunnen qua waarden en motivaties worden omschreven als eerlijk, spontaan en warm. Mensen die tot de gezelligheidzoekers worden gerekend, hechten veel waarde aan gezelligheid en harmonie. Voor deze groep zijn vriendschap en genieten van het leven belangrijke waarden. Zij gaan graag een 'een dagje uit' en houden van een gezellig avondje met vrienden en/of van tuinieren. Deze mensen zijn graag werkzaam in verzorgende beroepen en zij werken graag met mensen.

Het rode segment: de pleziermakers (24,1%)

De pleziermakers vormen, zoals hierboven ook al werd vermeld, een van de grootste segmenten. De pleziermakers kunnen worden beschreven als ruimdenkend, spontaan, druk, dynamisch, sportief. Men houdt van een gezellig avondje met vrienden, doet graag aan actieve sportbeoefening en onderneemt graag avontuurlijke vakanties. De pleziermakers hechten veel waarde aan genieten van het leven en heeft uitdaging en prikkeling nodig. Mensen die tot de pleziermakers worden gerekend, werken graag in leidinggevende beroepen of als ondernemer.

Figuur 16. Psychografische beschrijving van de vijf segmenten in het domein 'water'.



Het blauwe segment: de ondernemenden (18,6%)

De ondernemenden kunnen worden omschreven als kritisch, intelligent, zelfbewust, ruimdenkend en sportief. Zij hechten net als de rustzoekers (het aqua segment) veel waarde aan vrijheid en onafhankelijkheid. Zij onderscheiden zich van andere groepen in de waarde die zij hechten aan carrière en succes in het leven. Zij zijn ondernemend, en houden van uitdagingen. Zij werken het liefst in leidinggevende beroepen. Ook zijn zij graag werkzaam in creatieve beroepen of als ondernemer.

Het aqua segment: de rustzoekers (16,7%)

De rustzoekers zijn te karakteriseren als kalm, evenwichtig, rustig. Deze groep leidt evenals de voorzichtigen (het groene segment) een wat meer introvert en teruggetrokken leven. Dit segment hecht echter veel waarde aan vrijheid en onafhankelijkheid. Zij zijn dan ook het liefst werkzaam in beroepen waarin vrijheid centraal staat en waarin je weinig met anderen te maken hebt.

Het groene segment: de voorzichtigen (16,2%)

De voorzichtigen kunnen worden beschreven als eerlijk, evenwichtig, rustig en 'ouderwets gezellig'. De mensen die tot dit segment worden gerekend hechten veel waarde aan solidariteit, privacy en rust. Dit segment heeft, vergeleken met de gezelligheidszoekers, een wat meer introverte, teruggetrokken houding. Het leven speelt zich af in een (hechte) kleine sociale kring. Mensen die tot de voorzichtigen worden gerekend, zijn het liefst werkzaam in verzorgende beroepen.

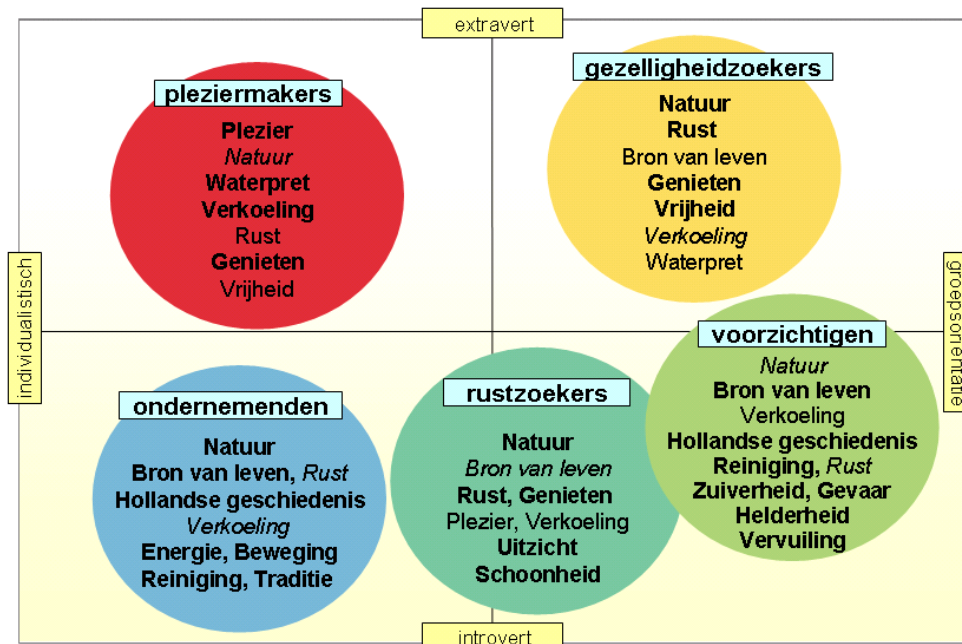
Van ieder segment hebben we een factsheet opgesteld. Hierin wordt een kort, maar gedetailleerd, overzicht gegeven van ieder segment. Deze factsheets zijn opgenomen in bijlage 2.

4.4.2 ASSOCIATIES MET WATER

Nu we de segmenten op basis van hun waarden en levenshouding hebben getypeerd, gaan we over naar de associaties die deze groepen hebben met 'oppervlaktewater'.

Ruim driekwart van de Nederlanders associeert water met natuur (76%) en een ruime meerderheid (57%) ziet het water als een bron van leven. Daarnaast wordt het water vaak in verband gebracht met rust (54%), verkoeling (46%) en genieten (45%). Zoals we in hoofdstuk 2 zagen, denkt niet iedereen hetzelfde over water. In de onderstaande figuur zijn per segment de meest genoemde associaties weergegeven. De associaties die in het betreffende segment significant vaker genoemd worden zijn vetgedrukt, de associaties die relatief minder vaak worden genoemd, maar desondanks in absolute zin nog steeds vaak worden genoemd, zijn cursief gedrukt. Associaties die ongeveer even vaak voorkomen als gemiddeld, zijn 'normaal' weergegeven.

Figuur 17. Associaties met water.



Binnen de gezelligheidszoekers wordt water voornamelijk geassocieerd met natuur, rust, genieten en vrijheid. Ook wordt het water ervaren als een bron van leven, maar niet vaker dan in andere segmenten.

Binnen de pleziërmakers wordt het water vooral ervaren als een bron van plezier. Ook waterpret, verkoeling en genieten worden in deze groep relatief vaak genoemd. Water wordt ook wel geassocieerd met natuur, rust en vrijheid, maar niet zo sterk als in andere groepen.

Door de ondernemenden wordt het water vaker ervaren als een bron van leven. Daarnaast wordt water vaker in verband gebracht met natuur, Hollandse geschiedenis, energie, beweging, reiniging en traditie. Ook hier zijn rust en verkoeling van belang, maar minder sterk dan in andere groepen.

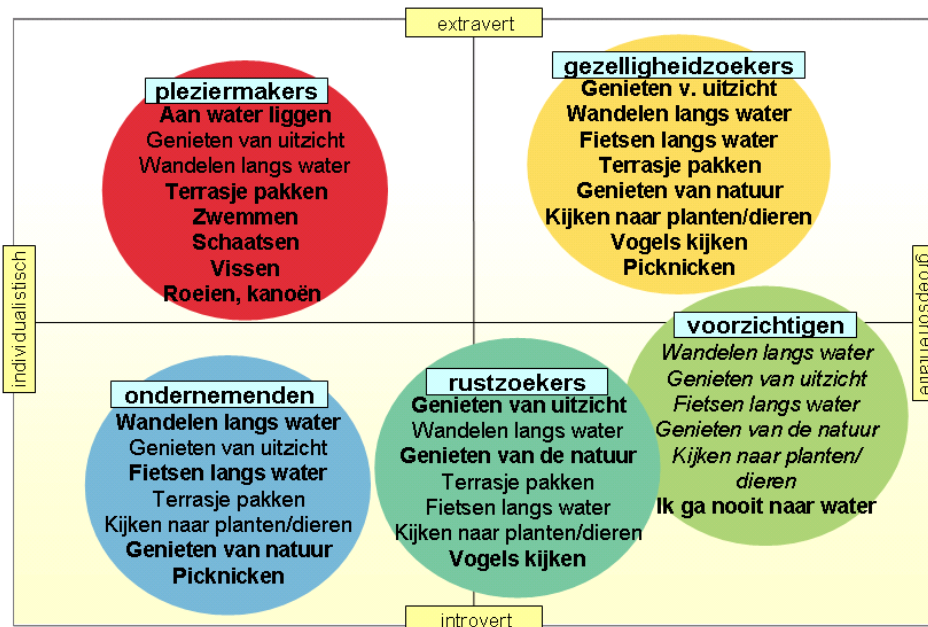
De rustzoekers denken bij water vooral aan natuur, rust, genieten, uitzicht en schoonheid. Het water wordt ook wel ervaren als een bron van leven, en wordt in verband gebracht met plezier en verkoeling, maar dit zijn geen typerende associaties voor deze groep.

De voorzichtigen ervaren het water vaker als een bron van leven. Ook herinnert het water hen vaker aan de Hollandse geschiedenis. Daarnaast associëren zij water vaker met reiniging, zuiverheid, gevaar, helderheid en vervuiling. Water wordt door deze groep juist minder vaak gezien als plezier.

4.5 GEBRUIK VAN HET WATER

De segmenten verschillen niet alleen in hun houding ten aanzien van water, ook de wijze waarop het water gebruikt wordt, varieert tussen de segmenten.

Figuur 18. Activiteiten rondom het water.



Uit het bovenstaande schema valt af te leiden dat de segmenten verschillen in het gebruik van het water. De *gezelligheidszoekers* gaan vooral naar het water om te genieten van het uitzicht. Deze groep wandelt of fietst graag langs het water. Daarnaast gaan de *gezelligheidszoekers* graag naar het water om een terrasje te pakken of te picknicken, maar ook om te genieten van de natuur.

De *pleziermakers* gaan vooral naar het water om aan het water te liggen, en om te genieten van het uitzicht, te wandelen langs het water. Kenmerkende activiteiten voor deze groep zijn de meer actieve (water)sporten zoals zwemmen, schaatsen, vissen en roeien of kanoën.

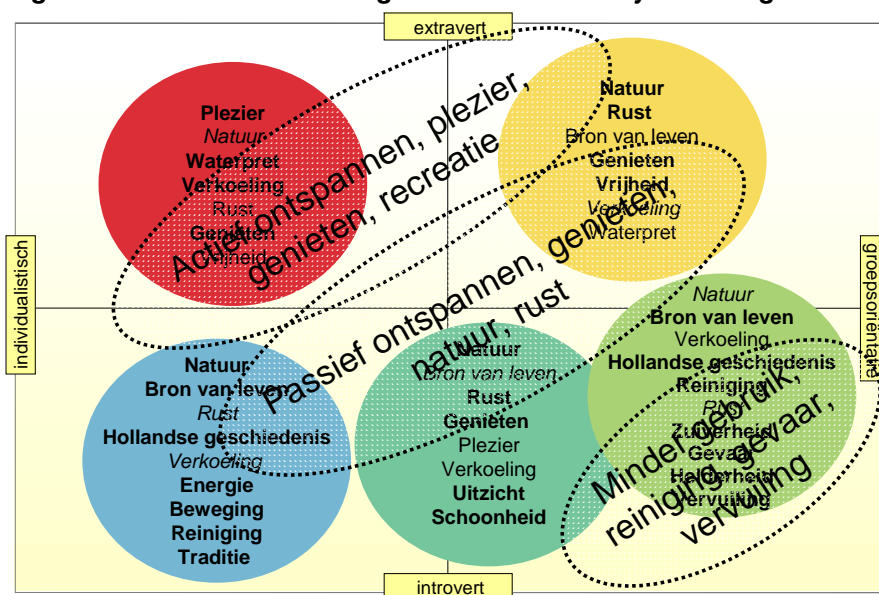
De *ondernemenden* gaan, net als de *gezelligheidszoekers*, naar het water om te wandelen, te genieten van het uitzicht en om te fietsen. Ook wordt het water bezocht om een terrasje te pakken. Daarnaast geven mensen uit dit segment vaker aan dat zij naar het water gaan om van de natuur te genieten en/of te picknicken. In grote lijnen geldt ditzelfde patroon ook voor *de rustzoekers*. Voor de *rustzoekers* is het genieten van het uitzicht, het genieten van de natuur en het kijken naar vogels relatief net iets belangrijker.

De voorzichtigen zijn op alle punten minder enthousiast over het water. Hoewel zij aangeven vooral naar het water te gaan om te wandelen, te fietsen of om van het uitzicht te genieten, scoren zij op elke activiteit lager. Ook geven zij vaker dan andere segmenten aan dat zij nooit naar het water gaan. Deze groep onderneemt minder activiteiten rondom het water. Bovendien onderneemt deze groep deze activiteiten minder vaak dan andere groepen. Van de *voorzichtigen* onderneemt slechts een derde (37%) deze activiteiten minimaal een keer per maand. In de overige segmenten onderneemt de meerderheid (56% tot 63%) deze activiteiten minimaal een keer per maand.

Uit de bovenstaande beschrijving van de segmenten blijkt dat de verschillende segmenten niet alleen verschillen in de wijze waarop zij in het leven staan, maar ook in hun associaties met water en in hun activiteiten rondom het water.

Wanneer we de vijf segmenten nog eens nader bekijken, zien we bovendien dat de gezelligheidzoekers, ondernemenden en rustzoekers het een en ander gemeenschappelijk hebben. Zo associëren deze drie segmenten het water vooral met natuur, rust en een bron van leven. Ook maken zij op vergelijkbare wijze gebruik van het water. Zij gaan vaker naar het water om van het uitzicht te genieten en/of om te wandelen of te fietsen langs het water. Daarnaast is de natuurbeleving van het water ook van groot belang voor deze groepen. Zij geven vaker aan naar het water te gaan om van de natuur te genieten of om naar de planten en dieren te kijken. Voor de pleziermakers, daarentegen, staat het actief ontspannen, plezier, genieten en recreatie (zwemmen, langs water liggen e.d.) meer centraal. Bij de gezelligheidzoekers, ondernemenden en rustzoekers staan passief ontspannen, genieten, natuur en rust meer centraal. Bij de voorzichtigen roept water juist vaker negatieve associaties op. Ook wordt het water wat minder vaak bezocht in de vrije tijd.

Figuur 19. Drie hoofdcategorieën binnen de vijf watersegmenten.



4.6 BEOORDELING VAN DE KWALITEIT EN DE VORM VAN HET WATER

De verschillende segmenten verschillen nauwelijks in hun totaal oordeel over de kwaliteit van het water. De gemiddelde score is 3,9 op een schaal van 1 (zeer slecht) tot 6 (zeer goed). Dat betekent dat men gemiddeld de waterkwaliteit als redelijk goed beschouwt. Geen enkel segment wijkt hier significant vanaf.

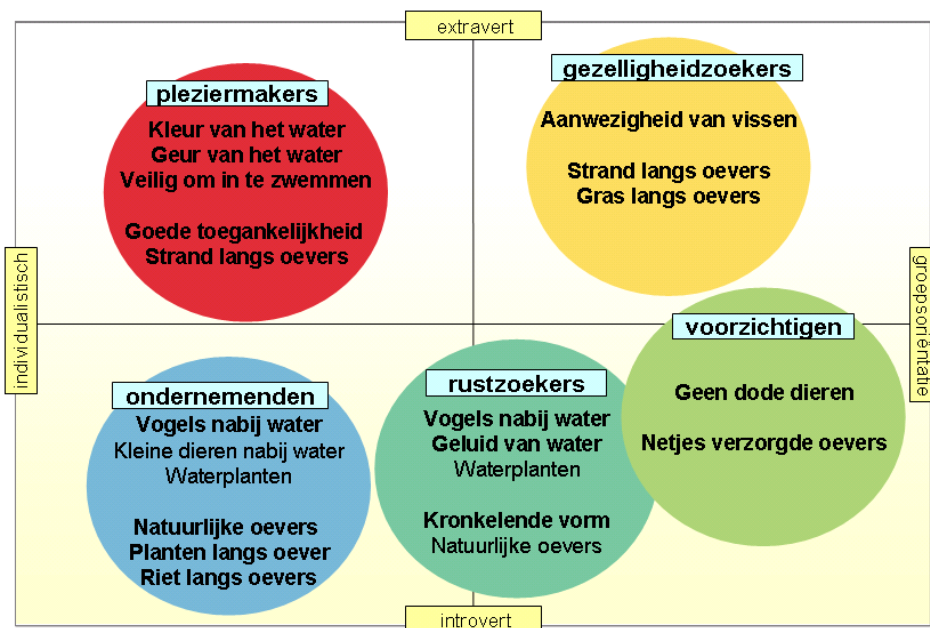
De aspecten die bij de beoordeling van de kwaliteit een rol kunnen spelen, verschillen wel tussen de verschillende segmenten. Deze worden hieronder besproken.

4.6.1 KWALITEITSASPECTEN

Zoals we in hoofdstuk 3 al constateerden, let de meerderheid van de burgers bij het beoordelen van de kwaliteit op de aanwezigheid van afval. Er dient geen afval in het water aanwezig te zijn (74%). Ook dient het water helder te zijn (69%), en geen chemische stoffen te bevatten (59%).

Daarnaast leggen de verschillende segmenten accentverschillen bij de beoordeling van de waterkwaliteit. Zo vinden de pleziermakers, die vaker op actieve wijze gebruik maken van het water, het belangrijker dat het water veilig is om in te zwemmen (47% versus 37%). Ook letten de pleziermakers sterker op de geur (45% versus 37%) en de kleur van het water (29% versus 19%). De gezelligheidzoekers, ondernemenden en rustzoekers letten in sterkere mate op de aanwezigheid van vissen (51%) en andere dieren (o.a. vogels) in of rond het water. De voorzichtigen letten vaker dan de andere segmenten op de afwezigheid van dode dieren (60%).

Figuur 20. Aspecten van waterkwaliteit en de vorm van het water.



4.6.2 VORM VAN HET WATER

De meeste mensen geven de voorkeur aan een kronkelende vorm van het water (68%) boven een rechte vorm van het water (2%). Wat betreft de vorm van de oevers geven de meeste mensen aan dat zij de voorkeur geven aan natuurlijke oevers (62%). Ook op dit punt zijn weer accentverschillen tussen de segmenten aan te brengen. Deze zijn weergegeven in figuur 20, en worden hieronder beschreven.

Voor de pleziermakers is het in sterkere mate belangrijk dat het water goed toegankelijk is (53% versus 45%), en dat er bijvoorbeeld stranden langs de oevers aanwezig zijn (31% versus 23%). Dit hangt ook samen met het gebruik van het water. De pleziermakers gaan namelijk vooral naar het water om aan het water te liggen of om bijvoorbeeld te zwemmen.

Ook de gezelligheidszoekers hechten, net als de pleziermakers, meer belang aan stranden langs de oevers (28% versus 23%). Ook gras langs de oevers wordt door de gezelligheidszoekers relatief belangrijk gevonden (28% versus 22%). De gezelligheidszoekers maken echter op een minder actieve wijze gebruik van het water dan de pleziermakers. Mensen die tot de gezelligheidszoekers worden gerekend, gaan vooral naar het water om van het uitzicht te genieten, te wandelen of te fietsen, maar bijvoorbeeld ook om een terrasje te pakken of te picknicken. Mede daarom worden andere aspecten, zoals natuurlijke oevers (65%) of planten langs de oevers (42%) belangrijk gevonden.

De ondernemenden hechten nog meer waarde aan de natuurlijke vorm van de oevers (72% versus 62%). Ook hechten zij meer waarde aan planten (50%) en riet (38%) langs de oevers dan de andere segmenten.

De voorkeur voor de vorm van het water en van de oevers van de rustzoekers wijkt niet veel af van de overige segmenten. Wel hechten zij meer waarde aan een kronkelende vorm van het water (75% versus 68%). Ook vinden zij gras langs de oevers wat minder belangrijk (15% versus 22%).

Ook de voorzichtigen geven de voorkeur aan een kronkelende vorm van het water (65%). De overige punten vinden zij over het algemeen minder belangrijk. Op vrijwel ieder vormaspect scoort deze groep lager dan gemiddeld. Wel hechten de voorzichtigen meer belang aan netjes verzorgde oevers (45%).

4.7 BEHEER VAN HET WATER

4.7.1 KENNIS VAN MAATREGELLEN

De ondernemenden zijn het best op de hoogte van de maatregelen die de overheid neemt om de kwaliteit van het water te behouden of te verbeteren.

Dit geldt vooral voor de maatregel 'voorkomen dat vieze stoffen in rivieren terechtkomen' en het 'verbeteren van oevers'.

Deze maatregelen zijn juist minder goed bekend bij de voorzichtigen. Bovendien geeft deze groep vaker aan dat 'geen van deze maatregelen bekend zijn'.

4.7.2 HET BEHEER VAN DE WATERKWALITEIT

Met betrekking tot het beheer van de waterkwaliteit beschrijven we per segment de meest kenmerkende aspecten.

De gezelligheidzoekers

De gezelligheidzoekers noemen de meeste voordelen van schoon water. Dit wijst erop dat dit onderwerp sterk leeft binnen deze groep. Wat betreft de genoemde maatregelen kijken zij niet sterk af van de andere segmenten. Wel blijkt dat zowel de gezelligheidzoekers als de pleziermakers veel waarde hechten aan het feit dat schoon water ook geschikt is om in te zwemmen. Dit voordeel wordt in mindere mate ervaren door de ondernemenden, de rustzoekers en de voorzichtigen segment.

De gezelligheidzoekers noemen ook de meeste maatregelen die men zelf neemt om de kwaliteit van het water te behouden. De volgorde van belangrijkheid wijkt niet af van de andere groepen. De gezelligheidszoekers scoren wel op vrijwel alle maatregelen hoger dan de andere groepen. Ook dit wijst erop dat dit segment betrokken is bij het water, en op een iets actievere wijze aan bijdraagt aan het behoud van de kwaliteit. Op andere terreinen zien we geen significante verschillen.

De pleziermakers;

De pleziermakers zijn meer dan de andere segmenten geïnteresseerd in de actieve watersport. Het is dan ook niet verwonderlijk dat juist dit segment hoge eisen stelt aan water waarin zij varen, zwemmen, surfen etc. De pleziermakers geven vaker aan dat de kwaliteit van het water van rivieren, meren, plassen en kanalen van zeer goede kwaliteit dient te zijn. Bij de andere watersoorten treedt er nauwelijks verschil op tussen de segmenten.

Dat de pleziermakers meer waarde hechten aan de kwaliteit van het zwemwater, blijkt ook uit het feit dat zij meer waarde hechten aan 'de geschiktheid van het water om in te zwemmen' en 'aantrekkelijker omgeving voor recreatie' en 'meer mogelijkheden voor recreatie en langs het water'.

Daarnaast zijn de pleziermakers in sterkere mate voor het aanleggen van meer terrasjes aan het water (60% versus 48%) en voor het meer geschikt maken van het water voor waterrecreatie (75% versus 62%).

De ondernemenden

De ondernemenden kijken op een aantal punten af van de pleziermakers. Zij geven juist minder vaak aan dat er meer terrasjes aan het water moeten worden aangelegd (36% versus 48%). Ook geven zij minder vaak aan dat het oppervlaktewater geschikt moet worden gemaakt voor waterrecreatie (50% versus 62%).

De ondernemenden associëren water met natuur en ziet het water vooral als een bron van leven. De ondernemenden gaan juist naar het water om van de natuur te genieten en te wandelen of te fietsen. Daarom zijn de ondernemenden ook vaker van mening dat het water in een natuurgebied als de Waddenzee van zeer goede kwaliteit dient te zijn (44% versus 35%).

De ondernemenden leggen daarom ook iets sterker de nadruk op 'het behoud van natuurlijk en schoon water voor de natuur' als voordeel van schoon water.

Daarnaast blijkt dat de ondernemenden net iets minder zuinig zijn met water (70% versus 78%). De ondernemenden geven wel vaker aan biologisch afbreekbare schoonmaakmiddelen te gebruiken (35% versus 24%).

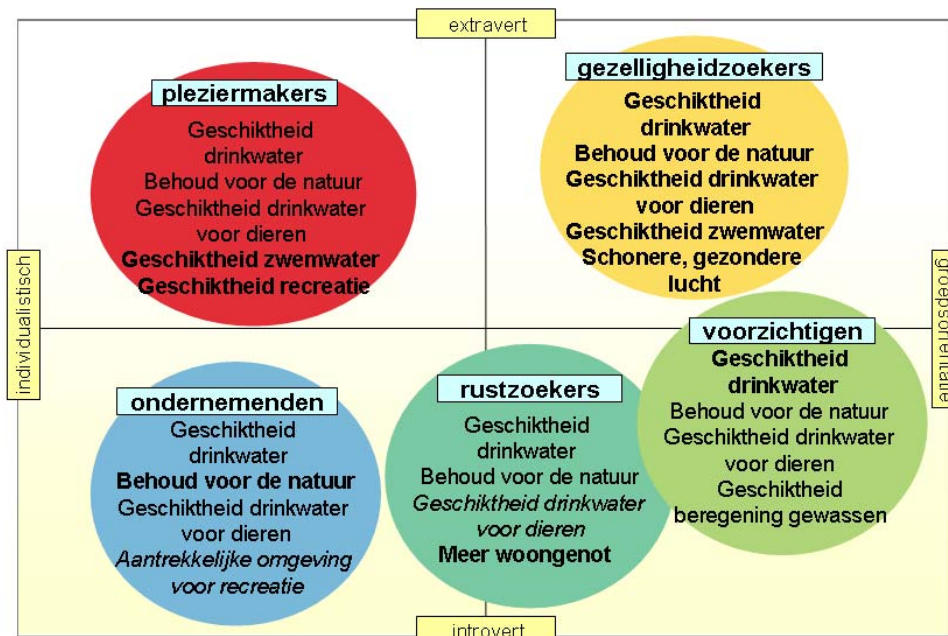
De rustzoekers

De rustzoekers hechten veel belang aan het feit dat schoon oppervlaktewater beter geschikt is als drinkwater. Ook het behoud van schoon water van de natuur wordt als een groot voordeel van schoon water gezien. Daarnaast geven de mensen die tot de rustzoekers worden gerekend iets vaker aan dat schoon water ook meer woongenot voor de bewoners langs het water oplevert. De rustzoekers wijken verder op weinig punten af van de andere segmenten.

De voorzichtigen

Wanneer de voorzichtigen de waterkwaliteit moeten beoordelen, geven zij vaker aan dat water pas schoon is als je erdoor heen kunt kijken (39% versus 26%). Verder wijken mensen die tot de voorzichtigen worden gerekend op weinig punten af van het gemiddelde. Wel hechten zij nog iets sterker aan de geschiktheid van water voor drinkwater (zonder veel kosten voor reiniging). Daarnaast hechten zij ook veel waarde aan het behoud van schoon water voor de natuur. Ook wordt het door deze groep als een groot voordeel ervaren dat schoon oppervlakte water beter geschikt is als drinkwater voor dieren en voor de beregening van gewassen.

Figuur 21. Voordelen van schoon water.



4.8 SAMENVATTING EN CONCLUSIE

We hebben in dit hoofdstuk gezien dat we binnen het domein 'water' vijf verschillende segmenten kunnen onderscheiden. Ieder segment staat op een andere manier in het leven en kijkt op een andere manier aan tegen het water. Om de burgers in te delen in verschillende segmenten hebben we gebruik gemaakt van het BSR®-model. We maken onderscheid tussen de gezelligheidszoekers, de voorzichtigen, de rustzoekers, de ondernemenden en de pleziermakers.

De belangrijkste kenmerken van deze segmenten worden gedetailleerd weergegeven in factsheets, zie bijlage 2. Hieronder beschrijven we de verschillen tussen de segmenten op hoofdlijnen.

De gezelligheidszoekers, ondernemenden en de rustzoekers associëren het water vooral met natuur, bron van leven, rust en genieten. Deze segmenten verschillen wel op een aantal andere punten van elkaar, onder andere qua psychografie en houding ten aanzien van de overheid (zie hoofdstuk 5). De pleziermakers associëren water vooral met plezier, verkoeling en waterpret. De voorzichtigen hebben wat minder positieve associaties met water. Zij associëren water bijvoorbeeld vaker met reiniging, gevaar en vervuiling.

Niet alleen de associaties met water verschillen tussen de segmenten, ook de wijze waarop zij van het water gebruik maken verschilt. Zo doen de pleziermakers vaker aan actieve watersport, en gaan de voorzichtigen minder vaak naar het water. Daarnaast beoordelen de segmenten de vorm van het water en de oevers ook op verschillende wijze. Dit hangt deels samen met de associaties met water en met het gebruik van het water. Mensen die naar het water gaan om van de natuur te genieten (voornamelijk blauw en aqua), hechten bijvoorbeeld meer waarde aan natuurlijke oevers. De pleziermakers (en in mindere mate ook de gezelligheidszoekers) zouden juist meer stranden, gras of terrasjes aan de waterkant willen zien. Ten slotte hebben we gezien dat het oordeel over de kwaliteit van het water niet sterk verschilt. Vrijwel iedereen is van mening dat de kwaliteit van het water redelijk goed is. Ook met betrekking tot de bekendheid van beleidsmaatregelen hebben we weinig verschillen opgemerkt. De bekendheid van de maatregelen is redelijk goed te noemen. Deze varieert tussen 41% voor 'het voorkomen dat vieze stoffen van akkers, gebouwen en wegen afspoelen' tot 85% voor 'het zuiveren van rioolwater'. Wel hebben we geconstateerd dat de ondernemenden het best geïnformeerd zijn, en dat de voorzichtigen het minst goed geïnformeerd zijn. In het volgende hoofdstuk gaan we nader in op de houding van de verschillende segmenten ten aanzien van de overheid. Ook doen we hier enkele suggesties over de wijze waarop de verschillende segmenten bij het waterbeleid kunnen worden betrokken.

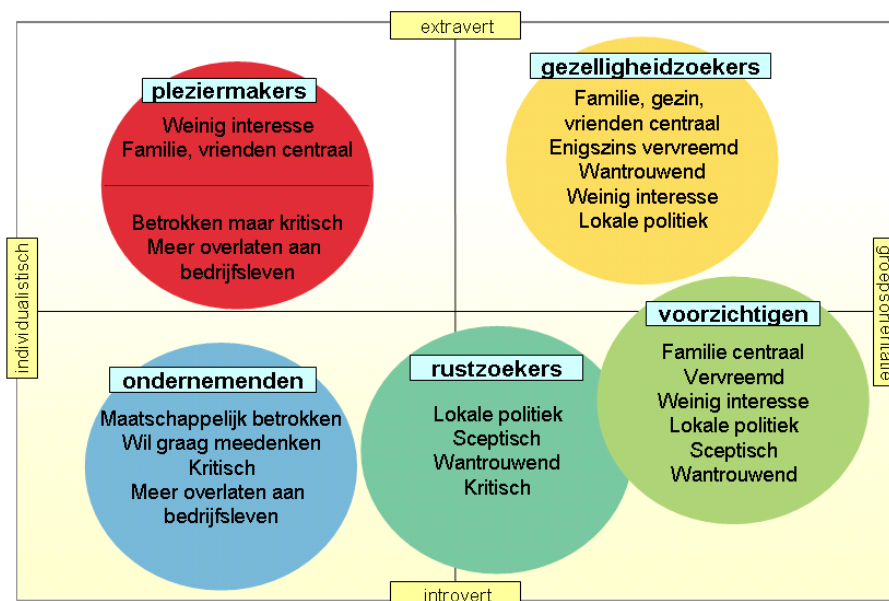
5 VERWACHTINGEN TEN AANZIEN VAN DE OVERHEID

In dit hoofdstuk komen de verwachtingen ten aanzien van de overheid aan bod. We baseren dit deels op reeds beschikbare kennis, omdat dit onderwerp in de enquête nauwelijks aan de orde is gekomen. Van de deelnemers aan dit onderzoek zijn de burgerprofielen bekend. Deze burgerprofielen zijn gebaseerd op onderzoek dat The SmartAgent Company heeft gedaan in het kader van de ‘burgersegmentatie overheidsbeleving’⁸ voor de Rijksvoorlichtingsdienst.

Op basis van deze kennis hebben we per segment de houding ten aanzien van politiek en overheid (dat door veel mensen als één geheel wordt gezien) in kaart gebracht. Dit wordt weergegeven in onderstaande figuur. Bijlage 2 bevat meer gedetailleerde informatie over de houding ten aanzien van de overheid per water segment. Daarnaast geven we ook informatie over:

- het mediagebruik
- de maatschappelijke organisaties waarmee men zich verbonden voelt
- de wijze waarop de segmenten kunnen worden betrokken bij het waterbeleid

Figuur 22. Houding ten aanzien van de overheid/ politiek.



⁸ The SmartAgent Company (2002 - 2006). *Belevingsmonitor Rijksoverheid en Burgersegmentatie Overheidsbeleving*. Kwantitatief en kwalitatief onderzoek in opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst.

5.1 DE GEZELLIGHEIDZOEKERS

De gezelligheidzoekers lijken enigszins vervreemd te zijn van politiek. Aan de ene kant geeft men aan dat men weinig begrijpt van wat er speelt, anderzijds merkt men op dat politici meer beloven dan waarmaken. Men heeft niet het gevoel dat politici zich iets aantrekken van hun mening en men voelt zich ook niet bij machte om invloed uit te oefenen op de regering. Politiek interesseert hen dan ook maar matig en de actieve betrokkenheid is gering. Is men wel geïnteresseerd in politiek, dan is dat vaker in lokale dan in landelijke politiek.

Politiek lijkt dan ook nauwelijks een rol te spelen in het leven van deze mensen: de focus ligt meer op het eigen leven, het eigen gezin, de eigen kennissenkring, waarvan men duidelijk geniet. De overheid lijkt verder buiten de beleavingswereld te vallen en in vergelijking met de andere segmenten is men ten aanzien van politiek tamelijk passief. Men heeft er geen uitgesproken mening over. Politiek interesseert hen eigenlijk maar matig. Het volgen van de politiek wordt daarom ook zonde van de tijd genoemd.

Mediagebruik

Het mediagebruik van de gezelligheidzoekers komt redelijk overeen met het gemiddelde. Ook het aantal bladen dan ment leest wijkt niet af van het gemiddelde (gemiddeld 2,5). Men leest vooral de volgende bladen:

- Regionaal dagblad (53%)
- Metro (32%)
- Spits (27%)
- De Telegraaf (29%)
- Algemeen Dagblad (22%)

Organisaties waarmee men zich verbonden voelt⁹

De gezelligheidzoekers voelen zich met meer organisaties verbonden (gemiddeld 3,97 antwoorden).

- ANWB (49%)
- Wereld Natuurfonds (33%)
- Het rode kruis (29%)
- **Unicef (24%)**
- Natuurmonumenten (23%)
- Vakbond (22%)
- **Jantje Beton (12%)**

⁹ Organisaties waar men zich—vergeleken met de andere segmenten— sterker mee verbonden voelt, worden vet afgedrukt. Organisaties waar men zich —vergeleken met de andere segmenten— minder mee verbonden voelt worden cursief afgedrukt.

Betrekken van gezelligheidszoekers bij de vormgeving van het waterbeleid

Hoewel de gezelligheidszoekers over het algemeen weinig belangstelling hebben voor politiek, de overheid of beleid, voelen zij zich wel verbonden met de samenleving en bij verschillende maatschappelijke organisaties. In hoofdstuk 4 hebben we al laten zien dat men zich betrokken voelt bij het water in Nederland en de zorg voor de kwaliteit van het water.

Om dit segment te bereiken en te interesseren voor het waterbeleid, dient met de termen 'beleid' en 'overheid' zoveel mogelijk te vermijden. Het onderwerp 'water' dient concreet te worden gemaakt aan de hand van allerlei voorbeelden. Een menselijke, lokale tone-of-voice is hierbij belangrijk. Initiatieven om mensen samen te laten werken aan het verbeteren van de waterkwaliteit zullen bij deze groep aanslaan.

Deze groep is niet zo geïnteresseerd in debatten of andere (grootschalige) bijeenkomsten. Men is wel geïnteresseerd in:

- lokale of buurtinitiatieven
- gezellige activiteiten, bijvoorbeeld een picknick aan het water
- dagje uit, bijvoorbeeld fietstocht of wandeltocht langs het water,
- excursie waarbij natuur (in de buurt) centraal staat, planten en dieren in de omgeving beter leren kennen (niet te moeilijk of te technisch)

5.2 DE PLEZIERMAKERS

De pleziermakers hebben geen eenduidige houding ten aanzien van de overheid. Een deel van de mensen die tot dit segment gerekend worden, kunnen worden bestempeld als 'ambitieuze'. Zij zijn betrokken maar kritisch. Men hanteert daarbij de 'eigen' (zakelijke) normen en waarden bij de evaluatie van het politieke en ambtelijke apparaat. Zo is men bijvoorbeeld van mening dat de overheid veel efficiënter moet werken, zich terughoudend moet opstellen, meer aan het bedrijfsleven moet overlaten en burgers meer moet stimuleren op allerlei terreinen. Een ander deel van de pleziermakers is juist nauwelijks geïnteresseerd in politiek. Men heeft wel wat beters te doen. De focus ligt meer op het eigen leven, het eigen gezin en de eigen kennissenkring. Ten aanzien van politiek is deze groep tamelijk passief. Politiek interesseert hen eigenlijk maar matig en het volgen van de politiek wordt 'zonde van de tijd' genoemd.

Mediagedrag

De pleziermakers lezen gemiddeld 2,4 tijdschriften, kranten en dergelijke. De geschreven media die het vaakst door de pleziermakers worden genoemd:

- Regionaal dagblad (46%)
- Metro (36%)
- Spits (35%)

- De Telegraaf (30%)
- Algemeen Dagblad (14%)

Organisaties

Mensen uit het pleziermakers segment voelen zich met minder organisaties verbonden (gemiddeld 3,2 antwoorden)

- ANWB (41%)
- Wereld Natuur Fonds (31%)
- Greenpeace (20%)
- Natuurmonumenten (16%)
- Het rode kruis (14%)

Betrekken van pleziermakers bij de vormgeving van het waterbeleid

Over het algemeen zijn de meer ambitieuze burgers vrij makkelijk te bereiken via de media. Men volgt het nieuws, en men wil graag zijn mening geven. Deze groep is over het algemeen goed geïnformeerd en kritisch. Echter, de ambitieuzen binnen de pleziermakers zijn wat minder sterk op de (geschreven) media georiënteerd. Mogelijk zoeken zij informatie vooral via internet¹⁰ of televisie.

Om de meer politiek-passieve burgers onder de pleziermakers te bereiken, dient men aan te sluiten bij de wijze waarop zij het water beleven, namelijk op actieve wijze. Te denken valt aan:

- watersportevenementen
- schaatsevenementen
- festival aan een meer/recreatieplas
- picknick aan het water

Overigens zullen ook de ambitieuze burgers (binnen de pleziermakers) zich aangesproken voelen door dit soort activiteiten, gezien de voorkeur voor dergelijke watersport activiteiten.

5.3 DE ONDERNEMENDEN

De ondernemenden hebben –vergeleken met de andere segmenten– de meeste affiniteit met de overheid. Ze voelen zich maatschappelijk en politiek betrokken. Het is een kritische en mondige groep die meer dan andere groepen behoefte heeft om actief bij de politiek betrokken te worden.

Net als bij de pleziermakers is de houding van een groot deel van de mensen uit de ondernemenden ‘betrokken maar kritisch’. Men hanteert daarbij de ‘eigen’ (zakelijke) normen en waarden bij de evaluatie van het politieke en ambtelijke

¹⁰ Van de pleziermakers heeft het grootste aandeel via internet meegedaan: 88% van de pleziermakers heeft de vragenlijst via internet ingevuld, versus 79% voor de totale groep respondenten.

apparaat. Zo is men bijvoorbeeld van mening dat de overheid veel efficiënter moet werken, zich terughoudend moet opstellen, meer aan het bedrijfsleven moet overlaten en burgers meer moet stimuleren op allerlei terreinen. Politiek is een onderwerp waar deze groep over mee wil kunnen praten ('kennis is macht'): de belangstelling voor politiek is dan ook groot.

Media

De ondernemenden maken intensiever gebruik van de geschreven media dan de andere segmenten (gemiddeld 3,0 dagbladen/tijdschriften). Zij geven aan de volgende bladen te lezen:

- Een regionaal dagblad (52%)
- Metro (31%)
- Spits (31%)
- **Bladen over natuur en milieu (25%)**
- *De Telegraaf* (21%)
- **De Volkskrant (19%)**
- **NRC Handelsblad (10%)**

Organisaties

De 'ondernemende' burger voelt zich met meer organisaties verbonden dan de andere segmenten (gemiddeld 4,6 antwoorden)

- ANWB (46%)
- Wereld Natuur Fonds (36%)
- **Natuurmonumenten (32%)**
- **Het rode kruis (32%)**
- **Greenpeace (27%)**
- **Amnesty International (27%)**
- **Artsen zonder Grenzen (27%)**
- **Unicef (26%)**

Betrekken van ondernemenden bij de vormgeving van het waterbeleid

De ondernemenden kunnen over het algemeen redelijk gemakkelijk bij de politiek of bij het beleid worden betrokken. De betrokkenheid bij de politiek is hoog.

De ondernemenden vinden het prettig om met anderen te discussiëren. Dit biedt hen de mogelijkheid om a) hun mening aan te scherpen en b) hun kennis te etaleren. Het is een groep die het prettig vindt om goed geïnformeerd te zijn. De ondernemenden vinden het belangrijk dat zij serieus genomen worden. Daarom dient een dergelijke bijeenkomst niet te speels van opzet te zijn.

Een discussiebijeenkomst of een Lagerhuis bijeenkomst zijn uitstekende vormen om de ondernemenden te betrekken bij het waterbeleid.

5.4 DE RUSTZOEKERS

De rustzoekers zijn maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Ook voelt men zich over het algemeen meer betrokken bij de lokale dan bij de landelijke politiek.

De algemene opinie binnen deze groep is dat mensen zoals zij geen invloed hebben op het beleid. De houding ten aanzien van de overheid is ronduit sceptisch en wantrouwend: er zou wat hen betreft gesproken kunnen worden van een vertrouwenscrisis. De meeste mensen uit de groep rustzoekers zijn van mening dat de overheid niet gevoelig is voor wat er in de samenleving leeft en hier (dus ook) niets van begrijpt.

Media

Men maakt 'gemiddeld' gebruik van de (geschreven) media. De top vijf van deze media ziet er als volgt uit:

- Een regionaal dagblad (51%)
- **De Telegraaf (35%)**
- Metro (34%)
- Spits (31%)
- Bladen over natuur en milieu (19%)

Organisaties

Men voelt zich met een gemiddeld aantal organisaties verbonden (gemiddeld 3,8 antwoorden)

- **ANWB (56%)**
- **Natuurmonumenten (29%)**
- Wereld Natuur Fonds (27%)
- Greenpeace (24%)
- Het Rode Kruis (22%)
- Dierenbescherming (21%)

Betrekken van rustzoekers bij de vormgeving van het waterbeleid

De rustzoekers hebben een wantrouwende houding ten aanzien van de overheid. Het is daardoor lastig om hen te betrekken bij de vormgeving van beleid. Men heeft namelijk het gevoel dat er toch niet naar hen wordt geluisterd. Zij hebben echter wel een positieve houding ten aanzien van water. Het is daarom van belang dat de communicatie over het water los komt te staan van de communicatie over de rol van de overheid. Zodat de negatieve associaties met de overheid de houding ten aanzien van water en het beheer van de waterkwaliteit zo min mogelijk vertroebelen.

De rustzoekers kunnen het best worden betrokken door:

- serieuze bijeenkomsten (niet te grappig, men wil serieus genomen worden)
- excursie onder leiding van een gids naar lokaal water, aandacht voor natuur
- lokale of buurtactiviteiten

5.5 DE VOORZICHTIGEN

De voorzichtigen lijken enigszins vervreemd te zijn van politiek. Aan de ene kant geeft men aan dat men weinig begrijpt van wat er speelt, anderzijds merkt men op dat politici meer beloven dan waarmaken.

De algemene opinie binnen deze groep is dat mensen zoals zij geen invloed hebben op de regering of op het beleid. Politiek interesseert hen dan ook maar matig. Is men wel geïnteresseerd in politiek, dan is dat vaker in lokale dan in landelijke politiek.

De houding ten aanzien van de overheid is ronduit sceptisch en wantrouwend. De meeste mensen zijn van mening dat de overheid niet gevoelig is voor wat er in de samenleving leeft en hier (dus ook) niets van begrijpt.

De voorzichtigen zijn wel maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de sterkere verbondenheid met kerkelijke genootschappen.

Media

Binnen deze groep wordt vaker aangegeven dat men geen opinieblad leest.

- Regionaal dagblad (46%)
- Metro (31%)
- Spits (28%)
- Telegraaf (27%)
- Algemeen Dagblad (21%)
- **Geen opinieblad (15%)**
- Bladen over natuur en milieu (14%)

Organisaties

De voorzichtigen voelen zich met een gemiddeld aantal organisaties verbonden (gemiddeld 3,7 antwoorden).

- ANWB (43%)
- Rode Kruis (30%)
- **Wereld Natuur Fonds (28%)**
- **Kerk/ religieuze groepering (25%)**
- Vakbond (22%)
- Dierenbescherming (21%)
- *Natuurmonumenten (17%)*
- *Greenpeace (15%)*

Betrekken van de voorzichtigen bij de vormgeving van het waterbeleid

Uit het bovenstaande blijkt dat de voorzichtigen over het algemeen weinig belangstelling heeft voor de politiek, de overheid of beleid. Men voelt zich echter zich wel verbonden met de samenleving, en men voelt zich ook betrokken bij

verschillende maatschappelijke organisaties. Vergeleken met de andere segmenten voelen de voorzichtigen zich het minst betrokken bij 'het water'. Het zal daarom lastig worden om a) het vertrouwen te winnen en b) de interesse voor het onderwerp te stimuleren.

Net als bij de gezelligheidszoekers en de rustzoekers dient men de termen 'beleid' en 'overheid' zoveel mogelijk te vermijden. Het onderwerp 'water' dient concreet te worden gemaakt aan de hand van allerlei voorbeelden. Een menselijke, lokale tone-of-voice is hierbij belangrijk. Initiatieven om mensen samen te laten werken aan het verbeteren van de waterkwaliteit zullen bij deze groep aanslaan.

Deze groep is niet geïnteresseerd in debatten of andere (grootschalige) bijeenkomsten. Kleinschaligheid en een vertrouwde, veilige omgeving is voor deze groep erg belangrijk. Men is wel geïnteresseerd in:

- lokale of buurtinitiatieven (solidariteit)
- excursies in de nabije omgeving waarbij natuur (in de buurt) centraal staat, planten en dieren in de omgeving beter leren kennen, niet te moeilijk of te technisch

5.6 SAMENVATTING

We hebben in dit hoofdstuk voor de verschillende segmenten de houding ten aanzien van de overheid in kaart gebracht. Hieruit blijkt dat de verschillende segmenten niet alleen anders in het leven staan wat betreft hun psychografie en hun houding ten aanzien van water. Zij verschillen ook wat betreft hun houding ten aanzien van politiek en de overheid. Dit betekent dat de verschillende segmenten het beste op verschillende wijzen betrokken kunnen worden bij waterbeleid. De ondernemenden zijn erg betrokken bij de politiek en vinden het over het algemeen leuk om met anderen te discussiëren over maatschappelijke en politieke thema's. Een deel van de pleziermakers heeft hier ook wel belangstelling voor. De andere segmenten zijn hier over het algemeen minder in geïnteresseerd. Om de gezelligheidszoekers, voorzichtigen en rustzoekers bij het waterbeleid te betrekken, dienen er andere activiteiten te worden georganiseerd. Hierbij zou meer de nadruk op lokale 'doe'-activiteiten kunnen liggen, waarbij ook gesproken wordt over het water. Er dient zeker geen nadruk te liggen op de overheid, beleid, discussie of politiek. Er dient te worden aangesloten bij de positieve associaties die men heeft bij water, zoals genieten, rust, natuur, bron van leven. Dit geldt ook voor het minder politiek geëngageerde deel van de pleziermakers. Bij dit segment kan echter meer nadruk op actieve watersportevenementen worden gelegd.

6 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste bevindingen van dit onderzoek samen. Daarnaast geven we aan op welke wijze het onderzoek bijdraagt aan de doelstellingen van het project 'Burgerbeelden Waterkwaliteit'.

6.1 RESULTATEN OP HOOFLIJNEN

Waterbeleving en het gebruik van water

We hebben in dit rapport een beeld geschetst van de wijze waarop Nederlanders het water in Nederland beleven. Hieruit blijkt dat Nederlanders over het algemeen een (zeer) positieve houding hebben ten aanzien van water. Men vindt het water (en bijvoorbeeld ook grachten) mooi om naar te kijken. Daarnaast roept water gevoelens van vrijheid en rust op. Veel mensen gaan graag op vakantie in de buurt van water (zee, meer, etc.).

Het gevoel van vrijheid en rust dat het water oproept, zien we terug in de wijze waarop mensen van het water gebruik maken. Rustige, ontspannende activiteiten in de nabijheid van het water zijn favoriet. Bijna driekwart van de Nederlanders gaat naar het water om te genieten van het uitzicht. Ook gaat men graag wandelen of fietsen langs het water. Daarnaast gaan mensen vaak naar het water om daar een terrasje te pakken of om lekker aan het water liggen. Minder populair zijn de activiteiten waarbij men direct contact heeft met het water, zoals zwemmen, vissen, varen of surfen.

Water is in Nederland volop aanwezig. Het is dan ook niet verwonderlijk dat zo'n viervijfde aangeeft in de buurt van water te wonen. De meeste mensen vinden het ook belangrijk en prettig om in de buurt van water te wonen. De belangrijkste redenen waarom men het water in de buurt aantrekkelijk vindt, zijn het uitzicht en de beleving van natuur, leven en rust.

Waardering waterkwaliteit

Veel mensen associëren het begrip 'waterkwaliteit' in eerste instantie met drinkwater. Het blijkt voor veel mensen lastig te zijn om de kwaliteit van het drinkwater los te koppelen van de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Over het algemeen beoordelen Nederlanders de waterkwaliteit (van het oppervlaktewater) als redelijk goed. Men maakt hierbij echter wel een onderscheid tussen de kwaliteit van het water in de stad en in de natuur. Zo wordt de kwaliteit van het water in natuurlijk en landelijk gebied positiever beoordeeld dan in het stedelijke gebied.

Kwaliteitscriteria

Bij de beoordeling van de waterkwaliteit kijken mensen in de eerste plaats of er geen afval in het water drijft. Ook wordt er door veel mensen belang gehecht aan de helderheid van het water en aan de afwezigheid van chemische stoffen. De aanwezigheid van planten en dieren zijn minder belangrijke factoren.

Gewenste waterkwaliteit

Ook met betrekking tot de gewenste waterkwaliteit maken burgers onderscheid tussen de verschillende soorten water. Ongeveer de helft van de mensen is van mening dat het water niet overal even schoon hoeft te zijn. Aan water in natuurgebieden, wadden, meren en plassen worden zwaardere kwaliteitseisen gesteld. Aan typisch stedelijke watervormen zoals singels en grachten worden juist minder hoge eisen gesteld.

Gebiedskwaliteit

Vrijwel alle Nederlanders zijn van mening dat water het Nederlandse landschap mooier maakt. Het water wordt ook vooral mooi gevonden in een natuurlijke omgeving. Daarnaast brengt het water de geschiedenis van Nederland tot leven. Wat betreft de vorm van het water, hebben de meeste mensen (ongeveer tweederde) een voorkeur voor een kronkelende vorm van het water en natuurlijke oevers.

De gewenste vorm van het water en de oevers hangt (uiteraard) samen met de wijze waarop men gebruik maakt van het water en de oevers. Zo zien we dat mensen die vaak vissen, zwemmen of surfen meer waarde hechten aan een goede toegankelijkheid van de oevers.

Beheer van het water

De meeste mensen vinden water vooral mooi in een natuurlijke omgeving. Ook zijn veel mensen van mening dat het oppervlaktewater in Nederland meer geschikt moet worden gemaakt voor waterrecreatie. De vraag is echter voor wat voor soort waterrecreatie. We hebben in dit rapport immers geconstateerd dat de één onder recreatie het genieten van de natuur verstaat, terwijl de ander denkt aan zwemmen en varen.

Voordelen van schoon water

Mensen hechten veel belang aan schoon drinkwater. Zo wordt het feit dat schoon water 'geschikt is voor drinkwater zonder veel kosten voor reiniging' door de meeste mensen als belangrijkste voordeel van schoon water beschouwd. Dit komt overeen met de eerdere constatering dat veel mensen waterkwaliteit associëren met drinkwater. Een ander belangrijk voordeel van schoon water is gelegen in het feit dat natuurlijk en schoon water voor de natuur behouden blijft. Op de derde plaats staat de geschiktheid van water om te drinken voor dieren (veedrenking).

De geschiktheid van het water om in te zwemmen of voor andere vormen van recreatie en woongenot worden minder vaak als voordeel genoemd.

Vervuiling van het water

De industrie wordt gezien als grootste vervuiler van het water. Daarna worden ook de scheepvaart en burgers zelf als grootste vervuilers bestempeld. Men is zich dus redelijk goed bewust van de eigen rol in dit proces. Die eigen verantwoordelijkheid zou nog sterker kunnen worden benadrukt. Hierbij kan worden gedacht aan het zuinige gebruik van water, aangezien dit onderwerp sterk leeft onder burgers. Overigens zien maar weinig burgers de landbouw als een grote vervuiler.

Het algemene beeld van burgers ten aanzien van water, de waterkwaliteit en de rol van de overheid kan als volgt worden samengevat. Nederlandse burgers staan zeer positief tegenover het oppervlaktewater. Water maakt het Nederlandse landschap mooier, water brengt de geschiedenis van Nederland tot leven en men brengt de vrije tijd graag door aan de waterkant. Ook is men redelijk tevreden met de kwaliteit van het water, al kan die met name in de steden nog wel verbeterd worden. Men is echter wat minder positief over de rol van de overheid. Bijna driekwart is van mening dat de overheid te weinig optreedt tegen vervuiling van het water, en ruim eenderde is van mening dat de overheid niet goed zorgt voor veilig zwemwater.

6.2 RESULTATEN VAN DE SEGMENTATIE

In de vorige paragraaf hebben we de resultaten van dit onderzoek op hoofdlijnen weergegeven. We willen echter nogmaals benadrukken dat 'dé burger' niet bestaat. Burgers verschillen in de wijze waarop zij het water beleven, gebruiken en waarderen. We hebben daarom een segmentatie uitgevoerd. Met behulp van het BSR®-model hebben we verschillende groepen (segmenten) burgers onderscheiden.

Binnen het domein 'water' hebben we vijf verschillende segmenten kunnen onderscheiden. Ieder segment staat op een andere manier in het leven en kijkt op een andere manier aan tegen het water.

Om de burgers in te delen in verschillende segmenten hebben we gebruik gemaakt van het BSR®-model. We maken onderscheid tussen:

- 1) de gezelligheidszoekers;
- 2) de pleziermakers;
- 3) de ondernemenden;
- 4) de rustzoekers;
- 5) de voorzichtigen.

De belangrijkste kenmerken van deze segmenten zijn gedetailleerd weergegeven in factsheets, zie bijlage 2. Hieronder beschrijven we de verschillen tussen de segmenten op hoofdlijnen.

De gezelligheidzoekers (24,3%)

De mensen die tot de gezelligheidzoekers worden gerekend, kunnen worden gekarakteriseerd als 'gezelligheidzoekers'. De gezelligheidzoekers vormen qua omvang het grootste segment, al is het verschil met de pleziermakers (24,1%) verwaarloosbaar. De gezelligheidzoekers kunnen qua waarden en motivaties worden omschreven als eerlijk, spontaan en warm. Mensen die tot de gezelligheidzoekers worden gerekend, hechten veel waarde aan gezelligheid en harmonie. Voor deze groep zijn vriendschap en genieten van het leven belangrijke waarden. Zij gaan graag een 'een dagje uit' en houden van een gezellig avondje met vrienden en/of van tuinieren. Deze mensen zijn graag werkzaam in verzorgende beroepen en zij werken graag met mensen.

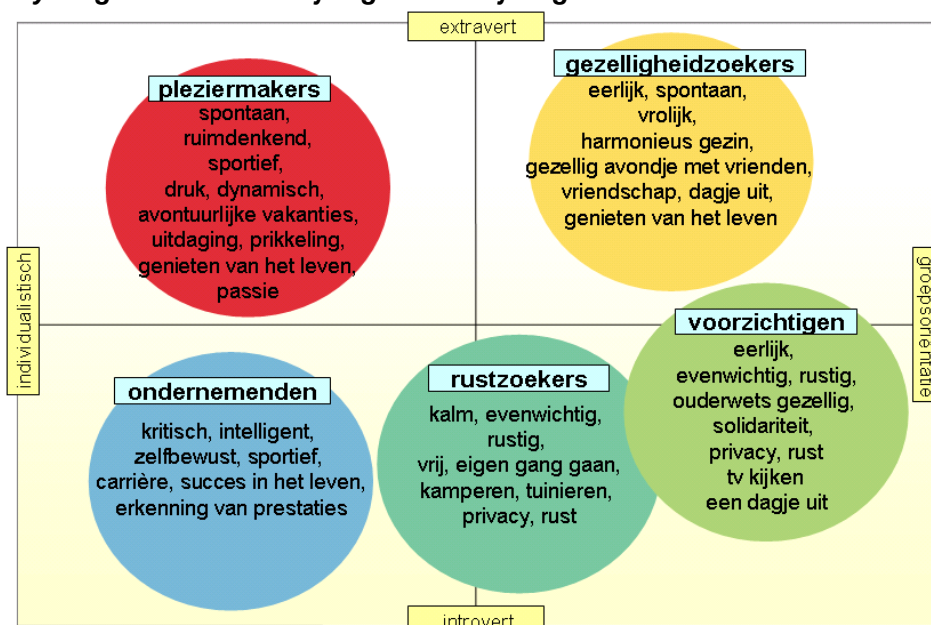
Binnen de gezelligheidzoekers wordt water voornamelijk geassocieerd met natuur, rust, genieten en vrijheid. Ook wordt het water ervaren als een bron van leven, maar niet vaker dan in andere segmenten.

De pleziermakers (24,1%)

De pleziermakers vormen, zoals hierboven ook al werd vermeld, een van de grootste segmenten. De pleziermakers kunnen worden beschreven als ruimdenkend, spontaan, druk, dynamisch, sportief. Men houdt van een gezellig avondje met vrienden, doet graag aan actieve sportbeoefening en onderneemt graag avontuurlijke vakanties. De pleziermakers hechten veel waarde aan genieten van het leven en hebben uitdaging en prikkeling nodig. Mensen die tot de pleziermakers worden gerekend werken graag in leidinggevende beroepen of als ondernemer.

Binnen de pleziermakers wordt het water vooral ervaren als een bron van plezier. Zij associëren water met waterpret, verkoeling en genieten. Water wordt ook wel in verband gebracht met natuur, rust en vrijheid, maar niet zo sterk als in andere groepen.

Psychografische beschrijving van de vijf segmenten in het domein 'water'.



De ondernemenden (18,6%)

De ondernemenden kunnen worden omschreven als kritisch, intelligent, zelfbewust, ruimdenkend en sportief. Zij hechten net als de rustzoekers veel waarde aan vrijheid en onafhankelijkheid. Zij onderscheiden zich van andere groepen in de waarde die zij hechten aan carrière en succes in het leven. Zij zijn ondernemend, en houden van uitdagingen. Zij werken het liefst in leidinggevende beroepen. Ook zijn zij graag werkzaam in creatieve beroepen of als ondernemer.

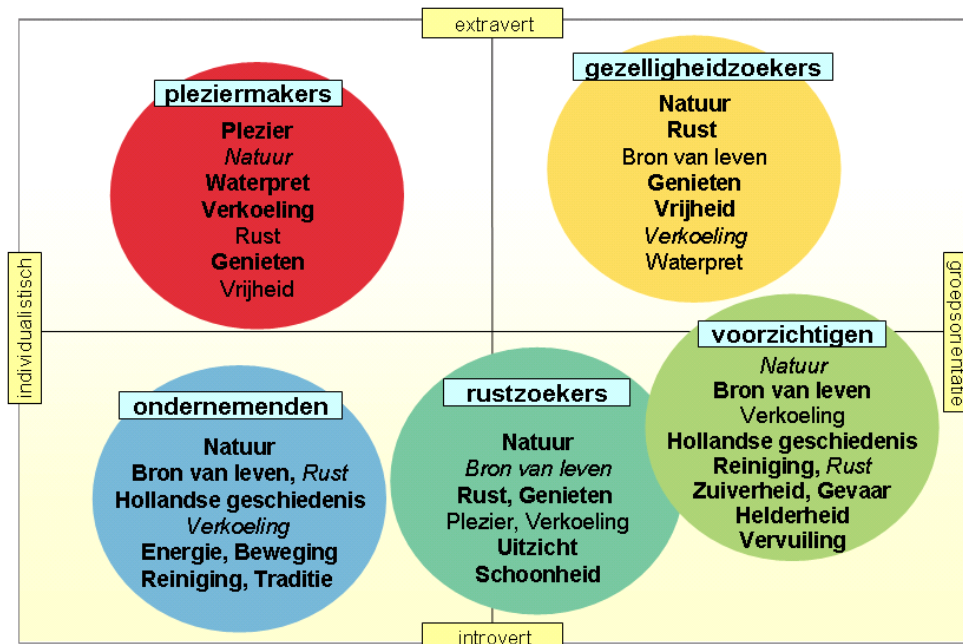
Door de ondernemenden wordt het water vaker ervaren als een bron van leven. Daarnaast wordt water vaker in verband gebracht met natuur, Hollandse geschiedenis, energie, beweging, reiniging en traditie. Ook hier zijn rust en verkoeling van belang, maar minder sterk dan in andere groepen.

De rustzoekers (16,7%)

De rustzoekers zijn te karakteriseren als kalm, evenwichtig, rustig. Deze groep leidt evenals de voorzichtigen een wat meer introvert en teruggetrokken leven. Dit segment hecht echter veel waarde aan vrijheid en onafhankelijkheid. Zij zijn dan ook het liefst werkzaam in beroepen waarin vrijheid centraal staat en waarin je weinig met anderen te maken hebt.

De rustzoekers denken bij water vooral aan natuur, rust, genieten, uitzicht en schoonheid. Het water wordt ook wel ervaren als een bron van leven, en wordt in verband gebracht met plezier en verkoeling, maar dit zijn geen typerende associaties voor deze groep.

Associaties met water.



De voorzichtigen (16,2%)

De voorzichtigen kunnen worden beschreven als eerlijk, evenwichtig, rustig en 'ouderwets gezellig'. De mensen die tot dit segment worden gerekend hechten veel waarde aan solidariteit, privacy en rust. Dit segment heeft, vergeleken met de gezelligheidzoekers, een wat meer introverte, teruggetrokken houding. Het leven speelt zich af in een (hechte) kleine sociale kring. Mensen die tot de voorzichtigen worden gerekend, zijn het liefst werkzaam in verzorgende beroepen.

De voorzichtigen ervaren het water vaker als een bron van leven. Ook herinnert het water hen vaker aan de Hollandse geschiedenis. Daarnaast associëren zij water vaker met reiniging, zuiverheid, gevaar, helderheid en vervuiling. Zij worden in deze studie 'voorzichtigen' genoemd omdat zij meer dan de andere groepen risico's zien bij water. Water wordt door deze groep minder vaak gezien als plezier.

Niet alleen de associaties met water verschillen tussen de segmenten, ook de wijze waarop zij van het water gebruik maken verschilt. Zo doen de pleziermakers vaker aan actieve watersport, en gaan de voorzichtigen minder vaak naar het water. Daarnaast beoordelen de segmenten de vorm van het water en de oevers ook op verschillende wijze. Dit hangt deels samen met de associaties met water en met het gebruik van het water. Mensen die naar het water gaan om van de natuur te genieten (voornamelijk ondernemenden en rustzoekers), hechten bijvoorbeeld meer waarde aan natuurlijke oevers. De pleziermakers (en in mindere mate ook de gezelligheidzoekers) zouden juist meer stranden, gras of terrasjes aan de waterkant willen zien. Ten slotte hebben we gezien dat het oordeel over de kwaliteit van het water niet sterk verschilt. Het merendeel is van mening dat de kwaliteit van het water redelijk goed is. Ook met betrekking tot de bekendheid van beleidsmaatregelen hebben we weinig verschillen opgemerkt. De bekendheid van de maatregelen is redelijk goed te noemen. Wel hebben we geconstateerd dat de ondernemenden het best geïnformeerd zijn, en dat de voorzichtigen het minst goed geïnformeerd zijn.

6.3 DE VERWACHTINGEN TEN AANZIEN VAN DE OVERHEID: BURGERPROFIELEN

We hebben in dit rapport ook de houding ten aanzien van de overheid in kaart gebracht. We baseren ons hierbij op eerder onderzoek (zie ook bijlage 3) naar de overheidsbeleving. Hieruit blijkt dat de verschillende segmenten niet alleen anders in het leven staan wat betreft hun houding ten aanzien van water. Zij verschillen ook wat betreft hun houding ten aanzien van politiek en de overheid. Dit betekent dat de verschillende segmenten het beste op verschillende wijzen betrokken kunnen worden bij het waterbeleid.

De gezelligheidzoekers

Mensen die tot de gezelligheidzoekers worden gerekend, lijken enigszins vervreemd te zijn van politiek. Aan de ene kant geeft men aan dat men weinig begrijpt van wat er speelt, anderzijds merkt men op dat politici meer beloven dan waarmaken. Men heeft niet het gevoel dat politici zich iets aantrekken van hun mening en men voelt zich ook niet bij machte om invloed uit te oefenen op de regering. Politiek interes-

seert hen dan ook maar matig en de actieve betrokkenheid is gering. Is men wel geïnteresseerd in politiek, dan is dat vaker in lokale dan in landelijke politiek. Politiek lijkt dan ook nauwelijks een rol te spelen in het leven van deze mensen: de focus ligt meer op het eigen leven, het eigen gezin, de eigen kennissenkring, waarvan men duidelijk geniet. De overheid lijkt verder buiten de belevingswereld te vallen en in vergelijking met de andere segmenten is men ten aanzien van politiek tamelijk passief. Men heeft er geen uitgesproken mening over. Politiek interesseert hen eigenlijk maar matig. Het volgen van de politiek wordt daarom ook 'zonde van de tijd' genoemd.

De pleziermakers

De pleziermakers hebben geen eenduidige houding ten aanzien van de overheid. Een deel van de mensen die tot dit segment gerekend worden, kunnen worden bestempeld als 'ambitieuw'. Zij zijn betrokken maar kritisch. Men hanteert daarbij de 'eigen' (zakelijke) normen en waarden bij de evaluatie van het politieke en ambtelijke apparaat. Zo is men bijvoorbeeld van mening dat de overheid veel efficiënter moet werken, zich terughoudend moet opstellen, meer aan het bedrijfsleven moet overlaten en burgers meer moet stimuleren op allerlei terreinen.

Een ander deel van de pleziermakers is juist nauwelijks geïnteresseerd in politiek. Men heeft wel wat beters te doen. De focus ligt meer op het eigen leven, het eigen gezin en de eigen kennissenkring. Ten aanzien van politiek is deze groep tamelijk passief. Politiek interesseert hen eigenlijk maar matig en het volgen van de politiek wordt 'zonde van de tijd' genoemd.

De ondernemenden

De burgers in dit segment hebben de meeste affiniteit met de overheid: ze voelen zich maatschappelijk en politiek betrokken. Het is een kritische en mondige groep die meer dan andere groepen behoefte heeft om actief bij de politiek betrokken te worden.

Net als bij de pleziermakers is de houding van een groot deel van de mensen uit de ondernemenden 'betrokken maar kritisch'. Men hanteert daarbij de 'eigen' (zakelijke) normen en waarden bij de evaluatie van het politieke en ambtelijke apparaat. Zo is men bijvoorbeeld net als een deel van de pleziermakers van mening dat de overheid veel efficiënter moet werken, zich terughoudend moet opstellen, meer aan het bedrijfsleven moet overlaten en burgers meer moet stimuleren op allerlei terreinen. Politiek is een onderwerp waar deze groep over mee wil kunnen praten ('kennis is macht'): de belangstelling voor politiek is dan ook groot.

De rustzoekers

De rustzoekers zijn maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Ook voelt men zich over het algemeen meer betrokken bij de lokale dan bij de landelijke politiek.

De algemene opinie binnen deze groep is dat mensen zoals zij geen invloed hebben op het beleid. De houding ten aanzien van de overheid is ronduit sceptisch en wantrouwend: er zou wat hen betreft gesproken kunnen worden van een vertrouwenscrisis. De meeste mensen uit de rustzoekers zijn van mening dat de

overheid niet gevoelig is voor wat er in de samenleving leeft en hier (dus ook) niets van begrijpt.

De voorzichtigen

De voorzichtigen lijken enigszins vervreemd te zijn van politiek. Aan de ene kant geeft men aan dat men weinig begrijpt van wat er speelt, anderzijds merkt men op dat politici meer beloven dan waarmaken.

De algemene opinie binnen deze groep is dat mensen zoals zij geen invloed hebben op de regering of op het beleid. Politiek interesseert hen dan ook maar matig. Is men wel geïnteresseerd in politiek, dan is dat vaker in lokale dan in landelijke politiek.

De houding ten aanzien van de overheid is ronduit sceptisch en wantrouwend. De meeste mensen zijn van mening dat de overheid niet gevoelig is voor wat er in de samenleving leeft en hier (dus ook) niets van begrijpt.

De voorzichtigen zijn wel maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de hogere verbondenheid met kerkelijke genootschappen.

Uit bovenstaande analyse blijkt dat de verschillende segmenten niet alleen anders aankijken tegen water, maar ook tegen de overheid. Het is van belang om hier rekening mee te houden bij de vormgeving van het waterbeleid. Het geluid van de ondernemenden zal –vanwege hun hoge politieke betrokkenheid– namelijk luider klinken dan dat van de voorzichtigen of de gezelligheidszoekers. Wanneer hier geen rekening mee wordt gehouden, kan er een vertekend beeld van de wensen en voorkeuren van de verschillende typen burgers ontstaan.

6.4 DE TOEPASSINGEN VOOR HET PROJECT BURGERBEELDEN WATERKWALITEIT

Dit onderzoek staat niet op zichzelf. Het is een onderdeel van het grotere project Burgerbeelden Waterkwaliteit. Dit project kent meerdere doelen.

Op de (middel)lange termijn wil het project bijdragen aan:

- a) een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid ('van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren')
- b) een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers (opzetten 'burgerbril').

Op de korte termijn kunnen de resultaten van het project mogelijk al zinvol zijn voor:

- c) het komen van maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water
- d) aanvulling van de baten-kant van de MKBA voor de Kaderrichtlijn Water
- e) aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burgers

Hieronder bespreken we in hoofdlijnen in hoeverre en op welke wijze de resultaten bijdragen aan deze doelen:

Realiseren gebiedskwaliteit

Dit onderzoek heeft verschillende inzichten opgeleverd die bij kunnen dragen aan het realiseren van gebiedskwaliteit. We hebben vastgesteld dat Nederlanders over het algemeen een zeer positieve houding hebben ten aanzien van water. Men vindt het water (en bijvoorbeeld ook grachten) mooi om naar te kijken. Daarnaast roept het bij veel mensen gevoelens van natuur, vrijheid en rust op.

Daarnaast kunnen we bij het realiseren van gebiedskwaliteit ook kijken naar de activiteiten die de burgers graag aan of in het water ondernemen. Zo hebben we geconcludeerd dat mensen het vaakst naar het water gaan voor activiteiten *naast* het water in plaats van *in* het water. De top drie activiteiten waarvoor men naar het water gaat, zijn:

1. Genieten van het uitzicht;
2. Wandelen langs het water;
3. Terrasje pakken aan het water.

Voor het realiseren van de gebiedskwaliteit is het zinvol om rekening te houden met de verschillende motieven waarom burgers naar het water gaan, en waarom zij het water waarderen. Hierbij speelt 'uitzicht' een belangrijke rol. Mensen gaan vooral naar het water om te genieten van het uitzicht. En water wordt vooral mooi gevonden in een natuurlijke omgeving. Maar ook het water in de directe omgeving wordt vooral gewaardeerd vanwege het aantrekkelijke uitzicht en het natuurlijke gevoel dat dit oplevert. Wat betreft de vormgeving, geven de meeste burgers aan dat zij de voorkeur hebben voor een kronkelende vorm en natuurlijke oevers.

Opzetten 'burgerbril'

In dit onderzoek hebben we meer inzicht gegeven in de wijze waarop burgers het water beleven, gebruiken en waarderen. Ook hebben we vastgesteld dat niet iedereen het water op dezelfde wijze beleeft, gebruikt en waardeert. Er zijn vijf verschillende typen burgers te onderscheiden:

1. de gezelligheidszoekers (24%);
2. de pleziermakers (24%);
3. de ondernemenden (19%);
4. de rustzoekers (17%);
5. voorzichtigen (16%).

Beleidsmedewerkers kunnen zich mede op basis van dit rapport beter inleven in de (verschillende) manieren waarop burgers aankijken tegen het water, de (verschillende) wensen die er leven, etc. Het zal echter nog wel enige inspanning vereisen voordat deze burgerbril ook echt gaat leven onder de beleidsmedewerkers. Te denken valt aan het –op toegankelijke wijze- beschikbaar stellen van kennis over de burger, bijvoorbeeld in de vorm van een populaire (verkorte) versie van dit rapport.

Om beleidsmedewerkers te stimuleren om daadwerkelijk met deze inzichten aan de slag te gaan, kunnen er workshops worden gehouden.

Concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water

Dit rapport biedt een aantal aanknopingspunten bij het nemen van beslissingen bij de uitvoering van Kaderrichtlijn Water. Het biedt beleidsmedewerkers inzicht in de verschillende wensen van de verschillende typen burgers. Op basis hiervan kan bijvoorbeeld worden geconstateerd dat de gezelligheidszoekers vaker naar het water gaan om een terrasje te pakken of om te picknicken. Zij hechten dan ook meer waarde aan strand of gras langs de oevers van het water.

In de praktijk zullen regionale waterbeheerders ook behoefte hebben aan kennis over: 'waar wonen welke typen burgers?' en 'welke typen burgers bezoeken het betreffende gebied?'. Deze vragen zijn in dit onderzoek niet aan de orde gekomen, maar dergelijke regionale informatie is wel beschikbaar bij The SmartAgent Company. In combinatie met deze regionale kennis, kunnen regionale waterbeheerders bij beslissingen ook de wensen van de burgers uit hun regio of in de directe nabijheid van een watergebied mee laten spelen. Hieronder presenteren we een voorbeeld van een kaartje van de gemeente Hoorn. Er kan echter ook een tool worden gemaakt waarmee per postcodegebied de percentageverdeling van de verschillende typen burgers kan worden geraadpleegd.

Voorbeeld: de spreiding van verschillende burgertypen (standaard vier BSR-werelden) over de gemeente Hoorn



Aanvulling van de baten-kant van de Maatschappelijke Kosten Baten Analyse

We hebben in dit onderzoek de voordelen die burgers zien van 'schoon water' geïnventariseerd. Het belangrijkste voordeel van schoon water is volgens de meeste mensen gelegen in het feit dat schoon water geschikt is voor drinkwater, zonder dat er veel kosten voor reiniging moeten worden gemaakt. Een ander belangrijk voordeel van schoon water is gelegen in het feit dat natuurlijk en schoon water voor de

natuur behouden blijft. Op de derde plaats staat de geschiktheid van water om te drinken voor dieren (veedrenking).

De geschiktheid van het water om in te zwemmen of voor andere vormen van recreatie en woongenot worden minder vaak als een (zeer) groot voordeel beschouwd.

Overigens verschilt het belang dat aan de verschillende baten wordt gehecht tussen de verschillende burgertypen. Bijvoorbeeld, de pleziermakers hechten (relatief) meer waarde aan 'de geschiktheid voor zwemwater' en aan 'de geschiktheid voor recreatie'. Terwijl de ondernemenden meer waarde hechten aan schoon water voor het behoud van de natuur.

Burgers betrekken bij de Kaderrichtlijn Water

We hebben in hoofdstuk vijf vastgesteld dat de verschillende segmenten niet alleen op een verschillende wijze het water beleven, gebruiken en waarderen, maar ook een verschillende houding hebben ten aanzien van de overheid. Dit betekent dat zij op verschillende wijze betrokken willen worden bij beleidsvorming.

Sommige segmenten (vooral de ondernemenden) zijn geëngageerde burgers en zijn erg betrokken bij de politiek. Zij vinden het over het algemeen leuk om met anderen te discussiëren over maatschappelijke en politieke thema's. Een deel van de pleziermakers heeft hier ook wel belangstelling voor. De andere segmenten zijn hier over het algemeen minder in geïnteresseerd. Om de gezelligheidszoekers, voorzichtigen en rustzoekers bij het waterbeleid te betrekken, dienen er andere activiteiten te worden georganiseerd. Hierbij zou meer de nadruk op lokale 'doe'-activiteiten kunnen liggen, waarbij ook gesproken wordt over het water. Er dient zeker geen nadruk te liggen op de overheid, beleid, discussie of politiek. Er dient te worden aangesloten bij de positieve associaties die men heeft bij water, zoals genieten, rust, natuur, bron van leven. Dit geldt ook voor het minder politiek geëngageerde deel van de pleziermakers. Bij dit segment kan echter meer nadruk op actieve watersportevenementen worden gelegd.

Bij het betrekken van burgers bij de Kaderrichtlijn water is het is van belang om rekening te houden met bovengenoemde verschillen. De mening van de ondernemenden en een deel van de pleziermakers zal namelijk makkelijker worden gehoord dan de mening van de voorzichtigen, rustzoekers of gezelligheidszoekers. Wanneer hier geen rekening mee wordt gehouden, kan er een vertekend beeld van de wensen en voorkeuren van de burgers ontstaan.

Ten slotte willen we nog bendrukken dat in dit onderzoek de beleving van oppervlaktewater en de waardering van de kwaliteit daarvan centraal stonden. We hebben echter geconstateerd dat veel burgers 'water' in eerste instantie associëren met drinkwater; het water waar zij in hun dagelijks leven het meest mee te maken hebben. Dit is zeker iets om rekening mee te houden bij de communicatie rondom oppervlaktewater. Er kan niet worden volstaan met de term 'water'. Het type water waarover men wil communiceren, dient duidelijk te worden benoemd of afgebeeld.

7 LITERATUUR

The SmartAgent Company, *Woonbeleving allochtonen* (2001). In opdracht van het Ministerie van Volkshuisvesting Ruimtelijke Ordening en Milieu

The SmartAgent Company, *Belevingsmonitor Rijksoverheid* (2002). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

The SmartAgent Company, *Belevingsmonitor Rijksoverheid* (2003). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

The SmartAgent Company, *Belevingsmonitor Rijksoverheid* (2004). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

The SmartAgent Company, *Europees grondwettelijk verdrag. Kwalitatief onderzoek* (2005). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

The SmartAgent Company, *Referendum Europese Grondwet: Kwantitatief onderzoek* (2005). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

The SmartAgent Company, *Oudersegmentatie* (2005). In opdracht van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

The SmartAgent Company, *BSR Arbeidsmarktcampagne Politie Oudersegmentatie* (2006). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

The SmartAgent Company, *BSR Arbeidsmarktcampagne Politie Oudersegmentatie* (2007). In opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst/ Publiek en communicatie

BIJLAGEN:

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST	68
BIJLAGE 2: FACTSHEETS	84
BIJLAGE 3: BURGERPROFIELEN	89

BIJLAGE 1: VRAGENLIJST

Welkom!

In Europa zijn nieuwe afspraken gemaakt over de kwaliteit van het water. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat denkt na over hoe de afspraken het beste in maatregelen voor Nederland vertaald kunnen worden. Deze vragenlijst gaat over hoe belangrijk water voor u is en wat u van de kwaliteit van het water vindt. Het ministerie wil dit graag van een grote groep mensen weten om de nieuwe maatregelen te kunnen aansluiten bij wat de burgers van Nederland belangrijk vinden.

Het gaat in deze vragenlijst over oppervlaktewater. Daarmee wordt water in rivieren, kanalen, meren, sloten, plassen etc. bedoeld.

Tips voor het invullen van de vragenlijst

Wilt u bij het invullen van de vragenlijst gebruik maken van een blauwe of zwarte pen? Dit zorgt ervoor dat uw antwoorden zo goed mogelijk overkomen. In verband met de automatische verwerking van de vragenlijsten graag zoveel mogelijk binnen de hokjes blijven.

Aankruisen

We willen u vragen een kruisje te zetten in het hokje bij uw antwoord. Dus zo:

Het corrigeren wanneer u zich heeft vergist bij het aankruisen

U kleurt het hokje dat u verkeerd heeft aangekruist volledig in.

Dus zo:

Vervolgens zet u een kruisje in het hokje bij het juiste antwoord

Vraagblokken

Denken over water	2
Bezig met water	4
Water in de buurt	5
Waterkwaliteit.....	6
Beheer van de waterkwaliteit	8
Betekenis van water	12
Persoonsomschrijving	13
Media gebruik.....	15
Maatschappelijke organisaties.....	15
Achtergrond vragen	16

Als deelnemer aan dit onderzoek blijft u volledig anoniem. We zullen niet proberen op een of andere manier uw identiteit te achterhalen.

Succes met het invullen van de vragenlijst

Denken over water

Niet iedereen denkt bij het woord 'water' aan hetzelfde. De een denkt bijvoorbeeld aan het uitzicht op rivieren, de ander aan zwemmen in een recreatieplas. U denkt misschien weer aan iets heel anders. In dit vragenblok vragen we naar uw beleving, gedachten en gevoelens bij het 'oppervlaktewater' in Nederland.

1.0 Als u denkt aan oppervlaktewater aan welk type water denkt u dan vooral?

WILT U AANGEVEN AAN WELKE 3 SOORTEN WATER U VOORAL DENKT? U KUNT EEN 'TOP 3' MAKEN DOOR IN DE RECHTERKOLOMMEN EEN 1E, 2E EN 3E KEUS TE MAKEN. U DIENT IN TOTAAL 3 KRUISJES TE ZETTEN; IN IEDERE KOLOM ÉÉN KRUISJE.

	1 ^e keus	2 ^e keus	3 ^e keus
1. Grachten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Singels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Rivieren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Zee	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Meren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Plassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Beken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Vennen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Kanalen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Sloten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. Vijvers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Fonteinen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13. Uiterwaarden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14. Wadden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15. Moerassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16. Vaarten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17. Grondwater	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18. Anders, namelijk	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

2.0 We willen graag weten wat u vindt van het oppervlaktewater. Dat zijn bijvoorbeeld grachten, sloten, meren, plassen en rivieren en kanalen. Wilt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

	helemaal mee oneens	mee <u>o</u> neens	mee eens	helemaal mee eens
1. Ik ga het liefst op vakantie in de buurt van water (zee, meer etc.)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Water geeft mij een gevoel van vrijheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Water is mooi om naar te kijken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Water interesseert mij niet	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Ik ga graag met familie of vrienden naar het water	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Ik zou wel op het water willen wonen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Ik vind grachten in een stad heel mooi	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Water heeft in de eerste plaats een economische functie (voor scheepvaart, drinkwater, koelwater en landbouw)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Ik breng mijn vrije tijd graag door aan de waterkant	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Water brengt mij in contact met de natuur	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. Er is te weinig natuurlijk water in Nederland	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Ik ga naar het water om tot rust te komen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13. Water herinnert mij aan de geschiedenis van Nederland	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14. Ik ben altijd voorzichtig met water buiten, omdat veel water vies is	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15. Waterlopen zijn in de eerste plaats bedoeld om regenwater af te voeren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16. Ik speel graag met water	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17. Ik vind het belangrijk dat water weer wordt teruggebracht in de stad	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

3.0 Het woord 'water' kan verschillende gedachten bij u oproepen. We vragen u daarom naar uw gedachten, gevoelens, herinneringen bij het woord 'water'.

Als we het hebben over water, waar denkt u dan aan?

Bezig met water

De volgende vragen gaan over u en de activiteiten die u buiten met of bij het water onderneemt.

4.0 Op welke manieren bent u wel eens buiten bezig met water?

MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK

- Vissen
- Roeien, kanoën
- Varen met een motorboot
- Wandelen langs het water
- Fietsen langs het water
- Zeilen
- Genieten van het uitzicht
- Zwemmen in open water (bijv. meer, plas, rivier)
- Aan het water liggen (bv. bij zee, recreatieplas, rivier)
- Raften, wildwatervaren
- Surfen, waterskiën, kiten
- Kijken naar de planten en dieren om of in het water
- Rondvaart
- Duiken
- Vogels kijken
- Picnicken bij water
- Genieten van natuur, vogels, planten en dieren
- Schaatsen
- Terrasje aan het water pakken
- Anders, namelijk:
- Ik ga nooit naar het water

5.0 Hoe vaak doet u deze activiteiten gemiddeld?

- Vrijwel iedere dag
- Een keer per maand
- Meerdere dagen per week
- Meerdere keren per jaar
- Een keer per week
- Een enkele keer
- Meerdere keren per maand
- Vrijwel nooit

6.0 Heeft u in uw werk te maken met water?

- Ja → ga naar vraag 7.0
- Nee → ga naar vraag 8.0

7.0 Hoe heeft u in uw eigen werk te maken met water?

WILT U IN UW EIGEN WOORDEN AANGEVEN WAT U DOET EN HOE U DAN MET WATER TE MAKEN HEEFT?

Water in de buurt

In het volgende vragenblok stellen we u enkele vragen over de aanwezigheid van water in uw buurt. Ook vragen we naar uw mening over wonen in de buurt van water.

8.0 Is er water (sloot, vijver, rivier, meer, plas, zee etc) aanwezig in uw buurt?

- Ja → ga naar vraag 10.0
 Nee

9.0 Zou u graag water in uw buurt willen hebben?

- Ja
 Nee
 Misschien

10.0 Hoe belangrijk is water in de buurt voor u?

- Helemaal niet belangrijk
 Niet belangrijk
 Belangrijk
 Zeer belangrijk

11.0 Kunt u aangeven in hoeverre u het eens bent met de volgende stellingen?

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Water in de buurt geeft een natuurlijk gevoel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Water geeft een chique uitstraling aan de buurt	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Water in de buurt is gevaarlijk voor kinderen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Water in de buurt geeft ongedierte en muggen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Water in de buurt zorgt voor een mooi uitzicht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Water in de buurt geeft me veel recreatiemogelijkheden (om de hoek)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Water in de buurt zorgt voor beleving van rust	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Water in de buurt is handig voor vervoer	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Water in de buurt is leuk door alles wat in en om het water leeft	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Water in de buurt geeft mij een nostalgisch gevoel	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

Waterkwaliteit

In het volgende vragenblok stellen we u enkele vragen over de wijze waarop u de kwaliteit van het water beleeft. Het gaat hierbij om uw mening over de kwaliteit van de verschillende soorten water. Ook gaat het over de manier waarop u de kwaliteit van het water beoordeelt.

12.0 Waar denkt u aan bij waterkwaliteit?

WILT U IN ENKELE WOORDEN AANGEVEN AAN WAT VOOR ZAKEN U ALS EERSTE DENKT

13.0 Als we het hebben over de kwaliteit van het oppervlaktewater (bijvoorbeeld sloten, rivieren, meren en plassen), wat vindt u dan vooral belangrijk?

U KUNT HIER MAXIMAAL ZES ANTWOORDEN AANKRUISEN

- Helderheid van het water
- Kleur van het water
- Stroming in het water
- Geluid dat het water maakt (kabbelen, klotsen, vallend water)
- Geur van het water
- Geen afval in het water
- Geen algen in het water
- Veilig om in te zwemmen
- Geen schuim op het water
- Geen chemische stoffen
- Aanwezigheid van vissen in het water
- Kleine dieren (kikkers, salamanders, libellen) in of nabij het water
- Vogels op en rond het water
- Geen dode dieren in of bij het water
- Waterplanten boven het wateroppervlak
- Waterplanten onder het wateroppervlak
- Planten langs de oever
- Vorm van de oever
- Anders, namelijk

14.0 Als we het hebben over de kenmerken van het water, wat vindt u dan vooral aantrekkelijk? Het gaat hierbij om uw persoonlijke voorkeur voor de vorm van het water en de oevers.

U KUNT HIER MAXIMAAL VIER ANTWOORDEN AANKRUISEN

Ik vind aantrekkelijk:

- Rechte vorm van het water
- Kronkelende vorm van het water
- Steile oevers
- Langzaam aflopende oevers
- Goede toegankelijkheid van de oevers (om te varen, vissen, zwemmen)
- Riet langs de oevers
- Planten langs de oevers
- Strand langs de oevers
- Gras langs de oevers
- Natuurlijke oevers
- Netjes verzorgde oevers
- Anders namelijk

15.0 Wat is uw indruk van de kwaliteit van de verschillende soorten water in Nederland? Het gaat hierbij om uw mening.

	<i>Zeer slecht</i>	<i>Slecht</i>	<i>Goed</i>	<i>Zeer goed</i>
1. Grachten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Singels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Rivieren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Zee	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Meren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Plassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Beken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Vennen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Kanalen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Sloten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. Vijvers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Fonteynen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13. Uiterwaarden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14. Wadden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15. Moerassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16. Vaarten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17. Water in de steden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18. Water op het platteland	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
19. Water in natuurgebieden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

16.0 Wat vindt u in het algemeen van de waterkwaliteit in Nederland?

- Zeer slecht
- Slecht
- Matig
- Redelijk goed
- Goed
- Zeer goed

Beheer van de waterkwaliteit

De zorg voor het water kost de overheid tijd en geld. Soms moeten daarbij keuzes worden gemaakt. In het volgende vragenblok vragen we hoe u daar tegenover staat.

17.0 De overheid moet kiezen bij de zorg voor het water in sloten, meren en rivieren. Wat vindt u van de volgende stellingen?

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens
1. Niet al het oppervlaktewater hoeft in Nederland even schoon te zijn	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Het oppervlaktewater in de stad mag viezer zijn dan op het platteland	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Troebel water is niet erg, zolang er maar leven in zit	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Water is pas schoon als je erdoorheen kunt kijken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Water dat vooral wordt gebruikt voor vrachtvervoer (kanalen en rivieren) hoeft niet zo schoon te zijn	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Het oppervlaktewater in Nederland moet meer geschikt worden gemaakt voor waterrecreatie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Water is vooral mooi in een natuurlijke omgeving	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Water met bijzondere natuur zou verboden moeten zijn voor mensen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Vissen zou eigenlijk verboden moeten worden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Er moeten meer terrasjes aangelegd worden bij het water	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. In natuurgebieden mag de aanleg van mooie, natuurlijke oevers meer geld kosten dan in recreatieplassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

- 18.0 Wanneer de overheid alle wateren perfect schoon zou willen houden zou dit heel veel geld en inspanning vergen. Welke wateren moeten naar uw mening een zeer goede kwaliteit hebben, en bij welke wateren kan met minder goede (maar wel voldoende) kwaliteit worden volstaan?

WILT U VOOR ELK SOORT WATER AANGEVEN OF U VINDT DAT DEZE VAN VOLDOENDE GOEDE OF ZEER GOEDE KWALITEIT MOET ZIJN?

	Moet van voldoende kwaliteit zijn	Moet van goede kwaliteit zijn	Moet van zeer goede kwaliteit zijn
1. Grachten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Singels	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Rivieren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Zee	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Meren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Plassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Beken	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Vennen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Kanalen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
10. Sloten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
11. Vijvers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
12. Fontein	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
13. Uiterwaarden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
14. Wadden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
15. Moerassen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
16. Vaarten	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
17. Water in de steden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
18. Water op het platteland	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
19. Water in natuurgebieden	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

19.0 Hieronder is een aantal voordelen van schoon water opgesomd. Hoe kijkt u aan tegen deze voordelen?

	Geen voordeel	Klein voordeel	Groot voordeel	Zeer groot voordeel
1. Meer woongenot voor de bewoners langs het water	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. Begroeiing van de oevers zorgt voor een schonere, gezonde lucht	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Een aantrekkelijker omgeving voor recreatie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Meer mogelijkheden voor recreatie aan en langs het water	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Behoud van natuurlijk en schoon water voor de natuur (planten en dieren)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. Geschiktheid van water voor drinkwater (zonder veel kosten voor reiniging)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Geschiktheid van water om in te zwemmen	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Geschiktheid van water voor beregening van gewassen (in de landbouw)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
9. Geschiktheid van water voor dieren om te drinken (veedrenking)	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

20.0 Hier volgen nog enkele stellingen over het water in Nederland. Wilt u aangeven in hoeverre u het hiermee eens bent?

	Helemaal niet mee eens	Niet mee eens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet niet
1 De overheid treedt te weinig op tegen vervuiling van het water.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2 De overheid zorgt goed voor veilig zwemwater.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3 Er is in Nederland nauwelijks meer echt schoon water.	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4 Water maakt het Nederlandse landschap mooier	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5 Water brengt de geschiedenis van Nederland tot leven	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

21.0 Stel dat u een grote plas olie op het water bij u in de buurt (sloot, rivier etc.) ziet drijven, en u wilt graag dat het opgeruimd wordt. Met wie of met welke overheidsdienst zou u dan contact opnemen?

- 22.0 Wie zijn volgens u de grootste vervuilers van het Nederlandse water? Wilt u hiervan een top 3 maken? **U KUNT EEN 'TOP 3' MAKEN DOOR IN DE RECHTERKOLOMMEN EEN 1E , 2E EN 3E KEUS TE MAKEN. IN IEDERE KOLOM DIENT U ÉÉN KRUISJE TE ZETTEN .**

	1 ^e keus	2 ^e keus	3 ^e keus
1. De overheid	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
2. De landbouw/ boeren	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
3. Industrie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
4. Scheepvaart	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
5. Waterrecreatie	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
6. De burgers	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
7. Het buitenland	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>
8. Anders namelijk	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>	<input type="checkbox"/>

- 23.0 De overheid neemt verschillende maatregelen om de kwaliteit van het oppervlaktewater te verbeteren. Zijn de volgende maatregelen bij u bekend?

MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK

- Zuiveren van rioolwater
- Voorkomen dat vieze stoffen in het riool terechtkomen
- Voorkomen dat vieze stoffen in sloten, rivieren terechtkomen
- Voorkomen dat vieze stoffen van akkers, gebouwen en wegen afspoelen (bijvoorbeeld rubber van autobanden)
- Verbeteren van oevers voor de waterkwaliteit
- Geen van deze maatregelen zijn bij mij bekend

24.0 U kunt in het dagelijks leven op verschillende manieren rekening houden met waterkwaliteit. Wat doet u zelf om het water schoon te houden?

MEERDERE ANTWOORDEN MOGELIJK

- Ik ben zuinig met water uit de kraan
- Ik heb een waterbesparende douchekop
- Ik gebruik biologisch afbreekbare schoonmaakmiddelen
- Ik gooi geen afval in het water (sloot, meer, etc.)
- Ik spoel geen chemisch afval (verf, oplosmiddelen etc.) door het toilet
- Ik spoel geen verontreinigende stoffen (bijv. motorolie) door het riool
- Ik gebruik geen chemische bestrijdingsmiddelen (bijv. onkruidverdelger) bij het tuinieren
- Ik gebruik regenwater om de tuin mee te besproeien
- Ik ben zuinig met het water waarmee ik de wc doortrek (bijv. door gebruik stopknop)
- Anders, namelijk

- Ik doe niets speciaals

Betekenis van water

De volgende vraag is bedoeld om uw gevoelens en gedachten die u heeft bij het begrip water te achterhalen. Met water bedoelen we weer oppervlaktewater (water in rivieren, kanalen, meren, sloten, plassen etc.)?

25.0 Wat betekent water voor u?

U KUNT HIER MAXIMAAL 6 ANTWOORDEN KIEZEN

- | | | | |
|---|---|-------------------------------------|--|
| <input type="checkbox"/> Plezier | <input type="checkbox"/> Beweging | <input type="checkbox"/> Overlast | <input type="checkbox"/> Vrijheid |
| <input type="checkbox"/> Status | <input type="checkbox"/> Zuiverheid | <input type="checkbox"/> Schoonheid | <input type="checkbox"/> Genieten |
| <input type="checkbox"/> Natuur | <input type="checkbox"/> Vervuiling | <input type="checkbox"/> Traditie | <input type="checkbox"/> Rust |
| <input type="checkbox"/> Bron van leven | <input type="checkbox"/> Warmte | <input type="checkbox"/> Gevaar | <input type="checkbox"/> Energie |
| <input type="checkbox"/> Kou | <input type="checkbox"/> Verkoeling | <input type="checkbox"/> Reiniging | <input type="checkbox"/> Helderheid |
| <input type="checkbox"/> Waterpret | <input type="checkbox"/> Hollandse geschiedenis | <input type="checkbox"/> Uitzicht | <input type="checkbox"/> Anders, namelijk: |

Persoonsomschrijving

Met de volgende vragen willen wij u graag wat beter leren kennen. Hieronder staan vijf sets van acht kenmerken. Wilt u bij elke set de kenmerken aangeven die het meest op u van toepassing zijn? U kunt per set maximaal 2 kenmerken aangeven.

26.0 Welke van onderstaande karakterkenmerken passen het beste bij u?

MAXIMAAL 2 KEUZES

- | | |
|--------------------------------------|--------------------------------------|
| <input type="checkbox"/> Eerlijk | <input type="checkbox"/> Kalm |
| <input type="checkbox"/> Spontaan | <input type="checkbox"/> Vrolijk |
| <input type="checkbox"/> Kritisch | <input type="checkbox"/> Evenwichtig |
| <input type="checkbox"/> Intelligent | <input type="checkbox"/> Zelfbewust |

27.0 Welke van onderstaande huishoudentyperingen zijn het meest op uw situatie van toepassing?

MAXIMAAL 2 KEUZES

- | | |
|---|--|
| <input type="checkbox"/> Ouderwets gezellig | <input type="checkbox"/> Rustig |
| <input type="checkbox"/> Warm | <input type="checkbox"/> Druk, dynamisch |
| <input type="checkbox"/> Harmonieus | <input type="checkbox"/> Sportief |
| <input type="checkbox"/> Ruimdenkend | <input type="checkbox"/> Vrij, eigen gang gaan |

28.0 Welke van onderstaande hobby's en vrijetijdsbestedingen passen het beste bij u?

MAXIMAAL 2 KEUZES

- | | |
|--|--|
| <input type="checkbox"/> Een dagje uit | <input type="checkbox"/> TV kijken |
| <input type="checkbox"/> Gezellig avondje met vrienden | <input type="checkbox"/> Tuinieren |
| <input type="checkbox"/> Succesvolle carrière opbouwen | <input type="checkbox"/> Actieve sportbeoefening |
| <input type="checkbox"/> Kamperen | <input type="checkbox"/> Avontuurlijke vakanties |

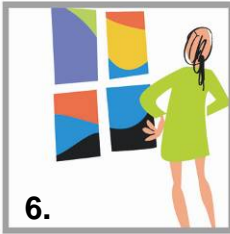
29.0 Welke van onderstaande waarden passen het beste bij u?

Maximaal 2 keuzes

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> Uitdaging, prikkeling | <input type="checkbox"/> Hartstocht, passie |
| <input type="checkbox"/> Vriendschap | <input type="checkbox"/> Genieten van het leven |
| <input type="checkbox"/> Privacy, rust | <input type="checkbox"/> Solidariteit |
| <input type="checkbox"/> Succes in het leven | <input type="checkbox"/> Erkenning van prestaties |

30.0 Welke van onderstaande beroepen passen het beste bij u? U hoeft (vanzelfsprekend) het beroep niet zelf uit te oefenen, het gaat om de beroepen die u het meest aanspreken.

MAXIMAAL 2 KEUZES



1. Ondernemer, het heft in eigen handen nemen en zelf een onderneming of eigen zaak opzetten, leiden en tot bloei brengen.

2. Werken met mensen, bijvoorbeeld maatschappelijk werker, onderwijzer, sportleraar, etc.

3. Beroepen waar vrijheid centraal staat, bijvoorbeeld werken via een uitzendbureau, als freelancer, etc.

4. Leidinggevende beroepen, bijvoorbeeld accountmanager, afdelingschef, opzichter, etc.

5. Beroepen waar je met anderen weinig te maken hebt en een beetje je eigen gang kunt gaan, zoals een vrachtwagenchauffeur of werken in de bouw.

6. Creatieve beroepen, bijvoorbeeld designer, trend-watcher, IT-business, kunstenaar, schrijver, etc.

7. Wetenschapper

8. Verzorgende beroepen, bijvoorbeeld verpleegster / verpleger, dierenartsassistente, receptioniste, maar ook: huisvrouw / huisman.

1. Ondernemer

2. Werken met mensen

3. Beroepen waarin vrijheid centraal staat

4. Leidinggevende beroepen

5. Beroepen waarin je weinig met anderen te maken hebt

6. Creatieve beroepen

7. Wetenschapper

8. Verzorgende beroepen

Media gebruik

31.0 Welke kranten en opiniebladen leest u of kijkt u met enige regelmaat in?

U KUNT HIER MEERDERE ANTWOORDEN AANKRUISEN

- | | | |
|---|---|--|
| <input type="checkbox"/> De Telegraaf | <input type="checkbox"/> Metro | <input type="checkbox"/> Elsevier |
| <input type="checkbox"/> Algemeen Dagblad | <input type="checkbox"/> Spits | <input type="checkbox"/> Vrij Nederland |
| <input type="checkbox"/> De Volkskrant | <input type="checkbox"/> De Pers | <input type="checkbox"/> HP/De Tijd |
| <input type="checkbox"/> Trouw | <input type="checkbox"/> Dag | <input type="checkbox"/> Hervormd Nederland |
| <input type="checkbox"/> NRC Handelsblad | <input type="checkbox"/> Reformatorisch Dagblad | <input type="checkbox"/> Groene Amsterdammer |
| <input type="checkbox"/> Het Parool | <input type="checkbox"/> Nederlands Dagblad | <input type="checkbox"/> Opzij |
| <input type="checkbox"/> Financiële Dagblad | <input type="checkbox"/> Een regionaal dagblad | <input type="checkbox"/> Ander opinieblad |
| <input type="checkbox"/> NRC Next | <input type="checkbox"/> Andere krant | <input type="checkbox"/> Geen opinieblad |
- De waterkampioen
- Andere bladen over water en watersport
- Bladen over natuur en milieu

Maatschappelijke organisaties

32.0 Kunt u voor de volgende organisaties aangeven of u daar lid van bent dan wel of u zich er sterk verbonden mee voelt?

U KUNT HIER MEERDERE ANTWOORDEN AANKRUISEN

- | | |
|--|---|
| <input type="checkbox"/> Amnesty International | <input type="checkbox"/> Dieren Bescherming |
| <input type="checkbox"/> Het Rode Kruis | <input type="checkbox"/> GreenPeace |
| <input type="checkbox"/> Vluchtelingenwerk Nederland | <input type="checkbox"/> Milieudefensie |
| <input type="checkbox"/> Artsen zonder Grenzen | <input type="checkbox"/> Stichting Natuur en Milieu |
| <input type="checkbox"/> Mensen in Nood | <input type="checkbox"/> WereldNatuurFonds (WWF) |
| <input type="checkbox"/> Oxfam Novib | <input type="checkbox"/> Vereniging Natuurmonumenten |
| <input type="checkbox"/> Terre des Hommes | <input type="checkbox"/> Een vakbond |
| <input type="checkbox"/> Unicef | <input type="checkbox"/> Een beroepsorganisatie |
| <input type="checkbox"/> WarChild | <input type="checkbox"/> Een politieke partij |
| <input type="checkbox"/> Humanitas | <input type="checkbox"/> Een kerkgenootschap of religieuze groepering |
| <input type="checkbox"/> Jantje Beton | <input type="checkbox"/> Consumentenbond |
| <input type="checkbox"/> Vogelbescherming | <input type="checkbox"/> Nederland schoon |
| <input type="checkbox"/> Provinciaal Landschap | <input type="checkbox"/> ANWB |
| <input type="checkbox"/> Stichting Reinwater | <input type="checkbox"/> Hengelsportvereniging |
| <input type="checkbox"/> Waddenvereniging | <input type="checkbox"/> Watersportvereniging |
| <input type="checkbox"/> Vereniging Groei en Bloei | <input type="checkbox"/> Geen van deze |
| <input type="checkbox"/> IVN | <input type="checkbox"/> Anders namelijk |

Achtergrond vragen

Om de uitkomsten van het onderzoek beter te kunnen interpreteren, zijn wij geïnteresseerd in een aantal achtergrondgegevens. Een aantal gegevens is al bij ons bekend, toch vragen we u deze hieronder opnieuw in te vullen. Voor dit onderzoek is het zeer belangrijk dat wij over de meest recente gegevens beschikken.

33.0 In welk jaar bent u geboren?

19

34.0 Ik ben : man
 vrouw

35.0 Ik woon:

op het platteland
 in de stad

De volgende vragen gaan over de afstand van uw woonhuis tot de zee, meren of plassen en rivieren of kanalen.

36.0 De afstand van mijn woonhuis tot een sloot of gracht is:

praktisch voor de deur binnen loopafstand (minder dan 5 km)
 om de hoek (binnen 500 meter) binnen fietsafstand (minder dan 15 km) verder weg

37.0 De afstand van mijn woonhuis tot een rivier of kanaal is:

praktisch voor de deur binnen loopafstand (minder dan 5 km)
 om de hoek (binnen 500 meter) binnen fietsafstand (minder dan 15 km) verder weg

38.0 De afstand van mijn woonhuis tot een meer of plas is:

praktisch voor de deur binnen loopafstand (minder dan 5 km)
 om de hoek (binnen 500 meter) binnen fietsafstand (minder dan 15 km) verder weg

39.0 De afstand van mijn woonhuis tot de zee is:

praktisch voor de deur binnen loopafstand (minder dan 5 km)
 om de hoek (binnen 500 meter) binnen fietsafstand (minder dan 15 km) verder weg

40.0 Wilt u (over enige tijd) geïnformeerd worden over de resultaten van dit onderzoek?

ja
 nee

41.0 Heeft u nog opmerkingen of suggesties ten aanzien van dit onderzoek of het onderwerp van dit onderzoek?

41.1. Tot slot, welk rapportcijfer geeft u deze vragenlijst?

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Dit was de laatste vraag. Hartelijk dank voor uw tijd en uw medewerking!

BIJLAGE 2: FACTSHEETS

Psychografie

Karakterkenmerken:

Eerlijk, spontaan, vrolijk

Huishouden:

Ouderwets gezellig, warm, harmonieus

Beroepen:

Werken met mensen, verzorgende beroepen

Vrije tijd:

Een dagje uit, gezellig avondje met vrienden

Waarden:

Vriendschap, genieten van het leven,

Associatie met water

Natuur (+ + 83%)

Bron van leven (+63%)

Rust (+ + 63%)

Genieten (+ + 57%)

Verkoeling (-39%)

Schoonheid (+35%)

Vrijheid (+ + 33%)

Waterpret (30%)

Activiteiten bij water

Genieten van het uitzicht (+ + 78%)

Wandelen langs het water (+ 77%)

Fietsen langs het water (+ + 70%)

Terrasje pakken aan water (+ + 68%)

Genieten van natuur, vogels, planten, dieren (+ 59%)

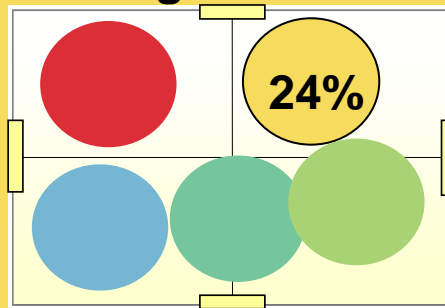
Aan het water liggen (58%)

Kijken naar planten, dieren (+ 54%)

Vogels kijken (+27%)

Picknicken bij water (+25%)

Gezelligheidzoekers



Socio-demografie

Leeftijd:

gemiddeld 47.8

18 t/m 29 jaar (16%)

30 t/m 39 jaar (15%)

40 t/m 49 jaar (24%)

50 jaar t/m 59 jaar (19%)

60 t/m 69 jaar (18%)

70 jaar en ouder (9%)

Geslacht:

man (31%)

vrouw (+ + 69%)

Aantal personen in huishouden:

1 pers. (19%)

2 pers. (37%)

3 pers. of meer (45%)

Inkomen:

onder modaal (18%)

modaal (+ + 46%)

boven modaal (-- 36%)

Type woning:

Koopwoning (70%)

Huurwoning (30%)

Omgeving:

Platteland (+ + 51%)

Stad (49%)

Houding tav water

Stellingen (% mee eens)

Water is mooi om naar te kijken (+98%)

Ik vind grachten in een stad heel mooi (+98%)

Ik ga het liefst op vakantie in buurt van water (+85%)

Water brengt mij in contact met de natuur (+88%)

Water geeft gevoel van vrijheid (+88%)

Ik ga graag met familie/vrienden naar water (+80%)

Ik ga naar het water om tot rust te komen (+72%)

Vorm van water

Kronkelende vorm (70%)

Natuurlijke oevers (65%)

Goede toegankelijkheid (45%)

Planten langs oevers (42%)

Langzaam aflopende oevers (39%)

Riet langs oevers (32%)

Strand langs oevers (+ 28%)

Gras langs oevers (+ 28%)

Kwaliteit van water

Voordelen van schoon water (gemiddelde):

Geschiktheid voor drinkwater (3,55)

Behoud voor de natuur (3,42)

Geschiktheid drinkwater voor dieren (3,23)

Geschiktheid zwemwater (3,04)

Schonere, gezondere lucht (3,04)

Kenmerken van water:

Geen afval in het water (74%)

Helderheid van water (70%)

Geen chemische stoffen (62%)

Aanwezigheid van vissen (+51%)

Geen dode dieren (47%)

Psychografie

Karakterkenmerken:

Spontaan, vrolijk

Huishouden:

Ruimdenkend, druk, dynamisch, sportief

Beroepen:

Leidinggevende beroepen, ondernemer

Vrije tijd:

Gezellig avondje met vrienden, actieve sportbeoefening, avontuurlijke vakanties

Waarden:

Uitdaging, prikkeling, hartstocht, passie, genieten van het leven, succes in het leven

Associaties met water

Plezier (++) 72%)

Natuur (-- 64%)

Verkoeling (++) 58%)

Rust (58%)

Waterpret (++) 57%)

Genieten (++) 55%)

Vrijheid (31%)

Activiteiten bij water

Aan water (recreatieplas) liggen (++)70%)

Genieten van het uitzicht (69%)

Wandelen langs water (67%)

Terrasje pakken aan water (+67%)

Zwemmen (++) 63%)

Fietsen langs water (-- 52%)

Genieten van de natuur (-- 41%)

Schaatsen (++) 33%)

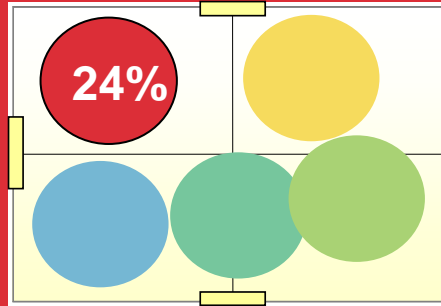
Vissen (++) 25%)

Roeien, kanoën (++)24%)

Duiken (++) 11%)

Surfen, kiten, waterskien (++) 8%)

Pleziermakers



Socio-demografie

Leeftijd:

-- gem lager: 38.7

18 t/m 29 jaar (++) 30%)

30 t/m 39 jaar (++) 26%)

40 t/m 49 jaar (25%)

50 t/m 59 jaar (12%)

60 t/m 69 jaar (-- 6%)

70 jaar en ouder (1%)

Geslacht:

man (51%)

vrouw (49%)

Aantal personen in huishouden:

1 pers. (17%)

2 pers. (-- 24%)

3 pers. of meer (++) 59%)

Inkomen:

onder modaal (16%)

modaal (30%)

boven modaal (++) 54%)

Type woning:

Koopwoning (70%)

Huurwoning (30%)

Omgeving:

Platteland (41%)

Stad (59%)

Houding tav water

Stellingen (% mee eens)

Water is mooi om naar te kijken (+97%)

Ik ga het liefst op vakantie in buurt van water (+87%)

Water geeft gevoel van vrijheid (+89%)

Ik ga graag met familie/vrienden naar water (+82%)

Ik breng mijn vrije tijd graag door aan de waterkant (+68%)

Ik speel graag met water (+64%)

Er moeten meer terrasjes aan het water worden aangelegd (+60%)

Vorm van water

Kronkelende vorm van water (- 62%)

Natuurlijke oevers (59%)

Goede toegankelijkheid (++) 53%)

Planten langs oevers (- 36%)

Langzaam aflopende oevers (33%)

Strand langs oevers (++) 31%)

Riet langs oevers (-- 24%)

Kwaliteit van water

Voordelen van schoon water (gemiddelde)

Geschiktheid voor drinkwater (3,42)

Behoud voor de natuur (3,27)

Geschiktheid drinkwater voor dieren (3,06)

Geschiktheid zwemwater (+3,04)

Aantrekkelijkere omgeving voor recreatie (+2,80)

Kenmerken van water:

Geen afval in het water (76%)

Helderheid van water (72%)

Geen chemische stoffen (57%)

Veilig om te zwemmen (47%)

Geur van het water (45%)

Kleur van het water (29%)

Psychografie

Karakterkenmerken:

Kritisch, intelligent, zelfbewust

Huishouden:

Ruimdenkend, sportief, harmonieus

Beroepen:

Leidinggevende beroepen, ondernemer, creatieve beroepen, wetenschapper

Vrije tijd:

Actieve sportbeoefening, avontuurlijke vakanties, succesvolle carrière opbouwen

Waarden:

Uitdaging, prikkeling, erkenning van prestaties, succes in het leven, solidariteit

Associaties met water

Natuur (++) 84%

Bron van leven (++) 79%

Rust (- - 45%)

Hollandse geschiedenis (++)39%

Verkoeling (- - 37%)

Schoonheid (34%)

Energie (++) 22%

Beweging (++) 20%

Reiniging (++) 19%

Traditie (++) 12%

Activiteiten bij water

Wandelen langs water (80%)

Genieten van uitzicht (77%)

Fietsen langs water (66%)

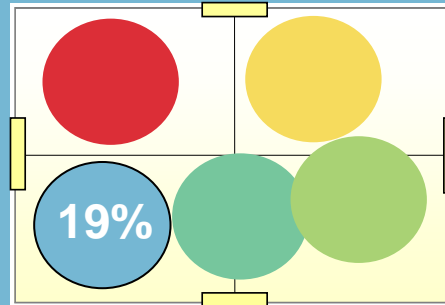
Terrasje pakken (67%)

Kijken naar planten en dieren (52%)

Genieten van natuur, vogels, planten, dieren (62%)

Picknicken (26%)

Ondernemenden



Socio-demografie

Leeftijd: gemiddeld 47.9
18 t/m 29 jaar (19%)
30 t/m 39 jaar (13%)
40 t/m 49 jaar (21%)
50 t/m 59 jaar (17%)
60 t/m 69 jaar (18%)
70 jaar en ouder (11%)

Geslacht: **++ man (64%)**
-- vrouw (36%)

Aantal personen in huishouden:
1 pers. (21%)
2 pers. (41%)
3 pers. of meer (38%)

Inkomen: onder modaal (18%)
-- modaal (23%)
++ boven modaal (59%)

Type woning: Koopwoning (70%)
Huurwoning (30%)

Omgeving: Platteland 43%
Stad 57%

Houding tav water

Stellingen (% mee eens)

Water is mooi om naar te kijken (98%)

Ik vind grachten in een stad heel mooi (93%)

Water brengt mij in contact met de natuur (83%)

Ik ga het liefst op vakantie in buurt van water (- - 77%)

Water geeft gevoel van vrijheid (- - 72%)

Ik ga graag met familie/vrienden naar water (- 72%)

Water herinnert mij aan de geschiedenis van Nederland (++)64%

Vorm van water

Natuurlijke oevers (72%)

Kronkelende vorm van water (71%)

Planten langs oevers (++) 50%

Riet langs oevers (+38%)

Langzaam aflopende oevers (36%)

Goede toegankelijkheid (- - 32%)

Strand langs oevers (- - 13%)

Waterkwaliteit

Voordelen van schoon water (gemiddelde)

Geschiktheid van water voor drinkwater (3,39)

Behoud van schoon water voor de natuur (3,37)

Geschiktheid drinkwater voor dieren (3, 00)

Kenmerken van water

Geen afval in het water (70%)

Helderheid van water (- 62%)

Geen chemische stoffen (-52%)

Aanwezigheid van vissen (51%)

Kleine dieren bij water (43%)

Vogels op/rond water (42%)

Psychografie

Karakterkenmerken:

Kalm, evenwichtig

Gezinstype:

Rustig, vrij, eigen gang gaan

Beroepen:

Beroepen waarin vrijheid centraal staat, beroepen waarin je weinig met anderen te maken hebt

Vrije tijd:

Kamperen, tv kijken, tuinieren

Waarden:

Privacy, rust, genieten van het leven

Associaties met water

Natuur (++) 84%

Rust (+) 62%

Genieten (++) 54%

Bron van leven (-) 50%

Verkoeling (46%)

Uitzicht (++) 45%

Schoonheid (++) 43%

Plezier (40%)

Vrijheid (+) 33%

Activiteiten bij water

Genieten van het uitzicht (++) 80%

Wandelen langs water (72%)

Genieten van de natuur (63%)

Terrasje pakken (58%)

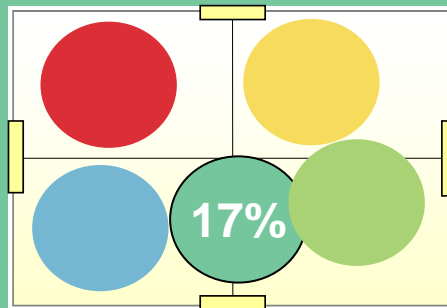
Fietsen langs water (57%)

Kijken naar planten en dieren (52%)

Aan water liggen (-) 47%

Vogels kijken (28%)

Rustzoekers



Socio-demografie

Leeftijd:

hoger dan gemiddeld: 50.0

18 t/m 29 jaar (-- 7%)

30 t/m 39 jaar (13%)

40 t/m 49 jaar (++) 31%

50 t/m 59 jaar (++) 25%

60 t/m 69 jaar (13%)

70 jaar en ouder (9%)

Geslacht:

man (++) 67%

vrouw (-- 33%)

Aantal personen in huishouden:

1 pers. (21%)

2 pers. (41%)

3 pers. of meer (38%)

Inkomen:

onder modaal (16%)

modaal (34%)

boven modaal (50%)

Type woning:

Koopwoning (69%)

Huurwoning (31%)

Omgeving:

Platteland (44%)

Stad (56%)

Houding tav water

Stellingen (% mee eens)

Water is mooi om naar te kijken (98%)

Ik vind grachten in een stad heel mooi (89%)

Ik ga het liefst op vakantie in buurt van water (74%)

Water geeft gevoel van vrijheid (81%)

Ik ga graag met familie/vrienden naar water (-) 65%

Water brengt mij in contact met de natuur (+88%)

Ik ga naar het water om tot rust te komen (73%)

Vorm van water

Kronkelende vorm van water (++) 75%

Natuurlijke oevers (62%)

Planten langs de oevers (44%)

Goede toegankelijkheid (39%)

Langzaam aflopende oevers (37%)

Riet langs de oevers (37%)

Gras langs de oevers (-- 15%)

Kwaliteit van water

Voordelen van schoon water

Geschiktheid van water voor drinkwater (-) 3,33

Behoud van schoon water voor de natuur (3,25)

Geschiktheid drinkwater voor dieren (-) 3,00

Meer woongenot (+) 2.43

Kenmerken van water

Geen afval in het water (72%)

Helderheid van water (72%)

Geen chemische stoffen (62%)

Aanwezigheid van vissen (46%)

Kleine dieren bij water (40%)

Vogels op/rond water (+) 39%

Geluid van water (+) 22%

Waterplanten onder water (+) 13%

Psychografie

Karakterkenmerken:

Eerlijk, evenwichtig

Huishouden:

Ouderwets gezellig gezin, rustig

Beroepen:

Verzorgende beroepen

Vrije tijd:

Een dagje uit, tv kijken

Waarden:

Privacy, rust, solidariteit

Associaties met water

Natuur (-- 68%)

Bron van leven (+ 66%)

Verkoeling (48%)

Hollandse geschiedenis (++ 39%)

Rust (-- 33%)

Reiniging (++ 34%)

Zuiverheid (++ 31%)

Gevaar (++ 25%)

Helderheid (++ 25%)

Vervuiling (++ 21%)

Activiteiten bij water

Wandelen langs water (-- 61%)

Genieten van het uitzicht (-- 53%)

Fietsen langs het water (-- 51%)

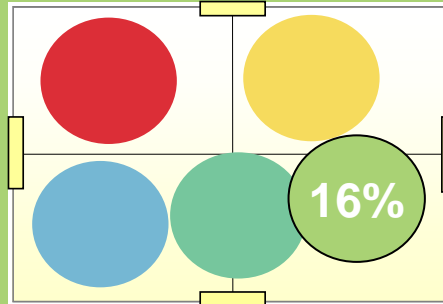
Terrasje pakken aan het water (-- 46%)

Genieten van de natuur (- 46%)

Kijken naar planten en dieren (44%)

Ik ga nooit naar het water (10%)

Voorzichtigen



Socio-demografie

Leeftijd:

hoger dan gemiddeld: 51.3

18 t/m 29 jaar (16%)

30 t/m 39 jaar (12%)

40 t/m 49 jaar (15%)

50 t/m 59 jaar (18%)

60 t/m 69 jaar (++ 27%)

70 jaar en ouder (13%)

Geslacht:

man (--37%)

vrouw (++ 63%)

Aantal personen in huishouden:

1 pers. (20%)

2 pers. (+44%)

3 pers. of meer (- 36%)

Inkomen:

++ onder modaal (20%)

modaal (35%)

boven modaal (45%)

Type woning:

Koopwoning (--61%)

Huurwoning (++ 39%)

Omgeving:

Platteland (37%)

Stad (63%)

Houding tav water

Stellingen (% mee eens)

Water is mooi om naar te kijken (-- 91%)

Ik vind grachten in een stad heel mooi (89%)

Water heeft in de eerste plaats een economische functie (++ 85%)

Water brengt mij in contact met de natuur (-- 79%)

Ik ben altijd voorzichtig met water, omdat veel water vies is (++66%)

Water herinnert mij aan de geschiedenis van Nederland (++63%)

Er is te weinig natuurlijk water in Nederland (++39%)

Water interesseert mij niet (++15%)

Vorm van water

Kronkelende vorm van water (65%)

Natuurlijke oevers (-- 50%)

Netjes verzorgde oevers (45%)

Planten langs de oevers (38%)

Langzaam aflopende oevers (37%)

Goede toegankelijkheid (-- 35%)

Kwaliteit van water

Voordelen van schoon water (gemiddelde)

Geschiktheid van water voor drinkwater (3,50)

Behoud van schoon water voor de natuur (3,22)

Geschiktheid drinkwater voor dieren (3,15)

Geschiktheid beregening gewassen (3,03)

Kenmerken van water

Geen afval in het water (79%)

Helderheid van water (68%)

Geen chemische stoffen (65%)

Geen dode dieren (++ 60%)

Aanwezigheid van vissen (-37%)

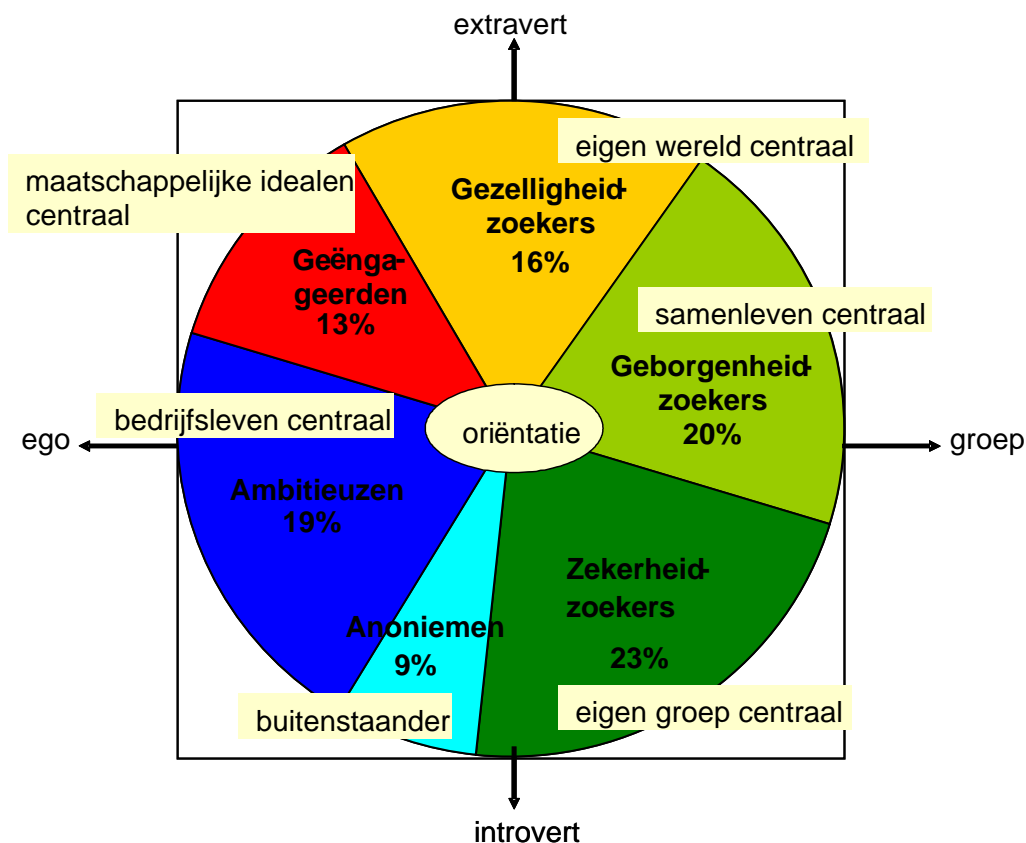
BIJLAGE 3: BURGERPROFIELEN

BIJLAGE 3: SEGMENTATIE BURGERS EN HOUDING TEN AANZIEN VAN OVERHEID

De verschillende segmenten verschillen niet alleen in hun associaties met water of in de wijze waarop zij gebruik maken van water, zij verschillen ook in hun verwachtingen ten aanzien van de overheid. Dit onderwerp is nauwelijks aan de orde gekomen in de enquête. The SmartAgent Company beschikt echter ook over kennis van de burgerprofielen van de deelnemers aan dit onderzoek. Dit is gebaseerd op ons onderzoek naar ‘overheidsbeleving’¹. Zodoende kunnen we toch iets zeggen over de wijze waarop de verschillende segmenten betrokken kunnen en willen worden bij de beleidsvorming rondom water en de waterkwaliteit.

Hieronder geven we het segmentatieschema binnen het domein ‘overheidsbeleving’ weer. Binnen het domein ‘overheidsbeleving’ onderscheiden we zes groepen van burgers die zich kenmerken door overeenkomstige waardenpatronen.

De burgerprofielen binnen het standaard BSR-model



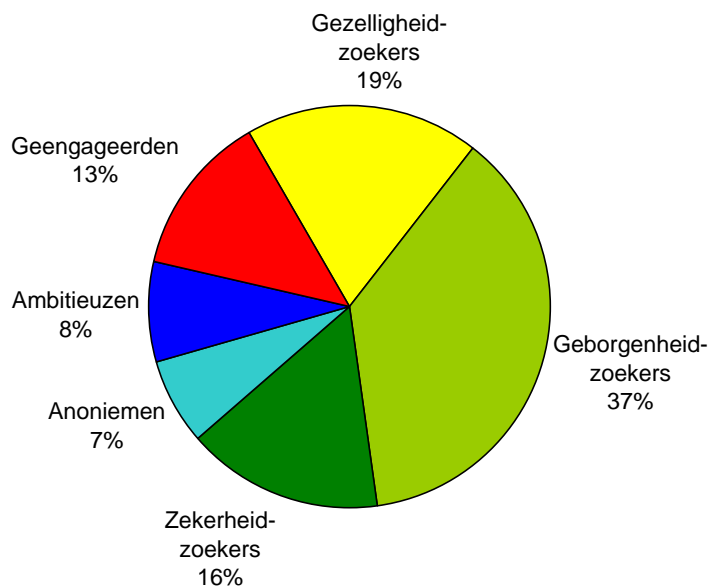
¹ The SmartAgent Company (2002 - 2006). *Belevingsmonitor Rijksoverheid en Burgersegmentatie Overheidsbeleving*. Kwantitatief en kwalitatief onderzoek in opdracht van de Rijksvoorlichtingsdienst.

Deze waardenpatronen liggen ten grondslag aan specifieke meningsvorming, een specifieke leefstijl en aan het handelen van de burger in de maatschappij. Tevens blijkt er een duidelijke relatie te zijn tussen deze waardenpatronen en de rol of de positie van de burger in de samenleving. De (perceptie van de) eigen positie die men als burger inneemt in de maatschappij blijkt daarnaast ook bepalend te zijn voor de houding ten opzichte van de overheid en de regering. In het onderstaande schema worden de zes burgergroepen weergegeven in de BSR®-belevingsruimte die ontwikkeld is voor het domein 'overheidsbeleving':

Om te bepalen hoe de verschillende watersegmenten het best betrokken kunnen worden bij beleidsvorming, geven we per watersegment een overzicht van de belangrijkste burgerprofielen.

3.1 DE GEZELLIGHEIDZOEKERS

Binnen de gezelligheidszoekers (binnen het domein water) zijn met name de burgerprofielen geborgenheidszoekers (37%) en (ook) gezelligheidszoekers (19%) sterk vertegenwoordigd. De houding ten aanzien van de overheid en van politiek van beide 'typen' burgers wordt hieronder nader omschreven.



Burgerprofiel: de Geborgenheidszoekers (37%)

De geborgenheidszoekers lijken enigszins vervreemd te zijn van politiek. Aan de ene kant geeft men aan dat men weinig begrijpt van wat er speelt, anderzijds merkt men op dat politici meer beloven dan waarmaken. Men heeft niet het gevoel dat politici

zich iets aantrekken van hun mening en men voelt zich ook niet bij machte om invloed uit te oefenen op de regering. Politiek interesseert dan ook maar matig en de actieve betrokkenheid is gering. Is men wel geïnteresseerd in politiek, dan is dat vaker in lokale dan in landelijke politiek.

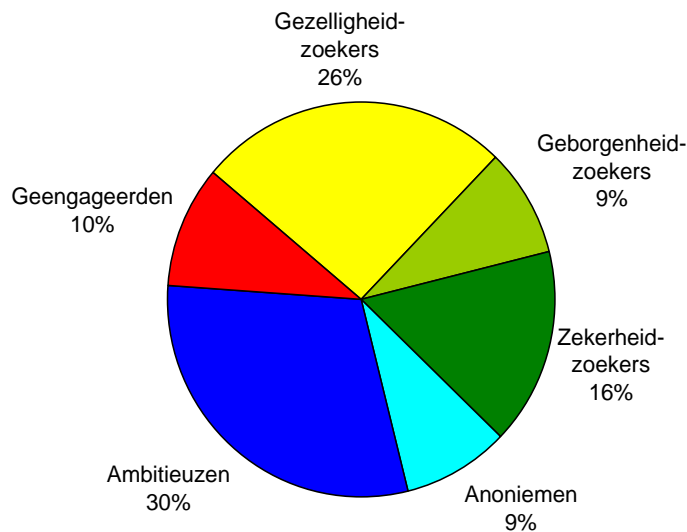
De sociale oriëntatie van deze mensen is duidelijk terug te vinden in de verwachtingen die zij hebben ten aanzien van de overheid: zo is men van mening dat het overheidsbeleid vooral gericht moet zijn op het vergroten van onderlinge betrokkenheid, hulpvaardigheid en solidariteit en van het onderlinge respect. Daarbij vindt men dat de overheid ervoor moet zorgen dat bepaalde groepen burgers niet buiten de boot vallen.

Burgerprofiel: de Gezelligheidszoekers (27%)

Politiek lijkt nauwelijks een rol te spelen in het leven van deze mensen: de focus ligt meer op het eigen leven, het eigen gezin, de eigen kennissenkring, waarvan men duidelijk geniet. Als belangrijkste taak van de overheid wordt stimuleren van burgers genoemd. De overheid' lijkt verder buiten de belevingswereld te vallen en in vergelijking tot de andere belevingsclusters is men ten aanzien van politiek tamelijk passief: men heeft er geen uitgesproken mening over -- ook niet over de Nederlandse regering --, politiek interesseert hen eigenlijk maar matig en het volgen van de politiek wordt zonde van de tijd genoemd. Een vrij grote groep geeft zelfs aan dat het ze niet zoveel kan schelen of ze nu wel of niet gaan stemmen. Een belangrijk gedeelte van deze groep geeft aan weinig te begrijpen van wat er op politiek gebied speelt. Anderzijds geeft men aan dat de overheid maar weinig van de samenleving begrijpt.

3.2 DE PLEZIERMAKERS

Binnen de pleziermakers (binnen het domein water) vormen de ambitieuzen (30%) en de gezelligheidszoekers (26%) de dominante burgerprofielen. Beide burgerprofielen hebben een andere houding ten zien van de politiek en de overheid.



Burgerprofiel: de Ambitieuze (30%)

De houding van de ambitieuze ten aanzien van de overheid is betrokken maar kritisch. Men hanteert daarbij de ‘eigen’ (zakelijke) normen en waarden bij de evaluatie van het politieke apparaat. Zo is men bijvoorbeeld van mening dat de overheid veel efficiënter moet werken, zich terughoudend moet opstellen, meer aan het bedrijfsleven moet overlaten en burgers meer moet stimuleren op allerlei terreinen. Voor wat betreft de primaire taken van de overheid vindt men dat de overheid vooral een controlerende taak heeft (handhaven van wet- en regelgeving) en zich vooral moet bezighouden met een solide economische basis.

Mensen uit dit cluster zijn vaker van mening dat de Nederlandse regering gevoelig is voor wat er zoal leeft in de samenleving; tevens is een belangrijk deel van mening dat de regering bij hun plannen zoveel mogelijk rekening houdt met de belangen van burgers en organisaties.

Burgerprofiel: de Gezelligheidszoekers (26%)

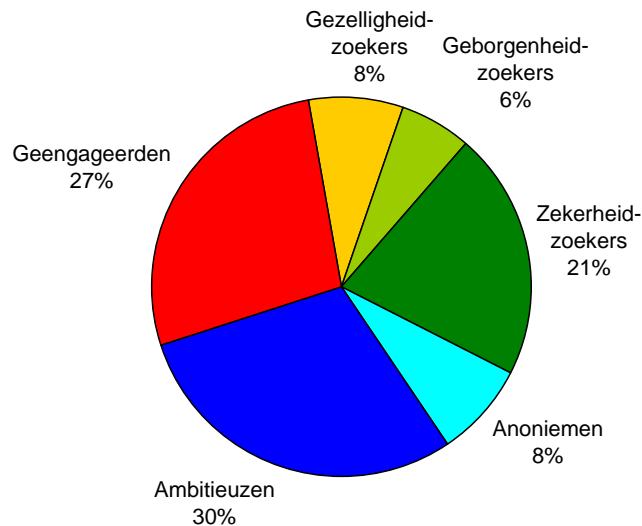
Zoals we hierboven al hebben opgemerkt, zijn de gezelligheidszoekers nauwelijks geïnteresseerd in politiek. Men heeft wel wat beters te doen. De focus ligt meer op het eigen leven, het eigen gezin, de eigen kennissenkring, waarvan men duidelijk geniet. Volgens deze groep is de belangrijkste taak van de overheid ‘het stimuleren van burgers’ genoemd. Ten aanzien van politiek is deze groep tamelijk passief: men

heeft er geen uitgesproken mening over. Politiek interesseert hen eigenlijk maar matig en het volgen van de politiek wordt 'zonde van de tijd' genoemd.

Een vrij grote groep geeft zelfs aan dat het ze niet zoveel kan schelen of ze nu wel of niet gaan stemmen. Een belangrijk gedeelte van deze groep geeft aan weinig te begrijpen van wat er op politiek gebied speelt. Anderzijds geeft men aan dat de overheid maar weinig van de samenleving begrijpt.

3.3 DE ONDERNEMENDEN

Binnen de ondernemenden (binnen het domein water) zijn de ambitieuze (30%) en de geëngageerde (27%) burgerprofielen sterk (over)vertegenwoordigd.



Burgerprofiel: de Ambitieuzen (30%)

Bij de beschrijving van de pleziermakers is de houding van de ambitieuzen ook al beschreven. Het aandeel ambitieuzen is in beide segmenten (pleziermakers en ondernemenden) even groot (30%). De houding van deze mensen ten aanzien van de overheid is betrokken maar kritisch. Men hanteert daarbij de 'eigen' (zakelijke) normen en waarden bij de evaluatie van het politieke apparaat. Zo is men bijvoorbeeld van mening dat de overheid veel efficiënter moet werken, zich terughoudend moet opstellen, meer aan het bedrijfsleven moet overlaten en burgers meer moet stimuleren op allerlei terreinen. Voor wat betreft de primaire taken van de overheid vindt men dat de overheid vooral een controlerende taak heeft (handhaven van wet- en regelgeving) en zich vooral moet bezighouden met een solide economische basis.

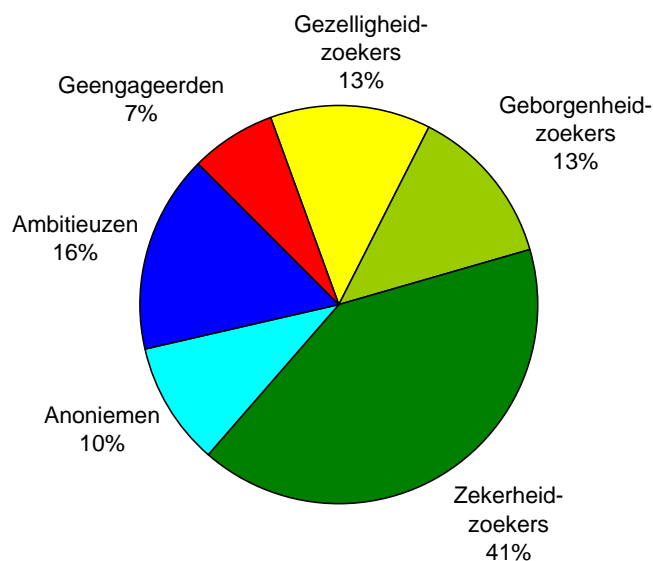
Politiek is een onderwerp waar deze groep over mee wil kunnen praten ('kennis is macht'): de belangstelling voor politiek is dan ook groot.

Burgerprofiel: de Geëngageerden (27%)

De burgers in dit segment hebben de meeste affiniteit met de overheid: ze voelen zich maatschappelijk en politiek betrokken en men is er ook stellig van overtuigd dat een 'stem' er iets toe doet. Het is een kritische en mondige groep die meer dan andere groepen behoefte heeft om actief bij de politiek betrokken te worden. Een kenmerkende uitspraak die bij deze groep past: "de overheid dat zijn we eigenlijk zelf". Tevens is men van mening dat de overheid efficiënter moet werken en zich vooral moet bezig houden met een solide economische basis.

3.4 DE RUSTZOEKERS

Binnen de rustzoekers (binnen het domein water) vormen de zekerheidszoekers de grootste groep (41%).



Burgerprofiel: de Zekerheidszoekers (41%)

Mensen met dit burgerprofiel zijn maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Ook voelt men zich over het algemeen meer betrokken bij de lokale dan bij de landelijke politiek.

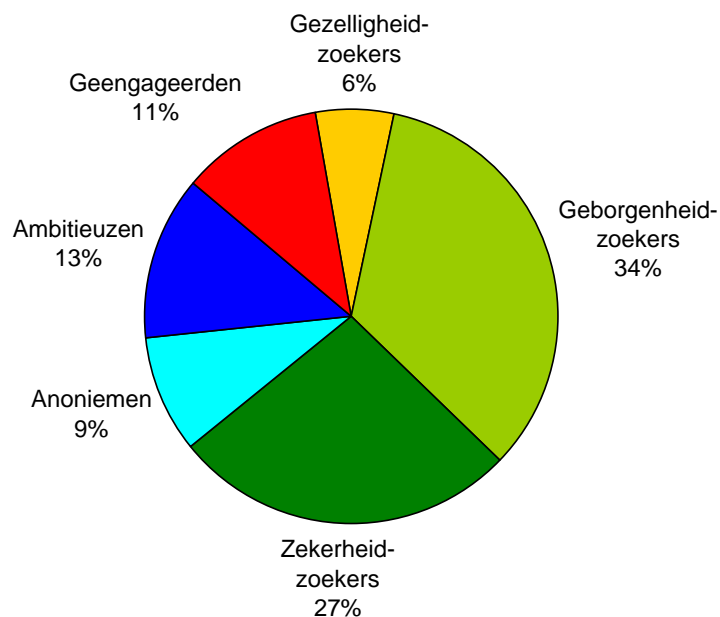
De algemene opinie binnen deze groep is dat mensen zoals zij geen invloed hebben op de regering of op het beleid.

De houding ten aanzien van de overheid is ronduit sceptisch en wantrouwend: er zou wat dat betreft gesproken kunnen worden van een vertrouwenscrisis. De meeste mensen zijn van mening dat de overheid niet gevoelig is voor wat er in de samenleving leeft en hier (dus ook) niets van begrijpt.

Voor wat de primaire taken van de overheid betreft, is men van mening dat de overheid vooral zorg moet dragen voor sociale zekerheid en veiligheid; hieraan ontleent het cluster ook mede z'n naamgeving. Het gebrek aan een gevoel van zekerheid en veiligheid in de politieke zin van het woord zal mede debet zijn aan de kritische houding van deze groep.

3.5 DE VOORZICHTIGEN

Binnen de voorzichtigen zijn de volgende burgerprofielen dominant: geborgenheidzoekers (34%) en zekerheidszoekers (27%).



Burgerprofiel: de Geborgenheidzoekers (34%)

De geborgenheidzoekers lijken enigszins vervreemd te zijn van politiek. Aan de ene kant geeft men aan dat men weinig begrijpt van wat er speelt, anderzijds merkt men op dat politici meer beloven dan waarmaken. Men heeft niet het gevoel dat politici zich iets aantrekken van hun mening en men voelt zich ook niet bij machte om invloed uit te oefenen op de regering. Politiek interesseert dan ook maar matig en de actieve betrokkenheid is gering. Is men wel geïnteresseerd in politiek, dan is dat vaker in lokale dan in landelijke politiek.

De sociale oriëntatie van deze mensen is duidelijk terug te vinden in de verwachtingen die zij hebben ten aanzien van de overheid: zo is men van mening dat het overheidsbeleid vooral gericht moet zijn op het vergroten van onderlinge betrokkenheid, hulpvaardigheid en solidariteit en van het onderlinge respect. Daarbij vindt men dat de overheid ervoor moet zorgen dat bepaalde groepen burgers niet buiten de boot vallen.

Burgerprofiel: de Zekerheidszoekers (27%)

Mensen met dit burgerprofiel zijn maatschappelijk betrokken, maar dan vooral op lokaal niveau, binnen de eigen groep, de eigen leefwereld. Ook voelt men zich over het algemeen meer betrokken bij de lokale dan bij de landelijke politiek.

De algemene opinie binnen deze groep is dat mensen zoals zij geen invloed hebben op de regering of op het beleid.

De houding ten aanzien van de overheid is ronduit sceptisch en wantrouwend: er zou wat dat betreft gesproken kunnen worden van een vertrouwenscrisis. De meeste mensen zijn van mening dat de overheid niet gevoelig is voor wat er in de samenleving leeft en hier (dus ook) niets van begrijpt.

Voor wat de primaire taken van de overheid betreft, is men van mening dat de overheid vooral zorg moet dragen voor sociale zekerheid en veiligheid; hieraan ontleent het cluster ook mede z'n naamgeving. Het gebrek aan een gevoel van zekerheid en veiligheid in de politieke zin van het woord zal mede debet zijn aan de kritische houding van deze groep.



Burgerbeelden Waterkwaliteit

*- definitief -
30 november 2007*

november 2007

Auteurs:
Jeroen Haan
Joost Zonneveld

COLOFON

Het rapport van de focusgroepen 'Burgerbeelden Waterkwaliteit' maakt onderdeel uit van het project Burgerbeelden Waterkwaliteit voor het ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water, programma Water en Kwaliteit. In dit kader zijn tevens verschenen: een literatuuronderzoek 'Voorverkenning Burgerbeelden Waterkwaliteit' (april 2007) en een rapportage over de Enquête Burgerbeelden Waterkwaliteit (november 2007). Dit verslag van de focusgroepen is verschenen onder verantwoordelijkheid van De Beuk.

Opdrachtgever:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water: *Monique Berendsen, John Maaskant*

Gedelegeerd opdrachtgever:

Ministerie van Verkeer en Waterstaat, RWS Waterdienst: *Erna Ovaa (projectleider), Marinka van Vliet (deelprojectleider Enquête), Hans van Twuiver (deelprojectleider Focusgroepen), Marc Peerdeman (inbreng economie)*

Begeleidingscommissie:

Paul Basset (VROM), Tinco Lycklama à Nijeholt (Provincie Gelderland) / Luc Absil (provincie Zuid-Holland), Pia Eckstein (Unie van Waterschappen) / Inka Vogelaar (Unie van Waterschappen), Martin Bouwman (waterschap De Dommel), Janneke Werneke (IVN Nederland), Margit van Wessel (Universiteit Wageningen, sectie Communicatiewetenschap), Silvia Schikhof (DG Water, programma Regie Stroomgebieden) / Saskia Ras (DG Water, programma Regie Stroomgebieden), Ingrid Zeegers (RWS Waterdienst).

Uitgevoerd door:

De Beuk, Jeroen Haan en Joost Zonneveld

Hippolytushoef, november 2007

1. INLEIDING	5
Werving van de deelnemers en verantwoording	5
2. BELEVING EN OORDEEL WATERKWALITEIT	9
Helderheid	9
Geur	9
Viezigheid	10
Leven	10
Kleur	10
Rust en Ruimte	11
Mentaliteitsverandering	11
Vertrouwen in meten waterkwaliteit	11
Basiskwaliteit	12
3. WATERKWALITEIT IN RELATIE MET DE FYSIEKE OMGEVING	13
Zwemmen naast industrie	13
Integreer water- en ruimtelijke kwaliteit	14
Pas op voor trends	14
Organisatie landschappelijke kwaliteit	14
Zonering recreatie in het water	15
4. MAATREGELEN IN HET VELD	16
Prioriteiten voor schoon water	16
Zelfreinigend vermogen	17
Natuurvriendelijke oevers	17
<i>Juiste oevers op juiste plek</i>	17
<i>Intensiever beheer</i>	17
<i>Beleving</i>	17
<i>Toegankelijkheid</i>	17
Natuurvriendelijke oevers in de stad	18
5. BATEN VAN EEN GOEDE WATERKWALITEIT	19
Voordelen goede waterkwaliteit	19
6. BETREKKEN VAN BURGERS BIJ BELEID EN BEHEER	23
Informatiebehoefte	23
<i>Lokaal</i>	23
<i>Website</i>	23
Burgers en overheid	24
<i>Betrek burgers bij water</i>	24
<i>Verantwoording afleggen</i>	24
<i>Wat kunnen burgers zelf doen?</i>	25
Hoe moet de overheid burgers benaderen?	25
<i>Direct en persoonlijk</i>	25
<i>Vorm en vertalen naar de burger</i>	25
<i>Soorten mensen</i>	26
7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	27
Aanbeveling 1	28
Aanbeveling 2	28

Aanbeveling 3	29
Aanbeveling 4	30
Aanbeveling 5	30
Aanbeveling 6	30
Aanbeveling 7	30
Bijlage 1	31
Burgers die deelgenomen hebben aan de focusgroepen van het project Burgeradvies	
Bijlage 2	32
Boodschap van de deelnemers aan DG Water en RIZA	
Bijlage 3	31
Moderatorgids bij focusgroepen Mooi Water in Nederland	
Bijlage 4	38
Draaiboek bij programma 28 augustus 2007, Burgeradvies Mooi water in Nederland	
Bijlage 5	42
Veldbezoek Water deel A, kijkwijzer	
Bijlage 6	44
Veldbezoek Water deel B, kijkwijzer	

1. INLEIDING

In dit rapport brengt organisatie-adviesbureau De Beuk de beleving van burgers ten aanzien van (oppervlakte)water en de waardering van de kwaliteit daarvan in beeld. Aanleiding van dit onderzoek is de ontwikkeling dat DG Water van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat bij de voorbereiding van beleid meer rekening wil gaan houden met het beeld dat burgers hebben van water en de kwaliteit daarvan.

Burgers letten namelijk op andere zaken en zullen daarom andere aspecten van het water en de omgeving belangrijk vinden dan experts die letten op de fysieke waterkwaliteit (chemisch, bacteriologisch, ecologisch). Bovendien verschillen burgers onderling. Niet iedere burger beleeft en waardeert water en de kwaliteit daarvan op dezelfde wijze. In dit rapport wordt daarom ook aandacht besteed aan de verschillende beleving van water van burgers en hun waardering van waterkwaliteit.

Waterkwaliteit wordt in dit onderzoek breed opgevat. Hierbij wordt waterkwaliteit ook bekeken in samenhang met ruimtelijke kwaliteit, zoals de vormgeving van de oevers, en in samenhang met activiteiten, zoals zwemmen en vissen.

Dit onderzoek staat niet op zichzelf. Het is een onderdeel van het grotere project Burgerbeelden Waterkwaliteit. Dit project kent meerdere doelen. Op de (middel)lange termijn wil het project bijdragen aan:

- a) een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid ('van stoffen meten naar gebiedskwaliteit realiseren')
- b) een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers (opzetten 'burgerbril').

Op de korte termijn kunnen de resultaten van het project mogelijk al zinvol zijn voor:

- c) het komen tot maatwerk bij de concretisering van doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water
- d) aanvulling van de baten-kant van de MKBA voor de Kaderrichtlijn Water
- e) aansprekend verwoorden van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burgers

Tijdens het proces is aan burgers gevraagd wat hun opvattingen zijn over de waterkwaliteit in Nederland, wat waterkwaliteit voor hen betekent. Aan de deelnemers is ook gevraagd om prioriteiten te stellen en mogelijke verbeteringen aan te geven. In dergelijke situaties nemen burgers even plaats op de stoel van de beleidsmakers. Het is juist die dubbelrol die een project Burgeradvies interessant maakt: aan burgers wordt gevraagd om niet alleen vanuit hun eigen perspectief te redeneren, maar ook mee te denken met de beleidsmakers die soms voor moeilijke keuzes staan. Tegelijk komt met het Burgeradvies het perspectief van de burger binnen in de wereld van de waterprofessionals van het ministerie. Die wederzijdse beïnvloeding, het gesprek tussen burger en professional, is wat centraal staat in het project Burgeradvies.

In samenwerking met Organisatie-adviesbureau De Beuk hebben DG Water en RIZA een traject opgezet waarin naar een Burgeradvies is toegewerkt. De betrokken burgers is soms gevraagd om te antwoorden op gerichte vragen maar hebben ook alle ruimte gekregen om vrij uit te praten over waterkwaliteit. De burgers hebben de input geleverd voor dit advies, en daarom is het ook hún advies.

Toch hebben de burgers niet zelf achter de typemachine plaatsgenomen, de tekst is door De Beuk samengesteld op basis van opmerkingen, gedachten, gevoelens, wensen en verhalen van burgers over waterkwaliteit. Het zal niet verbazen dat dat een bijzonder brede waaier van opmerkingen oplevert. Bovendien bestaat 'de burger' niet, meningen kunnen immers verschillen. In het Burgeradvies is geprobeerd om die brede schakering te behouden en waar mogelijk te bundelen. In dit document worden de 'burgerbeelden waterkwaliteit' naar voren gebracht.

Het gaat over de manier waarop burgers kijken naar water, de beleving en waardering van waterkwaliteit en om de dilemma's die daarbij voor burgers belangrijk, herkenbaar en betekenisvol zijn.

Het voorliggende Burgeradvies is dan ook niet 'het definitieve oordeel van de burger' over waterkwaliteit. Niet alleen bestaat 'de burger' niet, burgers kunnen ook in de loop der tijd van mening veranderen, anders reageren op (veranderingen in) het beleid en beïnvloed worden door maatschappelijke ontwikkelingen. Om al die redenen is dit Burgeradvies niet een eindpunt, maar heeft het alleen betekenis als er vervolg aan gegeven wordt. Het Burgeradvies heeft de potentie om als startpunt van een dialoog over waterkwaliteit met de samenleving te dienen.

Werving van de deelnemers en verantwoording

Het proces dat tot het Burgeradvies heeft geleid, is begonnen met een oriënterende bijeenkomst (op 28 augustus 2007 in Utrecht) waar de directeur Water van het ministerie, mevrouw Renske Peters, uitleg gaf over het belang van het project en wat er met het Burgeradvies gedaan gaat worden. Daarna is in groepjes aan de hand van een aantal vragen gesproken over water en waterkwaliteit. In de groepsgesprekken werd duidelijk dat vanuit verschillende perspectieven - omgeving, activiteiten, verbeteringen en voordelen - naar water kan worden gekeken.

Vervolgens werd een veldbezoek georganiseerd om te kijken naar water en zijn omgeving (op 15 september 2007 in Zutphen en omgeving). Tijdens het veldbezoek hebben de deelnemers met een aantal verschillende 'brillen' (perspectieven) leren kijken naar water. Zo konden zij zich een beeld vormen over wat water en waterkwaliteit betekenen voor mensen (gebruikers, recreanten, bewoners) dieren en planten én van de wijze waarop water en zijn omgeving op elkaar inwerken (stedelijke, landelijke en natuurlijke omgeving). Ook konden zij vragen stellen aan een aantal waterdeskundigen.

Tenslotte zijn op 28 en 29 september 2007 op het ministerie van Verkeer en Waterstaat in Den Haag drie focusgroepen georganiseerd. In die groepsgesprekken zijn burgers met (deels) gelijke leefstijlen met elkaar in gesprek gegaan over een aantal thema's om deze verder uit te diepen. Ook is gevraagd om suggesties voor het waterbeleid te doen en hoe het ministerie van Verkeer en Waterstaat burgers daarbij kan betrekken. De resultaten van deze zoektocht, de bouwstenen die de drie bijeenkomsten hebben opgeleverd,

worden beschreven in dit voorliggend Burgeradvies. Niet alleen de argumentatie van de burgers komt daarin naar voren, aan het einde van het advies zijn de gedachten en ideeën over waterkwaliteit gevat in conclusies en aanbevelingen. Die aanbevelingen richten zich zowel op de inhoudelijke kant van waterkwaliteit als op het ingezette proces tussen burger en waterprofessional.

Het proces dat met betrokken burgers is gestart was een zoektocht met burgers die wel met water leven, maar (meestal) niet als deskundige met water werken. Onder de deelnemers waren mensen die op een of andere manier een band met water hebben (gehad), als bewoner naast een rivier, als oud-zeeman of als wetenschapper. Ook bleek relatief vaak dat uitspraken van ouders of grootouders over water meegegeven zijn in de opvoeding. Sommige burgers die enthousiast hebben gereageerd, bleken ook beroepsmatig betrokken bij water. Hen is gevraagd zich te concentreren op hun mening als burger.

De werving van de deelnemers heeft plaatsgevonden per e-mail, post, telefonisch en via persoonlijke contacten. In eerste instantie is een grote groep mensen per post benaderd met een uitnodiging van het ministerie van Verkeer en Waterstaat. De adressen zijn op aselecte wijze gehaald uit de database van relaties van De Beuk.

Ongeveer 120 mensen uit het netwerk van De Beuk zijn aangeschreven om deel te nemen aan het burgeradvies over waterkwaliteit, later is de uitnodiging nog naar 300 mensen gemaïld. In totaal hebben ongeveer 60 burgers meegewerkt aan het Burgeradvies. Het voordeel van een relatief klein aantal mensen is dat daarmee een gesprek gevoerd kan worden dat dieper ingaat op argumentatie, wensen en suggesties over het bewuste onderwerp. Het nadeel is natuurlijk dat de resultaten gebaseerd zijn op een beperkte groep Nederlanders.

Door verschillende burgers is tijdens het proces opgemerkt dat bepaalde groepen, zoals alloctonen en lager opgeleiden, gemist zijn. Dat is volgens sommigen jammer, omdat uiteenlopende soorten burgers op verschillende manieren gebruik maken en genieten van waterlandschappen. De mensen die aan het Burgeradvies hebben meegewerkt zijn over het algemeen relatief hoog opgeleid en hebben een gemiddeld hoge leeftijd.

De groep burgers die meedeed aan dit meer kwalitatieve deel van het project is tijdens de laatste bijeenkomst in drie subgroepen verdeeld. Iedere subgroep heeft een eigen profiel, gebaseerd op een enquête van de SmartAgent Company, uitgevoerd in opdracht van Verkeer en Waterstaat. Daarin zijn verschillende leefstijlen gedefinieerd (geel, rood, blauw, aqua en groen) die een preferente leefstijl representeren.

Volgens de SmartAgent Company zien die er als volgt uit:

Kleur	Waarden	Water
Rood 'Pleziermakers'	Ruimdenkend, spontaan, druk, dynamisch, sportief, gezellig avondje met vrienden, avontuurlijk	Een bron van plezier en genieten
Geel 'Gezelligheidszoekers'	Eerlijk, spontaan en warm, gezelligheid en harmonie. Vriendschap en genieten van het leven	Natuur, rust, genieten en vrijheid

Blauw 'Onder- nemenden'	Kritisch, intelligent, zelfbewust, ruimdenkend en sportief. Vrijheid en onafhankelijkheid. Carrière en succes in het leven	Bron van leven, natuur, Hollandse geschiedenis, energie, beweging, reiniging en traditie
Aqua 'Rustzoekers'	Kalm, evenwichtig, rustig, introvert en teruggetrokken leven maar vrijheid en onafhankelijkheid	Natuur, rust, genieten, uitzicht en schoonheid
Groen 'Voorzichtigen'	Eerlijk, evenwichtig, rustig en 'ouderwets gezellig'. Solidariteit, privacy en rust. (hechte) kleine sociale kring	Bron van leven, Hollandse geschiedenis, reiniging, zuiverheid, gevaar, helderheid en vervuiling

(Bron: *Waardering van waterkwaliteit, de SmartAgent Company, 2007*)

De onderzoekers van de SmartAgent Company vatten de verschillen tussen de leefstijlgroepen met betrekking tot hun houding ten opzichte van water in hun rapport als volgt samen:

"Het gele, het blauwe en het aqua segment associëren het water vooral met natuur, bron van leven, rust en genieten. Deze segmenten verschillen wel op een aantal andere punten van elkaar, onder andere qua psychografie en houding ten aanzien van de overheid. Het rode segment associeert water vooral met plezier, verkoeling en waterpret. Het groene segment heeft wat minder positieve associaties met water. Mensen uit het groene segment associëren water bijvoorbeeld vaker met reiniging, gevaar en vervuiling. Niet alleen de associaties met water verschillen tussen de segmenten, ook de wijze waarop zij van het water gebruik maken verschilt. Zo doet het rode segment vaker aan actieve watersport, en gaat het groene segment minder vaak naar het water. Daarnaast beoordelen de segmenten de vorm van het water en de oevers ook op verschillende wijze. Dit hangt deels samen met de associaties met water en met het gebruik van het water. Mensen die naar het water gaan om van de natuur te genieten (voornamelijk blauw en aqua), hechten bijvoorbeeld meer waarde aan natuurlijke oevers. Het rode segment (en in mindere mate ook het gele segment) zou juist meer stranden, gras of terrasjes aan de waterkant willen zien."

(Bron: *Beleving van Water en Waterkwaliteit, de SmartAgent Company, 2007*)

Tijdens de bijeenkomsten waarop dit Burgeradvies is gebaseerd, is met drie groepen gewerkt (rood, blauw en geel/aqua). In het Burgeradvies wordt beperkt verwezen naar deze groepen. Onder andere vanwege de kleine groep burgers is het niet goed mogelijk om duidelijk onderscheid naar kleur te maken. Het kwantitatieve onderzoek van SmartAgent Company biedt daarover meer inzicht. Verder is het zo dat niemand in een hokje past, maar dat er verschillen in de manier van kijken en beleven van water zijn opgezocht.

2. BELEVING EN OORDEEL WATERKWALITEIT

In dit hoofdstuk komt naar voren hoe burgers denken over de chemische kwaliteit van water. Hoe beoordelen zij de waterkwaliteit, hoe doen ze dat en wat vinden ze gewenst?

De burgers die aan het Burgeradvies hebben meegedaan, vinden water belangrijk. De beleving van water is veelzijdig en die heeft invloed op de inschatting of water schoon is. Voor iedereen is schoon water van belang, ook al denkt niet iedereen daar dagelijks over na.

Toch is dat ook een geruststellende constatering, want over het algemeen bestaat het beeld dat het met de waterkwaliteit in Nederland de laatste jaren veel beter gesteld is. "Ik vond het opvallend dat het mogelijk is om water uit de IJssel te drinken, dat je er doorheen kunt kijken en dat je je er in zou kunnen wassen."

Water roept bij veel mensen positieve associaties op. Als aan waterkwaliteit wordt gedacht, dan gaat het over de rustgevende kwaliteit van water, een recreatieplas waarin gezwommen kan worden of water dat drinkbaar is. Viezigheid en gevaar worden door de burgers die aan het project hebben meegedaan maar beperkt genoemd. Onder 'waterkwaliteit' worden veel verschillende dingen verstaan. Het gaat zowel om de chemische samenstelling van water als om de gebiedskwaliteit, de visuele kant van water in het landschap als geheel.

Duidelijk is dat veel burgers vinden dat ze specifieke kennis missen om goed over waterkwaliteit te praten. Sommigen merken op dat dat jammer is. "Ik wil liever eerst kennis van zaken hebben en dan een mening geven. Nu wordt mijn mening gevraagd zonder dat ik op basis van kennis een goede afweging kan maken." Bij de beoordeling of water wel of juist niet schoon is, spelen zintuiglijke ervaringen een belangrijke rol. "De gemiddelde burger kan alleen iets zeggen over wat die ziet."

Helderheid

Wat de chemische samenstelling van water betreft, bestaat brede overeenstemming over het feit dat het zien van water weinig zegt over wat er in zit. "Ik vond het frappant dat het water van de IJssel zo helder is. Als ik er doorheen vaar vraag ik me altijd af: is dit nu schoon water of niet? Kan ik hier zwemmen?" De helderheid van het water zegt echter niets over de kwaliteit: "we laten ons foppen. Als het helder is denken wij dat het schoon is."

Geur

Waar sommigen zeggen dat stank "het water geen betrouwbaar gevoel geeft" en geurloosheid impliceert dat het water schoon is, vinden anderen dat dat niet in alle gevallen opgaat. "De zee moet je ruiken." Het gaat erom welk water geur afgeeft, want binnenmeertjes worden eerder als betrouwbaar ervaren als die geen geur afgeven.

Ook de grachten in de grote steden worden in dat kader genoemd. "In de grachten in de stad, daar laat ik m'n honden niet in zwemmen, het stinkt daar enorm." Er worden echter ook goede voorbeelden van stedelijk water genoemd.

"Een mooi voorbeeld is het IJ in Amsterdam, het stinkt niet en er is veel recreatievaart." Burgers zijn het eens dat geuren zoals een diesellucht afbreuk doen aan het idee dat het water schoon is.

Viezigheid

Duidelijk is dat de betrokken burgers het lozen van chemische stoffen op zee en door de industrie afkeuren. Dat wordt als "verschrikkelijk" ervaren. Zij menen echter te weten dat de waterkwaliteit wel al veel verbeterd is. Ook vinden zij dat troep in het water zoals plastic zakken, winkelwagentjes en andere zaken die niet in het water thuis horen, geweerd moet worden. Het gaat hier vooral om zichtbare vervuiling en viezigheid.

Zelfs als het water schoon en drinkbaar is, "maar er even verderop een dikke plak troep op het water ligt, dan doet dat wat in je hoofd". Opvallend is overigens dat weinig slechte voorbeelden hiervan genoemd kunnen worden. Alleen de stedelijke grachten brengen het er niet goed vanaf.

Als men de achtergrond van een verschijnsel (bijvoorbeeld schuim) in het water niet kent, wordt het al snel als negatief gevolg van menselijk handelen gezien. Door informatie gaat men anders kijken. "Bij schuim op het water dacht ik altijd: dat is vies. Maar het was een eye-opener om te horen dat dat niet zo hoeft te zijn. Het kan ook door andere oorzaken gaan schuimen."

Leven

Het zien van dieren en planten in het water is voor een flink deel van de betrokken burgers een reden om het bewuste water als schoon te beschouwen. Natuurlijk water lijkt ook door steeds meer mensen als schoner beschouwd te worden dan chemisch gecontroleerd water, zoals een chloorbad. "Ik vind water waar leven in zit een schoner idee geven dan een chloorbad."

Dat leven over het algemeen meer als een teken van verbeterde waterkwaliteit wordt beschouwd, heeft ook te maken met de zichtbare verbetering van de waterkwaliteit in de afgelopen decennia. "Twintig jaar geleden stonk het water, nu kan je zwemmen in de Rijn. In België en Duitsland gebeurt eveneens meer om water schoon te krijgen."

Overigens wil dat niet zeggen dat er geen negatieve kanten aan 'het leven in het water' zitten. De aanwezigheid van ratten vinden verschillende mensen geen prettig idee. Voor sommigen zit het idee dat natuurlijk buitenwater niet fris is, diep ingebakken. "Als je altijd geleerd hebt dat buitenwater niet drinkbaar is, dan doe je dat ook niet zomaar als het wel kan."

Als het gaat om het leven 'van' het water, de beweging die daarin zit, dan geldt over het algemeen dat water dat beweegt - kabbelt of stroomt of soms hoog en dan weer laag staat - gemakkelijker als betrouwbaar wordt ervaren dan stilstaand water. Water dat beweegt, spoelt door.

Kleur

Ook de kleur heeft invloed op de ervaren waterkwaliteit. "Als er veel modder met de rivier meekomt, dan is die geler van kleur en dat is minder aantrekkelijk dan wanneer de zon er op schittert". Toch vinden anderen dat de kleur niets zegt over de (chemische) kwaliteit. Dat kan alleen met controles op chemische stoffen.

Rust en Ruimte

De landschappelijke kwaliteit van water wordt door burgers ook van belang gevonden. Allerlei associaties komen bij burgers op: het is prettig om op gebieden met groen en water uit te kijken. Het organische karakter van het landschap en 'het vinden van rust in iets dat beweegt' spelen daarbij een rol, ook al leggen burgers verschillende accenten.

Zo is het van belang 'dat je weg kunt kijken' en wordt een meanderende rivier in tegenstelling tot de rechte lijnen van een kanaal door veel mensen als mooi en rustgevend ervaren. Water heeft dan ook een meditatieve kant die door veel burgers wordt gewaardeerd. Het hoeft dan overigens niet alleen om rustige plekken te gaan. Zo genieten mensen ook van water als daar allerlei activiteiten plaatsvinden zoals de Rotterdamse haven. "Dat is net zo rustgevend als de stilte bij de Berkel."

Een burger noemt een filosofische betekenis van water met een sterk romantisch gevoel, namelijk "het stromende water dat nooit meer terugkomt."

Mentaliteitsverandering

Enkele opmerkingen van burgers duiden op een verandering ten aanzien van de omgang met water. Schoon water wordt over het algemeen belangrijk gevonden en de indruk bestaat dat daarvoor in de laatste jaren veel meer aandacht is gekomen. Zo werd het IJ vroeger als afvalbak gebruikt. Nu is dat niet meer het geval en kunnen veel burgers nauwelijks voorbeelden noemen van plekken waar het water in Nederland smerig is. "Een echt vieze plek is de Schelde op de grens tussen Nederland en België, maar gelukkig wordt ook in het achterland gewerkt aan betere waterkwaliteit."

Toch vinden sommigen dat het weghalen van het vuil symptoombestrijding is. "Het gaat om het gedrag, er moet ingezet worden op het 'opvoeden' van mensen om het water niet als vuilnisbak te gebruiken." Over het algemeen is duidelijk dat ook onder burgers een mentaliteitsverandering heeft plaatsgevonden. Toch is het van belang dat de overheid blijft duidelijk maken dat vervuiling van het water ongewenst is. Een burger zegt dat we het in eigen hand hebben: "Nederland kan een mooie delta zijn of het afvoerputje van Europa."

Vertrouwen in meten waterkwaliteit

Onder de betrokken burgers bestaat overeenstemming over het feit dat het meten van stoffen in het water van groot belang is. "Al is het maar preventief." En: "Je moet op tijd weten of er een gevaar bestaat voor het oppervlaktewater, met name als dat ook als drinkwater wordt gebruikt". Maar niet alleen stoffen die er niet in horen moeten worden gemeten, meten is ook nodig om te weten of belangrijke stoffen in het water ontbreken.

Meten wordt gezien als een garantie voor de veiligheid van mens en dier. Toch zijn er ook wat relativerende geluiden te horen. "Als wat minder gemeten wordt, dan ontstaan niet direct Middeleeuwse toestanden." Iemand anders vindt dat meten schijnveiligheid met zich mee brengt. "Je kunt meten wat je wilt, maar je kunt niet alles controleren. Daarom is het volgens mij van belang om grove normen te hanteren tussen bijvoorbeeld natuurgebieden, zwemwater en havens."

Het idee bestaat dat waterbeheerders voornamelijk bezig zijn met het meten van de waterkwaliteit, maar niet iedereen weet dat zeker. Het wordt in ieder geval prettig gevonden dat iemand bijhoudt of overstromingen te verwachten zijn.

Over het algemeen lijkt er vertrouwen in te bestaan dat professionals dat uitvoeren. "Voor het gros van de burgers is de uitvoering van het waterbeleid onzichtbaar en vaak erg specialistisch." Er zijn ook burgers die juist daarom meer informatie over de waterkwaliteit zouden willen hebben. Daarbij spelen bijvoorbeeld berichten in de media mee dat er steeds meer burgers zijn die medicijnen door de gootsteen laten stromen, die weer in het water buiten terecht komen.

Basiskwaliteit

Diverse burgers doen suggesties voor de (chemische) kwaliteit waaraan het water in Nederland minimaal moet voldoen: "We moeten terug naar de situatie dat we op veel plekken kunnen zwemmen. Dat is belangrijk voor de recreatie. De betrouwbaarheid van water is essentieel". Een ander denkt daar net iets anders over: "Wat mij betreft gaat het om een basiskwaliteit in heel Nederland, die betekent dat als je erin valt, dat je dan niet meteen ziek wordt".

Anderen vinden het van belang om naar de functie van het water te kijken, onderscheid in kwaliteit is dan toegestaan: "Niet in al het open water hoeven waterlelies te zijn - ook al moeten ze wel in overvloed in Nederland aanwezig zijn. Het hangt van de functie af". Een ander zegt dat "in industrieel gebied van mij ook geen waterlelies hoeven te zijn. Maar waar is de grens? Laten we boeren in het kassengebied hun gang gaan?".

De meeste betrokken burgers vinden dat een basiskwaliteit voor al het water nodig is "omdat alles met elkaar verbonden is. Ook al staat niet al het water met elkaar in verbinding, vogels maken geen onderscheid tussen water van verschillende kwaliteit. En: "vissen zwemmen van het ene naar het andere gebied". Ook vinden verschillende burgers dat een basiskwaliteit van belang is vanwege mensen die in het water zwemmen.

Toch vindt niet iedereen een basiskwaliteit in heel Nederland realistisch. Als voorbeeld wordt de Nieuwe Waterweg genoemd. "Van mij mag op grote vaarroutes de economie een voorname rol spelen."

3. WATERKWALITEIT IN RELATIE MET DE FYSIEKE OMGEVING

De relatie tussen waterkwaliteit en de fysieke omgeving is een thema waar burgers ook uitgesproken meningen over hebben. Een mooie fysieke omgeving, met veel ruimte, rust en leegte maakt dat het water als van hoge kwaliteit wordt beleefd. Elementen die de schoonheid doorbreken, zoals bedrijventerreinen of bepaalde activiteiten, kunnen die rust verstoren en doen daarmee af aan deze kwaliteit. De vraag is in hoeverre water en de bebouwde omgeving elkaar aanvullen of dwars zitten en wat waterbeheerders daar aan zouden kunnen doen.

Zwemmen naast industrie

Waterkwaliteit is een breed begrip. Naast de chemische kwaliteit van water is de manier waarop water als landschappelijke kwaliteit betekenis heeft van belang. Sommige burgers vinden dat industrie, natuur en recreatie op zich best naast elkaar kunnen bestaan.

Zowel goede als slechte voorbeelden worden genoemd. Een deelnemer vindt dat in IJmuiden waterkwaliteit en industrie elkaar zelfs versterken. Ook anderen vinden het beeld van de Hoogovens aan de kust mooi, ook al geldt dat niet voor iedereen.

Er wordt gewezen op het feit dat "het in Duitsland hip is om naast een fabriek aan het strand te liggen. Het kan dus wel". Een ander voorbeeld is The Beach in Rotterdam; havens worden niet meer alleen gebruikt voor havenactiviteiten. De romantiek van de haven is al enige tijd in opkomst en dat past bij de gelijk oplopende trends van herwaardering van de stad, de vergrijzing en stijgende behoefte aan waterrecreatie.

De deelnemers signaleren dat ook nieuwe Nederlanders gebruik maken van plekken bij het water, bijvoorbeeld om te picknicken. De diversiteit van gebruik van water op veel verschillende plekken lijkt alleen maar toe te nemen. Opvallend is dat mensen van een grote diversiteit van soorten water kunnen genieten.

Verder wordt opgemerkt dat industrie langs het Naardermeer bijvoorbeeld niet zou passen. Er moet goed gekeken worden waar industrie inpasbaar is of (combinaties van) functies logisch zijn. "Een visafslag bij de zee kan wel goed." Een voorbeeld waarover meerdere burgers zich verbazen is de wens om in de uiterwaarden te bouwen. De reden daarvan wordt niet begrepen.

"Waterkwaliteit is ook: opletten waar je wel en niet bouwt. Waarom allemaal in Amsterdam? Het ergste vind ik: bouwen in de uiterwaarden." Ook wordt genoemd dat bijvoorbeeld op mooie plekken zoals bij de IJssel ook heel leuke bouwwerken staan. "Verzin wat mooiers." Volgens een andere burger bevinden sloperijen zich altijd in de buurt van water. "Dat moet je veel beter in kaart brengen en daar beleid op voeren."

Ook vinden verschillende mensen dat de lange termijn veel beter in het vizier moet komen. Een voorbeeld hoe het niet moet, is de opwarming van water in de buurt van elektriciteitscentrales. Dat heeft negatieve gevolgen voor de flora en fauna. "In dat geval is niet goed nagedacht over de lange termijn, terwijl we daar veel meer naartoe moeten."

Integreer water- en ruimtelijke kwaliteit

Als gebieden worden (her)ontwikkeld, bijvoorbeeld door stadsuitbreiding, is het de vraag in hoeverre waterbeheer daarbij een rol zou moeten spelen en op welke manier.

De meeste burgers vinden dat van een integrale aanpak sprake moet zijn. "De kwaliteit van een gebied wordt bepaald door de gezamenlijke kwaliteit van land en water." Dus stem beide op elkaar af: "integreer de water- en ruimtelijke kwaliteit". Als een gebied ontwikkeld wordt, "dan moet de waterbeheerder er tussen zitten zodat de waterkwaliteit meegenomen wordt". Eén van de punten die genoemd worden is dat de waterbeheerder ervoor moet zorgen dat het water voor recreanten toegankelijk moet zijn.

Overigens merkt een burger op dat de esthetiek van het gehele landschap en de (chemische) waterkwaliteit elkaar soms ook in de weg kunnen zitten. Een voorbeeld is het baggeren van sloten waarbij de blubber op het land wordt gelegd. "Dat ziet er niet uit, maar het schijnt wel goed te zijn voor de waterkwaliteit."

Pas op voor trends

In een van de groepen burgers die met elkaar van gedachten wisselden over waterkwaliteit, kwam de landschappelijke kwaliteit van land en water nog wat uitgesproken naar voren. Daar werd gewezen op het behoud van diversiteit in het landschap. "Het groen kan plas-dras zijn, maar koeien in de wei zijn ook mooi."

De nadruk op diversiteit was eigenlijk vooral een pleidooi om niet te ver door te schieten met pogingen om landschappen te herstellen. "Van het eiland Tiengemeenten wordt een wetland gemaakt, maar daarvoor moeten de boeren met hun geschiedenis wijken, dat gaat echt te ver." Er wordt te geforceerd met het maken van natuur omgegaan. "Als je naar hoge natuurwaarden wil dan betekent dat in Nederland een enorme investering in versnipperde gebieden. Nederland is een park; de oerkwaliteit is er eigenlijk niet meer. Het is beter om op Europees niveau een paar grote gebieden echt goed te beschermen." Een ander zegt daarop dat "het niet erg is als dat ene vogeltje niet in Nederland maar in België te vinden is, zolang de natuur naar op redelijke afstand bereikbaar is".

Ook werd de drang om alles in het Nederlandse landschap te reguleren, gehemeld. "Nederland moet niet een tuin worden. Er zijn wel erg veel verboden en 'stiltegebieden. Alles moet maar benoemd worden en controleerbaar zijn." Gewaarschuwd wordt voor trendgevoeligheid. "Eerst hebben we alles gekanaliseerd en dat heeft veel geld gekost. Nu moeten we niet koste wat kost alles weer gaan laten meanderen. We moeten niet doorslaan met het restaureren van het landschap. Vroeger dachten we dat juist kanaliseren beter was."

Organisatie landschappelijke kwaliteit

In het algemeen verwachten burgers dat de verschillende overheden onderling goed afstemmen. "De omgeving als aandachtsgebied van de waterkwaliteitsbeheerder? Die vraag verbaast me. Die mensen van waterkwaliteit en van ruimtelijke ordening zullen toch wel eens met elkaar praten?"

Andere burgers sluiten daarop aan door te noemen dat de afstemming tussen belangengroepen, burgers en bedrijven beter moet.

"De waterbeheerder moet vaker met lokale betrokkenen om de tafel, nu gebeurt dat alleen op incidentele basis." En: "nu praten ze alleen met elkaar als er een incidentje is. Dooie vis of zo".

Ook vinden burgers dat beleid en uitvoering beter op elkaar afgestemd moeten worden. De betrokkenheid van verschillende overheden en bestuurslagen wordt als een probleem gezien voor goed waterbeheer, omdat die leiden tot een belangenstrijd vanwege een gebrek aan regie. Op welk niveau die afstemming plaatsvindt, weet men niet. Een groep burgers denkt dat Verkeer & Waterstaat en VROM de ruimtelijke invulling in Nederland goed met elkaar afstemmen. Anderen denken dat de afstemming vooral op lager (gemeentelijk) bestuurlijk niveau plaatsvindt.

Zonering recreatie in het water

"Tijdens de excursie naar de IJssel, vonden veel mensen dat een speedboot op IJssel niet zou moeten kunnen, maar ik vind het juist een goede plek omdat daar ook beroepsvaart is." De meeste burgers weten dat niet in ieder gebied alle soorten van waterrecreatie zijn toegestaan. Ze vinden het van belang dat rekening gehouden wordt met de kwaliteit van het water en het soort oevers. Toch kan dat soms nog beter. Zo zouden jet ski's bij de Biesbosch verboden moeten worden, omdat daarmee vooral een op snelheid gerichte sport wordt beoefend die niet bij een natuurgebied als de Biesbosch past.

Maar dat roept de reactie op dat "we in Nederland niet te ver moeten gaan met verbieden, ik wil geen stoplichten op het water". Dat veel mensen van het water gebruik maken, leidt soms tot problemen en agressie. De deelnemers vinden dat de vele activiteiten op het water in goede banen geleid moeten worden, zodat de negatieve gevolgen voor mensen en de natuur worden beperkt.

Ook wordt gewezen op de keerzijde van het romantische beeld van water, dat de laatste jaren de overhand heeft gekregen. De afwezigheid van hekken langs oevers leidt ertoe dat kleine kinderen te gemakkelijk in het water kunnen vallen. In verband met gevaar wordt ook het risico van kuilen in het water bij strandjes genoemd.

4. MAATREGELEN IN HET VELD

Als de burgers het voor het zeggen zouden hebben, waar zouden in het beleid dan prioriteiten gelegd moeten worden? Hoe zou dat in de praktijk moeten uitwerken?

In het algemeen bestaat bij burgers de indruk dat de waterkwaliteit in de laatste twintig jaar is verbeterd. Grosso modo vindt men water in de stad viezer dan in het landelijk gebied. Met name water met riooloverstorten en water waar veel binnenvaartschepen varen, wordt minder positief gewaardeerd. Als de waterkwaliteitsbeheerder prioriteiten moet stellen, dan is de vraag of hij zich vooral moet richten op de rustiger (natuur-)gebieden of juist op plekken die door veel mensen gebruikt worden, bijvoorbeeld om te recreëren.

Prioriteiten voor schoon water

Mensen die de prioriteit leggen bij 'schoon water waar veel mensen zijn' redeneren bijvoorbeeld als volgt: "Het gaat om de financiële investering. Waar veel mensen zijn, kunnen ook veel mensen problemen krijgen als het water niet schoon is. Bovendien heeft dat het meeste effect op de beeldvorming over waterkwaliteit in het algemeen. En dat stuurt het gedrag van mensen ten aanzien van water: als het schoner is, dan gaan mensen er ook netter mee om".

Hierbij wordt opgemerkt dat ook in de stad recreatieplekken bestaan en dat daar de kwaliteit goed moet zijn. "Omdat in de steden veel mensen wonen en bij een slechte waterkwaliteit veel mensen daarvan last kunnen hebben, is het van belang dat in de stad een basiskwaliteit is." Ook al is recreatie daar misschien minder van belang dan buiten de stad. Een andere motivatie is dat "in de stad veel kinderen wonen en dat een positieve ervaring met water maakt dat zij in hun verdere leven meer waarde hechten aan water en waterkwaliteit".

Mensen die de nadruk leggen op 'schoon water in rustige gebieden' komen met de argumentatie dat het schoon houden van de bron van rivieren het meest effectief is. Dat moet overigens wel op Europees niveau gebeuren.

Een burger zegt dat de tolerantiegrens in een stad hoger ligt. Daarom vindt iemand anders juist dat het landelijke gebied in de Randstad prioriteit moet genieten. "Als dat niet schoon is, dan hebben we helemaal niets meer."

Andere aanwezigen vinden dat de natuurgebieden veel belangrijker zijn als het gaat om prioriteiten met betrekking tot de waterkwaliteit, omdat de organismen daar veel gevoeliger zijn. Ook vinden burgers het geen probleem dat in sommige stukken water niet gerecreëerd mag worden vanwege de natuur, als er in de buurt maar voldoende alternatieven zijn. Van belang daarbij is dat uitgelegd wordt waarom iets wel of niet mag.

Ook zijn er mensen die niet willen kijken naar aantallen mensen, maar naar de kwaliteit van het water in zowel stad als op het platteland. Plekken waar de waterkwaliteit er het slechtst aan toe is, zouden meer aandacht moeten krijgen. Bij het verbeteren van de waterkwaliteit ligt het er ook maar aan wat er moet gebeuren; soms is dat relatief gemakkelijk, zoals het verwijderen van fietswrakken. Het verwijderen van metalen uit het water is veel ingewikkelder.

Zelfreinigend vermogen

Gewezen wordt op het zelfreinigend vermogen van water en de beperkte maakbaarheid van waterkwaliteit. "Kijk maar naar de Oostvaardersplassen die min of meer per toeval zijn ontstaan." En "we willen te graag het water schoon maken, maar water kan zichzelf ook herstellen. Als we het maar niet verder vervuilen". Dat zou betekenen dat bedrijven op water mogen lozen als zij aan gestelde milieueisen voldoen. Maar niet iedereen is het daarmee eens.

Natuurvriendelijke oevers

Om de waterkwaliteit te verbeteren, wil de overheid op veel meer plekken dan nu het geval is, natuurvriendelijke oevers gaan aanleggen. Niet alle burgers weten welke voordelen natuurvriendelijke oevers voor de waterkwaliteit hebben. De deelnemers die dat wel weten noemen de volgende voordelen: waterreiniging door riet, verbetering van de ecologie (grotere diversiteit flora en fauna) en visuele aantrekkelijkheid. De deelnemende burgers denken heel verschillend over natuurvriendelijke oevers.

Juiste oevers op juiste plek

Niet iedere natuurvriendelijke oever is hetzelfde, elke soort nodigt tot een andere manier van gebruik uit. Zo wordt door meerdere burgers de combinatie van basalt (stevigheid) en riet (dempend, zuiverende werking en mooi) een goede combinatie gevonden voor brede rivieren en is de grasoever van een recreatieplas goed toegankelijk voor zwemmers. De poldersloot met de lilies wordt over het algemeen mooi gevonden.

Veel mensen vinden de aanwezigheid van water bij nieuwe stedelijke uitleglocaties een positieve ontwikkeling en een slimme oplossing om water kwijt te kunnen (waterberging). Toch zijn er ook mensen die de nieuwbouwwijken met slootjes fantasieloos en kunstmatig vinden. Hoewel de natuurvriendelijke oevers over het algemeen gewaardeerd worden, is het niet nodig om die nu overal aan te leggen, onder meer vanwege de kosten. De suggestie wordt gedaan om slimme momenten te kiezen: "het beste is om een keuze te maken als een oever aan renovatie toe is".

Intensiever beheer

Opgemerkt wordt dat als de oevers minder strak zijn, dat de sloot dan dicht kan groeien en dat leidt tot problemen met andere functies, zoals waterafvoer. Daar wordt tegenin gebracht dat verschillende functies of te integreren zijn (slimme manieren vinden om beide functies in te passen) of te combineren (op de ene plek strak, op andere plek natuurlijk). Het onderhoud wordt als intensiever ingeschat, riet bijvoorbeeld woekert voort.

Beleving

Genoemd wordt dat natuurlijke oevers mooi kunnen zijn, maar dat als er een hek naast staat, die hele beleving weg is. Ook wordt gezegd dat gebouwen bij water moeten kunnen, maar dat de overgang niet 'te hard' mag zijn. Overigens is niet iedereen even enthousiast over natuurvriendelijke oevers.

Toegankelijkheid

De meeste betrokken burgers vinden de natuurlijke oevers in het buitengebied mooi. Opgemerkt wordt dat het wel mogelijk moet zijn om gemakkelijk bij het water te komen, ook voor mensen die minder goed ter been zijn.

Steigers kunnen dan helpen. Toch vinden sommigen het ook goed dat niet alle natuur voor mensen toegankelijk is, zoals de uiterwaarden. "Dat is wel eens jammer, maar als er veel mensen gaan lopen dan verdwijnen bepaalde dieren en planten."

Natuurvriendelijke oevers in de stad

Veel deelnemers vinden dat natuurvriendelijke oevers aantrekkelijk kunnen zijn en dat het een positief effect kan hebben op de waterkwaliteit. "Als ze vanuit die invalshoek de waterkwaliteit kunnen verhogen, dan sta ik meer open om te kijken hoe dat in het stedelijk gebied kan worden ingebouwd." En: "In de stad hoeft niet alles van beton te zijn". Sommigen zijn enthousiast over bestaande natuurvriendelijke oevers in hun omgeving. "Ze laten de oevers zo mooi begroeien. Dan zou je bijna afstappen om dat te zien. Een boerenlandgevoel in de stad. Knus."

De meningen lopen uiteen over de vraag of er meer natuurvriendelijke oevers in de stad moeten komen. De een kiest liever voor promenades langs het water en is geen voorstander van natuurlijke oevers in de stad. Genoemd wordt dat natuur in de stad ook nadelen heeft, namelijk ongedierte dat de stad binnenkomt. Een ander vindt dat opgepast moet worden voor een misplaatste vorm van gezelligheid, zoals in het geval van Vinexwoningen aan het water. "Kades van steen zijn heel mooi en passen bij de stad. Niet overal hoeft een parklandschap te zijn en het kost meer onderhoud. Ook vind ik dat je moet oppassen dat we hiermee niet een vorm van nieuwe truttigheid creëren." Een combinatie van steen (kades) en groen (parkjes) lijkt de meeste steun te krijgen. Sydney wordt als goed voorbeeld genoemd. "In de stad vind ik architectuur heel belangrijk. Sydney heeft een prachtige kade, met honderd meter verderop parkjes die in het water eindigen. Kan je dat niet regelen?" In steden is volgens sommigen al bijzondere natuur te vinden en dat blijkt goed gecombineerd te kunnen worden met recreatie. Een voorbeeld daarvan is een drijvend park.

5. BATEN VAN EEN GOEDE WATERKWALITEIT

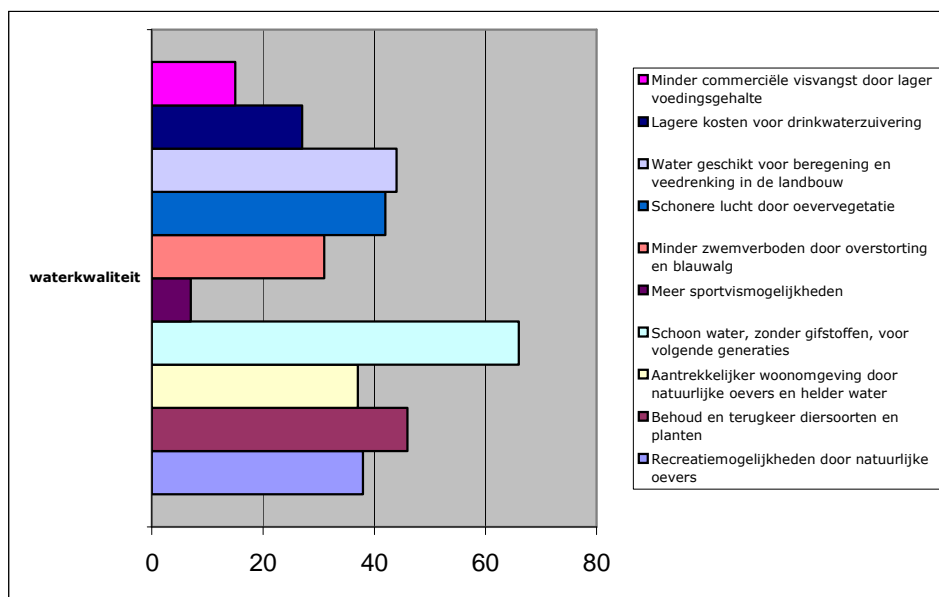
Voordelen goede waterkwaliteit

Tijdens de bijeenkomsten met burgers is een lijst voorgelegd met voordelen van een goede waterkwaliteit, opgesteld door economen voor de MKBA voor de Kaderrichtlijn Water. De belangrijkste baten volgens de economische analyses zijn (afnemend belang):

1. Aantrekkelijker woonomgeving
2. Schonere lucht door oevervegetatie
3. Recreatiemogelijkheden door natuurlijke oevers
4. Behoud en terugkeer diersoorten en planten
5. Schoon water, zonder gifstoffen, voor volgende generaties
6. Minder zwemverboden door overstorting en blauwalg
7. Minder commerciële visvangst door lager voedingsgehalte
8. Drinkwater, water uit landbouw en vaarmogelijkheden.

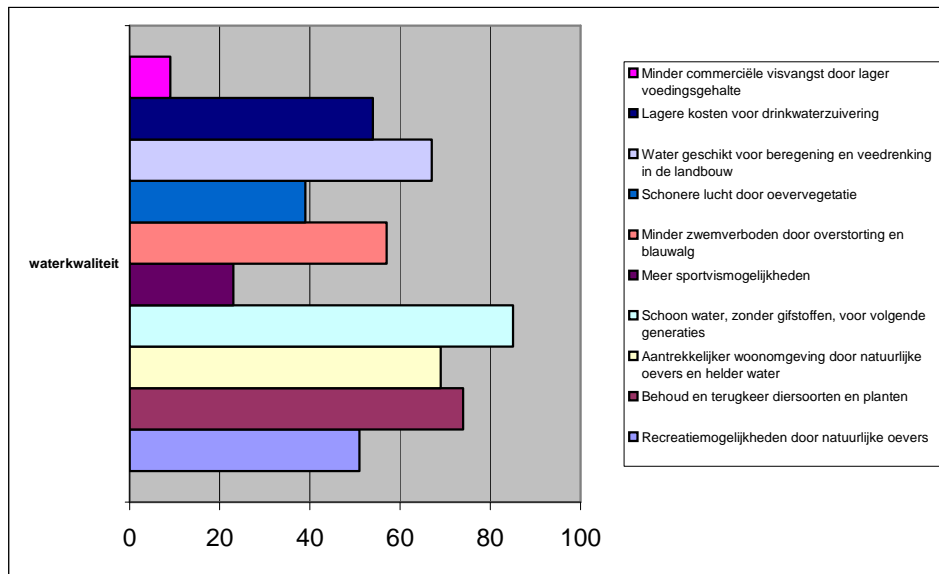
Aan de burgers is gevraagd deze in volgorde van belang te zetten (voordelen die men zélf van belang vindt). Ook kon men zelf voordelen toevoegen. Per groep (Rood, Blauw en Geel/Aqua) worden die hieronder weergegeven in een tabel en vervolgens de top tien van de drie groepen gezamenlijk.

Voor groep 'rood' leidt dat tot het volgende beeld:



Uit de keuzes wordt duidelijk dat 'schoon water, zonder gifstoffen, voor volgende generaties' van essentieel belang wordt gevonden. Voor de meeste mensen geldt: "Als dat op orde is, komt de rest vanzelf". Ook de lange termijn speelt voor verschillende deelnemers als motivatie mee. "We leven nu maar het land moet doorgegeven worden." Een ander voordeel dat is toegevoegd, is "dat ik mij zonder problemen in het water kan wentelen".

In groep 'blauw' ontstond het volgende beeld:



Ook in deze groep scoort 'schoon water, zonder gifstoffen, voor volgende generaties' het beste. Bij de aanwezigen spelen verschillende motivaties een rol. Schoon water is de basis voor alle andere aspecten met betrekking tot waterkwaliteit, het woord gifstoffen schrikt af en het behoud van waterkwaliteit op de lange termijn wordt belangrijk gevonden. "De lange termijn is van belang om het economische belang mee af te wegen, anders gaat dat laatste altijd voor." Het gaat om een verantwoordelijkheid voor de wereld en volgende generaties.

Ook 'behoud en terugkeer van diersoorten en planten' is een belangrijk voordeel van een goede waterkwaliteit. Volgens de meeste deelnemers van deze groep is dat niet vanzelfsprekend en is het van belang om voedselketens in stand te houden of te herstellen. Toch wordt er ook op gewezen dat daar niet te geforceerd mee omgegaan moet worden.

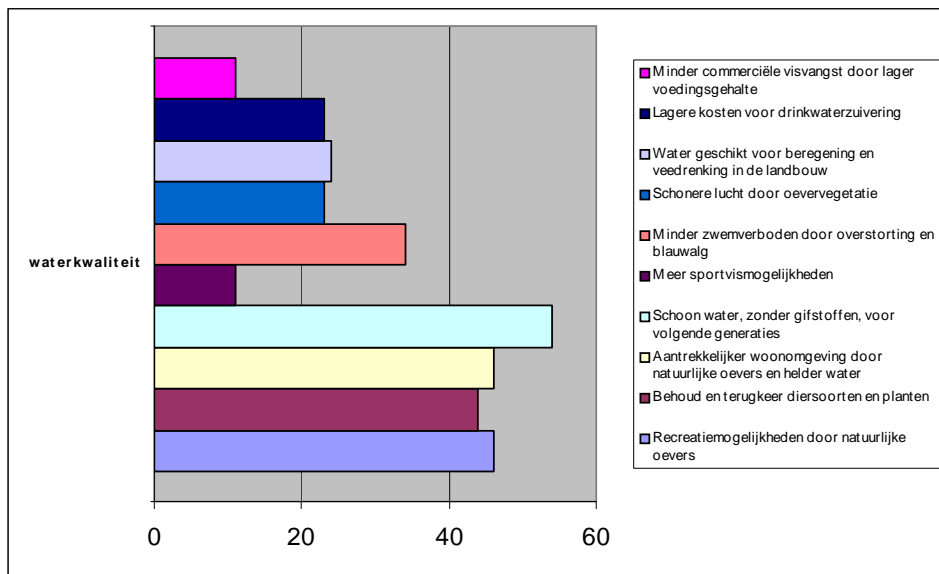
Aan 'een aantrekkelijker woonomgeving door natuurlijke oevers en helder water' wordt ook belang gehecht. Dat is vanwege de aanwezigheid van water in de eigen directe omgeving. "Dat heeft invloed op de manier waarop je naar water kijkt."

Een deelnemer wijst erop dat uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat water en groen een positief effect hebben op het welzijn van mensen. Water geeft rust. En: "Water hoort bij Nederland, wij zijn een waterland".

Ook de keerzijde van water wordt genoemd, namelijk: gevaar. Zo kan de zee tijdens een storm als bedreigend ervaren worden. De deelnemers vinden dat de confrontatie met water niet te direct mag zijn. Wat 'te direct' exact betekent is door de deelnemers niet duidelijk gemaakt.

Andere voordelen die door deelnemers zelf zijn toegevoegd zijn: positieve beleving, waterberging in verband met wateroverlast en "dat er genoeg is versus verdroging".

De tabel van groep 'geel/aqua' geeft het volgende beeld:



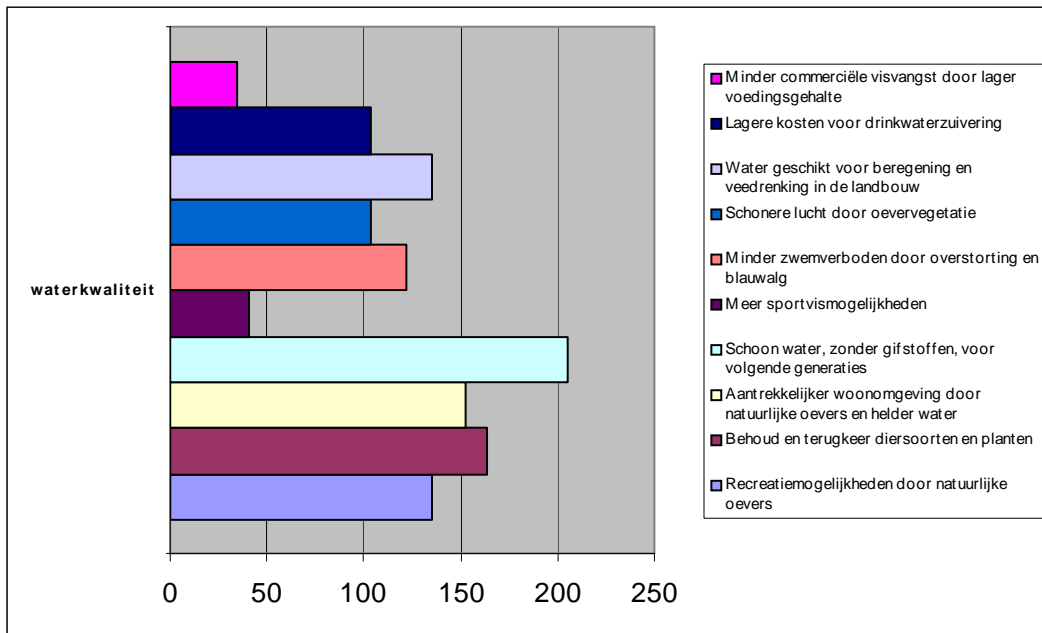
Ook in deze groep eindigt 'schoon water, zonder gifstoffen, voor volgende generaties' het hoogst. Bij de aanwezigen spelen verschillende motivaties een rol. Schoon water is de basis voor alle andere aspecten met betrekking tot waterkwaliteit, ook bij deze burgers schrikt het woord gifstoffen af en is het behoud van waterkwaliteit op de lange termijn belangrijk. "We zijn vanaf de jaren zeventig begonnen met het schoonmaken van het water. Dat is een goede trend en die moeten we doorzetten." En: "Als je geen schoon water hebt, dan heb je de rest ook niet, dat is de basis".

Ook 'aantrekkelijker woonomgeving door natuurlijke oevers en helder water' wordt veel genoemd. Dat is gekozen omdat 'veel mensen aan het water willen wonen, met een bootje achter hun huis'. Maar niet iedereen is blij met dat modeverschijnsel.

'Terugkeer en behoud van diersoorten' scoort ook goed. Dat wordt van belang gevonden voor de leefomgeving van mensen. En: "veel mensen recreëren graag aan het water. Waarom zouden we die mogelijkheid niet geven?".

Voordelen die deelnemers zelf hebben toegevoegd zijn: gezonde natuur, gezonde mensen, geen stankoverlast, schonere bodem, beter leven voor mens, dier en natuur, rust/meditatie, betere afstemming tussen betrokken instanties en communicatie met de betrokken omgeving.

De gecombineerde resultaten van de drie groepen leveren het volgende beeld op:



Duidelijk is dat 'schoon water, zonder gifstoffen, voor volgende generaties' het belangrijkste wordt gevonden door burgers uit alledrie de groepen. Voor de meeste mensen geldt dat dat een voorwaarde is voor veel andere voordelen van een goede waterkwaliteit. Schoon water op de lange termijn en de afwezigheid van gifstoffen, bieden mogelijkheden voor behoud en terugkeer van diersoorten en planten, het voordeel dat door de betrokken burgers ook heel belangrijk wordt gevonden.

Het is opvallend dat de betrokken burgers, anders dan de bij de Kaderrichtlijn Water betrokken economen, redeneren vanuit een basiswaarde van water, die minder in euro's is uit te drukken. Burgers wegen ook het gebruik van water nu ten opzichte van de mogelijkheden voor toekomstige generaties.

6. BETREKKEN VAN BURGERS BIJ BELEID EN BEHEER

In hoeverre willen burgers geïnformeerd worden over waterkwaliteit en op wat voor manier moet dat dan gebeuren? En willen burgers meepraten over waterbeleid in ontwikkeling?

Informatiebehoefte

Als het om informatiebehoefte gaat, willen de meeste deelnemers informatie ter beschikking hebben als ze dat nodig hebben. "Ik zit niet te wachten op meer informatie, maar ik wil het wel kunnen vinden als ik ergens een mening over moet of wil hebben." Daarnaast zou men op lokaal niveau, over de eigen omgeving, gericht geïnformeerd willen worden.

Lokaal

"Ik zou meer willen weten over de kwaliteit van het water bij mij in de buurt, of het slecht was en wat ze eraan gedaan hebben. En ook wat dan het effect daarvan is." Het gericht informeren op lokaal niveau komt ook in andere opmerkingen van burgers naar voren, zoals informatieborden in het landschap, publieksinformatie in huis-aan-huis bladen en directe informatie van Verkeer en Waterstaat bij grote waterprojecten die in de buurt plaatsvinden. Ook denken burgers dat het ministerie burgers in de toekomst het best kan consulteren over water in de eigen omgeving van burgers.

Website

Een voor de hand liggende mogelijkheid is een website met informatie over water(beleid). Sommigen willen een website kunnen raadplegen met daarop een lijst van stoffen en de gemeten concentraties per watergebied. Daar zou dan een lijst aan toegevoegd kunnen worden waarin staat aangegeven welke concentraties in het water veilig zijn met een heldere duiding (bijvoorbeeld 'goed' of 'niet goed'). "Ik vind het interessant om te zien hoe en hoeveel wordt gemeten en om inzicht te krijgen in de verschillen van de waterkwaliteit tussen gebieden."

Een dergelijke duiding is voor meer mensen belangrijk, maar kan zich ook alleen richten op de vraag of in het water gezwommen kan worden of dat het veilig drinkbaar is. Niet iedereen heeft behoefte aan een lijst met stoffen, omdat de kennis ontbreekt om daarvan de betekenis te begrijpen.

Een andere optie is een goede informatieve website over water. "Het is prettig als je veel informatie over water bij elkaar hebt." Sommigen zien het als mogelijkheid om de overheid te kunnen controleren: "Ik zou willen weten hoe de veiligheid van de waterkeringen ervoor staat; ik vertrouw de overheidscommunicatie nooit helemaal. Ik denk dat de overheid bang voor de burger is, maar dat is onterecht".

Maar verschillende mensen betwijfelen of ze die informatie over water dan wel spontaan gaan opzoeken. Informatie in een huis-aan-huisblad zou beter zijn vanwege de directheid.

Andere manieren van informeren:

- informatie over waar de komende jaren aan gewerkt gaat worden op watergebied;
- een documentaire over water;
- meer reclame te maken over het belang van waterkwaliteit. Dat zou beter bij mensen onder de aandacht gebracht kunnen worden;
- op een positieve manier informeren. "Je kunt ook bij een zwemplek een bord plaatsen met: het is hier leuk om te zwemmen";
- een 'ontspanningsprogramma met een serieuze kern', genoemd om een breder publiek in aanraking te laten komen met het belang van waterkwaliteit.

Burgers en overheid

De betrokken burgers vinden het belangrijk om mee te praten over waterkwaliteit en om daarover tot op zekere hoogte geïnformeerd te worden. "Tot 1996 werden waterstanden bij Lobith op de radio standaard gemeld. Het zei veel mensen niet zoveel, maar het was een ritueel dat vertrouwen gaf."

Betrek burgers bij water

Maar waarom vinden burgers meepraten over waterkwaliteit belangrijk? Bij de een komt dat voort uit een gevoel van wantrouwen naar overheidsinformatie: "Ik zou de overheid willen vertrouwen maar er zitten veel onuitgesproken doelstellingen bij. Daar wil ik graag bij blijven, onder meer omdat de overheid ook eigen belangen heeft". Een deelnemer wil juist meepraten omdat zij een eigen verantwoordelijkheid voelt ten aanzien van waterkwaliteit: "Ik wil meepraten omdat ik vind dat ik zelf ook een verantwoordelijkheid heb. Het punt is alleen dat wij als burger een heleboel niet weten. Dus betrek burgers en andere belanghebbenden om beleid geaccepteerd te krijgen". Sommigen vinden ook dat belangengroepen te weinig aan bod komen als het om water gaat en dat de overheid te dominant is. Deelnemers vinden "het goed als verschillende geluiden gehoord worden, zoals van milieuorganisaties". Toch vinden zij dat de overheid het voortouw moet nemen in de communicatie over water naar de burger. "Vaak krijg je eenzijdige informatie. De tegengeluiden hoor je minder. De ingewikkeldheid, daar willen we wel rekening mee houden. De overheid moet ons deelgenoot maken van het probleem." Volgens verschillende deelnemers levert dat ook direct positieve effecten op voor het Ministerie van Verkeer en Waterstaat. Zij vertelden mensen in hun omgeving dat zij meewerkten aan dit Burgeradvies. Zo komt het onderwerp tegelijk bij een bredere groep onder de aandacht.

Verantwoording afleggen

"Het is nooit goed om helemaal te vertrouwen op informatie van de overheid, maar je kunt niet overal zelf achterkomen", weet een burger die daarmee wil zeggen dat het welhaast ondoenlijk is voor burgers om bijvoorbeeld zelfstandig de waterkwaliteit te meten. Bovendien is "de complexiteit rond water enorm". De overheid zou de burger daarvan deelgenoot moeten maken op een manier die aansluit bij wat voor burgers betekenis heeft én wat voor hen begrijpelijk is, bijvoorbeeld de redenen achter keuzes voor het soort oever, het wel of niet in een rivier kunnen zwemmen of waarom ergens wel of niet gerecreëerd mag worden.

Als het gaat om noodsituaties, is de informatiebehoefte onder burgers verschillend. De een wil graag het fijne van de situatie weten, de ander niet en laat het liever geheel aan professionals over.

Op een andere manier vinden verschillende burgers dat verantwoording afgelegd moet worden door de waterschappen, ondermeer over de bestedingen. Er bestaat te veel onduidelijkheid over wat met dat vele geld gebeurt. Ook wordt kritiek geuit op de versnippering van de uitvoeringsorganen van het waterbeleid.

Verschillende burgers zouden meer willen weten over de vorming van het waterbeleid. "Ik zou wel willen weten wat de overheid heeft gedaan en met wie ze gesproken heeft. Kortom, hoe het proces naar beleidsvorming is verlopen." Toch hebben burgers over het algemeen vertrouwen in de uitkomsten van die beleidsvorming. "Als ergens staat dat het veilig is om te zwemmen, dan geloof ik dat wel. Dat is dan de uitkomst van een heel proces." En: "Ik zou niet op internet kijken. Ik zwem altijd op dezelfde plekken. Als er blauwalg is, wordt dat wel duidelijk. Verder vertrouw ik erop dat het goed is".

Wat kunnen burgers zelf doen?

Iemand anders zou graag willen weten wat burgers zelf kunnen doen. "Milieu staat in de belangstelling, maar veel is ingewikkeld en de discussie vindt vooral in de politiek plaats. Maar wat je er zelf aan kunt doen, dat mis ik."

Hoe moet de overheid burgers benaderen?

Burgers vinden het over het algemeen van belang om mee te praten over waterkwaliteit. De vraag is dan hoe de overheid burgers het best kan benaderen om de samenleving zo goed mogelijk bij beleidsvorming te betrekken.

Direct en persoonlijk

Verschillende burgers geven aan dat persoonlijk en direct contact de prettigste manier is om benaderd te worden. Maar, de meeste burgers zullen alleen meedoen als het bewuste onderwerp hen ook interesseert. Daarom is het van belang om aan te sluiten bij de belevingswereld van de burgers die benaderd worden. Opmerkingen over het gebruik maken van lokale televisie om mensen te informeren en het organiseren van bijeenkomsten bij mensen in de buurt, sluiten daar op aan. Op een andere manier geldt dat ook voor de verleidelijke ballonvaart die de deelnemers aan het proces is aangeboden. "Er mag best wat tegenover staan." Hierdoor hebben de deelnemers echt het gevoel dat hun inbreng gewaardeerd is.

Dat burgers op een directe manier betrokken worden, leidt er ook toe dat deelnemers aan het Burgeradvies daarover in hun omgeving vertellen.

"Belangrijk is ook het sneeuwbaaleffect. Door mij hoort mijn buurman er nu ook over." En: "In 't ziekenhuis heb ik gezegd dat ik in het weekend hier ben. En dan zeggen ze: 'Hè? Mag jij daar dan wat zeggen?' Ja, zeg ik dan".

Vorm en vertalen naar de burger

Burgers willen graag een vorm van communiceren met de overheid die concreet is, zonder ambtelijke taal en die goed geïllustreerd is. De excursie, die als onderdeel van het project Burgeradvies is gehouden, is daarvan een goed voorbeeld.

Dat eerlijk gecommuniceerd moet worden, spreekt wellicht voor zich, maar is iets wat verschillende burgers noemen.

"Eerlijk communiceren betekent eerlijke antwoorden." Dan gaat het bijvoorbeeld ook om het inzichtelijk maken van keuzes in het beleid en de gevolgen van die keuzes, het gaat immers om belastinggeld. Als gekozen wordt voor suboptimale oplossingen, maar dat inzichtelijk gemaakt en beargumenteerd wordt naar de burger toe, dan geeft die duidelijkheid burgers vertrouwen en nodigt dat uit tot meedenken. Onder die vraag naar duidelijkheid scharen diverse burgers ook verantwoording over wat met dit Burgeradvies gebeurt. "Ik ben benieuwd hoe deze gesprekken tot een zinnig burgeradvies leiden, waarmee ook nog iets gedaan wordt."

Soorten mensen

Sommige burgers vinden dat naar water te vaak op rationele wijze gekeken wordt. Ook andere 'blikken' zoals de 'gevoelstaal van de kunstenaar' zijn van belang. Verschillende mensen vinden ook dat de diversiteit van uitgenodigde burgers beter kan. Zo worden allochtonen en laag opgeleiden gemist.

7. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat hecht aan het horen van meningen, behoeften en wensen van burgers met betrekking tot het waterbeleid. In de Beleidsagenda 2007-2011 van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water (DGW) is aangegeven dat de mening van burgers belangrijker wordt bij de voorbereiding van beleid. Het project Burgerbeelden van DGW en RIZA maakt onderdeel uit van een burgerraadpleging en levend leertraject voor waterambtenaren.

De doelen zoals die vooraf gesteld waren zijn:

Doelen op de korte termijn

- A. Het komen tot aanbevelingen van burgers aan waterbeheerders bij de concretisering van de doelen en maatregelen ter uitvoering van de Kaderrichtlijn Water.
- B. Aanvulling van de baten- (of waarden-)kant van de Maatschappelijke Kosten- en Baten-Analyse (MKBA) voor de Kaderrichtlijn Water.
- C. Aansprekend 'verwoorden' van de betekenis van de Kaderrichtlijn Water met de burger.

Doelen op de (middel-)lange termijn

- D. Een inhoudelijke vernieuwing van het waterkwaliteitsbeleid.
- E. Een vernieuwing in het denken en handelen van beleidsmedewerkers.

We reflecteren op het behalen van de doelstellingen.

- A. In de focusgroepen hebben de deelnemers zich duidelijk uitgesproken over wat ze belangrijk vinden aan water in relatie met haar omgeving, aan de functies die water kan hebben en het belang van een goede waterkwaliteit. De aanbevelingen die daarbij horen zijn hieronder verwoord.
- B. De voorkeursvolgorde van de maatregelen die belangrijk zijn voor een goede waterkwaliteit van burgers is anders dan van economen die hebben gerekend aan de effecten van de Kaderrichtlijn Water. Daarmee is een impuls gegeven om de (beleving van) de baten van water ook door burgers te laten beschrijven.
- C. De deelnemers aan het burgeradvies hebben veel verhalen over water. Het zijn persoonlijke of familie verhalen, die verwoorden wat mensen waarderen of vrezen aan water. Uit deze verhalen, de aanbevelingen en de uitspraken in de focusgroepen (warvaan een deel in bijlage 2), in hun eigen woorden en taal, zijn bruikbare labels of trefwoorden te halen. Die labels zijn bruikbaar om de koers van het ministerie op een aansprekende manier te verwoorden.

Of de doelen op middellange termijn worden gehaald zal nog moeten blijken. Toch denken we dat er uit het project bruikbare bouwstenen zijn gekomen:

- D. De inzichten die in dit traject zijn verworven (zowel inhoudelijk als het werken met burgers) zijn bruikbaar bij het herijken van het beleid. Het is ook voor een belangrijk deel een bevestiging van de ingeslagen weg die Verkeer- en Waterstaat volgt.
- E. We hebben een aantal handvaten gezien die beleidswerkers kunnen gebruiken om hun denken en handelen aan te passen. Of ze dat zelf of willen en dan ook echt gaan doen is aan hen zelf.

Op basis van de bijeenkomsten die geleid hebben tot dit Burgeradvies kunnen conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan worden. Duidelijk is dat burgers waterkwaliteit belangrijk vinden en dat die zeker in vergelijking met 20 jaar geleden, sterk verbeterd is. Dat betaalt zich uit in de overwegend positieve associaties die burgers hebben als het gaat om waterkwaliteit. Water is mooi, rustgevend of schoon en er worden weinig slechte voorbeelden genoemd van plekken waar het water al te zeer vervuild is.

Vervuiling van het water wordt sterk afgekeurd en daarom heeft waterkwaliteit aandacht, ook naar burgers toe. Ook al heeft in de maatschappij een mentaliteitsverandering plaatsgevonden met betrekking tot de manier waarop met water wordt omgegaan (geen vuilnisbak meer), zijn er ook slechte voorbeelden (medicijnen door de gootsteen) te noemen. Het gedrag ten aanzien van water verdient daarom voortdurend aandacht. Ook keuren burgers andere vormen van vervuiling af, maar moet de wens om het water schoner te krijgen niet te ver doorslaan. Water heeft een zelfreinigende werking waarop vertrouwd kan worden zolang mensen het water niet vervuilen.

Aanbeveling 1

Richt je bij het schoon houden van water op het voorkomen van vervuiling en sla niet door in het nog schoner maken van het water, het herstellen van landschappen etc. Vertrouw ook op de zelfreinigende werking van water.

Voor burgers is moeilijk te beoordelen welk water schoon water is. De helderheid, kleur, geur, leven in het water etcetera gebruiken burgers wel als indicatoren om te bepalen of het water betrouwbaar is, maar iedereen weet dat die geen garantie bieden. Burgers kunnen kortom niet met het blote oog beoordelen of water drinkbaar is of schoon genoeg om in te zwemmen. Burgers vinden dat voor het water in Nederland een basiskwaliteit gehanteerd moet worden. Hoewel niet exact bepaald is welke minimale norm zou moeten gelden, is een mogelijke norm dat mensen niet ziek mogen worden als ze per ongeluk in het water vallen en een slok water binnenkrijgen. Een ander uitgangspunt is dat het overal mogelijk zou moeten zijn om te zwemmen (los van de veiligheid met betrekking tot de binnenvaart etc). Die basiskwaliteit zou als minimum moeten gelden, met daarnaast grove normverschillen tussen bijvoorbeeld natuurgebieden, recreatiegebieden en havens. In het algemeen geldt dat schoon water op het gebied van waterkwaliteit de belangrijkste voorwaarde is voor gezonde mensen en dieren nu en in de toekomst.

Aanbeveling 2

Zorg dat het Nederlandse water voldoet aan een basiskwaliteit die ertoe leidt dat geen gezondheidsproblemen ontstaan voor mens en dier. Breng daarnaast normen aan voor verschillende soorten gebieden van gebruik en natuurwaarde.

Mooi water of genieten van een waterlandschap kán goed samengaan met industrie of andersoortige bebouwing. Burgers noemen daar goede voorbeelden van, waaronder de postindustriële romantiek van de Hoogovens bij IJmuiden en stranden in stedelijke havens. Burgers laten zich het genot van het water niet ontnemen door de nabijheid van bebouwing, integendeel, soms is dit juist

uitermate hip. Toch is dit niet voor iedereen het summum van genot als het om waterkwaliteit gaat.

Water in een rustieke landelijke omgeving is het dat voor velen wel. Dat geldt ook voor combinaties van stedelijke elementen in groene gebieden, die als onwenselijk worden beschouwd. Daarbij wordt het realistische voorbeeld van bouwen in de uiterwaarden genoemd en het hypothetische voorbeeld van een fabriek aan het Naardermeer. In sommige gevallen behoeft de verbazing van burgers wellicht geen uitleg, in andere gevallen ligt die complexer. Daarom pleiten burgers ook voor meer betrokkenheid van burgers en andere belanghebbenden op lokaal niveau, waarbij het uitgangspunt is dat functies bij de specifieke plek moeten passen en dat de kwaliteit van het water en het land gezamenlijk de kwaliteit van het gehele gebied bepalen. Burgers en andere betrokkenen zouden daarbij meer betrokken moeten worden.

Aanbeveling 3

Zorg dat de ruimtelijke kwaliteit en de kwaliteit van water geïntegreerd worden. Verkokering en gebrek aan regie mag geen rol spelen bij een bevredigend eindresultaat. Burgers en andere belanghebbenden moeten daarvoor vaker aan tafel gevraagd worden op lokaal niveau mee te praten.

Het gebruik van water is voortdurend aan verandering onderhevig door nieuwe vormen van watergebruik (jet ski's), door demografische ontwikkelingen (meer senioren en meer allochtonen) en trends (stadsstranden). Alles bij elkaar is de druk op het water toegenomen. Dat vraagt niet alleen om duidelijke zonering van het water, maar ook om handhaving en uitleg over die zonering. Strikte handhaving vinden burgers van belang om bepaalde gebieden te beschermen tegen (geluids-)overlast van bepaalde vormen van recreatie op het water. Hoewel de regulering van de ruimte in Nederland door sommigen overdreven wordt gevonden, bestaat bij burgers over het algemeen wel begrip voor het feit dat op sommige plekken recreatie niet wenselijk is, bijvoorbeeld omwille van de natuur. Wel bestaat behoefte aan het bieden van alternatieven voor recreanten in de buurt en aan uitleg over keuzes cq verboden.

Aanbeveling 4

Wees strikt in het handhaven van het watergebruik ten behoeve van andere watergebruikers en de natuur. Zorg tegelijkertijd voor alternatieven en voor uitleg van gemaakte keuzes.

Natuurvriendelijke oevers worden door burgers wisselend gewaardeerd. De waterzuiverende werking van natuurvriendelijke oevers speelt mee in dat oordeel, maar het visuele aspect lijkt de boventoon te voeren. Op het platteland vinden de mensen die daar wel wat in zien dergelijke oevers het beste passen. Afhankelijk van het gebruik van het water, kan een bepaalde inrichting van een natuurlijke oever gekozen worden. Natuurvriendelijke oevers in een stedelijke omgeving liggen gevoeliger. Kwalificaties verschillen van 'mooi' tot een 'vorm van nieuwe truttigheid'. Ook hier wordt gewaarschuwd voor trendgevoeligheid, maar over het algemeen wordt een afwisseling tussen steen en groen in de stad wel gewaardeerd.

Aanbeveling 5

Kijk goed naar het gebruik van het betreffende water, óf een natuurvriendelijke oever daar past en zo ja, welke vorm het beste past. Waak ervoor om natuurvriendelijke oevers simpelweg tot norm te verheffen.

Als het gaat om informatie over waterkwaliteit dan hebben de meeste mensen behoefte aan informatie die op hun omgeving gericht is en krijgen ze die informatie op een directe en persoonlijke manier. Ook willen burgers informatie bijvoorbeeld op een website kunnen vinden als ze daaraan behoefte hebben, maar die moet dan niet te specialistisch zijn of in ieder geval vertaald zijn naar een voor burgers relevante betekenis (het water is wel of niet veilig).

Aanbeveling 6

Informeer burgers over hun lokale situatie en doe dat op een persoonlijke manier. Zorg dat burgers meer algemene informatie over water gemakkelijk kunnen vinden maar dring dat niet op.

De meeste mensen vinden dat ze wel moeten vertrouwen op overheidsinformatie, omdat ze het moeilijk persoonlijk kunnen controleren en omdat het beleid een uitkomst is van een proces met maatschappelijke organisaties. Toch vinden burgers dat zichzelf en maatschappelijke organisaties meer betrokken moeten worden bij beleidsvorming, zij voelen zich daar ook verantwoordelijk voor. Keuzemogelijkheden in beleid en uitvoering zouden meer open voorgelegd moeten worden. Dat is ook in het belang van het draagvlak dat de overheid voor het beleid kan creëren.

Aanbeveling 7

Communiceer open en eerlijk en maak afwegingen aan burgers duidelijk. Betrek de maatschappij in het algemeen meer bij beleidsvorming. Burgers voelen ook een verantwoordelijkheid ten aanzien van waterkwaliteit, spreek die aan en start een gesprek met de samenleving.

Bijlage 1

***Burgers die deelgenomen hebben aan de focusgroepen van het project
Burgeradvies***

Rood:

Mevr. RoseMary van Akkeren- Sciaroni
Mevr. Truus Boot-van Es
Dhr. Marc van der Riet
Mevr. José Ruis
Dhr. Dieks Smit
Mevr. Ynske Wieberdink
Mevr. Jessica Winter

Blauw:

Mevr. Caroline Dessing
Dhr. Ben Emans
Mevr. Diny van Est
Mevr. Didy Fousert
Mevr. Johanna de Groot
Dhr. Frans Pieter van Houten
Mevr. Helène van der Knaap
Dhr. Martien Lathouwers
Mevr. Yvonne Saro
Mevr. Mieke Visch

Geel/Aqua:

Dhr. Roel Hovestad
Mevr. Gonnje Kroese
Dhr. Jørgen André de la Porte
Mevr. Carola Scholten
Dhr. Pieter van der Veen
Dhr. Pieter de Vries

Bijlage 2
Boodschap van de deelnemers aan DG Water en RIZA

Informeer beter over kwaliteit en voorkom versnippering van informatie.

Hou het schoon en doe je best.

Zorg voor een goede balans van flora, fauna, mens, stad en platteland.

Hou water schoon als levensbron van allen.

Zorg ervoor dat water en ruimtelijke ordening veel meer op elkaar worden afgestemd.

Let op het behoud. Hou de waterkwaliteit constant in de gaten zodat het blijft zoals het is.

Zorg ervoor dat het water schoon blijft en hou ruimte voor recreatie.

Deel de visie op waterkwaliteit met burgers en doe dat via persoonlijk contact op lokaal niveau.

Trek er op uit, ga naar de plekken waar mensen water beleven en gebruik dat in het beleid.

Natuur niet koste wat kost in stand houden.

Hou het concreet.

Doe wat met de meningen.

Ga zo door.

Denkend aan Holland... Hopelijk geldt dat over honderd jaar ook nog.

Trots blijven op Nederland Waterland.

Denkt aler gij doende zijt en doende denk dan nog.

Ministerie: denk niet dat je er bent met schoon water. Blijf mensen betrekken, communiceer kennis en neem initiatief. Doe iets met wat mensen kunnen zien en beleven.

Interactief betrekken en ga door op deze manier.

Ministerie: neem verantwoordelijkheid voor water, dat leidt tot gezonde mensen en gezonde natuur.

Ik hoop dat economische belangen niet al te zeer gaan prevaleren.

Gefeliciteerd met het schone water en ga door op deze weg.

Bijlage 3
Moderatorgids bij focusgroepen Mooi Water in Nederland

Datum	Tijd	Moderator	Regisseur
vrijdag 28 augustus 2007	13.00 - 16.00 uur	Dorien de Wit	Jeroen Haan
zaterdag 29 augustus 2007	9.30 - 12.30 uur	Jeroen Haan	Dorien de Wit
zaterdag 29 augustus 2007	13.30 - 16.30 uur	Jeroen Haan	Dorien de Wit

Verslag Joost Zonneveld
Camera Ken Stamp

Locatie Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water
Plesmanweg 1 te Den Haag

Routebeschrijving als bijlage

PROGRAMMA Focusgroep

13.00 uur

Introductie [15 min]

- Gespreksleider Dorien de Wit/Jeroen Haan, Organisatie-adviesbureau De Beuk
De opdracht voor deze focusgroep voor het project Burgeradvies over waterkwaliteit voer ik uit voor het ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water en RIZA. De Beuk doet veel opdrachten voor de overheid: procesarchitectuur, organisatie ontwikkeltrajecten, communicatiestrategieën.
- Het ministerie van Verkeer en Waterstaat wil graag weten wat burgers (u dus) vinden van water en waterkwaliteit buiten, welke verbeteringen jullie wensen, en hoe je aankijkt tegen keuzes die de overheid hierbij wil maken. Ook wil het ministerie leren hoe burgers een bijdrage kunnen leveren aan nieuw te ontwikkelen waterbeleid.
- In het gesprek vandaag gaan we inzoomen op wat jullie eerder hebben meegegeven in de eerste bijeenkomst en tijdens de veldexcursie. We gaan gezamenlijk op zoek naar verdieping en aanscherping van jullie meningen. We praten door over jullie concrete ervaringen en ook over jullie suggesties voor het waterbeleid en hoe het ministerie van Verkeer en Waterstaat burgers daarbij kan betrekken.
- Wat is een focusgroep? Een groepsinterview met een duidelijk, beoogd, gezamenlijk resultaat.
"Een kans om te schitteren, maar dan wel met KISS" (KISS = Keep It Short and Simple).

Het gaat om een vrij en open gesprek met (toch) een vrij strakke, doordachte agenda, opgebouwd uit enkele blokken van thema's. Intensief doorwerken samen, toch een pauze, maar dan wel een opdracht tussendoor om een keuzelijst in te vullen.

Mijn opdracht is om te faciliteren en het tempo erin te houden. Ik heb en hou een vrij sturende rol als gespreks-leider. Ik moet ervoor zorgen dat jullie zo veel mogelijk vertellen over jullie ideeën, inzichten en meningen. Maar we willen graag meer! We gaan op zoek naar syntheses, naar gemeenschappelijke inventiviteit, op zoek naar de meerwaarde van jullie gezamenlijke inzichten over waterkwaliteit. Daarom is het niet de bedoeling dat het kringgesprek ontgaat in een debat. Verschillen constateren we en dan werken we door.

Uiteindelijk leveren jullie als groep een bouwsteen voor een 'burgeradvies'. Wij halen jullie meningen en ideeën op over: (*dus: onderwerpen waar het vandaag over gaat*)

- a. keuzes rond waterkwaliteit,
- b. jullie beleving en waardering van concrete maatregelen in het veld,
- c. wat jullie de belangrijkste voordelen vinden van een goede waterkwaliteit in Nederland, en
- d. de manier waarop jullie als burger bij onderwerpen in het waterbeleid betrokken willen worden.

We gaan hier in de komende drie uur iets moois neerzetten met elkaar. Ik plan om (16.00 / 12.30 / 16.30 uur) klaar te zijn.

- Er luisteren enkele medewerkers van het ministerie van Verkeer en Waterstaat, die jullie al eerder hebt ontmoet, mee in een kamer verderop. Vandaar de camera, die onze collega Ken bedient. Zijn opdracht is om vanaf nu onzichtbaar te zijn. We maken een verslag als belangrijke bouwsteen voor het burgeradvies. Jullie krijgen ook een kopie. Geen notulen maar een samenvattend rapport, wel met citaten en interessante syntheses en conclusies, maar geen persoonlijk herleidbare uitspraken. We willen elkaar graag tutoyeren.
- Zijn er vragen?

(0. VOORAF - 30 min)

13.15 uur

Introductieronde en leukste inzicht/opvallendste idee (whiparound) (15 min)

(1 minuut graag) ... Hoe heet je, welk werk/bezigheid doe je ?
Vertel alsjeblieft tegelijkertijd wat je meest opvallende inzicht of idee is geweest tijdens dit traject in de afgelopen weken.

Aansluitende vraag (5 min)

– Is je beleving en waardering van waterkwaliteit als gevolg van de afgelopen 2 bijeenkomsten veranderd? Vertel eens?

Met opmaak:
opsommingstekens en nummering

Wanneer heeft water kwaliteit? (15 min)

– Wat IS waterkwaliteit voor jullie? Wat zijn belangrijke elementen daarvan?

Met opmaak:
opsommingstekens en nummering

- Wanneer maakt waterkwaliteit je
 - a. boos
 - b. bang
 - c. blij?
- Roept u maar!

– Welke voorbeelden van water buiten geef je een (zeer) hoog cijfer voor waterkwaliteit? Waarom?

Met opmaak:
opsommingstekens en nummering

– Welke voorbeelden van water buiten geef je een (zeer) laag cijfer voor waterkwaliteit? Waarom?

Met opmaak:
opsommingstekens en nummering

– Welke aspecten spelen mee in je beoordeling?

Met opmaak:
opsommingstekens en nummering

(A. STRATEGISCHE KEUZES IN HET WATERKWALITEITSBELEID)

13.45 uur

Waterkwaliteit in relatie met de fysieke omgeving
In de eerste twee bijeenkomsten hebben we gemerkt dat veel mensen een positieve associatie bij water hebben, en dat de omgeving hierbij een grote rol speelt. Een **mooie** fysieke omgeving, met veel **ruimte, rust en leegte** maakt dat het water als van hoge kwaliteit wordt beleefd. Elementen die de schoonheid doorbreken (bv. bedrijventerreinen) of activiteiten die de rust verstoren, doen af aan deze kwaliteit. (Tijdens het veldbezoek bleek bovendien, dat lichte vervuiling die zichtbaar is (zoals in het haventje in Zutphen), ook veel afdoet aan de ervaring van kwaliteit.)

- Herken je dat?
- Zouden waterbeheerders zich meer moeten richten op die elementen of activiteiten in de omgeving?

(Bijvoorbeeld: zorgen dat bedrijventerreinen zorgvuldiger worden ingepast; overleg met terreinbeheerders over de inrichting en beheer van oevers, etc.)

- Hoe belangrijk is die visuele kwaliteit van water voor jou? Vind je dat de waterkwaliteitsbeheerder relatief meer inspanningen zou moeten plegen om visuele vervuiling tegen te gaan?
- Hoe belangrijk vinden jullie dat de waterkwaliteitsbeheerder uitgebreid alle stoffen meet die in het water zitten?

Balansvraag:

- Als de waterbeheerder moet prioriteren bij zijn inspanningen, tussen meten van stoffen in het water en leveren van gebiedskwaliteit, waar moet voor jou dan het evenwicht liggen? Wil je dit aangeven op deze lijn?
(*discussie-meningen-samen aangeven*)

Stoffen meten ←————→ Gebiedskwaliteit leveren

- Waarom kies je hiervoor? Wat zijn je argumenten?

14.05 uur

Waterkwaliteit in relatie tot 'actieve recreatie' en 'gevaar'

Water wordt ook op een andere manier beleefd en gewaardeerd, namelijk in termen van 'actieve recreatie' of van 'gevaar'. (*Check, is het duidelijk? van zwemmen en zeilen tot overstromingsgevaar.*)

- Wat betekent dit voor de waterbeheerder die 'gebiedskwaliteit' wil leveren?
- Is het bijvoorbeeld een goed idee om van bepaalde gebieden 'sportgebieden' te maken? Moet hij de vorm van oevers aanpassen met het oog op veiligheid?

(B. MAATREGELEN IN HET VELD)

14.15 uur

Verschillen tussen gebieden

In de eerste twee sessies is naar voren gekomen, dat men in het algemeen de indruk heeft dat de waterkwaliteit in de laatste 20 jaar is verbeterd. Grosso modo vindt men water in de stad viezer dan in het landelijk gebied. Met name water met riooloverstorten en water waar veel boten varen kun je beter mijden.

← - - - - - **Met opmaak:**
opsommingstekens en
nummering

Prioriteit moet liggen bij verbetering van de waterkwaliteit in de stad, en op plekken waar mensen recreëren. Ook wil men meer betrouwbaar zwemwater; maar wel de natuur goed beschermen.

- Waar moet de waterkwaliteit beter zijn, waar mag het wel wat minder?

Balansvraag:

- Als de waterbeheerder prioriteiten moet stellen, moet hij dan in de eerste plaats zorgen dat het water schoon is waar veel mensen komen, of moet zijn uitgangspunt zijn om het water goed schoon te houden in de meer afgelegen natuurgebieden?

(Wie neigt meer naar het een, wie meer naar het ander? En waarom? Komen we samen ergens uit?)

Schoon water waar veel mensen zijn ←→ schoon water in rustige gebieden (natuur).

14.30 uur

Samen kijken naar natuurvriendelijke oevers

Om de waterkwaliteit te verbeteren, wil men op veel meer plekken dan nu het geval is, natuurvriendelijke oevers gaan aanleggen. Op deze plaatjes zie je voorbeelden van natuurvriendelijke oevers...*(plaatjes van natuurvriendelijke oevers uitdelen [zie bijgevoegde files], samen kijken)*

- Hoe beleef je deze oevers? Vind je dit mooi in de stad? In woonwijken? Langs akkers? Wat zijn voordelen, wat zijn nadelen? *(info voor gespreksleider, maar niet noemen: niet meer dicht langs oever kunnen lopen, water misschien niet zien, minder plekken om te vissen, etc.)*
- Wat vind je ervan als deze oevers veelvuldig worden toegepast?

[C. BATEN VAN EEN GOEDE WATERKWALITEIT [25 min]

14.55 uur

Pauzeopdracht

Zet de volgende voordelen van een goede waterkwaliteit in de volgorde waarin je ze belangrijk vindt:
(hand-out)

- Missen jullie belangrijke baten? *Wil je deze als 11^e erbij schrijven?*

← - - - **Met opmaak:**
opsommingstekens en
nummering

NA DE PAUZE, weer plenair:

15.05 uur Hoe ziet je top 3 eruit? Waarom?

[D. BETREKKEN VAN BURGERS BIJ BELEID EN BEHEER]

15.20 uur Informatiebehoefte

In de eerste twee bijeenkomsten kwam vaak naar voren dat burgers weinig weten over waterkwaliteit. Water kan er schoon uitzien, maar dat betekent niet dat je het ook kunt vertrouwen. Verschillende van jullie zeiden graag beter over de waterkwaliteit geïnformeerd te worden. Zoiets kan op verschillende manieren, bijvoorbeeld:

- * ter plaatse, met bordjes dat het water schoon genoeg is om te zwemmen;
- * een andere mogelijkheid is dat burgers via verschillende media nauwkeuriger informatie kunnen krijgen over aanwezige stoffen en toegepaste maatstaven per locatie.

- Hoeveel en welke informatie wil je graag ontvangen over waterkwaliteit?

- Wil je 'bordjes in het veld' of wil je zelf informatie kunnen raadplegen?

- Waar ligt voor jou de balans op onderstaande schaal: wil je liever precieze informatie over de waterkwaliteit, of vertrouw je bij voorkeur op de overheid? Reageer 's: meer van dit of meer van dat?

Vertrouwen op de overheid ← → zelf precies willen weten

- Wil je je keuze toelichten?

← - - - - Met opmaak:
opsommingstekens en
nummering

← - - - - Met opmaak:
opsommingstekens en
nummering

15.30 uur Burgers en overheid

- Hoe belangrijk vind je het, dat burgers kunnen meepraten en meedenken over het waterbeheer in Nederland?

- Wat is voor jou persoonlijk de belangrijkste beweegreden om mee te denken?
 - a. Is het betrokkenheid bij water en milieu,
 - b. vind je het belangrijk dat de overheid luistert naar de samenleving,
 - c. zijn het je eigen belangen die je motiveren,
 - d. of is het iets anders?

- Hoe moet de overheid jou benaderen?

- Hoe moet je benaderd worden om je eigen mening te geven?

- Welke labels/termen/triggers nodigen je uit?
- Wanneer denk je: hier is de overheid actief op?

15.45 uur

De uitsmijter (fictieve setting)

Over enkele maanden word je uitgenodigd voor de viering van de 2500 jaar goede waterkwaliteit in Nederland (ja ja!). Je bent in het bijzonder uitgenodigd door het ministerie van Water en leefkwaliteit om mee te doen aan een paneldiscussie onder leiding van Philip Freriks en om te worden geïnterviewd.

Het thema is 'Mooi water voor Nederland behouden voor de toekomst'. Je krijgt van Philip bij de afronding van de discussie de kans om in 30 seconden (het is en blijft een journalist) je belangrijkste analysepunt of tip/suggestie door te geven aan het ministerie.

Wat wordt de kern van je boodschap?

16.00 uur

Afronding, dank

Het ministerie van Verkeer en Waterstaat overweegt om komend jaar wat uitgebreider met burgerpanels te gaan werken. Daarvoor wil ze graag weten over welke onderwerpen burgers het liefst mee willen praten. Willen jullie op dit papier aangeven welke onderwerpen dit voor jullie zijn? Nu gelijk graag.

Nogmaals hartelijk dank.

Mogelijkheid om de ballonvlucht op een symbolische manier cadeau te geven.

Bijlage 4

Draaiboek bij programma 28 augustus 2007, Burgeradvies Mooi water in Nederland

Locatie: Jaarbeurs te Utrecht (naast Utrecht CS)
Datum en tijdstip: 28 augustus 2007, 20.00 uur tot 22.30 uur
Regie: Jeroen Haan, Organisatie-adviesbureau De Beuk

19.30 - 20.00 uur, ontvangst in centrale hal op de 4^e etage

Binnenlopen, koffie, telefoons en PDA's uit

De Beuk zorgt dat er aanwezig zijn:

- een intekenlijst van de deelnemers (met een kolom reisafstand en -kosten)
- stickervellen (etiketten) en stiften, zodat mensen hun naam kunnen schrijven en opplakken
- 80 kopieën van het programma, met op de achterzijde de thema's en foto's bij de sleutelvragen

20.00 - 20.30 uur, opening bijeenkomst in zaal 417

Welkom en belang van het burgeradvies

Mevrouw Renske Peters heet u welkom en geeft een introductie op het project Burgeradvies Mooi water in Nederland. Mw. Peters is directeur generaal Water op het ministerie van Verkeer en Waterstaat.

DGW/RIZA zorgt voor laptop en beamer

Monique/Renske zorgen voor hun presentatie op usb-stick

Jeroen zorgt voor zijn presentatie op usb-stick

Uw mening telt

Dorien de Wit, directeur van Organisatie-adviesbureau De Beuk, geeft een inspirerend voorbeeld van hoe de mening van mensen zoals u en ik (burgers) invloed kan hebben op de overheid.

Hoe straks verder

Jeroen Haan geeft een korte toelichting op de bijeenkomsten na vanavond die leiden tot het burgeradvies.

20.30 - 22.15 uur, deelsessies in zalen 310, 311, 314, 315, 316 en 319

Aan de slag met foto's en sleutelvragen over water

De deelnemers worden verdeeld over 6 groepen. Aan de hand van foto's en vragen gaat u met elkaar in gesprek en discussie over wat u van water vindt. Een facilitator zal de bijeenkomst begeleiden, er is ook een verslaglegger aanwezig. In het laatste kwartier kunt u uw indruk geven van de bijeenkomst.

Facilitatoren krijgen paar kopieën met programma/foto's mee.

Verslagleggers noteren opvallende, vernieuwende en verassende zaken + opvallende personen (naam + op welk thema zij 'aanslaan', kracht/diepgang van argumenten).

Hans en **Jeroen** lopen rond.

De deelnemers gaan in 6 werkgroepen uiteen om met de sleutelvragen aan de slag te gaan. De sfeer van de bijeenkomst zal breed, open en losjes zijn. Bij deze bijeenkomst letten wij en de aanwezige RIZA/DGW mensen op spontane en onverwachte zaken als nieuwe labels en onverwachte inzichten. De deelnemers worden zo min mogelijk 'gestuurd'.

We beginnen met een voorstelronde (naam en wat de motivatie is om deel nemen).

We nodigen de deelnemers per groep uit om in een sessie aan de hand van de sleutelvragen gedachten uit te wisselen, kennis te delen en een onderlinge relatie op te bouwen. We werken in deze sessie foto's en de bijgevoegde sleutelvragen.

22.30 uur

Einde bijeenkomst (verslagleggers mailen vrijdag hun verslag aan jeroen@beuk.nl)

Toelichting op het project burgerbeelden waterkwaliteit; onderdeel burgeradvies Mooi water in Nederland (met behulp van focusgroepen)

De vraag en opdracht om met focusgroepen te gaan werken maakt onderdeel uit van de Beleidsagenda 2007-2011 van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat, DG Water (DGW), waarin is aangegeven dat de mening van burgers belangrijker wordt bij de voorbereiding van beleid.

Het project Burgerbeelden maakt onderdeel uit van een burgerraadpleging en levend leertraject voor waterambtenaren. Verkeer en Waterstaat, DGW/RIZA heeft ons gevraagd een voorstel te doen voor het begeleiden van de focusgroepen Burgerbeelden.

Het resultaat van het project is een burgeradvies 'Mooi water in Nederland' dat wordt aangeboden aan de staatssecretaris. Daarnaast leveren we een bijdrage de Decemernota 2007 (de verantwoording van de staatssecretaris aan de Tweede Kamer over de voortgang van de uitvoering van het Nationaal Bestuursakkoord Water en de EU Kaderrichtlijn Water).

Doel en beoogde resultaten sessie 1

Bij de eerste bijeenkomst zitten een aantal mensen van RIZA/DGW de groepjes voor en zorgen voor de verslaglegging (highlights). Zij zorgen dat de sleutelvragen aan bod komen en doen verslag van de uitkomsten (ook op papier/beknopt verslag).

We werken naar verwachting met 6 groepen, dus er kunnen 6 voorzitters en 6 rapporteurs meewerken.

Het procesdoel van de bijeenkomst is de deelnemers enthousiast te krijgen voor het project en hun zonder voorinformatie feiten, meningen en opvattingen uit te laten wisselen. Als inhoudelijk doel willen we informatie over de deelnemers en hun meningen. Het gaat ons dus primair om welke opvallende meningen zij hebben, welke onverwachte inzichten zij naar voren brengen.

De verslaglegging zal op hoofdlijnen plaatsvinden.

Als alle goede ideeën, labels en dynamische inzichten uit de eerste 2 bijeenkomsten verzameld zijn, gaan we de definitieve deelnemers voor de 3^e sessie uitnodigen en bepalen we in samenspraak met de projectleider van RIZA de definitieve thema's en de samenstelling van de focusgroepen. We gaan voor deze offerte uit van drie groepen met mogelijke aandachtsgebieden: waarden/leefstijlen, beelden/beleving en gebruiksoriëntatie.

Hoe verder, de plaats van de 1^e sessie in het perspectief van het project

Na de 1e sessie gaan de deelnemers tijdens de 2^e sessie op een veldexcursie. Daar zijn mensen van RIZA/DGW als vraagbaken. De bedoeling is dat zij vragen kunnen beantwoorden van de deelnemers. De vragen en behoeften van de deelnemers zijn leidend, RIZA/DGW-ers hoeven niets voor te bereiden, maar gewoon aanwezig te zijn bij de excursie op 15 september.

In een aantal focusgroepen (we gaan nu uit van 3 stuks) gaan we op 28 en 29 september 2007 focusgroepen draaien. Per thema/focusgroep gaan we aan de hand van een moderatorgids met 3 homogene groepen van deelnemers verdiepen.

Tijdens de 3^e sessies zijn alleen de deelnemers en facilitatoren (1 moderator, 1 cameraman en 1 verslaglegger) in de ruimte van het groepsgesprek aanwezig. De RIZA/DGW-ers die meer willen weten van de inhoud van de gesprekken en/of de werking van focusgroepen kunnen in de regieruimte op televisie de focusgroepen volgen.

Voor verdere details verwijs ik naar het projectvoorstel.

Vragenlijst Sleutelvragen voor 1^e bijeenkomst

20.30 uur In de subzalen (zie draaiboek)

Voorstelrondje

- Aan iedereen vragen: naam, woonplaats, wat 'heeft u' met water?
- *Voor facilitator: rondje maken*
- *Uitleg dat er verslag van wordt gemaakt en dat er leden van de Begeleidingscommissie aanwezig zijn om rond te kijken.*

20.45 uur

Vraag 1

Als u denkt aan water buiten, aan welk soort water denkt u dan?

Facilitator: Hoe komt dat? Waarom?

Opletten wie reageert, anders vragen (geen rondje)

Gaan bij 'water' uw gedachten uit naar stedelijk of landelijk gebied?

Hoe komt dat? Waarom?

Facilitator: naar motieven vragen en 2^e plaats naar argumenten.

Vraag 2

Welke beelden van water(kwaliteit) heeft u hierbij?

Wat is waterkwaliteit voor u? Hoe ziet het eruit? Goed of slecht? Hoe komt dat, dat u dat beeld heeft?

Facilitator: vooral doorvragen naar de beelden. Hoe komt dat? Waarom?

Vraag 3

Welke invloed heeft de omgeving op uw beeld van de waterkwaliteit?
Kunt u daar voorbeelden van geven?

*Facilitator: op elkaar laten reageren. Ook hier: hoe komt dat? Waarom?
(motieven en argumenten)*

Met verschillende 'brillen' naar het water/waterkwaliteit kijken.

Vraag 4

Welke invloed hebben de activiteiten die u onderneemt op/in/aan water op uw beeld van waterkwaliteit?

Facilitator: met verschillende 'brillen' kijken (andere bril, dan andere kwaliteitseisen; maar discussie over dilemma's komt later).

Hoe komt dat? Waarom?

Hier zit de 'knip' in de vragen: de eerste 4 vragen kan iedereen beantwoorden vanuit uit eigen perspectief. Bij de vragen 5 t/m 7 is het goed eerst wat bedenktijd te geven. Mensen gaan daarna vertellen wat het eerst in hun opkomt.

Vraag 5

Vindt u dat de waterkwaliteit verbeterd moet worden?
Waar wel/niet?

Facilitator: relatie met eerdere brillen: stedelijk/landelijk – omgeving – activiteiten.

Hoe komt dat? Waarom?

Vraag 6

Welke voordelen (= baten) ziet u van een goede waterkwaliteit in Nederland?
Welke sectoren profiteren?

Wat zou de bijdrage (in energie, tijd of geld) van degene die er voordeel van hebben kunnen / moeten zijn?

Profiteert u er zelf van?

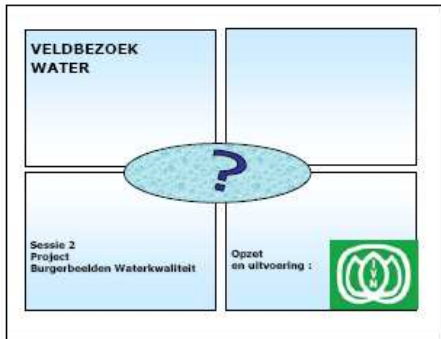
Hoe komt dat? Waarom?

Vraag 7

Wat zou u er – persoonlijk/maatschappelijk – voor willen inleveren om de waterkwaliteit te verbeteren?

Hoe komt dat? Waarom?

Bijlage 5
Veldbezoek Water deel A, kijkwijzer



Veldbezoek Water

Programma:
 Welkom
 Korte introductie en werkwijze
 Opdeling in subgroepjes
 Tour lange 3 stopplaatsen
 Korte plenaire afsluiting (in het veld)

Duur:
 circa 3 uur

Hulpmiddelen:
 Plattegrond, waterieeskaart, waterkijkwijzers

Veldbezoek Water

Doel:
 "In het veld" een inspirerende zoektocht lange waterlocaties maken, een zoektocht naar het antwoord op de vraag "wat is waterkwaliteit".

Inspirerend voor u, omdat

- u een bijdrage kunt leveren aan de discussie over water
- u met anderen over waterkwaliteit kunt nadenken
- u kennis maakt met een nieuwe vorm van een veldbezoek
- u uw eigen kijk op waterkwaliteit verder kunt verkennen
- u meer te weten komt over waterkwaliteit en beleid

Inspirerend voor ons, omdat

- u als burger meedenkt over water
- wij een betere indruk krijgen van uw vragen en dilemma's
- ideeën opdoen over samen optrekken met burgers

Veldbezoek Water

Werkwijze Veldbezoek:

U wordt in kleine heterogene groepjes ingedeeld, elk met een begeleider/schrijver.

Er zijn drie locaties rond Zutphen met 5 korte stop-praat-plaatsen. Elk subgroepje gaat op elke locatie in gesprek met behulp van de methode "Leesbaar Water". Daarbij maakt u gebruik van een "waterieeskaart" en van 5 "water kijk wijzers".

Op elke locatie geeft Johan na afloop aanvullende informatie. Na afloop zullen plenair enkele ervaringen met de methodiek worden geïnventariseerd. Tijdens het veldbezoek worden opvallende meningen en uitspraken genoteerd.

Veldbezoek Water

Werkwijze Leesbaar Water in 3 stappen

- 1 Kijk!** Wat zijn voor u zichtbare aanknopingspunten die te maken hebben met water, waterkwaliteit en menselijke ingrepen.
- 2 Wat zegt dat mij?** U gaat met elkaar in gesprek over wat u ziet, denkt, weet en bezig houdt. U zult kennis, meningen, argumenten en vragen uitwisselen.
- 3 Wat vind ik daarvan?** Wat vindt u hier belangrijk met het oog op waterkwaliteit?

Veldbezoek Water

Waar gaan we kijken?

Drie locaties (zie kaartje):

- IJssel
- Stadswater
- Berkel - buitengebied

Bijlage 6
Veldbezoek Water deel B, kijkwijzer

Water – De Eerste Indruk

Dit Water

Even stille graag...

Wat is de eerste indruk van dit water?



Dit Water

Dit Water

Laat u verder verleiden om gezamenlijk naar dit water te kijken. Gebruik daarbij de volgende 4 kijkwijzers.

Kom naar aanleiding van wat u ziet in gesprek over water en omgeving.

1 Water – Dier & Plant

Water

Hoe is het met waterdiepte, helderheid, bodem en stroming? Zijn er relaties met gebruik en waterleven?

Wat ziet u aan het water zelf?

Wat leeft er in het water?

Oever

Is de oever steil of geleidelijk, natuurlijk of gevormd?

Past de oeverbeplanting bij de plaats?

Wat leeft hier?

Omgeving

Is er natuur in de omgeving?

2 Water & landschap

Water

Stilstaand of stromend?

Waar komt dit water vandaan?

Oever

Zegt dat iets over het gebruik van het water of over de rol van water voor natuur of voor waterhuishouding?

Wat is de vorm van het water en zijn oever? Hooft deze vorm in dit landschap?

Omgeving

Verbindt de oever land en water, of is het meer een scheidslijn?

Is dit water een natuurlijke verbindingzone?

In wat voor omgeving ligt dit water?

3 Water & Mens

Water

Beïnvloeden mensen het waterbeheer? (kanaliseren, peilbeheer e.d.)

Is zichtbaar wat mensen met dit water doen? (recreatie, drinkwater, vervoer)

Oever

Is de oever natuurlijk of kunstmatig?

Waar wordt de oever voor gebruikt?

Omgeving

Ziet u menselijke activiteit in de omgeving die dit water beïnvloedt? (Industrie, landbouw, afvoer e.d.)

Ziet u negatieve of positieve gevolgen van die activiteiten?

4 Water & Geschiedenis

Water		Speelt het water een rol in de ontwikkeling van de streek?
		Is de waterloop veranderd in de loop van de tijd?
Oever		Is er een gebouw of 'kunstwerk' in relatie tot water?
		Wat vertelt de oever (en oeverbegroeiing) over de geschiedenis?
Omgeving		Zijn er culturele gewoonten en gebruiken die een relatie hebben tot de geschiedenis en het water?

